

SCD Lyon 1

Bibliothèque du Docteur
P. J. F. DE POLINIÈRE,
Membre de la Société royale de Médecine,
Médecin des Hôpitaux du Roi, à Vire, etc.

1776.

36.207

HERMANNI
BOERHAAVE

PHIL. & MED. DOCTORIS,
Medicinæ, Botanices, Chemiæ,
& Collegii Practici,

Lugduni Batavorum Professoris,
Regiæ Scientiarum Academiae Socii.

TRACTATUS
DE VIRIBUS
MEDICAMENTORUM.

PARISIIS,

Apud GUILLELMUM CAVELIER,
filium, via Jacobæ, propè Fontem sancti
Severini, sub signo Liliæ Auræi.

M. DCC. XXIII.
CUM APPROBATIONE ET PRIVILEGIO.

SCD Lyon 1

1015-35

P R A E F A T I O .

DECEM abhinc circiter annis ;
BENEVOLI LECTORES , Me-
dicamentorum Virtutes publicè doce-
bat in Academiâ Lugduno-Batavâ Cla-
rissimus Professor BOERHAAVIUS ;
cùm plures Auditores , conjunctâ ope-
râ , quantum possibile , ipsius dictata
scribendo collegerint , scriptaque inter
se conferendo , totum lectionum cur-
sum exceperint. Hincque natum ma-
nuscriptum nostrum , cujus tanta apud
Leidenses studiosos exstitit fama , ut
mirum sanè , quantus Exemplarium
numerus brevî transcriptus sit.

Hâc partim ducti ratione , ut descri-
bendi labore sublato , faciliùs prosta-
ret ; maximè verò multorum hîc loci
impulsi precibus Opus illud summoperè
desiderantium , nobisque exponentium ,
quàm valdè Medico orbi ipsius Editio
prodesset , Exemplaria nostra Typo-
grapho excudenda tradidimus.

Jam antè biennium editus fuit Lon-
dini Liber sub eodem Titulo Angli-
cè redditus ; verum defectu accurat
Exempli , atque idonei Interpretis tam
turpiter hoc effectum est , at vix Au-

PRAEFATIO.

ctorem dignoscas, immò vix intelligas.

Quam purè autem à Clarissimo BOERHAAVIO derivatum sit hocce Opus, quantâque diligentia ex ore ipsius exceptum, sive Opiniones, sive Methodum, sive Stylum spectes, judicabunt Illi, quibus magnum Virum docentem audisse, vel quibus ipsius sola scripta scrutari contigit.

Priores in hoc Opere Auctoris docentis solitam sermonis perspicuitatem, materiarum aptissimam illam dispositionem, ac denique ipsius egregiam agnoscent docendi methodum, quâ vel tardissimis ingeniis mentem suam insinuare valet.

Utrique verò in hoc scripto repetient verum Auctoris characterem, qui in omnibus suis emicat Operibus; hanc puto severitatem Ratiocinii fidiſſimis nitentis Observationibus, vel inde deductis aequè firmis Principiis.

Sagacissimus ille Vir antiquam Medicinæ faciem quantoperè immutavit! Implicatam antea modò Galenicorum nugis, modò Chemicorum figmentis ille demùm expedit. Vix hætenus tentato itinere incedens, sola sensuum observata pro datis assumendo, mechanicis, physicisque legibus de hisce ra-

PRAEFATIO.

tiocinando, miranda certè patefecit pro
abstrusis olim habita; viamque com-
planavit, quâ in ipsa Naturae Adyta
penetrare queamus. Quanti in Arte
Medicâ expectandi progressus tali
Duce!

Hocce Vobis oblatum Opus summi
illius Ingenii ne exiguum putetis cona-
men. Perspiciat quàm dilucidè, quàm-
que ordinatè Medicamenta in proprias
disponat classes, quàm aptè illorum
operationes certis simplicibusque prin-
cipiis explicet, quàm evidentè usum
eorum experienciâ priùs confirmatum
ex sanâ Theoriâ deducat.

Optandum foret à suo Auctore edi-
tum esse utilissimùm illud Opus: ela-
boratius certè, atque ab erroribus,
quos irrepsisse praecaveri vix po-
tuit, repurgatum prodisset. Hoc bene-
ficium à clarissimo Viro cum toto illius
Discipulorum coetu per integrum de-
cennium summo expectavimus deside-
rio; verum incassum: an quia eam,
quam petivit, perfectionis metam non
attigisse sibi visum est; atque, ut primi
Ordinis ingeniis proprium, omnibus
dum placuit suum Opus, sibi soli dis-
plicuerit: an potiùs, rarissimâ Aucto-
ribus cautelâ, & continentîâ, cogitata

ã iij

PRAEFATIO.

sua lentâ indagine , tardaeque experientiae collatione stabilita priùs voluerit , quam in lucem festinanter proferre ; incertum.

Speramus , immò confidimus , non aegrè laturum publicae studiosum utilitatis Auctorem , quod , tam generali , tamque honesto desiderio ut satisfaceret , ipso non consulto , opus suum Typis sit mandatum. Quicquid contingat , id unicè propositum nostrum declaramus ; ut scilicet librum huncce qualemcumque palàm exponendo publicum praestemus officium ; verùm praesertim , ut universali & pervulgato plausu atque rogatu ad perfectiorem ejusdem Operis dandam editionem exciteretur clarissimus Auctor.

Utinam eodem incitatus stimulo egregios hosce Eruditionis Thesaurus de animali Oeconomia , de Praxi , de Chymiâ , deque Physicâ , quos tanto studio , tantoque animi candore cum suis communicat Auditoribus , aliquandò divulgaret ; hocque , ita dixerim , flaxum , Docentem audiendi delectamentum fixum ac diuturnum redderetur ! Utinam tantùm apud magnum Virum valeat de Re medicâ benè merendi cupido.

Q. C. B.

Approbatio Regii Censoris.

Illustrissimi Regiorum Sigillorum Custodis jussu, librum, cui titulus est, *Hermani Boerhaave Opera omnia*, accuratè perlegi; eumque dignissimum judicavit, qui typis mandetur. Datum Lutet. Parisior. die 6. Januar. an. 1722. B U X E T T E, avec paraphe.

PRIVILEGE DU ROI.

LOUIS, par la grace de Dieu, Roi de France & de Navarre: A nos amez & feaux Conseillers, les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand Conseil, Prevôt de Paris, Baillifs, Senechaux, leurs Lieutenans Civils, & autres nos Justiciers qu'il appartiendra, SALUT: Notre bien aimé GUILLAUME CAVELIER, fils, Libraire à Paris, Nous ayant fait remontrer qu'il lui auroit été mis en main un Manuscrit qui a pour titre, *Hermani Boerhaave Opera omnia*, qu'il souhaiteroit faire imprimer & donner au Public, s'il nous plaisoit lui accorder nos Lettres de Privilege sur ce necessaires. A ces causes, voulant favorablement traiter l'Exposant, Nous lui avons permis & permettons par ces Presentes de faire imprimer ledit Livre en tels volumes, marge, forme, caractère, conjointement, ou séparément, & autant de fois que bon lui semblera; & de le vendre, faire vendre & débiter par tout nôtre Royaume pendant le temps de neuf années consecutives, à compter du jour de la date desdites Presentes. Faisons défenses à toutes sortes de personnes, de quelle qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire d'impression étrangere dans aucun lieu de nôtre obéissance; comme aussi à tous Libraires, Imprimeurs & autres, d'imprimer, faire imprimer, vendre, faire vendre, débiter, ni contrefaire ledit Livre, en tout ni en partie, ni d'en faire aucuns extraits, sous quelque prétexte que ce soit d'augmentation, correction, changement de titre, même de traduction étrangere ou autrement, sans le consentement par écrit dudit Exposant, ou de ceux qui auront droit de lui; à peine de confiscation des Exemplaires contrefaits, de quinze cens livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, l'autre

audit Exposant, & de tous dépens. dommages & intérêts; à la charge que ces Presentes seront enregistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, & ce dans trois mois de la date d'icelles; que l'impression de ce Livre sera faite dans notre Royaume & non ailleurs, en bon papier, & en beaux caractères, conformément aux Reglemens de la Librairie; & qu'avant que de l'exposer en vente, le Manuscrit ou Imprimé qui aura servi de copie à l'impression dudit Livre, sera remis dans le même état où l'Approbation y aura été donnée, ès mains de notre très-cher & feal Chevalier Garde des Sceaux de France le Sieur de Voyer de Paulmy, Marquis d'Argenson, Grand-Croix, Chevalier & Garde des Sceaux de notre Ordre Militaire de S. Louis, & qu'il en sera remis deux Exemplaires dans notre Bibliothèque publique, une dans celle de notre Château du Louvre, & un dans celle de notre très-cher & feal Chevalier Garde des Sceaux de France le Sieur de Voyer de Paulmy, Marquis d'Argenson, Grand-Croix, Chancelier & Garde des Sceaux de notre Ordre Militaire de S. Louis; le tout à peine de nullité des Presentes: du contenu desquelles vous mandons & enjoignons de faire jouir l'Exposant, ou ses ayans cause, pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la copie desdites Presentes qui sera imprimée tout au long au commencement ou à la fin dudit Livre, soit tenue pour dûment signifiée, & qu'aux Copies collationnées par l'un de nos amez & feaux Conseillers & Secretaires, soit ajoutée comme à l'Original. Commandons au premier Huissier ou Sergent de faire pour l'exécution d'icelles tous Actes requis & nécessaires, sans demander autre permission, & nonobstant Clameur de Haro, Charte Normande, & Lettres à ce contraires; car tel est notre plaisir. Donné à Paris le seizeième jour du mois de Février, l'an de grace mil sept cens vingt, de notre Regne le cinquième. PAR LE ROI en son Conseil. Et plus bas: COBLET, avec paraphe.

Registré sur le Registre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris, page 163. No. 603. conformément aux Reglemens, & notamment à l'Arrêt du Conseil du 13. Aoust 1703. A Paris le 19. Février 1720.
G. MARTIN, Adjoint du Syndic.

INDEX. CAPITUM.

PROLEGOMENA.

CAP. I.	D E structurâ corporis sani.	Pag. 1
II.	De statu corporis lasi sive mor- bosi.	3
III.	De fluidis.	5
IV.	De naturâ Solidorum. Proprietates nervorum.	6 10
V.	De acribus.	16
VI.	De viscidis.	25
VII.	De naturâ liquidorum nostrorum.	28
VIII.	De vitiis in totâ liquidorum massâ simul spectatâ herentibus,	41 48
IX.	De gravitate sanguinis.	50
X.	De motu projectili.	55
XI.	De medicamentis.	68
XII.	Classes medicamentorum.	68

PARS PRIMA,

De medicamentis operantibus in solida.

CAP. I.	D E stimulantibus.	79
	Conditiones in omnibus stimulantibus qua sunt.	80

INDEX.

Causa stimulationem efficientes quæ sunt.

II.	De contrahentibus.	81
III.	De laxantibus.	87
IV.	De constipantibus.	89
V.	De chirurgicis specificis.	94
VI.	De solventibus sive dolorem cientibus.	100

P A R S S E C U N D A ,

De medicamentis quæ in fluida agunt.

CAP. I.	D E attenuantibus sive solventibus.	111
I.	De incrassantibus & condensantibus.	117
III.	De acrimoniam inducentibus.	121
IV.	De demulcentibus.	126
V.	De immutantibus.	134
VI.	De diluentibus.	136
VII.	De coagulantibus.	138
VIII.	De moventibus.	143
IX.	Classes moventium sunt tres.	144
IX.	De sistentibus.	146

P A R S T E R T I A ,

De medicamentis quæ agunt in solida
& fluida simul.

CAP. I.	D E galactophoris.	147
II.	De spermatopais.	150
III.	De Apophlegmatizantibus.	122
IV.	De expectorantibus.	162

I N D E X.

V.	De purgantibus per alvum.	164
VI.	De eccoproticis.	187
VII.	De phlegmagogis.	207
	Corollaria practica.	218
VIII.	De cholagogis.	222
	Corollaria.	225
IX.	De hydragogis.	227
X.	De primâ classe hydragogorum.	228
XI.	De secundâ hydragogorum classe.	235
XII.	De tertiâ hydragogorum classe.	236
	Corollaria.	237
XIII.	De melanagogis.	239
XIV.	De vomitoriis.	242
	Medicamenta vomitoria ad 5 classes reduci possunt.	247
	Corollaria theoretica.	251
	Corollaria practica.	251
XV.	De diureticis medicamentis.	255
	Corollaria practica.	262
XVI.	De sudoriferis.	263
	Corollaria practica.	271
XVII.	De diaphoreticis.	276
XVIII.	De uterinis.	279
	Corollaria.	294

TERTIA CLASSIS

MEDICAMENTORUM.

Quæ in solida & fluida simul agunt.

CAP. I.	D	E aperientibus.	295
II.		De discutientibus.	266
III.		De emollientibus.	208
IV.		De astringentibus.	301
V.		De calefacientibus.	304

INDEX.

VI.	De frigesacientibus.	308
VII.	De attrahentibus.	312
VIII.	De repercentibus.	314
IX.	De maturantibus & suppurantibus.	315
	Corollaria.	318

QUARTA CLASSIS MEDICAMENTORUM.

Quæ in solida & fluida simul agunt.

CAP. I.	DE topicis.	321
II.	De cephalicis.	323
III.	De ophthalmicis, odontalgicis, otalgicis & stomaticis.	324
IV.	De arteriacis.	326
V.	De thoracicis.	327
VI.	De cardiacis.	329
VII.	De carminantibus.	333
VIII.	De anthelminticis.	336
IX.	De anodynis, Theoremata.	338
X.	De antidotis.	348

Finis Indicis.

HERMANNI
BOERHAAVE
TRACTATUS

De viribus Medicamentorum.

PROLOGOMENA.

CAPUT I.

De structura corporis sani.

1. Corpora nostra duabus constant partibus, scilicet solidis & fluidis.

2. Solida continent in se fluida, suntque ita inter se unita, ut nulla pars assignari queat, cujus cum reliquis connexio vel immediata vel mediata demonstrari nequeat; vena quippe & vas lymphaticum arteriâ coherent mediante glandulâ, quæ ab arteria oritur; omnes verò arteriæ Aortæ adnascuntur,

A

2 *De structura corporis sani.*

& ipsa cordi inseritur. Cor autem, nervorum nec non arteriæ ascendentis ope, cerebro unitur, cerebrum interim cerebello adhærescit, illud rursùm medullæ spinali.

3. Omnes corporis canales aliquomodò cum utroque cordis ventriculo communicant.

4. Ventriculus cordis sinister communicationem habet cum arteriâ magnâ, hæcque ita divaricatur & dispergitur, ut nullum corporis punctum possit assignari ad quod portio aliqua dictæ arteriæ non pertingat, quo fit ut cavitas à corde usque ad singula corporis puncta continuetur.

5. Omne corporis punctum cavum liquorem intra se contentum versùs dextrum cordis ventriculum transmittere potest, si modò vasa secretoria excipiamus, qualia sunt (a) vasa sudorifera (b) vasa perstillantia (c) vasa mucosa (d) vasa salivosa (e) vasa æsophagi, ventriculi, intestinorum (f) vasa seminalia.

6. Omnes corporis canales certa quædam liquida continent, modò benè se habeat corpus; cum ergo canales inter se communicent, liquida quoque inter se communicare necesse est: hinc

De statu corporis læsi sive morboſi. 3
agitatio quæ in una liquidorum parte
excitatur, reliquis omnibus communica-
ri poteſt.

7. Omnia corporis liquida, exceptis
excrementis, ad cor redeunt.

8. Quamdiù liquida intra canales
regulariter moventur, tamdiù ſanus
eſt homo; quodocunque verò motus
ille irregularis eſt, vel in aliquâ parte
ceſſat, ægrotat homo; ſi autem om-
niò & omnibus in partibus ceſſat mo-
tus, mors ſequitur.

9. Sanitas itaque conſiſtit in æqua-
bili motu fluidorum ſimul & æquabili
reſiſtentia ſolidorum in omni parte.
Fluida dicuntur æquabiliter moveri,
cum majorem impetum non faciunt in
unam quam in alteram partem; reſi-
ſtentia ſolidorum æquabilis dicitur cum
æqualiter premant liquida in omni par-
te, adeò ut indè ſit nullus doloris ſen-
ſus.

CAPUT II.

De ſtatu corporis læſi sive morboſi.

1. **E**X dictis patet morboſum eſſe il-
lum ſive ſolidorum ſive fluido-
rum ſtatum, in quo quâcunque de cau-

A ij

4. *De statu corporis læsi sive morboſi.*
ſi æquabilis ille motus quolibet in loco turbatur, impeditur vel ſiſtitur; mors verò dicitur cum motus ille ubique ceſſat.

2. Mederi ergo eſt tollere de corpore morbum, i. e. cauſas æquabilem motum ſive tranſfluxum impediētes ſemovere & expellere.

3. Medicamenta vocantur inſtrumenta illa mechanica, ope quorum artifex poteſt cauſas tollere ablati æquilibrii, idemque reſtituere.

4. Medicamentum ergo ſupponit fluxum humorum ſeu liquidorum, adeoque agit ſolummodò in corpore vivente non verò defuncto fluxu illo privato.

5. Cum medicamentum ſupponit corporis vitam, quæ pendet à trajectu fluidorum per ſolida, patet id agere in liquida, ſive ſolida adhuc mota.

6. Hinc medicamentum non agit in cadaver.

7. Omne medicamentum effectus ſuos mechanicè producit, vi ſcilicet ſoliditatis, molis, figuræ, motusque particularum ſuarum.

8. Actionis mechanicæ effectus eſt mutatio figuræ, motus, molisque corporis.

9. Hinc in morbis curandis non im-

De fluidis.

5

mediatè, agunt instrumenta illa, scilicet medicamenta, sed mediatè.

10. In quantum actionis effectus vel bonus vel malus omninò pendet à mole, motu, & figurâ particularum agentium, à solidis solummodò deducenda erit æquilibrii antè dicti destructio.

11. Triplici modo destruitur fluxûs æquabilitas (a) liquidi oblatione (b) solidorum superficie. liquida internè comprimente (c) ex vi contractili ipsius solidi.

CAPUT III.

De Fluidis.

1. **F**Luida constant moleculis minutissimis quæ tactui levissimo cedunt, & in se invicem arietant.

2. Cum liquor nullus extravasatus reperiatur in nostra machina, necesse est ut omnis liquidorum mutatio in vasis fiat, sive solidis cavis, idque triplici modo (1) intestino motu fluidorum (2) à motu extrinsecûs communicato, sive à lateribus vasorum (3) à nova liquidi admittance.

A iij

CAPUT IV.

De natura Solidorum.

1. **S**olida sunt duplicia, vel cava, vel cavitare destituta; cava vocantur vasa.

2. Nullum est in corpore punctum quod non sit vasculare, prout experimentis probari potest. (a) Nulla enim corporis pars est, cujus ex vulnere quantumvis minuto, quale infligi solet ab aciculis exilibus, muscarumque rostris, non effluxurus sit liquor (b) Dein docent microscopia pustulas illas fluido turgentes, quæ ex cantharidum applicatione in qualibet corporis parte solent excitari, nil aliud esse quam congeriem plurimorum exiguorum vasorum in unum tunc temporis exeuntium (c) Patet quoque ex perspiratione Sanctorianâ, quæ licet subtilis adeò sit ut oculum microscopio armatum fugiat, ope tamen speculi humido perspirabili madescens observari potest.

3. Imò ipsa ossa constant ex congerie plurimorum vasculorum liquido repletorum, quod ex arteriis minutis in illa deponitur: si enim cera in arteriam

subclaviam injiciatur, ossa brachii statim rubescunt; cera quippè injecta sanguinem magnâ quantitate propellit in periosteum, indèque in ossium superficiem quæ cum sanguine turgeat, necessariò rubescit: simili ritu compertum est albumen oculi vasculare & sanguiferum esse; microscopii quòque ope eadem est detecta structura in membranis tenuissimis, unguium & cornuum radiculis, & in partibus omnibus minutis: quod si ita se habeat in partibus à corde remotissimis, quantò magis expectandum est in iis quæ proximè adjacent.

4. Omne vas habet cavitatem & parietes quæ conflantur ex minoribus, & sic deinceps, donec perveniatur ad vasa minima & ultima, quorum cavitates adeò exiles sunt, ut liquidorum ingressum non admittant, & reverà pro nullis haberi queant; confirmatur hoc (1) experimentis Ruyschii, si enim cera rubra magno impetu injiciatur arteriæ, ejus superficies undique rubescet. (2) In animalibus laqueo strangulatis, sanguis qui per arterias carotides fluit, impedito per venas transitu retrogreditur inque vasis minimis stagnans eadem, inflat, & rubedine inficit. (3) Idem

A iij

apparebit in arteriâ viventis animalis strictè ligatâ.

5. Minima vasa determinatam habent magnitudinem, alias in infinitum dividi possent, adeòque & omnia corporis nostri & nosmetipsos determinant.

6. Determinatio vasculorum oritur à continuâ aëris pressione in nostram machinam, si enim excedat vim resistentiæ quam habet fluidum contentum, statim collabuntur vasorum latera; unde sequitur soliditas: sic vasa quædam majora, scilicet vasa umbilicalia, foramen ovale &c. in stamina paucis post partum diebus facefcunt; sic ungues & cornu oriuntur ex arteriolarum extremitatibus consolidatis; callus quoque ortum suum plurimorum vasorum compactioni debet, quod si in majoribus vasis hoc fieri solet, quantò faciliùs id minimis accidere potest.

7. Latera ultima, i. e. latera ultima vasculorum omnium canalium, sive arteriæ sint, sive venæ, sive vasa lymphatica, sive ductus adiposi, sive quocunque vasorum nomine veniunt, sunt nervosa, & nervis similia, & in iis nutritio vera solidorum fit.

8. Hinc & ultima solidorum omnium in nostro corpore stamina sunt

merè nervosa sive conflata ex solidis quæ ex compactis nervis, vel consolidatis hisce tubulis (exceptis illis partibus quæ ex coagulatis liquidis concrevere, quales sunt concretiones polyposa, lapideæ &c.) constant, & hoc satis probari potest. Detegente enim Malpighio, primum corporis nostri principium est tantum vermis, qui in utero primum constituit medullam spinalem: hinc accrescunt bullæ quinque limpida, quæ fiunt lobi cerebri, quibus accrescunt oculorum globi; deinde ex medio illius carinæ emergit tubus incurvus, qui postea quatuor acquirit inæqualitates, quæ sensim incurvantur, & fiunt cor; sensim dein nascuntur integumenta thoracis & ossium; deinceps deducuntur hepar, lien &c. Tandemque oriuntur stamina mucosa totum corpus involventia. Unde patet omnia stamina solida procedere ex spinali medullâ, etsi moles cerebri & medullæ spinalis conferatur cum mole reliquorum omnium, solidorum horum moles non major apparebit, quàm ut oriiri possit à cerebro & spinali medullâ. Porro cum omnia sint vasculosa, omnia vasa oriuntur à tendinibus cordis, hi ex nerveis filamentis constant, om-

nia quòque integumenta glandularum, viscerumque ex integumentis vasorum sanguineorum oriantur, ossa fiant ex membranis sensim in cartilagines, inde in ossream substantiam indurescentibus, membrana iterùm ex adunatis vasis minimis, quæ ex nervis; liquidò constat igitur quamlibet totius corporis nostri partem esse nervosam, unde sequuntur duo corollaria.

1. Omne corpus agit in solidas corporis nostri partes, illud itaque impinget vel in tubos nerveos, vel in partes ex nervis consolidatis concretas.

2. Omnis ergo vis medicamentorum quatenùs agit in solida, agit quatenùs applicatur ad nervos, sive ad ea quæ ex nervis coaluere.

Proprietates nervorum.

Theoremata.

1. **I**N vasis minimis proportio solidi ad fluidum contentum eò magis increfcit, quò vasa tenuiora fiunt; hinc partes exteriores magis solidæ sunt, quoniam copiosissimis & tenuissimis constant vasis.

2. Quò minora in corpore nostro sunt vasa, eò puncta contactùs inter latera vasorum, & superficiem fluido-

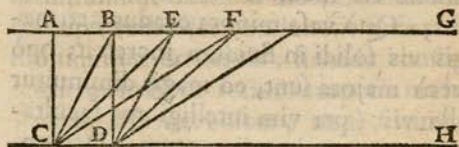
rum præterlabentium multiplicantur magis; in minimis enim cujuslibet ferè globuli superficies impingit in latera vasorum. Coroll. Hinc in maximis vasis minor est incurfus & vice-versâ.

3. Quò vasa minora evadunt; eò magis vis solidi in fluidum increfcit; quò verò majora sunt, eò magis diminuitur illa vis (per vim intelligimus facultatem communicandi motum) Demonstratio sic se habet : constat ex mechanicis quod cæteris paribus vis solidæ cujuslibet molis seu massæ ad vim alterius cujuslibet massæ solidæ se habeat ut moles ad molem ; porrò sicut vis, ita quòque resistentia unius corporis se habet ad resistentiam alterius ut moles ad molem, cæteris paribus : cum ergo proportio solidi ad fluidum contentum eò magis increfcet, quò minora fiant vasa (ut in Theor.) hujus Theor. veritas in liquido est.

4. Vis solidi ultimi in liquidum contentum non aliud est quam nisus iste, quo sese coarctare conatur, per istum enim nisum liquidi motus promoveatur, quò enim magis vasa elongantur eò magis vim suam in fluida exerunt, idque hac de causa quod quò magis elongantur, eò magis quòque coarctantur,

A vj

quod sic demonstratur: Sint A G & C H lineæ duæ parallelæ in infinitum protensæ, sintque A C B D sibi invicem parallelæ, item C E D F; tùm

ex puncto D ad E ducatur linea D E. Patet ex Euclide quod parallelogram. A B C D æquale sit parallelogram. C D E F; item quod triangulum B C D æquale sit triangulo C D E; latera verò parallelogram: A B C D & latera trianguli C D E minora quàm latera D B C. Idem quòque demonstratur de cylindris & conis, quæ generantur circumvolvendo ista plana circà latera homogenea; cum ergo omnia corporis vasa sint vel cylindrica vel conica, liquidò constat ista vasa eò magis coarctari, quò magis elongantur; omnis ergo vis minimorum liquidorum in solida sua pendet à vi, quæ vasa ista seu solida coarctat.

5. Omnium vasorum majorum vis oritur ex aggregatâ minimorum vi, omnis enim arteria viam habet à lateribus

ſuis quæ compoſita ſunt ex minimis vafis.

6. Omnis nutritio ſivè reſtitutio per-
diti, omnis accretio ſeu augmentatio
fibræ ſolidæ fit ſolummodò in minimis
vafis nervoſis, non in majoribus; quo-
niàm augmentatio majorum omninò
pendet ab extenſione minimorum la-
teralium, inde ſequitur medicamenta
omnia, qualiacunque ſint ſive replentia,
ſive evacuantia, ſive alterantia in par-
tes iſtas minimas ſolummodò agere.

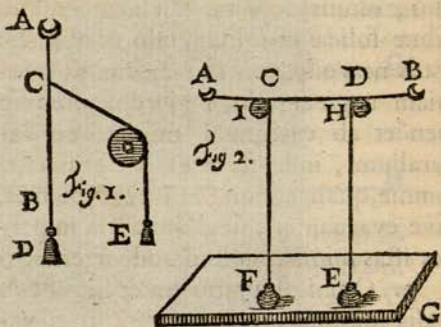
7. Omnis mutatio fluidorum fit in
vafis minimis, vique minimorum va-
forum debetur; aliquatenùs quòque
pendet à natura ipſorum liquidorum.

8. In omnibus lateribus canalium
flexibiliùm hæret vis, quâ partes ad ſe
mutuò accedere tendunt, quò brevio-
res ſiant, eaque vis in omni fibræ pun-
cto reperitur.

9. Illa vis compescitur & ſuſtinetur
à punctis quibus applicatur fibra, nem-
pe à liquido diſtendente.

10. Vis hæc verè & phyſicè agit eo
tempore, quo quieſcere videtur fibra
v. g. In figura 1. fit A punctum quod-
dam fixum, cui ſuſpenſa hæreat chorda
muſica A B, ſitque D pondus chordæ
appenuſum, eamque plurimùm diſten-

dens : In puncto C applicetur aliud
 pondus leve eâ conditione ut vis chordæ
 superet vim ponderis hujus , ita ut

ab eo non omninò, aut saltem quàm mi-
 nimè inflectatur : his positis abscinda-
 tur chorda inter puncta B & C cultro
 acutissimo , ita ut ab ictu motus nullus
 chordæ imprimatur , pars superior A C
 sese statim contrahet , & pondus E ali-
 quantulùm elevabit : patet ergo quod
 chorda ante divisionem vim suam con-
 tractivam exercet , licet propter pon-
 dus appensum semet actu contrahere
 non potuerit. In fig. 2. sint A B duo
 fixa puncta , inter quæ chorda sit sum-
 mòpere tensa , chordæ huic ad puncta
 C D affigantur duo fila C F & D E, quo-
 rum extremitatibus annectantur pon-
 dera F & E, quæ à mensâ G sustentan-

tur ; sintque I H duæ trochleæ, quas chorda A B levissimè perstringat ; his positis discindatur chorda in puncto I, tum pars chordæ A C contrahens sese pondus F supra trochleam K elevabit. Eadem est in corpore nostro fibrarum contractilitas, prout in fibrâ transversim sectâ videre est, sese etenim versùs puncta sua fixa contrahit, indèque est quod vulnera corpori inflicta hiare solent.

11. Vis illa, quâ quælibet corporis pars sese contrahere conatur, æquilibratur ab illâ vi antagonisticâ ; habent enim omnes partes illam vim contractilem, cùmque versùs puncta opposita trahunt, sunt sibi invicem antagonistæ.

12. Virtutis hujus contractilis æquilibrium in corpore nostro pendet ab æquali influxu liquidi, ejusque impulsu in omnes partes, ita ut eas æquabiliter distendat.

13. Quicquid ergo mutat momentum influxûs liquidi alicubi, ita ut non æqualiter fluat in omnes canales ; & quicquid tollit æquilibrium, tollit in toto corpore : unde duæ sunt æquilibrii dicti causæ scilicet, canalium resistentia fluidi influxus.

14. Simul ac in ali qua corporis par-

te tollitur æquilibrium, mutationem quòque subeunt primò in illo loco, dein per totum corpus, motus oscillatorii, sive motus illi qui fiunt dum canales aliqui ampliùs solito extensi sese contrahunt, hocque pendet à prævalentiâ resistantiæ supra vim influxûs liquidis; & destruitur, quandocunque vim resistantiæ superet vis influxûs? Corol. Ergo potest omnium virium summa derivari in unam partem, adeòque in ea parte motum quendam novum apparere posse constat.

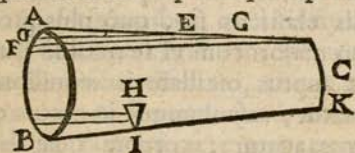
CAPUT V.

De Acribus.

1. **O**scillatorii in corpore motûs æquilibrium nunquam magis tollitur, quàm quando acre quodpiam se insinuat, intra cavum minimi vasculi, ejusque lateribus inhæret, fixumque manet.

2. Acria, prout docent microscopia, constant ex plurimis stylis in acumen desinentibus, sive ex iisdem in aciem dispositis instar cultri, aut gladii, unde in parvis punctis resistantiæ rodere, pungerè, scindere, instar cunei, possunt.

3. Si acre infixum sit lateri alicujus vasculi, tota illa vis influentis liquidi, quæ in varia lateris puncta agere solebat, jam in punctum illud determinatur, in quo infixum est acre: hincque convulsio illius canalis: sicque demonstratur, A B C est vasculi alicujus portio: in quâ lineæ descriptæ liquidi per cana-

lem fluxum determinant; linea ex D ducta impingit in E; quæ ex F ducitur, impingit in G, & sic porrò, & hæ lineæ omnes hîc ponuntur, tamquam liquida æquali vi influentia & impellentia puncta, in quæ impingunt, eaque æqualiter distendentia; cumque canalis sit contractilis, ista puncta sese æqualiter contrahunt, & impulsui resistunt, sicque conservatur motus oscillatorius, quod si supponamus corpus aliquid acre, uti H I, vasculi lateri in puncto I infigi, nequaquam ab influente liquido removeri poterit ex puncto illo, quoniam quantum premitur à parte B H, tantum reprimitur à parte H C: hinc omne, quod inter B H continetur, fluidum

ruet in superficiem H E, quæ sustinebit omnem illam vim, quæ à totâ longitudine ab I ad K, ejusque omnibus punctis sustineri debuit, tota verò vis quæ superficiei H I imprimitur, communicatur puncto I quod, cum canalis flexilis sit, cedere debet, utpotè plùs pressum quàm reliqua ejusdem lateris puncta; cumque canalis elasticus sit, quò plùs premittur, eò majori cum vi se restituit; unde fit ut motus oscillatorii æquilibrium destruat, vasculumque in motus convulsivos agatur, corpora quæ hunc effectum producere possunt, sunt præcipuè sales acres, volatiles & fixi, & metallorum particulæ corrosivæ, quæ lædunt propter figuram, quam habent ejusmodi IH & non quatenùs fluida, sed quatenùs solida afficiunt.

Ex hac demonstratione hæ sequuntur veritates, nempè.

1. Quò particula infixæ rigidior sive minùs flexilis est, & quò altiùs infigitur, eò pejor & vehementior futurus est effectus: indèque est quod metallorum particulæ in figuram acutam redactæ, ut in mercur. sublim. corrosivo, & præcipitato rubro &c. in corporibus nostris effectus multò vehementiores obtinent, quàm particulæ quæcunque ex

vegetabilibus aut animalibus depromptæ; sunt enim hisce multò rigidiores & propter majorem gravitatem altiùs vasorum lateribus infiguntur.

2. Quò gravior est particula, eò vehementior est effectus ejus, diutiùsque permanebit propter rationem modò allatam.

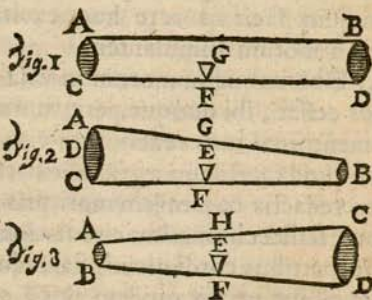
3. Cæteris paribus, quò vis fluidi in parte B H major est, eò est vehementior particula infixæ effectus, eoque altiùs infigitur; undè sequitur quod vis cordis plurimùm facit ad acre hoc excitandum in motum stimulantem.

4. Ubicunque humorum in vasa influxus cessat, ibi quòque perit tum medicamentorum tum venenorum vis; inde est quòd causticum ægris ad extremitatem redactis & jam jam morituris, in quibus, scilicet humorum circulationem nisi in partibus cordi vicinis fiat, admotum vix aut ne vix quidem agit, cum idem corpori sano ac vegeto applicatum intra bihorium operetur.

5. In cadavere ergo ubi omnia quiescunt, particula infixæ nullum sortitur effectum.

6. Liquida in vasis cylindricis æquè ac in conicis per lineas parallelas feruntur, ideòque particula acris infixæ eun-

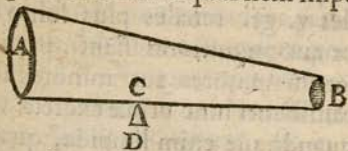
dem in cylindricis ac in conicis habet effectum, sed mitiorem. Vis enim liquidi particulæ infixæ ad F, eâdem paululum versûs G pressâ (quod facile fieri potest, quoniam ab altera parte non resistunt liquida ut in conicis) transeunt versus BD, ubi æquale priori AC spatium inveniunt; in conicis non item, nam in fig. 2. fluidum, quod ex parte DC in particulam EF puncto F infixam, incurrit, post transitum inter GE non invenit spatium æquè capax ac

illud, ex quo fluebat, adeoque hîc major nisus & pressio liquidi inter fluendum versûs B, quàm fuerat in cylindro. Ponamus in figura 3. contrario & inverso motu fluere liquida in vase conico ABCD, quod hîc tanquam vena considerabitur, liquor fluens ex AB non,

nisi paucis particulis, impinget in particulam E F puncto F infixam, quam quidem versùs G aliquantulum impellit, liquido ab ea parte non resistente, & facilè satis pertransibit, quoniam sparium H E æquè ferè capax est ac A B. Vis itaque impressa particulæ à fluido incurrente in hoc casu ferè nulla est, unde acria in solida nullibi minùs agunt quàm cum cavo applicantur, ex angusto in latum abeunti; talia verò sunt vasa venosa omnia.

7. Si acre lateri vasis externè hæreat, idem secuturus est effectus, ac si internè adhæresceret; punctum enim à liquido influente & canalem A B æquabiliter premente necessariò debet distendi, ideòque particulam acrem adhærentem D premit, & contra eam nititur; cum verò hæc ob pressionem vel atmosphære vel alterius causæ cedere nequeat, necesse est ut vasis latus penetret, motumque fluidorum æquabilem impediat;

tali modo agunt emplastra, omniaque stimulantia externè applicata; hinc in-

ferimus medicamentorum actionem consistere in remotione impedimenti motus æquilibrati fluidorum.

8. A prædictâ positione particulæ solæ, reliquis omnibus in statu naturali manentibus, alterari vel perturbari possunt secretiones, dilatari canales, vis concussiva laterum augeri, motusque oscillatorius destrui.

9. Secretio est derivatio & separatio unius liquidi ab alio; omne liquidum constat ex particulis minutis solidis, & mixta est liquidorum moles quàm maximè, ut in Chemia patet; confundi enim possunt variæ solidorum species, quæ mixtæ liquidum constituunt, & ex iis rursus possunt fieri solida. Ad secretionem tria sunt necessaria 1°. applicatio liquidi ad canalium orificia 2°. dictorum orificiorum determinata magnitudo 3°. vis sufficiens ad liquidum intra canales impellendum; jam si particula acris infixæ efficeret, ut canales v. gr. renales plus solito dilatentur aut angustiores fiant, particulæ fluidorum majores aut minores solito pertransibunt; hinc urinæ excretæ variatio, quandoque enim limpida, quandoque crassa apparet; si verò particula acris edusque prematur, donec canalis

latus perforet, vulnus canali infligere-
tur particulam acrem magnitudine
æquans, quod per contractionem fibra-
rum adeò patulum fieri potest, ut flui-
dum in canali contentum per idem exi-
re queat; hincque stillicidia, saliva-
tiones, aliæque quam plurimæ evacua-
tiones non naturales in corporibus no-
stris conveniunt, nempè ubi vulnus vasis
satis magnis infligitur: quod si foramen
in vasis aliquibus valdè minutis (qualia
sunt pulmonalia nonnulla) fuerit, ex
tali vulnere liquidum solummodò te-
nuissimum effluet, quod colore rubro
minimè donatur, quoniam ruptura sive
apertura rarò adeò ampla sit, ut trans-
mittere possit globulos appellentes, &
supponimus ejusmodi esse acria, & ne-
quaquam globulos istos queant dissol-
vere.

10. Hinc tumor & inflammatio ori-
ri possunt in loco & partibus vicinis.
Liquidum enim à corde pressum & in
latera vasis impactum omnes particulas
suas, quæ aperturæ respondent, per ean-
dem urgebit, hæque partes vicinas pre-
mentes tumorem simul & inflammatio-
nem in iisdem excitabunt, sic in mor-
bis plurimis observamus 1°. dolorem
à punctura particularum acrium oriri;

dolor enim nil aliud est quam separatio partium fibrillæ nervosæ vi acris particulæ perpetrata, hancque seperationem statim sequitur tumor, quo exorto, sive, quod idem est, effluxo liquido, cessat dolor, ut in podagra, odontalgia &c. observare licet.

11. Liquida quæ ibi hærent & stagnant, suam sequuntur naturam h. e. inter stagnandum putrescunt, acria fiunt & alcalinum volatile præbent: hæcque acrimonia liquidorum apta illa reddit ad vasa nostra dissolvenda.

Coroll. Ex dictis patet medicamenta acria effectus suos in corporibus nostris producere partim vi propriæ substantiæ & figuræ, partimque vi motûs fluidorum arietantium; quiescente quippe liquido nullus sequitur effectus, utcumque aptum sit medicamentum ad effectum producendum, quod hoc exemplo illustratur: Scalpellum digito applicatum, licet satis aptum sit ad secandum, nil tamen agit nisi impellatur vel ad agendum exciterur.

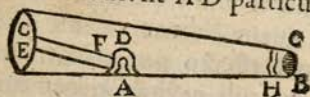
CAPUT

CAPUT VI.

De Viscidis.

1. **V**iscidum est quod vasis lateribus tenaciter adhærescit ità tamen, ut propter latam suam superficiem penetrare nequeat; si enim superficie esset adeò parvâ, ut vasis latera perforaret, inter acria esset numerandum.

2. Lateribus vasorum dupliciter adhærere potest viscidum, 1°. vel latera tangit non nisi ex unâ parte, ut ad A. 2°. vel latera undique pertingit, ut ad B C. Hujus particulæ effectus in utroque casu in figurâ oppositâ demonstratur: sit A D particula quæ-

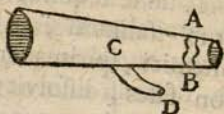
dam viscida lateri vasis adeò tenaciter adhærens ad A, ut à liquido ponè urgente & secundùm lineas E F & G H incurrente indè moveri nequeat, sustinebit omnem illam liquidi influentis vim, quæ sustinenda erat à parte lateris inter A H comprehensâ, adeòque pars lateris, cui particula insidet, recedet

B

versus exteriora ut potè magis pressa
 quàm reliquæ partes ejusdem lateris, &
 quò plus recedit eò majori vi se resti-
 tuet ; undè tollitur harmonia sive æqui-
 librium motùs oscillatorii in illo vase :
 hinc oritur dolor obtusus qui in om-
 nibus ferè morbis viscidis sentitur, scilicet
 à pressione ortum ducens. Supponamus
 jam in loco secundo viscidam particu-
 lam ita adhærere ut lateris vasa per-
 tingat, ut ad B C. Ejus affectus con-
 siderari possunt vel respectu ipsius va-
 sis, cui inhæret, vel respectu vasorum
 lateralium ; respectu prioris, ejus effec-
 tus erit totalis obstructio istius vascu-
 li, simul & laterum distensio ; particu-
 la quippè à fluido retrò urgente
 eòusque propelletur donec fiat æqui-
 librium inter vim liquidi & vim resis-
 tentiæ, quam habent vasculi latera,
 quo semel effecto particula manebit
 immota vasculi cavitatem penitus ob-
 turans, simul & illius latera distendens :
 quòd autem æquilibrium tandem ali-
 quandò sit futurum inter vim fluidi &
 resistentiam laterum, indè patet, quòd
 vis fluidi minuatur, resistentia verò au-
 geatur. Et fluidi vim minui ex eo con-
 stat quòdquò longiùs à corde recedit,
 eò tardiùs moveatur ; laterum verò,

resistentiam augeri manifestum facit cavitas vasculi in progressu suo magis magisque diminuta, sive distantia laterum semper minor facta; vasculi enim conici portio angustior non potest ad eandem amplitudinem extendi ac major portio, nisi vis major adhibeatur.

3. Hactenus de effectu, quem habet particula viscida in ipsum vas, cui impacta est; videamus jam quid futura sit respectu vasculorum lateralium. Particula viscida A B vasculo impacta, idemque obturans impedit, quò minus fluidum per illud transeat, quapropter fluidum vergit versùs canalem lateralem C D; illum autem nequàmquam ingredi potest quin simul

dilatet; ex illius autem dilatatione augetur vis laterum contractilis, & consequenter motus oscillatorius vehementior evadit; indèque fluidi cursus velocior, & hinc est quòd in febribus frigus statim excipiat calor.

4. Ex dictis patet maximas mutationes in corpore oriri à fluidis quatenus in solida impingant, eaque destruant, non autem in solidis tanquam causâ primâ fluida afficiente.

CAPUT VII.

De Natura Liquidorum nostrorum.

OMnes qui sunt in corpore nostro humores, originem ducunt à sanguine; antequàm naturam itaque illorum intelligamus, hujusce natura priùs est investiganda: sensu percipimus sanguinem in omnibus animalibus, hominibus, quadrupedibus, piscibus, volatilibus, reptilibus eundem esse, & ex tribus hisce constare partibus scilicet, 1°. ex aquâ ferè insipidâ & aliquantulum odorâ; quæ igni exposita in vapores abit; undè sequitur cum non esse spirituo - salinum, ut nonnulli volunt Chemici, spiritus enim olea tantùm, non sales, dissolvit; prætereà spiritus omnes producuntur vel fermentatione, ut inflammabiles, vel putrefactione, ut macri sive salini; deindè aqua hæc sanguinea, uti & omnis communis, vi frigoris in glaciem concrefcit, & calore admoto in aquam iterùm resolvitur; spiritus verò vim frigoris maximè intensi illudunt.

2. Ex eâ parte, quæ serum sanguinis appellatur, est liquor qui in naturali suo statu pellucet, turbatus verò

flavescit, &c: vi frigoris non facile congelatur, calori verò expositus ovi albuminis instar, indurescit.

3. Ex eâ parte, quæ toti rubedinem conciliat, quæque caloris non minus quàm frigoris vi in massam rubram, firmam, tenacem, insulsam dictam reducitur; si sanguis è corpore extractus in vase quolibet per aliquod temporis spatium quiescere permittatur, avolat primò pars aquosa, tanquàm subtilissima, deindè separatur serum, quod quò copiosius fit, eò minor evadit insula, & quidem post 3 vel 4 dies pars rubicunda penitus evanescit, inferum scilicet conversa: & hoc serum, si sanguis ex corporibus morbosis depromptus fuerit, quandòque nigro, flavo, aliove colore non naturali donatur. Hæc nudo oculo observantur, microscopiorum autem ope ulterius detectum est sanguinem constare particulis sphericis fluido limpido innantibus, quæ in vasis majoribus figuram suam sphericam retinent & rubræ apparent, sed versùs angustias vasorum ovoidales fiunt, atque à rubedine ad flavescientiam deflectunt; præterea compertum est unamquamque sphaetulam constare ex aliis 6 minoribus, & ha-

rum quamlibet ex aliis 6. & sic deinceps, quibus ab invicem separatis statim evanescit color earum ruber. Ista separatio fit in minimis solummodo vasis, & in hunc finem institui videtur scilicet, ut succus nervosus & lymphæ subtilissima exinde fiant. Hæc spherularum separatio, quam rubedinis evanescencia sequitur, per medicamentæ vehementia procurari potest.

Ex dictis sequitur calorem non esse causam conservantem æquabilem fluxum sanguinis; calor quippè sanguinem extravasatum inspissat: præterea manet fluidus in piscibus, quorum corpora sunt frigida, idem verò extravasatus grumescit æquè ac humanus. Causa fluxum sanguinis conservans non est aliquid sanguini proprium, si enim ex natura sanguinis oriretur, ejus fluiditas tum maxima esset, ubi maxima est sanguinis copia, scilicet: in vasis majoribus, sed in istis maximæ coagulationes fieri solent, ut liquet in cadaverum venis. Actio itaque solidorum, in quibus fluit sanguis, est causa fluxus ejusdem, cessante etenim solidorum actione, cessat quòque sanguinis motus: & hoc sequenti experimento confirmatur, si tempore bru-

mali ranæ torpidæ aut vespertilionis arteriolæ, adhibito microscopio, conspiciantur, sanguinis in iisdem in grumos planè concretus apparebit, etsi animal igni admoveatur quo calefiat, tamen sanguis ille grumescens minimè resolvetur, nec priùs movebitur quam cor se contrahere inceperit: eo autem moto, movebitur etiam sanguis, & tandem post varios cordis ictus fluiditatem pristinam recuperabit, *vide* Lewenhoekium. Sanguinis proprietates sunt vel generales, quæ scil: aliis liquidis competunt, vel speciales. Dotes sunt generales, 1. quòd (ut omne liquidum) potiùs patiatur quasdam partes à se avelli quam totam massam moveri.

2. Quod conditiones illæ adsunt, quæ ad fluorem necessariae sunt, scil: 1. Tenuitas maxima partium relativè ad nostros sensus h. e. habere partes maximè exiles, ut earum una aliqua singularis tactum nostrum, visumque fugiat. 2. Cohæsió inter partes tam levis, ut facillimè separari possit. 3. Omnium partium æqualis gravitas. 4. Motus projectilis, quo fluidum à latere prementem versùs aliquod punctum defertur.

Liquida omnia in corpore nostro circulantia è corde proveniunt, in quo

sunt multò magis spirituosa & aquosa quam in reliquis vasis ; ex sanguinis enim è corde immediatè deprompti $\frac{3}{3}$ x plùs quàm $\frac{3}{3}$ v aquæ simplicis separari possunt ; undè constat sanguinem maximâ ex parte ex aquâ componi. Hæc pars aquosa mutationem patitur à 3 causis profluentem, scilicet, à salibus, à parte serosâ, à parte rubicundâ. Aquæ particularum ultimarum & minimarum moles determinari nequit. Sunt enim æquè pellucidæ ac aer, idèoque visum fugiunt microscopiorum, adèoque exiles sunt, ut per meatus plantarum nullo modo visibiles transeant, imò machina Boyleana docet eas transire posse per poros ipsi aeri impervios : undè inferimus maximam sanguinis partem ob fluiditatem & exilitatem ad motum aptissimam esse. Gravitas aquæ respectu aeris est ut 1000 circiter ad 1, sed priùsquam ejus proprias facultates explicemus, exponendæ sunt proprietates liquidis peculiare, hæque sequentibus capitibus 4 comprehenduntur, vel potiùs ex iisdem pendent & inferuntur. (1) Cuilibet particulæ fluidi nostri sua propria & determinata est moles, figura & soliditas. (2) Cuilibet parti-

culæ sua est vis determinata, sive momentum, quo suæ ipsius ab aliis, quibus adhæret particulis, separationi renititur, & in concretionem tendit. (3) Cuilibet particulæ sua est specifica gravitas. (4) In liquidis nostris varii sunt gradus motûs projectilis, quo fluere urgeantur per rectam lineam. Respectu 4 prædictorum variis modis fluidorum nostrorum particulæ peccare possunt, 1°. Respectu molis, idque dupliciter; possunt enim vel nimis magnæ, vel nimis tenues esse, itaque medicamenta, quæ in utroque hoc sanguinis statu conveniunt, sunt resolventia & coagulantia. Si corpus aliquod sanum, morbosum evadat ex eo quòd sanguinis particulæ nimis crassæ sunt, causa morbum producens necessariò erit interna, non verò externa; quicquid enim cor ingreditur ex venis ibi deponitur, quod egreditur, exit per arterias; quicquid autem venas intrat, vel ex vasis lacteis, vel lymphaticis, vel vasis absorbentibus profluit, sed oscula vasorum istorum minùs patula sunt quàm confinia arteriæ & venæ, sive plexus reticularis, per quem sanguis transit, ex arteriis in venas, ut docet microscopium, idèdque particulæ per vasorum lacteo-

rum & absorbentium oscula in venas, & indè in cor delatæ adeò exiles sunt ut mole suâ sanguinis fluiditatem impedire nequeant; & quidem observavit Leevenhoek chyli particulas, ut & lymphæ, multò minores esse partibus sanguinis rubicundis, hoc ideò respectu nullus ferè cibus corpori sano noxius esse potest; cum particulæ nimis crassæ vasa lactea & absorbentia nequaquam ingredi possint, ideòque vitium hoc ex causâ est merè internâ. Duo sunt particularum nimis auctarum effectus, scil: (1) circulatio liquidorum impedita (2) humorum, qui secerni debuerent, secretio destructa; cum enim vasa ex arteriis oriantur dupliciter, scil: vel ortu directo, ut venæ, vel obliquo seu laterali, ut glandulæ, sive vasa secretoria, quæ arteriis & venis sunt minora; si particulæ sanguinis solito fiant crassiores, eæ quæ secerni debent, orificia glandularum nequaquam ingredi possunt, sed per rectum tramitem in venas transibunt, sicque petit secretio, vasaque secretoria ob defectum liquidi distendentis collabuntur; quòd si tanta sit particularum crassities, ut etiam venas intrare nequeant, impeditur circulatio; undè varii morbi, tan-

Demque mors ipsa ; omne ergo medicamentum quod ad molem particularum auctam sanandam adhibet , tale esse debet , ut sanguinis moleculas in arteriolis juxta vasa secretoria dividere possit. Quapropter aut nulla , aut efficacissima sunt mercurialia & salia globulos sanguinis minuentia. Morbi, qui ex hoc vitio oriuntur , præcipui sunt hydrops , omnesque morbi inflammatorii.

Particulæ sanguinis nimis imminui dicuntur , cum ad tantam exiguitatem rediguntur , ut vitæ ac sanitati tuendis prorsus impares sint. Hujus vitii causæ sunt 2 , una nempe externa , altera interna, quæ potest esse liquidum quoddam nimis dissolvens. Ejus effectus sunt duo , scil: acceleratio circulationis , & vasorum secretoriorum arescentia. 1°. Enim sanguis nimis , quoad particularum suarum molem , imminutus facilius multò ex arteriolis in venas quam in vasa lateralìa transire potest , ac proindè uberiori copiâ jam semet in easdem conferet : exindè autem magis dilatantur venæ , & quò magis dilatantur, eò vehementius se contrahunt. Undè sequuntur circulationis acceleratio , major partium attritus & calor , san-

B vj

guinis subtilisatio & eruptio è vasis suis. 2°. Cùm in hoc sanguinis statu nullæ, aut saltem paucissimæ particulae, vasa lateralia ingrediantur, illa non ampliùs extenduntur, sed exsiccantur, coalescunt, tandemque stamina fiunt, unè sequuntur phthisis, macies, & varii morbi chronici, ideòque remedia ad hoc vitium sanguinis corrigendum aptissima sunt coagulantia, qualia sunt terrestria, item absorbentia & exhalantia.

Respectu figuræ, & hâc ratione; dupliciter peccare dicuntur sanguinis particulae; vel enim nimis acres sunt, vel nimis obtusæ, licèt reverà figura earum obtusa nullos malos producit effectus, ac proindè pro vitio non est habenda. Acres in nostro sanguine particulae duobus ex fontibus proveniunt, vel enim in sanguinem ab extrâ derivantur, vel in ipso generantur.

Quæ externè adveniunt, vel per pulmones introeunt, vel per æsophagum, vel per cutim externam, sive vasa absorbentia intromittuntur. Quæ per pulmones, admodùm malæ sunt, utpotè subtilissimæ, solidissimæ & ferè immutabiles; quæ per æsophagum, sunt vel in cibus contentæ, vel minerales

venenosæ, quæ eò semper sunt pejores quò duriore, ut antea dictum est; quæ per cutim transeunt, valdè nocivæ sunt, quin subtilitate magnâ donantur, ut docent cantharides & mercurius.. Particulæ acres quæ in ipso sanguine generantur, sunt eæ quæ propter attritum nimis vehementem ex obtusis & viscidis acres evadunt; iste verò attritus duobus fit modis, scilicet 1°. liquidis stagnantibus, indèque putredinem contrahentibus 2°. à liquidis nimis vehementer circumactis absque alterius cujuslibet liquidi blandioris admixtione. 1um. Variis experimentis patet, si enim hominis sani sanguis per aliquot dies in vase detineatur, fatidus, acerrimus, & urinosus planè evadat; undè patet sanguinem eo modo ac aquam stagnando putrescere, promovetur quòque hæc putredo per calorem aut teporem adhibitum; namque eâ ratione particulæ in motu constitutæ sunt, quo fit ut in se invicem agendo acres fiant; quòd si motus fiat nimis violentus, tum particulis aquosioribus exhalatis, quæ remanent, coalescunt tanquam frigore condensatæ. Hinc ex nimio calore æquè ac frigore oriuntur scirrhi: ex motu verò vio-

lento oriuntur putrefactiones in nostro corpore. Quòd verò sanguinis particulæ acredinem ex circulatione nimis violentâ contrahant, vel indè liquet, quod si homo sanus, cujus excreta & retenta nil acedinis habent, sed admodùm insulsa sint, febre ardenti corripiatur, sanguis illius ex accelerato cordis motu, & transitu per minima vasa impedito magis pressus ac attritus, magis magisque actis evadet, præsertim si non adhibeantur diluentia, donec ad istum tandem acedinis gradum pervenerit, ut vasa rodat, aphthasque & inflammationes internas, non nisi magnâ diluentium copiâ curandas, producat: hinc ex circulatione nimis acceleratâ eadem mala profluunt, quæ ex venenis acris ingestis oriri solent.

3. Soliditatis respectu dupliciter quòque peccant sanguinis particulæ, scil: vel excessu vel defectu; priùsquam verò de his agamus, nonnulla de soliditate in genere sunt dicenda.

Per soliditatem volumus eam corporis proprietatem, quæ vacuitati propriè opponitur, & unumquodque corpus eò solidius esse censetur, quò minores & pauciores poros inter particulas suas interceptos habet. Experien-

tiâ compertum est corporum gravitatem eorundem soliditati semper proportionalem esse, adeò ut si duo sint corpora magnitudine æqualia, pondere verò diversa, necesse est, ut plures sint vacui meatus in uno quàm in altero. N. B. nullum datur corpus mathematicè solidum. Corpora solidiora motum suum diutiùs servant quàm minùs solida; hâc nempe de causâ, quòd vis eorundem motui resistens, quæ à fluido oritur ambiente, cæteris paribus, eorundem superficiebus semper respondeat; quapropter cum in corpore magis solido plures sint materiæ particulae sub eâdem superficie quàm in corpore minùs solido, omninò sequitur corpora magis solida difficiliùs sisti quàm quæ sunt talia. Hæc de soliditate in genere.

Effectus particularum nimis solidarum in sanguine duo sunt, scilicet nimia sanguinis subtilisatio, & motus oscillatorii perturbatio; quippe (1) Particulae nimis solidæ è corde expulsæ majorem cæteris motum concipient, (quantitas enim motûs cujuslibet corporis oritur ex velocitate ducta in molem) quapropter particulas illas, quibus cum erant simul expulsæ, deferentes in alias

impingent, atque hocce impetu easdem
dissolvunt, & nimis subtiles reddunt.
(2) Liquidum nostrum è corde expul-
sum per lineas impingit in latera va-
forum, quod si æqualiter ubique fiat,
æqualiter distenduntur vasa; si verò
una linea majori vi impingatur, quàm
altera, motus oscillatorius perturbatur
(vid. cap. 3. Theor: ult:) hoc autem
necessariò eveniet, si in aliquâ lineâ
particulæ contineantur nimis solidæ,
hinc vasa extenduntur & ampliantur,
& liquidi cursus perturbatur: undè po-
lypi sæpè, aliæque obstructiones facilè
oriuntur; harum particularum origo
externa est, sive particulæ nimis solidæ
extrinsecus advenientes. Remedia gra-
vium sive solidarum particularum de-
bent constare particulis æquè gravibus
ac sunt fluidi nostri particulæ, cùmque
animalium & vegetabilium particulæ ul-
timò resolutæ sint ferè ejusdem gravi-
tatis cùm fluido nostro, sive ut 5 ad 6,
illarum usu corpus in sano statu con-
servabitur, eundemque, si modò amif-
sus fuerit, recuperabit. Quæ verò gra-
viora sunt, ut phosphorus, oleaque
crassa ex animalibus deprompta, sa-
lesque fixi ex vegetabilibus extracti,
acida metallica, nec non sulphurea quæ

quæ graviora suprâdictos soliditatis
producunt effectus, ideòque in statu
isto morbofo vitanda sunt. Alterum
particularum sanguinearum vitium res-
pectu soliditatis est, quòd non adeò sine
solidæ ac esse debent. Hujus vitii ef-
fectus est inertia, sivè ineptitudo ad
motum, sivè impotentia istis particu-
lis movendi alias solidiores; undè se-
quuntur lentores & cohæsiones.

CAPUT VIII.

*De vitiis in totâ liquidorum massâ simul
spectatâ hærentibus.*

Absolutâ jam particularum fluidi
nostri historiâ, ad totam massam
considerandam nosmet accingimus. Ut
corpus aliquid nomen fluidi mereatur,
requiritur, 1°. ut sit in particulas admo-
dum minutas divisum. 2°. ut particule
illæ facillimè ab invicem separari pos-
sint. Nostrum fluidum dupliciter pecca-
re potest, nempè 1° nimiâ particularum
suarum cohæsione. 2°. earundem dis-
solutione nimiâ. Cohæsiio nimia, quæ
alias lentor dicitur, oriri potest vel à ni-
miâ particularum singularum magni-

rudine, vel à nimio earundem ad cohærendum conamine. Hic lentor si contingat in vasis majoribus, cordis auriculis, aut cerebri ventriculis, brevi fit polypus, qui massa solida est corium porcinum representans, & eò solidior, quò diutius duravit: sæpè invenitur polyposa substantia in capitibus eorum, qui laqueo intereunt; in iis enim sanguis, refluxu ejus per venam magnam impedito, in ramos laterales regurgitat, ii autem nimis angusti sunt ad totam massam transmittendam; undè fit ut pars solummodò tenuior transeat, repulsâ crassiore, quæ ex novi sanguinis adventu tandem canales istos obstruit. Si lentor in vasis minoribus arteriosis contingat, oritur inflammatio: quam comitantur pulsatio & dolor, quorum prius indè fit, quod sanguis lentescens qui in arterioliis hæret, à sanguine ponè urgente protrudatur; posterius autem indè est, quod vasculorum latera plurimùm distendantur, undè doloris sensus: hoc in casu sanguinis in arterioliis hærentis pars tenuior quandoque per vasa lateralia minima exhalatur, nimirùm si non sint obstructa, aliter enim pars liquidior putrescit, undè pustulæ, gangrænæ, &c.

si verò in lymphaticorum orificio primo sive lato lentor sit, colligitur ibi materia quædam gypseæ, sive dura ob rationem modò dictam, scil: quia per laterales ramos hîc loci copiosos defluit pars liquidior. Polypus hic albus si ad lymphaticorum extremitatem protrudatur, oritur hydrops simul & œdema. Vasis ut potè liquido suo pellucido distentis, quæ si rumpantur statim oriuntur leucophlegmatia, anasarca; humoribus quòque non rarò ob situm & stagnationem acridinem contrahentibus, apostemata & gangrenæ, quòd si lentor ille in extremitatibus vasorum istorum hæreat, massa secernitur limosa & turbida, putrefactione vasa dissolvens, tabemque, nec non ejus effectus, producat. Si in vasis nervosis fiat lentor, oriuntur morbi nervorum proprii, forsan apoplexia quòque sive sensuum abolitio; hoc verò rarò accidit, quia nervorum liquidum sive spiritus nunquam potest vel caloris vel frigoris vi concretere; nervi verò externi afficiuntur, compressi scil: à vasis arteriosis nimium distentis, undè insensibilitas & immobilitas non rarò oriuntur.

Causæ lentoris in liquido nostro sunt

varia. 1^a. Exhalatio partis fluidioris hinc in venis sanguis tamdiu manet fluidus, quamdiu in illas sese exonerant vasa lymphatica. Remedium est restitutio liquidi avolati. 2^a. Causa est quilibet caloris gradus naturalem corporis nostri calorem excedens, quique quantus sit, thermometri ope cognosci potest; hic spiritus tenuiores evaporando sanguinem inspissat, & revera talis lentor, remanente calore, nullo artificio, tolli potest, nec spiritu salis, nec oleosis, similibusve; calor enim ejusmodi partes istas tenuiores evehit, etiam vase manente clauso, ut patet in sanguinis digestionem. Hinc in omnibus morbis inflammatoriis, nimius calor maxime cavendus est, ut in variolis, &c. metu scilicet inspissationis. Idem caloris effectus, scilicet inspissatio, locum tenet in omnibus nostris liquidis, exceptis excretoriis, ut urina, sudore & quibusdam secretoriis, ut succo pancreatico, bile, saliva, mucos, quæ quidem aliquo modo coalescunt, sed iterum facile dissolvuntur. 3^a. Causa est frigus immensum, quo congelari potest liquidum nostrum: si enim hominis sani sanguis aëri frigidissimo exponatur, separabitur pars crassa in in-

in totâ Liquidorum massâ, &c. 49
sulam, aquea verò, sive serosa, in
glaciem convertetur, ut patet in ho-
minibus frigore extinctis; attamen om-
nes sanguinis excretiones non facile
congelantur, ut bilis & serum quæ
difficulter, facile verò saliva congela-
tur. Urina autem partem suam spirituo-
salinam in medio fluidam conservat,
dum pars aquosa congelatur. Morbi
ab hoc frigore mirifici pendent, ob-
servatum enim est carnes congelatas
putredinem statim à frigore concipere,
& 4.ª. causa est quies humoribus su-
perducta, quæ in iisdem ferè omni-
bus, præsertim arteriosis, coagulum pro-
ducit. Si enim homo sanissimus subi-
to corripiatur metu, oritur statim pallor
& frigus, atque si passio vehemens sit
diùque perseverans stupor, liquidi de-
fectus in cerebro nec non motûs pri-
vatio, hinc obstructions sive coagu-
lationes humorum in visceribus qui-
busdam contingunt, quæ si in corde
fiant, palpitationem producant, idque
usu venire solet in hominibus animi
deliquia sæpè passis, hi enim postquam
per aliquod temporis spatium, forsân
horæ quadrantem, sensu motuque
privati jacuerint, inter refocillandum,
incredibiles plerumque anxietates circa

cordis regionem sentient. Cor quippe tunc temporis, motu accelerato & quasi reduplicato, magnam sanguinis copiam in ventriculis suis, vasisque super incumbentibus stagnantem inde pellere conatur, indeque illius palpitatio; quod si massam sanguinis inde remove nequeat, oritur polypus, tandemque mors ipsa. 5^a. Causa est corporum plurimorum sanguinem coagulantium admissio; sic acida omnia igne violento ex mineralibus destillata sanguinem subito coagulant, lentiùs spiritus salis, omnium lentissimè, sed validissimè, vitrioli & aluminis, quæ tamen si venis injiciantur sanguinem illicò coagulant,isque propter laxitatem & amplitudinem venarum, in cor usquè & pulmonalem arteriam devolutus, brevi animal suffocat; observandum verò quòd omnia acida non inspissent sanguinem, nitrum enim & sal urinæ sanguinem diluunt, ut & acetum, aliique spiritus acidi vegetabilium. Salia alcalina nonnunquam eundem inspissant, nonnunquam diluunt, nonnulli & etiam sanguinem coagulant, ut alcohol vini, qui licet à nonnullis pro tenuissimo diluente habetur, venis injectus omne liquidum vitale coagulat. 6^a. & ulti-

ma causa est motus nimius, itemque in vasis minimis obstructio, in omni enim obstructione arteriæ distenditur vas, tandemque obstructione perseverante rumpitur, indè sequitur liquidioris sanguinis partis extravasatio. Hæc aptitudo sive proclivitas ad coagulandum non est quid morbosum, verùm proprietas sanguini in statu sano hærens. Experientia enim docet quòdquò magis sanus sit homo, eò citius & facilius sanguis illius extravasatus lentorem inducit, cùm è contra ægri quàm plurimi habent sanguinem fluidissimum, præsertim leucophlegmatici, imò hominum nonnullorum in mortis agone versantium sanguis nequaquam coalescit. Omnis causa illam concretionem promovet, quæ vehementissimè agit in sanguinem, qui enim exercitiis violentis dediti musculos suos plurimum movent, sanguine crasso donantur.

Hactenus de nimia sanguinis tenacitate, proximo jam loco ejus nimia fluiditas consideranda est, cùm verò hæc pendeat à nimia partium suarum tenuitate, de qua antea dictum est, necesse non est ut in ea explicanda tempus teramus, sufficiat observare fluiditatem sanguini nostro, si modo opus sit, con-

48 *De Gravitate Sanguinis.*
ciliari posse vi salium volatilium, ex
anguibus, cornubus, medullâ, aliisque
animalium partibus extractorum. Aqua
quòque largâ satis copiâ injecta opti-
mè resolvit & attenuat, diluitque ut &
acria ligna guajaci, sassafras, &c. item-
que salia omnia fixa ex vegetabilibus,
mineralibus, nec non metallis, quæ quò
graviora eò meliora, hinc si aurum
reddi posset fluidum absque gravitatis
diminutione vel molis incremento, op-
timum esset dissolvens.

CAPUT IX.

De Gravitate Sanguinis.

Gravitas corporum nil aliud est
quam nisus eorundem descenden-
di versùs terræ centrum; est semper
proportionalis corporum soliditati. San-
guis dum in corpore circulator, cali-
dus est & rarefactus, extractus autem
è corpore frigescit & inspissatur, ideò-
que gravitatem illius, respectu molis,
exactè non possumus investigare. Sed
in variis regionibus tam frigidis quàm
calidis, sanguis simul ac è corpore
profluxerat, ponderatus, sese habuit
ad

ad aquam falsam ut 26 ad 25. Serum autem se habet ad eandem aquam ut 300 ad 253, adeòque serum gravius est sanguine una sexta circiter parte, quod videtur experientiæ adversari, cum serum insulæ supernaret; hoc autem indè procedit quòd partes insulam componentes vi frigoris simul & attractionis mutuae in massam magis solidam & compactam coalescant, prout indè patet, quòd insula ista & serum simul sumpta non occupant tantum spatium quantum occupabant antè eorumdem separationem. Levitas nimia in sanguine hactenùs non est compta, is enim ponderatus ubique aquam falsam pondere excedebat, una vicecima sexta parte; si verò daretur, poterit oriri ab aquosis, spirituosisque omnibus, hæc enim aqua falsâ sunt leviora. A particulis vegetalibus consoliditis & mineralibus gravior fit sanguis, quod optimè conspicitur in scorbuto lento; sanguis enim in eo casu compactus & salinus plurimum est, urina verò gravissima; fit hoc autem ab abundantia salis muriatici, qui in debita copia optimus est & ad vitam omninò necessarius, si verò quantitate excedat, pessimos producit effectus. Corpora quæ

sanguine graviora sunt, ut sales fixi, integrè per urinam secernuntur, ita sal marinus immutatus prodit in urina. Ejus usus est sanguinem diluere. Hinc gravia medicamenta venenosa fiunt, quatenùs vasa destruunt, sive secretiones nimis augent.

C A P U T X.

De Motu projectili.

PER motum projectilem intelligitur motus liquidorum per vasa circulatorius, cumque ab eo morbi plurimi, vita, sanitas & senectus pendeant, operæ pretium erit videre quid augeat, quidvè diminuat, aut depravet hunc motum. Augetur motus projectilis à motu corporis aucto, sic homine corrente plurimum augetur; oritur enim pulsus frequens, sudor, sitis, anhelitus, omniaque febris symptomata quæ citò evanescent, quiescente homine; at si in cursu ultra vires persistat, omnia prædicta vehementiora evadent, simul & inflammationis species totum corpus occupat, urina à medico inspecta febricitantis esse putatur; si exercitium nimis diù continuetur, reverà oritur morbus, itaque à motu projectili aucto absque mutatione ullâ fluidorum inter-

nâ oriri potest morbus. Ita quòque ex eodem motu diminuto sæpènumerò oriuntur morbi, cujus diminutionis causa plerùmque est tristitia; sic si homo satis hilaris inter epulandum nuncium accipiat magni alicujus infortunii, subito percussus dolore, pavidusque liquidis suis stagnationem superinducit; undè statim oriturus sit morbus, nisi magnâ diluentis alicujus copiâ prohibetur: pari ratione plurimorum morborum causam esse vel incrementum vel diminutionem motûs projectilis fluidorum comperiemus. Causa primaria motûs hujus projectilis est cor, si liquida nostra à canalibus, per quos fluunt, non sisterentur, nec canalium continuitas interrupta esset, tùm semel mota semper moveri continuarent; sed datur resistentia in canalibus, iique non sunt continui; propè cor enim liquida sinum venosum & auriculas ingrediuntur, ubi per aliquod temporis spatium quiescunt; cum verò corpus nullum sese movere potest, necesse est, ut liquida nostra motum de novo accipiant à causâ quâdam externâ vim suam ibi exerente, ubi motum amiserint. Causa autem ista est cor, quod musculis est solidissimus, figurâ suâ repræsen-

tans helicem, cujus ope, ut docet mechanice, vis debilis incredibilem resistentiam superare queat. Præter hanc causam primariam datur quòque & alia, estque vasorum elasticitas, sive vis illa, quâ eorundem latera à liquido influente distenta sese statim restitunt, & quidem in pristinum statum; fluidum enim à corde, vi magnâ, in arterias adactum, easdem statim distendit, hæque, cum elasticæ sint, vi cordis cessante, sese statim restitunt & quidem eò majori cum vi, quò magis distentæ fuerunt. Sanguinis è corde exitus, sive motus ejus projectilis, ipsius cordis actioni, non verò motui intestino sanguinis, uti nonnullis visum est, debetur. Quod sic probatur; Liquida, quæ loco angusto contenta & coercita, indè vi motus intestini partium suarum per foramen apertum prorumpunt, & in motum projectilem aguntur, tripliciter suum consequuntur effectum, nempe (1) si partes in motum satis violentum cieantur vi caloris, sed calor sufficiens ad istum motum producendum minimè datur in corpore nostro; licet enim sanguis è corpore extractus ad eundem caloris gradum promoveatur, quem habet sanguis in vasis nos-

tris contentus, nihil tamen inde sequetur, præter ipsius putrefactionem: pisces præterea sanguinem frigidum habent, qui nihilominus circulatur, eo calefacto ipsi moriuntur. (2) Liquidum in circumstantiis supradictis positum in motum projectilem agi potest, vi partium suarum elasticâ, nimirum: si liquidum aliquid elasticum in vase undique clauso condensaretur, aperto foramine statim pars ejus prodiret; id autem minimè locum habet in sanguine, quoniam elasticitas ab atmospheræ corpus ambientis pondere compensatur, adeò ut sese nequaquam expandere possit ad motum projectilem producendum: præterea sanguis in vasis contentus eadem vi suæ elasticitatis se expandere nequit ob incumbentis aëris externi pressionem; ergò cum sit elasticus, secundum corporum elasticorum naturam, vim suam exercet, ubi minor est resistentia, h. e. versùs cor premet; in eo autem continetur ejusdem fluidi portio, quæ æquali vi agit, ac proindè nullus indè sequi potest effectus. (3) Vi fermentationis procurari potest liquidi motus projectilis, ebullitio autem sanguinis in corde, quæ fermentatio dicitur nunquam observatur in corde.

Circulatio sanguinis tripliciter acceleratur. 1. Cordis ictuum frequentia. 2. Ab aucto illius robore. 3. Ab aucta mole sanguinea, manentibus iisdem cordis ictibus, quia tum tota massa eodem temporis spatio eundem circuitum perficit, quem absolvere debet minor copia; velocitas enim pendet à pressione unius particulæ in aliam.

Circulatio retardatur 1. ab imminuta vi cordis. 2. à vasis laxioribus & minus elasticis. 3. ab ineptitudine ipsorum liquidorum ad motum. Sanguinis itaque velocitatem augent. 1°. quæ actionem cordis fortiorem reddunt, qualia sunt medicamenta omnia, genus nervosum irritantia, ut olea aromatica, metalla, crystalli, alcalina caustica, salina, &c. quæ circulationem promovent, non quia fermentum sanguini inducunt, sed quia vasa, nervosque stimulant, motusque oscillatorios adaugent. 2°. animi affectus violenti & calefacientes, ut ira, furor, &c. 3°. diuturna musculorum exercitatio; nam ex frequenti musculorum actione, motus sanguinis in vasis inter musculos sitis promovetur. 4°. Respiratio aucta, quæ si sæpius iterata maximè facit ad accelerandum motum sanguinis. Causæ circulationem retardantes sunt modò traditis contrariæ.

CAPUT XI.

De Medicamentis.

CUM pro variarum partium naturâ & morbis, varia requirantur medicamenta; itaque examinanda sunt illorum nomina, classes, natura, vires & actiones, in quibus agendis ordo duplex observari potest, nempe vel (1) enumerando ordine alphabetico singula quæque simplicia, unâ cum eorum viribus, usu, &c. hæc verò methodus tanquam minus utilis rejicienda. (2) Simul enumerando omnia illa medicamenta, quibus eadem attributa, eosdemque effectus convenire, ex historiâ naturali constat: hæc methodo Galenus primus usus est (& post ipsum alii plurimi, ut Dioscorides, Aegineta, ac deindè omnes Botanici) reducens medicamenta omnia ad certas classes, & vires medicamentorum omnium quadruplices esse statuit, nim: (1) vires medicas elementarias (2) materiales (3) singulares, sive específicas (4) substantiales incognitas, experientiâ solâ cognitâs. 1. Quid per vires elementarias voluit, statim apparebit, mente ejus cognitâ: dicit verò quòd in rerum natura illud, quod

C iij

unum corpus ab alio distinguit, dicitur qualitas; ergò quot sunt qualitates, tot diversa corpora. Hæ autem sunt 4. nempe: humidum, siccum, calidum, frigidum; quapropter corpora omnia ad classes 4 reduxit, cum verò istæ qualitates rarò seorsim & sigillatim inveniantur, ideò 4 illarum combinationes, temperamenta dictas, addidit, scilicet calidum & humidum, calidum & siccum, frigidum & humidum, frigidum & siccum. Corpora quæ unam ex 4 simplicibus possidebant, elementa vocavit, quæ exindè 4 ei videbantur, scilicet aër, quia siccus; aqua, quia humida; ignis, quia calidus; terra, quia frigida. Ex dictis videbantur ipsi omnia corpora componi; & pro ratione illarum qualitatum agere; idem affirmabat de medicamentis; hinc illorum vires in 4 classes sunt distributæ. Ex his 4 pari quantitate commixtis, conflata elementaria vocavit, ut & corpus nostrum elementatum, & à prædominio cujuslibet elementorum morbos oriri asseruit; gradus quòque 4 esse voluit, secundùm quos hoc, illudvè elementum prædominaretur. Medicamenta quæ corpori sano applicata, nullam mutationem in eodem pro-

ducebant, gradûs primi esse dixit e.
gr. Viola & Rosæ frigidæ & humidæ
in primo gradu dictæ sunt; hæ tamen
in frigido morbo nocere possunt. 2us.
gradus est, quandò medicamenta cor-
pus sanum aliquo modo afficere vel
mutare, lædere autem non possunt.
3us. gradus est, si vis eò accedat ut
sanum corpus non destruat, sed ipsi
noceat & morbosum reddat: hæcque
medicamenta sunt adhibenda, quandò
morbus in eodem gradu ægrum occu-
pat. 4us. gradus est deleterius, ut in
Euphorbio, &c. venenosis, quæ si ap-
plicentur corpori, illud ita afficiunt,
ut mors sequatur. II. Materiale voca-
vit illud, cujus nonnullæ vires pendent
à proportionem quâdam inter eas & ma-
teriam existente; hincque distingue-
bat vires materiales ab elementariis,
tanquam corpori proprias, hasque ma-
nifestas vocavit, quia compositæ sunt,
& composita magis conspicua sunt
quàm simplicia; materia enim compo-
nitur ex duobus elementis ad minimum,
ideòque conspicua magis est quàm ipsa
elementa. Secundùm dictam exposi-
tionem herba emolliens dicitur laxare
& emollire viribus materialibus, ca-
lescere verò vi elementari, sive ca-

lore. 3. Vim specificam pendere voluit ex 2 præcedentibus variis modis inter se combinatis, eaque medicamenta hac vi prædita esse voluit, quæ peculiari alicui parti propria sunt, aut peculiari alicui operationi destinantur; talia sunt purgantia quæ specificum liquorem, ut serum, bilem, menses, &c. purgant, quæ cicatrificant, quæ vè carnem generant, ea omnia agere dixit propter vires específicas. 4. Per vires substantiales incognitas voluit eas, quæ nullâ aliâ ratione investigari potuerint præterquàm experientiâ, talis est vis opii soporifera, quæ nec ex ejus humiditate, nec calore, nec siccitate, nec frigore, sed experiundo colligitur. Galenus itaque in eo erravit, quòd per illas qualitates solas conatus est omnium medicamentorum effecta explicare, quod cum non potuit in venenatis, alexipharmacis, topicis, &c. divina ea & incognita ea appellavit. Præterèa erravit in eo quòd tantùm 4 qualitates admisit, cum plurimæ aliæ enumerari possint. Medicamentum est corpus, quod corpori nostro viventi applicatum statum ejus morbosum tollit. Omne medicamentum considerari potest, vel (1) quatenus in

solida agit, vel (2) quatenus in liquida sola agit; vel (3) in quatenus utraque simul, ac proindè ad has 3 classes generales omnia reduci possunt.

Quæ in solida agunt, agunt vel 1 resolvendo & destruendo eorum texturam & cohæsionem, vel 2 canales obstruendo, dilatandoque, eorundem laterum figuram mutando.

Quæ in fluida agunt, agunt vel 1 proprietates eorum alterando, vel 2 eadem è corpore educendo. Omnia ferè medicamenta tam in solida quàm in fluida agunt, nam vix alterari possunt fluida quin simul aliquâ ratione solida afficiantur, & vice versâ; at tamen actiones medicamentorum, quatenus respiciunt fluida, considerari possunt, non consideratis iis quatenus solida afficiunt, & contra; pari planè ratione, quâ mathematici corporis longitudinem solam considerant, nullâ ratione habitâ vel superficiei vel soliditatis, licèt seorsim non existant. Ut sequentia clariùs intelligantur, præmittenda sunt theoremata quædam.

1. Levissimus solus externus & purè mechanicus motus potest omne mutationis genus in corpore nostro producere, quod adhuc medicamentum ullum

produxit; ponamus enim hominem perfecté sanum, plumamque in ejus naribus leniter agitari; non potest ille uno momento se continere absque motu corporis convulsivo, ejusdem flexurâ, sternutatione, &c. quòd si consideremus quanto musculorum numero, vi & nisu fiat sternutatio, admirabimus causæ levitatem; ista enim actio peragitur motu violento musculorum scapulæ, abdominis, diaphragmatis, thoracis, pulmonum, &c. præterèa si actio perseveret, oritur liquidorum expulsio universalis, nempè expressio lacrymarum, muci, salivæ oris, palati, & asperæ arteriæ; excretio urinæ, sudoris, &c. hinc absque ullo humido, calido, frigido, &c. sulphureo salinis & similibus, potest solâ applicatione plumæ ad interna narium, induci omnium solidorum & fluidorum motus in corpore nostro; sternutatio talis si diù persistet, ut solet, ab assumptione 100 partis grani Euphorbii intrâ nares, oriuntur graves convulsiones, diù durantes, cephalalgia, urinæ & alvi excretiones involuntariæ, vomitus, ætus febriles, aliaque dira phænomena, tandemque mors ipsa.

2. Si jam tanta mutatio in corpori-

bus nostris fiat à levi externo motu, quid non fieri potest, si nervi interiorius afficiantur: patetque hinc levissima corpora summoperè corpus nostrum mutare posse, cum nullum corpus potest in solida agere, quin fluida simul afficiat, & è contrà: tamen distinguuntur corpora, in ea quæ immediate, sive primario solida, fluida verò mediatè & secundario afficiunt, & vice versâ.

3. Ex hoc mechanico motu omnia nostra liquida, licet iis nil internè accedat, mutari posse patet, prout ex casu modò memorato constat.

4. Solo motu spirituum animalium mutato, absque ullâ impressione à corpore vel externo vel interno, contactûs ope, communicatâ, oriri possunt omnes effectus, quos in re medicâ quilibet medicamento adscribere potest. Ponamus enim hominem, cæteròquin sanum irritationi generis nervosi, sive passioni hysteriæ obnoxium; huic in beatiore sanitate detur occasio iræ, metûs, tristiæ, summa statim oritur mutatio in ejus statu; nam quod antè per poros cutis ad pondus circiter 5 libr. horarum 24 spatio, perspirare solebat, jam mutato cursu per

renes viam sibi quærit; quin etiam turbantur vasa trajectoria, secretoria & excretoria; quis jam novit aliquid diureticum quod tantis polleat viribus? præterea liquor modò dictus excretus, non est urina, sed mera lymphæ, sale, spiritu, odore & colore urinæ in corpore penè relictis; pari ratione homines nonnunquam in diarrhæas ex metu conjiciuntur, undè meticulosi catores sunt & appellantur. Ex irâ quòque magna copia bilis nonnunquam rejicitur. Sudores ex metu non rarò oriuntur, vomitus in hominibus excitatur ab objecti nauseabundi aspectu, vel fabulæ nauseabundæ narratione; his primò oritur ructus, deindè nausea, salivæ expressio, convulsio ventriculi, vomitus, & nonnunquam alvi, sudorisque excretio: omne quòque evacuantium genus solo corporis motu infueto excitari solet, sic primâ vice navigantes, sive jejuni, sive cibus referti sint, pallidi primò fiunt & anxii, paulò post nutant, vertigine corripiuntur, tandemque vomitus; hinc patet machinam nostram adeò comparatam esse, ut quamvis illi nil à quovis corpore contingat, tamen ex motu mechanico spirituum perverso, iis om-

nibus effectibus affici potest, qui à medicamentis usitatò producuntur.

5. Motus ille tam mirificus excitari potest in nobis à particulis corporum insensibilibus machinæ nostræ applicatis; sic nonnulli, simul ac ingrediuntur cubiculum, in quo felis, mus, caseusvè fuerit, licèt non in conspectu, tamen in sudores conjiciuntur, & quandoque lipothymiam patiuntur, quidam concidunt, hysterici ex odore moschi statim laborant.

6. Medicamenta dividi possunt in partes adeò minutas, ut imaginationis vim penè eludant, quæ tamen retinebunt vires ac tota, cujus tria dabimus exempla ex regno minerali, animali & vegetabili sumpta.

(1) Constat experimentis à metallorum exploratoribus sæpiùs factis, quòd si granum unum auri per fusionem exactè admisceatur cum argenti librâ, singula grana argenti participabunt de auro; idemque etiam eveniret, si una 1000ª pars grani auri cum dicto argenti pondere commisceretur, & tamen aurum in tantas minutias redactum vires & proprietates auro particulares retinet, quod exindè patet, quòd istæ minutia in unum ite-

rùm corpus verè aureum colligi possint. Hoc alio modo probatur, si enim gr: j auri in aq. Regal. $\frac{3}{4}$ x solvatur, nulla erit liquoris gutta, quin habeat in se particulam auri, ut ex sapore constat; ideòque cùm nulla sit proportio inter liquidum & metallum, necesse est ut metallum in tenuissimas partes dividatur, & tamen manet immutatum, ut ex ejus præcipitatione & & in auri formam reductione pater. Si loco auri sumatur cuprum, res adhuc fiet clarior: cuprum totum enim menstruum viridi colore imbuet. Ex dictis patet quare corpora metallica dissoluta & in liquidorum formam redacta tam pertinaces producant effectus, nim: quia singulæ particulæ figuram suam servant, rigidæ & immutabiles permanentes, quod in vegetabilibus locum non habet.

(2) Ut verò sciamus in quàm minutas partes dividi possint ea, quæ ex regno animali desumuntur, experimentum à Boyleo in hunc finem institutum adhibebimus; ille sericeum vermiculi involucrium evolvebat, idque 300 ulnas longum comperuit esse, idem verò ex duplici filo constare detexit Leewenhoekius. Erat ergò 600

ulnas longum, & duo tantum grana
pendebat, adeo verò fortè ut duo gra-
na suspensa sustineret; quòd si adda-
mus mechanicos dividere posse pol-
licem in nescio quot millones par-
tium, antequam figura respectu sui
principalis detrimentum patiatur; indè
quivis facillimè potest colligere ma-
gnam partium animalium divisibilita-
tem, quam quidem demonstrant odorife-
ra omnia, præsertim castoreum; id enim
bilanci inditum in 4 dierum spatio nil
ponderis amisit, interim tamen in sphe-
ram 3 circiter pedum exhalationes con-
tinuas & odorem insignem spargebat,
novoque aëri expositum, eundem intra
2 minuta odore inficiebat, sine sensi-
bili ponderis jactura. (3) ex vegetabi-
libus, si sumatur croci extracti gr. j.
& spiritus vini $\frac{3}{4}$ x injiciatur, totum
spiritum tinget, & quælibet guttula
odorem & saporem croceum præ se
feret. Ex dictis patet partes medica-
mentorum eò usque comminui posse,
ut captum nostrum fugiant, & qui-
dem licèt partes sint diaphanæ, sensus-
que quòque fugiant, nihilominus ef-
fectus notabiles in corporibus nostris
producent. Exemplo esse potest vitrum
antimonii, cujus si scrup. j. vini libr. viij

infundatur, & digerantur simul, vinum adeò vehementer emeticum evadet ut ejus $\frac{3}{4}$ iv epotæ ventriculum in motus adeò convulsivos adigant, ut penè invertatur, cùm tamen de antimonii vitro, quod in fundo vasis manet indissolutum, nihil omninò decessisse deprehenditur, idem obtinet & in crocò antimonii. 7. Medicamentorum particulæ prout variis applicantur nervis, varios effectus producant, exemplum sit turbith minerale, quod ex caustico vitrioli & mercurio conficitur, si hujus semigranum naribus indatur, omnes secretiones violentas reddit; si detur internè languorem & angorem excitabit; si verò majori quantitate ut ad 8 gr: secessum, vomitum & sudorem movet, nervosumque genus irritat; Boyleus narrat tribunum militum quendam cataractâ laborasse, hujusque turbith ope ad gr: j, formâ sternutatorii exhibiti, curatum esse, excitatis primùm tumore capitis, alvi dejectione, sudore, &c. vid: Tract: de utilil: Philos.

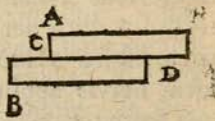
Pro variâ ergò applicatione medicamenti, varii sequuntur effectus, quos scimus solùm à posteriori; si autem conjecturis locus sit dandus, forsan hæc considerationes non erunt spernendæ:

(1) major, minorvè alicujus nervi nuditas facit ad majores, minoresvè, etiam diversos effectus adeò violentos producendos; tunica enim, quæ nares investit, nervosa est expansio, nullisque ferè involucris tegitur, & omnis nervus quandò sensibilis evasurus est, abit in substantiam mollem, mucaginofam, quod hoc in loco maximè fit. (2) quò nervi propiores suæ origini, eò magis sensibiles sunt; hincque, faciliùs remotioribus irritantur, sic nervi olfactorii à turbith per modum sternutatorii exhibitò valdè irritantur, quùm idem nervis applicatum vix quandòque sentiatur. (3) Communicatio unius nervi cum aliis potest effectus medicamenti variare; nonnulli enim nervi diversâ origine orti sæpè concurrunt & communi nodulo colligantur, sed cùm omnibus iidem non sint concursus, hinc idem medicamentum in variis hominibus variè agit. (4) prout nervus, cui medicamentum aliquod applicatur, tendit ad glandulas, emissaria, einunctoria, medicamenti effectus variantur.

CAPUT XII.

Classes Medicamentorum

Secundum ea, quæ paulò antè dicta sunt, medicamenta, primâ eorum divisione, in 3 classes abeunt 1^a. est eorum, quæ in solida agunt; per solida intelligimus illas partes nostras ultimas Cap. 3. explicatas. Medicamenta in illa agunt valdè ea movendo, non destructâ eorum cohæsione e. gr. sint A B duæ partes ultimæ cohærentes ad C D, eæ moveri possunt

absque separationem vel solutionem. Medicamenta hujus classis sunt 1°. stimulantia, 2°. contrahentia i. e. quæ faciunt ut solida minorem habeant longitudinem, crassitiem autem majorem, ita tamen ut eorum cohæsio non destruat, adeòque medicamenta contrahentia, corpora increassant, eaque magis firmiter connexa reddunt. 3°. Laxantia, quæ partes laxè cohærentes reddunt, ita ut mobiles, flexiles, dilatibiles & tenuiores fiant. 4°. Constipantia, quæ capacitatem canalium minuunt, ad hæc referenda sunt. (a) Em-

plastica constipantia, quæ instar glutinis canalibus adhærent. (b) Illinentia, quæ Emplastificis magis fluida sunt, (c) Obstruentia quæ non tantum angustiores reddunt canales, sed etiam implent. 5°. Chirurgica specifica, ut farcotica, sive carnem generantia, cicatrifiantia, & similia. 6°. Solventia, quæ dividi possunt in classes 6. nempe (a) rubefacientia, quæ levem inflammationem producant; (b) vesicatoria, quæ vasa lymphatica suâ actione destruant; (c) escharotica, quæ non tantum vasa minima, sed & cutim ipsam destruant; (d) corrodentia, quæ omnia, quibus applicantur, consumunt; (e) caustica, quæ partes adurendo consumunt; (f) putrefacientia, quæ partes nostras in fluidum putridum convertunt.

11°. Est eorum medicamentorum, quæ in fluida agunt, nempe vel totam fluidi massam afficiendo, vel particularum quarundam fluidi molem aut figuram mutando; talia sunt. 1°. Attenuantia, quæ particularum molem minuunt. 2°. Condensantia, sive incrassantia, quæ molem particularum augent; hæc tamen quoad modum operandi distingui possunt. Condensatio enim fit à corpore comprimente par-

tes antea liberas, quæ indè coalescunt, & in majores moleculas abeunt; hoc fit à causâ condensante, & comprimente externâ, ut ab externâ pressione aëris frigidi, sic hyeme aqua congelatur. Incrassatio verò est cùm hæc partium combinatio fit propter privationem partis liquidioris à calore dissipatæ. 3*. Acrimoniam conciliantia, ex mutatâ nempè molecularum figurâ; acria sunt, quæ motum suum per pauca puncta communicant; adeòque acerrima, quæ per unum tantum; horum natura antea erat considerata ut & observatum erat omnes particulas fluidorum nostrorum obtusâ figurâ donatas esse. Huc pertinent putrefactientia nostra liquida; putrefactio liquidorum est, quandò eadem à partium attritu mutuo acria redduntur, nimisque velocia, & ex dulcibus fætida, qui fætor plerùmque ab oleo volatili per salem acri reddito procedit, ita ut quivis fumus cum sale ascendens nares ingrato odore feriat. 4°. Demulcentia antecedentibus contraria, eaque temperantia obtundendo eorum spicula. 5°. Immutantia, quæ ita liquida mutant, ut tamen mutationis modum nesciamus, hoc dubium genus est, ad quod

referenda sunt omnia, quorum operandi modus nos latet. 6°. Diluentia; hæc totam liquidi massam spectant, cum antecedentia agant in ejus particulas spectatim, suntque quæ fluidis nostris commissa, partes eorum cohærentes à contractu dimovent, aliasque particulas cohesionem impediennes interponunt. 7°. Coagulantia, quæ partes fluidas coalescere faciunt, scilicet vel exhalando diluens, vel addendo glutinans, vel partes inter se compingendo. 8°. Moventia, quæ particulis motum imprimunt. 9°. Sistentia, quæ eorundem motum minuunt, totius massæ quietem inducunt.

III. Class: sunt, quæ in solida & fluida simul agunt: in classes 5 dividuntur, in quibus continentur omnia, quæ veteres scripsere à posteriore ratiocinantes.

I. Class: continet antecedentes class; quatenus sub iis contenta medicamenta actionibus combinatis agunt.

II. Class. sunt omnia circulationem sanguinis, & secretiones promoventia, quæque fluidorum excretionem à sanguine promovent; cumque varii liquores variis in locis excernantur, ideo variaz sunt class; eorum quæ excretiones

72 *Classes Medicamentorum.*

cient 1°. lacrimas moventia. 2°. Apoplegmatizantia, quæ narium mucum educunt; huc referuntur sternutatoria, quæ serum propriè è naribus eliciunt. 3°. Sialagoga, quæ salivam educunt; talia sunt, vel externa, ut masticatoria, vel interna, ut mercurialia & vomitoria. 4°. Expectorantia secretionem phlegmatis ex pulmone promoventia. 5°. Cholagoga, quæ bilem extrà corpus educunt. 6°. Phlegmagoga, quæ bilem hepatis tenuem, succum pancreaticis & intestinorum expellunt. 7°. Melanagoga, quæ atram bilem educunt. 8°. Laxantia, quæ fibras intestinales stimulando contenta expellunt. 9°. Lubricantia, quæ parietes intestinorum lubricant. 10°. Eccoprotica, quæ motum intestinorum leviter adaugendo fæces eliminant. 11°. Diuretica, quæ urinam movent. 12°. Diaphoretica, quæ perspirationem promovent. 13°. Emmenagoga, quæ menses pellunt. 14°. Aristolochia, quæ lochia pellunt. 15°. Ecbolica, quæ abortum procurant, partumque faciunt.

3°. Class: continet plurima, quæ à veteribus confusè tradita erant, ut (a) attrahentia, quæ liquida ex loco in locum derivant; (b) repercutientia, quæ liquidum

liquidum in parte aliquâ externâ hærens intus pellunt; (c) refrigerantia, quæ calorem præternaturalem tollunt; (d) calefacientia, quæ calorem inducunt; (e) Emollientia, quæ partes rigidas magis flexiles reddunt; i. e. solida laxant; (f) maturantia, quæ concretum humorem dissolvunt, & ad exitum disponunt; (g) suppurantia, quæ liquidum resolutum æqualiter & homogeneum reddunt, ita ut magis facile educi possit; (h) indurantia, quæ robur & rigiditatem fibrarum augment, & partes laxas magis firmas reddunt; (i) resolventia, quæ liquidi partes coagulatas dividunt, easque circulationi aptas faciunt; (k) discutientia, quæ liquidum extravasatum vel intra vas stagnans resolvunt, & ad fluxum disponunt, & solida stimulant ad propulsionem liquidi, adeoque omne discutiens est resolvens; (l) aperientia, quæ liquidum attenuant, & attenuatum expellunt; (m) astringentia, quæ vasorum latera magis ad se invicem accedere faciunt; (n) striptica, quæ vasorum aperturas claudunt; (o) expurgantia, quæ in vasis concreta resolvunt & expellunt; (p) detergentia, quæ induratas sordes liquefcere

faciunt & expellunt, nec non fibras mortuas absque dolore auferunt; (q) Cathartica sive immundantia, quæ majori vi detergunt, ad interiora magis penetrant, carnem sanam etiam extergentia; (r) Erodentia, quæ sunt deterfiva & mundificantia, sed potentissima; nam vivas & sanas partes auferunt.

IV. Class: varia quòque continet; nempe, Topica, quæ vires suas exerunt, quatenus loco corporis particulari applicantur, eidemque soli conducunt. Hæc pro diversis corporis partibus in genera sequentia distribuuntur. A. Cephalica, quæ morbis capitis conferunt, cujus morbi omnes dolorosi pendent à periculo rupturæ propter tensionem membranarum cerebri, quæ & ipsa vel à distentione à nimia sanguinis aut humoris copiâ ortâ, vel ab obstructione, pender; adeoque laxantia, minuentia, refrigerantia, hiscè in casibus, conducunt; undè cephalica evadunt. B. Ophthalmica, quæ oculorum affectibus medentur, qualia sunt calida & frigida. C. Odontalgica, quæ dentibus dolentibus succurrunt, qualia sunt caustica, erodentia, &c. nervo ipsi applicata. D. Otalgica, quæ

Dolores aurium sedant, & fibras summè tensas laxant, nullæ quippè membranæ plus tendi solent quàm tympanum, & quæ meatum auditorium investit; hîc adhiberi debent calida, ut aqua aut lac tepescens, etiam quandoque & frigida, quæ vitiis ab oleo amaro aurium ortis medentur. E. Stomatice, quæ respiciunt inflammationes oris, gingivarum palati, faucium, quæ eodem modo debellantur ac aliæ inflammationes; si gangræna adsit, sanatur oleo tartari, nam alcalina non profunt, corrodunt dentes. F. Arteristica, quæ fistulæ pulmonali exasperatæ statim medentur, emolliendo scilicet & leniendo illam, quod obtinetur oleo amygdalarum & Eclegmatis, sive linctibus, quæ tamen non semper profunt, quoniam asperitas dicta sapè oritur ab obstructione glandularum internarum, quo in casu plus conferunt vapor aquæ calidæ ore receptus, & varia decocta emollientia ex hordeo, glycyrrhizâ, malvâ & similibus parata. G. Thoracica & pulmonica, quæ acrem materiam pulmonibus impactam obtundunt, viasque laxant, & reverà hæc in humorum tenuitate juvant, nocent verò in peripneumoniâ pituitosâ

quæ neque sulphuri, neque illius balsamo cedit; spiritus autem sulphuris per campanam vires quodammodo agnoscit. H. Cardiaca, quæ vel frigida sunt vel calida, nam in nimio fervore & æstu, ad refocillandum adhibentur frigida acida, ex citri succo, vino Rheno: in frigido statu aromatica quævis, quæ subito replentia locum partium avolarum suppleant, partesque stimulant. I. Stomachica, quæ vel frigida sunt, vel calida, nam in ventriculi affectibus calidis, citria, succus limonium, acetum & similia conducunt, in frigidis calida. K. Splanchnica, quæ viscerum obstructions referant, inter quæ locum primum obtinent aquæ minerales chalybeatæ, uti & omnia quæ ex marte & mercur. componuntur, acria singula dissolventia & aromatica. L. Intestinalia, quæ duplicia sunt; nempe Carminativa, quæ flatum discutunt; flatum autem sunt partes aëris elasticæ interceptæ inter duas extremitates spasmus contractas & occlusas, ibi rarefcit aër & se expandit, & à distensione oritur dolor, ad quem tollendum primum requiritur, ut aër decarceretur, ne à nimia partium distensione orientur inflammationes, sphaceli, gangræ

næ, herniæ, &c. Carminativum ideò omne agit extremitates illas solummodo referendo, licèt putaverint veteres carminantia bullas discussisse, cùm verà tollunt solummodo actionem spasmodicam, truculentaque ista symptomata non venenosæ acedini, sed soli distentioni & spasmo sunt attribuenda; undè nullum feliciùs carminans opio ipso & illis quæ spasmodorum causas destruant, spiritus compescendo vel acidum involvendo; nam si supponamus aliquem arsenicum sumpsisse, tumebit abdomen ad crepaturam usque, qui tumor ab assumpto oleo aliquo, quod acidum, quod spasmodum causat, involvere potest, ut oleo tartari per deliquium multâ aquâ diluto, statim tollitur. Colicæ spasmodicæ sæpè invadunt faminas hystericas, quibus anus sæpè ita clauditur, ut fistula immitti nequeat, aliquandò etiam ventriculi orificium clauditur; optimum remedium est opium, castoreum, galbanum in aquâ calidâ assumptum. 2° Anthelmintica, quæ vermes in ventriculo & intestinis latentes necant, qualia sunt emetica & purgantia fortiora, dein aspera corpora, ut sunt capita spinosa anguillarum cum butyro juncta, & jejuno

stomacho immissa, insuper conchyliâ
 grosso modo contusa, aut ostreorum
 conchæ, quæ dictos vellicant, necant
 & fugiunt vermes. M. Hepatica, quæ
 nil sunt nisi aperientia, ut sunt omnia
 salina non acria, sed attenuantia, ut
 sal tartari, sal polychrestus, &c. N.
 Cystica, quæ vesicam felleam depur-
 gant, qualia sunt cathartica & emetica.
 O. Splenica, quæ lieni dicata sunt,
 qualia sunt aperientia. P. Mesenterica,
 quæ mesenterii partibus dicata sunt,
 suntque vel salina, vel saponacea, vel
 aromatica, vel stimulantia. Q. Nephri-
 tica, quæ vel calculum frangunt, li-
 thontripctica dicta, vel expellunt: an-
 priora dentur, meritò dubitatur. R.
 Hysterica, utero dicata, suntque, vel
 stimulantia, vel topica, vel antispas-
 modica. S, Arthritica, sive neuroti-
 ca, quæ specificè in nervos agere di-
 cuntur, inque ossium membranas &
 ligamenta articularum.

V. Class: continet Antidota, sive
 Alexipharmaca; sunt quæ venenis spe-
 cificè resistunt; cum venena agant tri-
 pliciter, nempe, 1°. quatenus soli-
 dis spasmus inducunt. 2°. quatenus
 liquida attenuant vel coagulant nimis.
 3°. quatenus vasa disrumpunt & liquida

stagnare faciunt : hinc & Antidota sunt triplicia, nempe quæ vel in solida, vel in fluida, vel in utraque agunt. Venena agunt vi acrimoniæ suæ, si enim cani $\frac{3}{4}$ ii. vitriolidentur, statim in ventriculo intensus calor, erosio, spasmus excitantur, & hæc symptomata tolluntur per antidota acrimoniam destruentia, ut aquam, oleum, gelatinosum aliquod, &c. nulla enim antidota sunt quæ venena specificè destruant, aut aliâ ratione quàm mechanicâ.

PARS PRIMA,

De Medicamentis operantibus in solida.

CAPUT I.

De Stimulantibus.

HActenus de variis medicamentorum classibus actum est, jam verò accedimus ad historiam magis peculiarem cujuslibet tituli, ac 1°. agendum est de iis, quæ in solida agunt, inter quæ primum locum tenent stimu-

D iij

lantia. Stimulans est, quod fibræ motricis oscillatorios motus auget; ut fibræ oscillatio augeatur, requiritur ut augmentum motus concilietur isti fibræ ad punctum, undè oscillationis augmentum incipit. Causa augmenti motus potest esse duplex, nempe 1°. particula libera vasis non annexa impetu proprio ruens in illud punctum idem extra situm naturalem pellit, particulae verò impulsu cessante fibra statim se contrahit, quo punctum è loco pulsus iterum restituatur, & quidem eò magis se contrahit, quò dictum punctum longius è situ suo fuerat remotum: causæ hujusmodi effectus non diu durant, sed citò evanescent. 2°. Causa altera, & cujus effectus magis durabiles sunt, esse potest particula lateribus vasis infixæ, vel internè à præterlabente fluido, vel externè à causis externis. Ubi de acris egimus, modum explicavimus, quo particulae fibræ infixæ eas stimulant.

Conditiones in omnibus stimulantibus sunt.

1) Ut tam tenue sit stimulans, ut intra canales ire queat minimos, eorumque poris minimis semet infigere. 2)

ut tanta acrimonia ipsi insit, ut sibi in canalium lateribus aperturam facere possit, intrà quam semet insinuare possit. 3) ut hoc acre, tenueque tam longum sit, ut jam infixum eminere possit extrà superficiem, aliàs enim fit particula nutritiva. Hinc colligitur omne stimulans esse acre, sed tamen non sequitur quaslibet particulas & minutas & acres pro stimulantibus habendas esse, quia possunt esse adeò parvæ, ut earum nulla pars planum, cui infixæ sunt, supernatet. 4) ut stimulans sit adeò tenax, ut loco, cui infixum est, diù inhæreat.

Causæ stimulationem efficientes sunt.

1) Omnes causæ vulnerantes: vulnerare enim est, facere solutionem continui per rem duram & acutam i: e: quæ momentum sui motûs punctis applicat paucis; hinc 2) urticæ, aliæque herbæ, urentes dictæ, stimulationem pariunt; 3) omnia salium genera 4) Olea omnia, quæ duplici modo stimulare possunt, 1°. quatenùs se infigunt oculis meatuum, eaque obstruunt, undè impetus liquidorum in extrema exercetur, sic oleum olivarum corpori unctum illud tumescere & erubescere

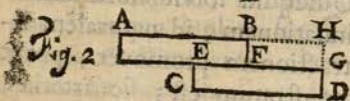
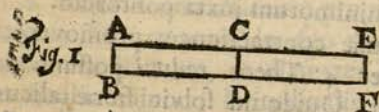
facit, & febrim aliquandò inducit, ob
 perspirationem impeditam. 2°. quate-
 nùs acria sunt vel naturâ, vel arte. 5)
 saponos, sive artificiales, sive nativi,
 quales sunt omnes succi vegetabilium,
 quatenùs oleum & salem simul mixta
 continent. 6) spiritus omnes. 7) terræ
 omnes acutæ. 8) calor quicumque fre-
 quenter applicatus; huc revocantur
 sulphurea atque sales metallici; omne
 enim metallum, etsi per se satis blan-
 dum sit & mite, ut apparet ex auro &
 argento indissolutis, quæ nullo modo
 nocent sumpta, si solvatur in sale aut
 aquis fortibus, fit causticum, maximè-
 que stimulan. 9) omnes motus exteri.
 10) Frigus vehemens, quod primo
 momento agit sensum frigoris inducen-
 do, verùm paulò post summum exci-
 rat calorem; maximè hoc videmus in
 febribus, quæ cum frigore, horrore,
 tremore, &c. invadere solent. Hisce
 tamen symptomatibus statim succedit
 magna incalescentia.

CAPUT II.

De Contrahentibus.

Contrahentia sunt, quæ duo puncta distantia fibræ motricis in proximam contactum adigunt, & in magis firmam cohesionem; quod ut melius concipiamus, supponamus *AB* in fig. 1. esse solidum minimum ultimum, & ad *CD* adherere *EF* solido quòque minimo ultimo, ita ut duo

solida sint in directum posita: his positis dico illa contrahi non posse; nam particula *AB* solida & compacta non potest intrare particulam *EF* solidam quòque & compactam, cui connectitur, nec proindè magis curtam reddere lineam *AE*, hoc est, se contrahere, nequeunt: si verò in fig. 2^a. sup-

D vj

ponamus particulam A B adherere alteri C D per puncta inter E F comprehensa, hoc posito facile concipere possumus particulam situm suum mutare posse, ita ut ex A B fiat E H; undè fit ut particulæ C D per puncta inter E G comprehensa, jam adhaereat; sicque longitudo, quam habebant duæ particulæ, minor evadet, h: e: fit contractio particularum; hincque sequitur minima nostra solida non posse per se seu singulatim contrahi, & consequenter contractionem solummodò fieri respectu duorum, pluriumvè istorum minimorum juxtà positorum.

Causæ contractionem promoventes ad hæc 4 Theor. reduci possunt. 1. Theor. Quidquid solvit fibræ alicujus continuationem, id naturalem illius contractionem promoveret, prout antè demonstratum est; sic arteriæ, venæ, fibræque nostræ vulneratæ & scissæ sese contrahunt, hinc ignis, corrosiva & vulnerantia sunt causæ contractionis. Corall. ergò medicamenta plurima contrahentia vulnerando & lædendo agunt. Lædere voco, minima vascula vi quâdam discindere, corpus enim nostrum ex infinitis vasculis minimis constat, & hæc vascula non se-

eundem longitudinem majorum vasculorum excurrunt, sed inter se componuntur & funium instar intorquentur, adeo ut magnum vas vix ladi potest, quin unum aut alterum minimorum plane diffingatur, arteria & vena dissecta se contrahunt, sic & illa vasa minima; adeoque laesio causa est contractionis vasorum; & medicamenta haec vascula laedentia contractionem producant, talia sunt omnia genera Acrium. Contractionis vasorum hoc modo procurata effectus est liquidorum extravasatio.

2 Theor: Contractionem promovent omnia illa, quae valido suo nisu canales ita dilatant, ut diameter longitudinalis minor, latitudinalis major fiat; haecque duplicia sunt, nempe repletia & stimulantia, haec de fibris excavatis sunt intelligenda, hinc invulneribus labia sunt retorruda.

3 Theor: Contractionem promovet quicquid causas vasa distendentes tollit, hocque fit depletionibus quibuscunque, ut clare videmus in illis, quae in genus nervosum agunt, salivationem & inde marasimum inducentia; nam vasa nimis depleta se contrahunt, unde corpus gracilescit; hoc etiam fa-

ciunt calida omnia, quæ liquidissima nimis dissipare solent.

4 Theor. Contractionem efficit insinuatio exiguarum particularum inter superficies minimorum staminum: sic, si inter duas fibrillas contiguas liquidum aliquod se insinuet, contrahuntur hæ fibrillæ pro ratione quantitatis liquidi inserti; nam liquidum hoc insertum hæc fibrillas à se dimovens, ac proinde ex rectis lineis in curvas mutans totam fibræ longitudinem accurtet, necesse est. Hinc adeò mirabiles oriuntur effectus; funes enim exsiccati aquæ immissi contrahuntur & rigescunt, ut chordæ musicæ, nervi nostri, & cor ipsum, quod in spiritu vini maximè contrahitur, & solidescit. Contractiones tales causant spiritus vini & oleum tereb. quæ cum se insinuaverint, ibi hærent, & solidescunt; indèque est quòd tam diversa ex illorum abusu sequantur symptomata. Notandum hîc quàm periculosa sint omnia contrahentia in minimis vasis, quia cum ipsis crescunt.

1 Coroll. Augeri hinc potest fibræ alicujus soliditas, particula enim se insinuans applicat se lateribus, ibique

concrefcens fibræ soliditatem majorem conciliat. 2 Cor. ergò cæteris paribus, contractio fibrarum earum vim in fluida intrà canales contenta auget. Cor. ergo & à contractione fibrarum corporis robur augetur; hinc omnes homines quorum fibræ sunt contractæ, robustiores sunt.

CAPUT III.

De Laxantibus.

Laxatio dicitur ejusmodi mutatio in solidis, per quam elongari magis possunt absque ruptura, quàm antea; itaque patet flexibilitatem & dilatationem hâc definitione comprehendi: nulla enim fit flexura, nulla dilatatio, nisi corpus quodammodò elongetur. Elongatio hæc considerari potest, vel respectu fibrillarum omnium minimarum, vel respectu vasculorum ex fibrillis illis constantium. Elongatio hæc in fibrillis minimis concipi non potest, ut enim fibrillæ minimæ longius à se invicem removeri possint, requiritur omninò ut particulæ nonnullæ lubri-

cantes sese inter partes istas insinuent, quod in minimis istis fieri nequit absque continui solutione. Medica ergò & propria laxatio solummodò obtinet in ultimis nostris canalibus; qui ex istis fibrillis componuntur, quique si rigidi sint, & liquidis suis priventur, ita ut eorum cohæreant latera, perit eorum laxitas, quam arte aliquâ restituere non possumus quàm liquida amissa suppeditando, undè lubricantur, & ad motus flexionis apti redduntur. Quapropter laxantia sunt ea, quæ canales ingrediendo eorum parietes ab invicem remouent, eosque liquefaciendo molles reddunt; talia sunt 1°. aqua tepida vel internè sumpta vel externè applicata, ut balneis, fomentationibus, &c. 2°. Olea omnia vegetabilia ex maturis seminibus mitibus, non verò acris expressa, ut oleum amygd: dulc: oliv: lini, &c. 3°. ex animali regno medulla ossium, quæ cum per meatus valdè exiguos in ossium cavitates derivetur, subtilissima est, it: adeps & pinguedo præfertim omenti. 4°. decocta farinacea, glutinosa emulsionis formâ, qualia fieri solent ex hordeo, lini semine, aliisque seminibus oleum inter premendum exhibentibus, & ex herbis oleosis, lac-

tescentibus non acribus, item ex herbis emollientibus dictis. 5°. saponacea omnia, præsertim animalium bilis, quæ maximè emollit. Coroll. Hinc solvitur problema, cur aqua priùs laxet, dein regefaciat ut in corio, quod in aquâ maceratum valdè molle & flexile fit, arefactum verò durum magis, magisque inflexile quàm antea evadit, nempe cum aqua primùm penetrat, habet rationem fluidi, idè partes madesaciendo molles reddit, ejusdem verò parte subtilissimâ vi caloris expulsâ, quod remanet, ad naturam solidi accedit, & cum fibris concrefcit, earumque firmitudinem auget. Laxantium effectus sunt duo, 1°. dilatatio canalium minimorum, 2°. indè libera magis humorum circulatio.

CAPUT IV.

De Constipantibus.

Constipantia sunt, quæ vasorum emissaria ita obstruunt, ut fluxus vitalis intercipiat, idè que omne constipans agit, vel quatenùs canali externè adhæret, eumque comprimit,

vel quatenus internè canalium lateribus adhæret, eosque infarcit; an sensu posteriori constipantia talia dentur, est cur dubitemus, idque ob has rationes 1°. quia vasa lactea adeò minuta sunt, ut per ea nil ingredi posse videatur, quod in aliis vasis obstructionem modo dicto causare potest 2°. si tale obstruens lactea intraret, pulmones primùm impeteret, ejusque effectus ibi sentiretur; quia ab ingressu illius in vasa lactea usque ad introitum in pulmones continuo movetur ex angustiori in latiore canalem, ut ex anatomicis constat; quàm primùm verò in arteriam pulmonalem defertur, ex latiori in angustius spatium moveri incipit, tandemque in vascula pulmonum arctissima fertur, quæ, cum totius corporis minima sint, vel in iisdem obstructionem pariet, vel nullibi prætereà. 3°. sanguis in pulmōnibus aëris externi comprimentis vi plurimùm atteritur ac imminuitur, ac proindè obstructioni dictæ producendæ minùs aptus redditur. Ex naturâ sanguinis nostri est, ut concresecat, simul ac quiescit; non verò quiescit, nisi motus cordis & arteriarum minuat, adeòque interna obstruentia dici possunt, quæ vires cordis & arteria-

tum debilitant, quod quidem plerumque fit æquabiliter per totum corpus, in pulmonibus verò primùm sentitur. In parte singulari fit obstructio, quando aliquã ex causâ quiescit liquidum ea in parte, adeoque talia obstruentia agunt non nisi humores nostros coagulando.

Constipantia propriè dicta, sunt duplicia, nempè Illinentia & Emplastica. illinentia sunt 1°. omnia olea expressa, sive extrinsecus, sive intrinsecus applicata; cum aqua enim non permiscentur, hinc ejus fluxum per canales impediunt, ut apparet in charta oleo oblinita. 2°. Semina farinacea, mucilaginoso, ut papaveris, lactucæ, &c. cum aqua ad gelatinam cocta, it: 4 semina frigida. 3°. Olea composita ex vegetabilibus & oleo simul coctis. 4°. Olea stillatitia ex vegetabilibus. 5°. Omnia balsama nativa liquida.

Emplastra dicuntur, quæ externè meatus, glutinis instar, compingunt, illorum duo sunt effectus, 1°. enim plurima vasa simul obstipant & illinunt. 2°. liquidum ibidem stagnare & putrescere faciunt. Emplastorum classes sunt 5. I. Farinæ omnes oleo & terrâ constantes cum aquæ pauxillo in pastam redactæ. II. Omnia aquo:

sa ex vegetalibus, quæ tenacia & conglutinantia sunt, inque aqua sola solvi possunt, plantæ quippe liquidum triplex fundunt, 1um. quod in spiritu vini solo solvi potest, & dicitur oleum. 2um. quod spissum est, & in aquâ solvitur, & dictum balsamum, constatque ex oleo & mucos; quibus duobus, si accedat terra, tum 3um. vocatur gummi quod magis solidum ex salinæ partis avolatione factum resina dicitur. III. Resina. IV. Omnes gelatinæ sive decocta diurnâ decoctione inspissata ex partibus solidis animalium, ut ex piscibus, Ichthyocolla, è quâ gluten fit optimum, namque Deus ne pisces continuò afficerentur ab aquâ falsâ circumambiente, posuit innumeras glandulas in eorum cute, quæ oleum secernunt; undè cutis piscium valdè balsamica est, atque ex pelle cocta Ichthyocolla, gluten dictum, conficitur. V. Composita ex his 4 prædictis, ut Cataplasmata, &c. Effectus omnium illinentium, obstruentium, constipantium sunt (1) impedire tractum liquidorum, adeò ut in vasis stagent; hinc cadavera conservare solemus unctuosum quoddam iisdem illinendo, quod fluidorum ingressum

impediat. (2) producere omnia illa, quæ produci solent vi vitæ in vas quodlibet obstructum; nam liquida stagnantia vi vitæ à tergo urgentur, alterantur, augentur copiâ; hinc tumores, qui, si circâ vasa arteriosa sint, fiunt inflammationes. Si circâ vasa lymphatica sint, fit tumor albus vesiculosus sive œdema. Si circâ vasa omnium minima, oritur tumor flatulentus, ut fieri solet in podagra ex applicatione Emplastri; hoc enim liquidi transfluxus impeditur, ideòque pars illa tanquàm flatibus distenta apparet. Si maneat obstructio & inflammatio, & vis vitæ adsit, apostema. Si vis vitæ ingens & obstructio magna, fiet gangræna. Si omne liquidum exprimatur, & crassa coeant, fiet scirrhus. Si illa materia moveatur, fiet cancer. Si magna copia vasorum vi vitali & obstructione pertinaci destruantur, fiet sphacelus sive mors partis. Si verò hæc cadaveribus applicentur, in quibus nulla vis vitæ, nihil producunt præter conseruationem à corruptione.

CAPUT V.

De Chirurgicis specificis.

Chirurgica specifica distinguuntur in sarcotica, sive carnem generantia, cicatrisantia & callum generantia; quæ omnia nihil agunt in cadaver, sed vitalem liquidi fluxum supponunt. Sarcotica sunt, quæ tollunt id, quod impediēbat concretionem & exsiccationem vasorum. Callum generantia sunt, quæ impedimenta nutritionis, sive accretionis in minimis vasis ossis seu cartilagineis tollunt. Quò hæc medicamenta cum effectu operentur, quædam conditiones requiruntur in fluidis nostris, & nonnulla in solidis. In fluidis requiritur 1°. ut sint mitia sive blanda. 2°, ut sint mobilia per minima vasa, 3°. ut sint aliquantulum glutinosa; medicamentorum enim horum actiones fiunt in vasis minimis & tenerrimis, vix à fluido differentibus, adeòque fluida quæ per illa transeunt, omni acrimoniâ destituta esse debent, ne vasa illa destruant, debent quòque talia esse ut per eadem facile fluant, non tamen adeò esse te-

nuia, ut defluant, sed talis consisten-
tiæ, ut adhæreant vasis. In vasis requi-
ritur, 1°. ut sint apta ad fluidum re-
cipiendum, 2°. ut sint flexibilia & di-
latabilia, ita ut aliquandò facilè dis-
tendi possint. Hisce positis, sequuntur
horum medicamentorum effectus hîc
memorati, nempe, 1°. Canales sejuncti
uniuntur per modum anastomoseos. 2°.
Canalium fines per impetum liquidi
vel eousque tantùm distenduntur, ut
transpirationi insensibili solummodò
patescant, vel eousque, ut etiam su-
dorem emittant; estque hæc posterior
optima methodus curandi absque cicat-
rice, sed rarò fit, quia citiùs & fa-
ciliùs vulgari modo consolidatur vul-
nus, sed tum pars illa non est perspi-
rationi apta, 3 fit vasorum accretio &
arescentia, quandò tantùm resistunt,
ut liquida intrare nequeant, undè ci-
catrix, stagnatio succi nutritii in ulti-
mis, nec non ejusdem concretio & ag-
glutinatio, omne enim liquidum in va-
te suo stagnans cum ipso concrefcit,
undè cicatrice pars obducitur, alias-
que partes soliditate, duritie, insensi-
bilitate, candore, difficiliore & par-
ciorre transpirabilitate superat: hinc ob-
pressionem atmosphæræ nonnunquam

dolores in istis partibus, quæ vulneratæ fuerunt, sentiuntur; ad quod evitandum in vulnerum curatione vasa tam mollia servari debent, ut distendi possint, sed plerumque Chirurgi ad sanationem expediendam vasorum vires ita augent, ut plus resistant quàm liquida urgeant, quæ proindè intrare nequeunt, adeoque vasa illa complanantur, & fit callus.

Ex dictis patet medicamenta, de quibus nunc agitur, tam in fluida quàm in solida vires suas exercere debere; ideòque sunt, vel externa, vel interna. Interna sunt, quæ chylum blandum nullis salibus, nullo oleo acri sive aromatico, aut terrestribus acribus, scattentem præbent, tùm quæ dant chylum tenuem, sed aliquantulum lentiusculum, non enim ita tenuis esse debet, ut fluorem vulnere conciliet; Talia sunt decocta carniùm & juscula. 2º. Decocta farinarum blandarum, ut hordei, avenæ, tritici, oryza. 3º. omnes emulsiones ex similibus paratæ. 4º. ea, quæ acre prædominans tollunt. Acræ sunt, vel salina, vel acida, vel oleosa, vel terrestria; vel ex his combinata. Contra singula acida singula habemus temperantia, omne enim acidum domi-

nari

mari potest, dum vel oleo obvolvitur, vel aquâ diluitur, vel mucilaginosus obtunditur, vel per sales oppositos, scilicet alcalinos, destruitur. Alcalia aquâ, oleo, mucilagine & acidis domantur; oleosa acria sunt vel ex aromaticis, vel alliatis, vel ex oleis expressis factis rancidis, & non adeo facile tolluntur, quia olea pertinacius adherent, nec tam facile aquæ diluenti auscultant nisi aquæ sal acidus, & parùm mucaginis addatur. Acria terrestria sunt corpora dura & scindentia, ut vitrum comminutum, crystalli, metalla, semimetalla, omniaque solida ita minuta ut canales subire possint, eorumque latera penetrare; hæc vix superari possunt, aut si canalium lateribus altius impacta sint, avelli, & quidem ad ea removenda nil aliud restat agendum quàm ut vasa oleo multo & aquâ laxentur. 5°. Quæ crassa attenuant, nam si pus nimis crassum sit, vulnus consolidari nequit, horum optimum est aqua pura calida; huic addi possunt sales alcalini fixi, nam volatiles nimis citò avolant, & si in magnâ copiâ sumantur, stimulant nimis. 6°. Quæ æquabilem motum liquidis conciliant, talia sunt quæ li-

quida æqualiter laxa tenent, ut aqua moderatè calida. Hæc sunt interna, quæ ad vulnerum curationem requiruntur.

Externa sunt, quorum ope æquilibrium servatur inter vasorum resistantiam & vim liquidorum influentium, ita ut vasa nec minùs nec plùs resistent quàm debent; si autem vasa ita disposita sint, ut in æquilibrio cum suis liquidis mancant, tum curabitur vulnus absque ulla cicatrice. Hùc autem faciunt 1°. quæ vasa laxant, inter hæc optima aqua tepida. 2°. quæ putredinem coercent, ut sunt spirituosæ omnia, quæ mundificare dicuntur, & putredini alcalinæ resistere, salina quæcunque præter alcalina, olea omnia, ut & balsama, e: gr: tereb: copaiv. peru, &c. Omnes tincturæ cum spiritu vini & balsamis factæ, ut cum absinthio, scordio & aliis resinosis oleosis, balsama naturalia, unguentum ex aromatibus paratum, & ex iisdem balsamum. Omnia enim aromata balsamum habent, quod ab oleo ipsorum provenit, & spiritu vini extrahi potest, omnia cerata, unguenta oleosa, sed lenia, emplastra, unicum sufficere possit ex cerâ & tereb; oleo, 3°. Quæ

vasa nimis humida exsiccant, si enim caro sit luxurians, vel excrescens, fungosa est & planè indicat vasa nimis distendi & laxari ob liquidum nimis copiosè influens, ideòque exsiccationem requirunt, & hoc Chirurghi vocant exedere. Exsiccentia sunt, ossa piscium leni igne calcinata & pulverisata, ut sunt lucii mandibulæ, quæ acre acidum absorbent, si verò nimis diù applicentur, exsiccant & cicatricem inducunt; omnes lapides piscium & cancrorum, margaritæ, &c. plurimum quòque valet colophonia contusa quæ componitur ex tereb: in aquâ coctâ & exsiccatâ, donec contundi possit, & ultimum est remedium in fistulis exsiccandis; omnes quòque terræ, ut creta, boli, rubrica, osteocollo dicta, dein terræ metallorum, ut calx vitrioli probè edulcorati, lapis hæmatites, crocus martis tam aperiens quàm astringens, cerussa, minium, calx stanni, quæ absorbent omnia liquida 4°. Quæ vasa contrahendo soliditatem & robur iis addunt, talia sunt alcohol vini, oleum tereb: ferè fervens.

E ij

CAPUT VI.

De Solventibus sive Dolorem cientibus.

Dolor est perceptio ingrata, quæ fibræ nervicæ distentionem committatur, nulla enim fit tensio in parte nervosâ i: e: alicubi in corpore nostro quin oriatur dolor, licet nil acris, nil corrosivi accesserit, quod patet in carnificum torturis, quod si pars strictè ligetur, nimis, reprimatur, contundatur, corrodat vel dissectur, ignevè destruat, perit in eâ parte sensus & dolor; si enim in cane nervum ad crus pertingentem disseceris, licet omni modo membrum illud malè tractes, dolorem tamen non sentiet canis. Ergò nullus in nobis excitari potest dolor corporeus, nisi à læso nervo, qui cum variis modis lædi potest; hinc pro variis istius læsionis gradibus, varii in nobis excitantur dolores. Distractionis nervosæ partis simul, & sensationis doloris indè orti, duo sunt gradus: 1. Gradus est omnium levissimus, scilicet quandò nervus ita tenditur, ut mens animadvertat vim fibrarum, adhuc superare vim illatam,

undè oritur pruritus sivè titillatio i. e. medium quid inter voluptatem & dolorem.

2. Gradus est quandò dissolvitur continuum, ac proindè dolor & titillatio in dissolutis partibus cessant. Quicquid ergò facit, ut pars per levem tensionem irritata maneat in eodem statu, latitiam causabit, mens enim advertit vim fibrarum adhuc superare vim nervo illatam. Tensio, sivè distractio duas ob causas dolorem inducit, nempe, ob ea, quæ dissolutionem antecederant, qualia sunt rosio, inflammatio, distractio.

2. Ob ea, quæ dissolutionem sequuntur, scilicet ab tenorem fibrarum destructum, ita ut quod antèa quinque fibris sustinebatur, post solutionem ab unâ tantùm sustinendum est, v. gr.

fit ABCD in figurâ oppositâ nervus ex quinque fibris constans; si jam causa

aliqua fibras inter EB contentas, quæ omnes simul impetum, sivè vim punctorum AB sustinere debent, solverit, ita ut una illæsa maneat, hæc jam totam vim punctorum illorum sustinebit, indèque oritur dolor; si verò illa quò-

que rumpatur, perit sensus, & dolor in illâ parte. Dolorem creare possunt
 1. Omnia quæ internè distendunt vasa, quatenus nimirum ex eâ distensione tenerrimorum nonnunquam sequitur ruptura. 2. Eadem de causâ quicquid externè premit vasa, potest dolorem excitare. 3. Quicquid aliquâ ratione fibras nimium tendit, ut distorsiones. 4. Quicquid fibras quasdam, reliquis intactis, dissolvit. Solvi potest continuum vel instrumento mechanico, ut gladio, vel medicamentis acerbis, vel ignis actione. Pruritus, sive titillationem excitant :

1. Medicamenta rubefaciencia dicta, quia observatur à titillatione colorem rubrum in corpore oriri. 2. Quicquid inflammationem levissimam creat, idem quòque titillationem producit, i. e. primum gradum doloris excitat, sic omnis pustula rubra prurit, nimis tractata dolet, sic omnibus animalibus aastro venereo agitatae rubent genitalia, & penis ob solam mentis cogitationem, quâ nervuli ejusdem irritantur, rubescit, extenditurque, adeòque omnes pruritûs species sunt inflammationis species; Inflammatio verò oritur ab impedito transfluxu sanguinis ex

ultimis arteriis in primas venas, undè in illis sistitur pars crassior dum tenuior per lateralia fluit vasa, sicque oritur rubedo.

Causæ rubedinem inducentes sunt.

1. Omnes frictiones i. e. compressiones & remissiones reciprocæ, ita ut canales nunc claudantur, nunc distendantur, & ab hâc reciprocatione oritur grata perceptio.
2. Omnes frotus sivè applicationes emollientium & lavantium tepidæ, sivè internè, sivè externè; frotus enim suo calore pressionem aëris minuit, humiditate verò suâ vasa laxat, ideò sanguis eadem copiosè ingreditur, undè rubedo.
3. Omnia Emplastra densa & simul non acria, sed tenacia & glatinosa, hæc enim poros obstruendo perspirationem impediunt, indè humores accumulantur.
4. Cataplasmata similia i. e. corpora aquâ subacta, & ad pultis tenacitatem cocta, adedque mediæ rationis inter Emplastra & aquam, hinc ratione aquæ agunt, ut frotus, tenacitatis autem, ut Emplastra.
5. Omnes suctiones sivè à sanguisugis sivè à cucurbitis, sivè à quâcunque aliâ causâ provenientes; aëris enim pressionem auferentes, sanguinem in partes, ubi fiunt, deducunt.

E iij

6. Calor quilibet nostri corporis calorem superans, motum enim fluidorum auget. 7. Omnia acria stimulantia, quæ per fibras externarum partium, i. e. Epidermidis penetrantia, & in meatus proximè subjacentes sese insinuantia, lateribus vasculorum sese infigunt, & motu vitali liquidorum pulsa, ita in vascula agunt, ut eadem indè in primo distributionis gradu constituentur.

Talia sunt, 1º. Omnes plantæ aromaticæ, in quibus sal & oleum prædominantur, ut ruta, sinapi, nasturtium aquaticum & hortense, cochlearia & raphanus, urticæ, &c. quæ omnes analysi chemicâ examinatæ multum olei tenuis & salis continere reperiuntur, præterèa urticæ microscopio examinatæ jacula bifida exhibent, quæ corpori nostro immissa motus, tremulos & inflammationem excitant. Indè si applicentur membris paralyticis, languidis & sopitis, plurimum profunt. 2º. Ex animalibus etiam talia dantur, formicæ enim, quæ multum salis & olei præbent, eundem in nostris corporibus effectum producunt, sic quoque carnes & pelles putrescentes sal alcalinum volatile præbent, quod vellendo levem excitat inflammationem,

columbæ quòque recenter trucidatæ ,
& corpori applicatæ calidæ , ibi ad pu-
tredinem usque relictæ , inflammatio-
nem levem sivè pruritus producunt.
3°. Omnia naturalia , in quibus est sal
alcalinus qualiscunque , sivè fixus , sivè
volatilis , sivè muriaticus ; item omnia
acida non acria , omnia sivè oleosa ,
sivè salina , vel fermentatione , vel dis-
tillatione facta , vel etiam expressione ,
modò non sint nimis acria. Inflamma-
tio hæc sivè pruritus , sivè primus do-
loris gradus , duos habet effectus , nem-
pè 1. Solidorum attritum. 2. Deriva-
tionem majoris liquidi copiæ in va-
sa lateralìa & secretoria.

Gradum doloris secundum excitant
Epispastica omnia , i. e. medicamenta
quæ derivant liquidum in partem , cui
applicantur , tantâ vi ut vasa tenerri-
ma rumpantur : Liquor verò effusus
ab Epidermide illæsâ in vesiculas ele-
vatâ retinetur , ideòque medicamenta
epispastica debent constare ex parti-
bus acribus & tenuibus , quæ per Epi-
dermidem illæsam transeuntes sese in-
figant lateribus vasculorum , sudori ,
materiæ perspirabili & lymphæ dica-
torum , eaque rumpant , Epidermidem
non destruant , quia pauca tantùm ha-

bet vasa, & vis vitæ in eâdem admodum debilis est.

Medicamenta dictum effectum producentia sunt. 1. Omnes Phanigmi, sive medicamenta rubeficientia diu applicata, scilicet, semen sinapi applicatum primò ruborem inducit, si autem per horas 2 maneat, vesicam excitat. 2. Omnia quæ sale acri volatili & oleo penetranti gaudent, ut ranunculus, radices thalpiæ, raphani rusticani, flammulæ Jovis, cyclaminis, cepæ, allia, succi ex Euphorbio, tithimalo, stramonio & similes succi acres purgantes; lixivium saponacea diu applicata, fermenta acria, fimus columbarum, præsertim earum, quæ fabis plurimum vescuntur, indè enim fimus colombinus salis acris plus obtinet; cantharides, uti & venena nonnulla, puncturæ apis, vespæ, &c. 3. Ignis, qui cum lentus sit, rubefacit solummodò verùm auctus vesicam excitat, idque vel mortuis ipsis, quoniam seipsum movere valet, cum alia vesicantia inertia sint, & ab aliâ causâ in actionem deducuntur. 4. Omnia salina alcalina tam volatilia quàm fixa, olea omnia acria aromatica, urina putrefacta, caro putrida. Hæc ergò adhibenda,

ubi major motus requiritur ad infarcta vasorum solvenda & per stimulationem expellenda.

Cor. 1. Hæc omnia medicamenta, igne excepto, vices gerunt instrumentalis causæ.

Cor. 2. Non agunt, nisi in solidas partes.

Gradum doloris tertium excitant Escharotica. Eschara apud veteres vocabatur focus Deorum, hinc deducta ad significandam crustam vi foci inductam. Differunt hæc à Vesicatoriis gradu tantum, quatenus scilicet: Epidermidem lacerant, & carnem corrodunt. Hujus classis sunt 1. Escharotica propriè dicta, quæ vascula destruunt, ita ut liquida effundantur, quorum parte tenuissimâ avolante, fit inspissatio, dein exsiccatio, quam sequitur crusta, hæcque liquoris è vasis fractis erumpentis, evaporationem impedit; undè liquor stagnando acris evadit, & corrodendo ulterius penetrat, & destruit omnia, ac si ignis esset. 2. Omnia corpora vegetabilia, animalia & fossilia quibus ea inest vis, ut possint vascula destruere, & liquida expellere, & tenuissimam liquidi partem inspissando crustam super inducere. Hoc modo

E vj

agunt vitriolum, arsenicum, aqua fortis, lapis infernalis & similia. Huc re-
tulerunt veteres sequentia. 1°. Caus-
tica, quorum primarium est ignis,
hincque ea quæ instar ignis agunt,
caustica appellantur, suntque. 1) Spi-
ritus acidi fossiles ex salibus v. gr. ma-
rino, nitro, vitriolo, nec non sulphu-
re vi ignis fortissimi destillato. 2) me-
talla istis spiritibus acidis salinis so-
luta, & in crystallos redacta, ut solis
& lunæ crystallo, item mercurialia. 3)
Semimetalla in iisdem spiritibus soluta,
ut cobaltum, antimonium, &c. 4)
Spiritus animalium alcalini, qui ex om-
nibus animalium partibus, exceptis
chylo & lacte, educi solent, in destil-
latione enim post aquam & phlegma,
quæ prius exeunt, ascendit sal vola-
tile, deinde liquidum fatens, quod
spiritus est, qui verò corpori applicatus
præsentaneum est causticum. 6) Spi-
ritus acidi simili modo ex animalibus
parati. 7) Succu vegetabilium acer-
ri morum, ut ranunculi, Euphor-
bii, laureolæ, &c. 11. Septica, quæ
talem mutationem carni in corpore
vivo inducunt, qualis in cadavere
aëri humido & calido exposito subire
solet. i. e. putrefactionem. Cadaveris

sivè dolorem cientibus. 109

enim humores caloris vi agitati moventur, iisque per humidum fibras emolliens via ad evaporationem aperitur, quapropter partes balsamicæ aquosæ humorum subtiles statim avolant, quibus remotis sal volatile fatidissimum & acerrimum erumpit, undè fit ut solida & liquida quæ remanent, in unam massam dissolutam putridam abeant, h. e. putrescit cadaver, similem putrefactionem inducit arsenicum affatis cepis humiditatem conservantibus mixtum, ut mercurius sublimatus corrosivis farinaceis humidis & cataplasmatibus mixtis.

1. Cor. Omnia medicamenta dolorem excitantia à primo gradu titillationis usque ad summum destructionis differunt gradu solo, quatenus quædam magis, alia minus violenter operantur.

2. Cor. Hæc medicamenta propriâ vi nunquam agunt, igne excepto; si enim cuti siccæ applicentur, ibique immota maneant, nil agunt, sed si liquido commisceantur, scilicet in corpore in continuo motu existente, effectus vehementes producant, sic oleum vitrioli fortissimum congelatum parti siccæ admotum nil efficit, contra ve-

rò liquidis corporis vivi admixtum.

3. Cor. Calor omnium horum medicamentorum est causa excitans & stimulan, quatenùs velocitatem eorum motus auget; stiptica enim calidè applicata majori cum effectu solent operari. Erunt ergò hæc medicamenta pro diversis caloris gradibus vel stimulantia, vel attenuantia, vel putrefacientia.

Cor. Causæ hæc medicamenta in actionem completam excitantes sunt calor & humiditas simul, non enim satis est ut in humido solvantur, nisi accedat calor, ut stimulus, hinc in corpore nostro opt. agunt propter ejus calorem & humiditatem. Hæc de medicamentis dicta sunt, quæ in solida agunt, jam de iis, quæ in fluida.

PARS SECUNDA.

*De Medicamentis quæ in Fluida
agunt.*

DIximus jam antèa fluidum nostrum considerari posse, vel respectu particularum suarum ultimarum solidarum seorsim sumptarum, vel quatenus est massa quædam ex particulis istis conflata. Priori sensu consideratum mutationes 4 subire potest. (1) quælibet particula potest augeri vel minui in solâ mole suâ; (2) hanc vel illam figuram potest recipere; (3) solidior vel minùs solida reddi; (4) hoc, vel illo modo moveri. Posteriori verò sensu sumptum potest, vel velociori motu projectili, vel tardiori, ferri.

C A P U T I.

De Attenuantibus sive Resolventibus.

Attenuantia sunt, quæ vim habent singulas liquidi moleculas in minutiores reducendi; eademque

dicuntur resolventia quatenus liquidorum moleculas præternaturaliter coalescentes resolvendo in naturalem reducunt statum. Utraque ergò semper agunt dividendo. Divisio autem dupliciter tantum fieri potest; nempe,
 1. Cum corpus dividens sese in dividendi poros insinuat, ejus partes ab invicem secernit. 2. Externo attritu diversorum corporum.

Prius non fit, nisi à fluidis, aut ab iis quæ fluidorum indolem habent; posterius locum habet in omnibus iis, quæ motum in liquidis nostris excitare possint. Notandum verò medicamentorum vires non solâ ratione, sed & experientiâ teste determinandas, ne in errores incidamus, ut solent ii, qui ex fluiditate spiritûs vini colligunt eum attenuandi vi esse præditum, cum tamen sanguinem celeriter coagulat, ut docet nos experientia. Hâc positâ cautelâ, attenuantia sunt ergò, omnia illa naturalia, quæ nisum particularum ad cohærendum tollunt: Iste nisus à duplici causâ oriri potest, nempe à vi particularum attractrice, quæ singulis materiæ particulis inesse videtur, sed tamen non adhuc satis cognita & explicata est. 2) A causâ externè pre-

mente. Sic duo specula optimè polita, sibi invicem imposita, adeò vehementer ab aëre premente versùs invicem urgentur, ut non nisi vi satis magnâ sejungi possint. Hoc in loco considerabimus particularum in se invicem nisum tanquàm à causâ posteriori solummodò profluentem, ideòque particularum ab invicem secessus, qui attenuatio vocatur, fit solummodò ablatione ponderis prementis; in corpore verò nostro illud pondus nil aliud est, quàm multi liquidi in loco aliquo angustò congestio, undè partes in se urgentur.

Optima ergò in hoc casu attenuantia sunt hæc, nempe, 1. Evacuationes, ut vasorum sanguiferorum depletio, salivatio, diuresis, alvi dejectio, &c. Demptâ enim fluidorum parte, parti in corpore relictæ major conceditur libertas sese movendi, ut & cæteris attenuantibus aditus paratur. Notandum verò quòd licèt vasorum sanguiferorum depletio debita ad sanguinis attenuationem conferat, nimia tamen eandem impediatur; quoniam in hoc casu vasa sese contrahere nequeant eòusque ut sanguinem contentum propellant: undè fit ut sanguis stagnet &

coaguletur. 2. Diluentia omnia, quæ particularum interpositione corpora à se invicem disjungant.

Talia sunt 1°. aqua, quæ omnium optimè diluit. 2°. omnes sales alcalini mites & volatiles, ut spiritus cornu cerv: sanguinis, urinæ & ex animalium partibus parati. 3°. omnes sales alcalini fixi plantarum incineratarum, non admodùm acres, ne rodant. 4°. sales volatiles ammoniaci omnes, qui constant sale volatili & acido unitis, ita tamen, ut alcalinum, non acidum prædominetur, alias enim coagulant. 5°. sales omnes volatiles oleosi acres, ex sale volatili & oleo combinati. 6°. omnes sales fossiles, ut sal marinus, nitrum, borax, non verò metallici, ii enim incrassant, quia constant ex terrâ in acidis solutâ. 7°. Omnes saponem artificiales, qui, nullis exceptis, semper resolvunt, & attenuant, ut & saponem naturales plantarum, i. e. succi earum aromatici. 8°. extracta ex his facta, & tandem vina omnia, modò acidum in iis non prædominetur.

3. Omnia, quæ per attritum minuunt partes liquidorum, & hoc dupliciter potest fieri, nempe. 1) Ab aucto intestino fluidorum motu. 2) Ab auctâ

solidorum vi. Motus intestinalis fluidorum modis 4 augetur.

1. A calore, sed reverâ parùm admodùm hîc efficit, quia natus noster calor non est causa, sed effectus attritus fluentis liquidi; calor verò artificialis, si magnus sit, exsiccat; si parvus, effectum caret; & quidem humidum calefcens hîc solummodò ex usu esse poterit, ut balnea, fœtus, &c. sæpenumerò autem accidit, ut cum benè temperata sint, ratione statûs ægri coagulent, non attenuent. 2. Ab effervescentiâ; talis autem, prout à Chemicis definitur, nempe, quòd sit pugna salium oppositorum inter se cum magno calore & effervescentiâ, in nobis fieri nequit; uti nec ea, quæ fit inter spiritum acidum & oleum, ut inter spiritum vini & spiritum nitri, nec ea, quæ fit inter terrena & acida.

3. A fermentatione; ast nec illa in nobis fieri potest, desunt enim requisita ad fermentationem; imò & ejus effectus, nempe spirituum ardentium productio, ii enim in nostris liquidis nunquam deprehenduntur.

4. A putredine, sed cum hæc non nisi in liquidis corruptis, aut saltem jamjam corrumpendis obtineat, si foret

in corpore nostro, destrueremur. Omnes hæ quatuor denique causæ, excepto humido calente, in corporibus nostris ad attenuationem liquidorum nihil conferunt.

5. Motus solidorum duplici modo augetur, nempe per ea, quæ vi externâ oscillationes magnas excitant, vel per stimulantia interna. Huc itaque pertinent frictiones, quæ comprimendo & laxando alternatim vasorum superficies, motus & attritus augent. 1. Cor: Ergò patet actionem attenuantium & resolventium non tam facile concipi ac determinari posse, ac nonnulli imaginantur. Miramur sæpenumerò cur levis inflammatio non nisi difficulter dissipetur, ut & cur sanguis à contusione effusus & coagulatus diù hæreat, cum tamen hujus ratio sit quòd medicamenta agere debent in istam potius partem affectam, quàm in totum corpus: undè verò determinationem in istam partem possunt accipere? Ponamus enim quempiam ad attenuandum sanguinem in quavis corporis parte concretum, sumpsisse 3 ss. cujuslibet salis volatilis; hæc quantitas miscetur cum totâ sanguinis massâ, quæ ad minimum est 30 libr: quantilla ergò pars, quæ circula-

tionis lege ad partem affectam perventura sit. 2. Cor. Ergò Medici prudentis est, præcavere potiùs ne sanguis in coagulatum abeat, quam eundem jam coagulatum resolvere conari.

C A P U T II.

De Incrassantibus & Condensantibus.

Incrassans, sivè condensans est, quod liquidorum particulas tenuiores expellens, crassiores arctè magis inter se compingit. Experimentis in Angliâ factis constat, quod corpora præter partes suas solidas multos habent meatus, qui physicè pro vacuis haberi possunt, quique corpori ingredienti resistunt. Ergò incrassans agit minuendo istos meatus, quod fit compressione partium solidarum, ità ut propiùs ad se invicem accedant; hocque fieri nequit quin simul particulae liquidiores & tenuiores exprimantur. Incrassantia sunt. 1°. Omnis calor satis vehemens, sivè à foco, sivè à sole, sivè à frictione ortus. Hujusque effectus est, movere liquida, ac proindè augere attritum ad vasa; undè sequitur expulsio

liquidissimorum, relictis crassioribus & minùs mobilibus, quæ tùm coeunt, adeòque nullum liquidum in corpore nostro est, quod ad ignem non inspissetur; ergò calor liquida incrassat; quòd verò eadem aliquandò dissolvit, id efficit agendo in solida, eaque stimulando, fluida verò immediatè per se nunquam attenuat, imò stimulatione finitâ, tandem fit inspissatio. 2°. Omnis motus muscularis nimis vehemens; is enim secretionem sanctorianam primò auget, deindè specie sudoris expellit lympham, & quod exprimi non potest, inspissatur; idem motus aliquandò attenuat, modò non fit vehemens; id verò facit quatenùs vim nervorum contractilem auget, eorumque actionem in fluida promovet; si motus hic muscularis nimis exercitatus sit, tùm monente Hippocrate, sanguis quasi assatur, oriturque Causus, nisi aquæ potu præcaveatur. 3°. motus sanguinis circulatorius nimis vehemens; ille enim auget applicationes particularum ad vasorum superficiem, nam, ut velocitas fluidi ab velocitatem, ita applicatio dicta ad applicationem; si itaque duplo velocior sit motus projectilis, cæteris

paribus, duplo major quòque erit derivatio versus lateralia vasa, quæ cum rectis minora sint, liquidissima sola, eaque satis largâ copiâ admittent; undè particulæ, quæ rectè feruntur, inspissabuntur & quasi solida fient à vi vitali potè urgente: motus hic etiam aliquandò attenuat, sed non nisi interim multùm bibatur, ut amissum restituatur. 4°. Omnis motus excretorius nimis auctus, quia scilicet: liquidissima nimium extrà corpus derivantur, ut fit in nimis sudoribus, purgationibus, diabete, &c. 5. Quælibet causa externè vasa comprimens; hæc enim liquidissima expellit, prout apparet in iis qui fodinas, ubi pressio aëris magna est, ingrediuntur; primò enim frigent, quia transfluxus per extrema minima vasa aliquantulum impeditur; paulò post sudant non à loci calore, ut docet Thermometrum, sed quia vis cordis manet, vasorum tamen capacitas imminuitur; quapropter eadem liquidi copia per canales jam angustatos transmittitur, undè major fit motus, & attritus, & consequenter sudor.

6. Omne medicamentorum genus, quod potest præcedentia, vel excitate vel augere, qualia sunt omnia sti-

mulantia, ſudorifera, emetica, &c. quorum abuſus liquida inſpiſſat. Hinc in morbis à craſſitie humorum pendentibus infelix ſequitur effectus, ſi ſudorifera adhibeantur, cùm diluentia tantùm indicentur.

1. Cor. Omnia remedia, quæ ſanguinem ad datum gradum inſpiſſant, corpus noſtrum corroborant, & ad longævitatē diſponunt. Si enim debita ſanguinis craſſities abſit, liquida nimis uberi copiâ in vaſa lateralia derivantur & à corpore ſecedunt; undè perit robur, quod conſiſtit in magnitudine venarum & arteriarum, & debitâ ſanguinis per illas fluentis craſſitie & firmitudine, ut in ſanguine ruſticorum venæ ſeſſione educto conſtat.

2. Cor. Ubi ſanguis nimis tenuis eſt, valido muſculorum motu denuò compingi & increaſſari poteſt, ut in Phthiſicis obſervare licet.

CAPUT

CAPUT III.

De Acrimoniam inducentibus.

Per acrimoniam intelligimus eam corporis figuram, cujus ope vim suam mechanicam secundum exiguam superficiem alteri corpori applicare potest. Corpora acria possunt esse infinita ratione figuræ; possunt enim esse, vel conica, vel pyramidalia, &c. sic gladius, culter, planum inclinatum, cuneus, &c. sunt corpora acria. Vis, sive potius momentum illorum, sicut & omnium corporum, dupliciter considerari potest, nempe vel absolutè, vel specificè: momentum absolutum illud dicitur, quod habetur ex velocitate corporis in ejusdem pondus ductâ; specificum verò desumitur ex resistantiâ ad momentum absolutum consideratâ: e. gr. si sint duo corpora, quorum unum habet unum ponderis gradum, & velocitatis unum; alterum verò duos ponderis gradus, & totidem velocitatis; momentum absolutum primi erit ad momentum absolutum secundi, ut velocitas primi in suum pon-

F

122 *De Acrimoniam inducentibus.*

dus ducta ad velocitatem secundi in
 suum pondus ductam; i. e. ut 1 ad 4.
 Si jam supponamus hæc corpora in
 alia resistantia eâ lege impingi, ut re-
 sistentiâ, quam secundum invenit, sit
 quadruplo major eâ, quam invenit
 primum; eorum momenta specifica
 erunt æqualia; quòd si resistantia se-
 cundi majori adhuc ratione excedat
 eam primi, tum momentum specifi-
 cum primi momentum specificum se-
 cundi excedet. Hinc quò minor est
 superficies resistens, in quam particu-
 la aliqua acris impingit, & quò plus
 ponderis & velocitatis habet particu-
 la, eò major erit illius effectus. Om-
 ne corpus blandum acre fieri potest,
 & è contra. In nobis autem acria du-
 plicia esse possunt, nempè vel ibi nata,
 vel extrinsecùs illata.

Blanda acria fiunt dupliciter. 1) mu-
 tando figuram. 2) removendo involu-
 cra, in quibus acria involvuntur. In
 statu sano nulla ferè in nobis sunt
 acria; nam si quæ sint, statim extrâ
 corpus eliminantur, ut bilis & urina.
 Ergò innata acria, hisce duobus exceptis,
 nulla. Aquosa enim pars, quæ maxi-
 mam liquidorum partem in nobis con-
 stituit, nunquam fit acris, ut patet in

e Acrimoniam inducentibus. 123
destillatione sanguinis. Partes terrestres
in nobis ferè nunquam mutantur in
acria, saltem nondùm experimentis
hoc fieri constat; quandòque in cal-
culo oriuntur particulæ acres; hæ
verò sunt particulæ salinæ cum terre-
nis commixtæ, adeòque in aliis parti-
bus quærenda sunt acria. Oleum nos-
trum materia est blandissima, vulneri-
bus enim instillatum lenit, idem verò
facilè mutatur in acre, si enim quis
multùm olei sumpserit, brevi ructus
nidorosos emittet, & mutabitur oleum
in substantiam acerrimam ossa aduren-
tem & ulcerantem. Sales etiam acer-
rimi fiunt, si nimio motu & calore
atteruntur, & triplici de causâ acres
evadunt. 1. Omne quod sanguinis ve-
locitatem & consequenter attritum au-
get, mirificè in nobis sales acres pro-
ducit. 2. Quicquid liquida attenuat,
sales plerùmque acres facit, indè enim
multiplicantur anguli, à quibus acre-
do pendet. 3. Omnis modus resolutio-
nis idem facit; partes enim, quæ con-
creverant, resolutæ & à globoso con-
textu liberatæ acrescunt. Acre etiam
oritur in nobis ex putrefactione, quæ
stagnationem sequitur; per calorem
enim & motum vicinorum vasorum

Fij

sit attritus in stagnante humore, & figurarum indè mutatio. Acre in nobis oritur triplex. 1°. Acidum acre, quod fit stagnatione cibi ex vegetabilibus, quæ si diù maneant in ventriculo, acerrimi evadunt, nisi simul aliquid ex animalibus commixtum fuerit; lac verò etiam si humor sit animalis, excipiendum, nam & illud in ventriculo sæpissimè acescit. 2°. Acre oleosum. Omnia enim corporis nostri liquida, si modò calori alicui, qui corporis nostri calori æqualis est, exponuntur, dissolvuntur, & ingentem fætorem concipiunt; i. e. putrescunt; quæ putrefactio à sale volatili & oleo procedit; nam si indè destillaveris sal & oleum, quod remanet, erit insipidum & inodorum; & si oleum à sale liberatur, non ampliùs fætet, undè patet oleum putrescentiam suam à sale habere, qui tandem dissolvi debet, ut fætorem excitet. 3°. Acre alcalinum: Acrìa, quæ externè in corpora nostra adferuntur, sunt diversa, scilicet, (A) Fossilia & mineralia, quæ integris viribus corpus ingrediuntur & non facilè muantur, ut sal gemmæ, borax, ammoniacum veterum, vitriolum, nitrum, omnia salia metallica; huc pertinent quòque

terrestria, ut alumen, nec non falsò dicta olea, ut oleum petræ. B) Acida acria, quæ vel volatilia sunt, vel naturalia, ut omnes succi fructuum horæorum; scilicet Cerasorum, pomorum, &c. vel arte facta, scilicet per fermentationem; sic ex musto fit vinum, ex eo acetum, hæcque acria levissima sunt. Fixa verò ponderosiora sunt, hinc acriora, quò enim acidum ponderosius est, eò est acidius, ut patet ex aceto & oleo vitrioli; illius enim pondus ad hujus est, ut 1 ad 3. Fixa acida sunt omnes sales fossiles in liquamen conversi, ut oleum vitrioli, &c. C) Alcalia acria, quæ, vel volatilia, vel fixa sunt, quæ terram habent adjunctam, aquâ liberata sunt volatilia; hinc fixa acriora, quoniam ponderosiora. D) Oleosa acria, quæ, vel expressa, vel distillata sunt; priora ex se semper sunt blanda, tempore verò acria fiunt. Posteriora omnia ferè sunt acria, quæ si in nobis non digerantur, seu viribus vitæ superentur, sunt acerrima, ita ut instar ignis urant; hæc simul acria & tenacia sunt, huc pertinent spirituosæ, qualia sunt omnes spiritus fermentati, qui acerrimi sunt, ut patet ex spiritu vini. E)

126 *De Acrimoniam inducentibus.*

Sales ex vegetabilibus sunt, vel essentielles, ut mel, manna, saccharum; vel artificiales, qui ex succis plantarum maturarum succulentarum expressis, & calore inspissatis, frigoris vi coguntur in crystallos in aquâ solubiles, qui omnes inertiores sunt; vel sunt fermentatione producti, ut tartarus, qui post depurationem vini lateribus vasorum adhæret. F) Omnia acria aromatica, quæ oleo & sale acris conjunctis abundant; hæc calida sunt, odora, saporis acris, ut piper, zingiber, cepa, allium, cinnamomum, cassia lignea, caryophylli, nux moschata, cardamomum, galanga, macis, nostra Europæia aromatica, quæ omnia stimulando agunt, & si nimiam copiâ sumantur, adurunt ventriculum & reliqua viscera. G) Omnia dolorem excitantia, de quibus in Cap. de solventibus.

C A P U T I V.

De Demulcentibus.

Demulcentia sunt, quæ humorum nostrorum morbosorum particulas acres obtundunt, non figuras earum mutando, sed solummodò involvendo,

& quasi in capsula includendo; sic vagina continens acus, cultos, aliavē instrumenta acria dici potest illorum acredinem demulcere. Demulcentia sunt, vel generalia, quæ omnium acrium genera, qualiscunque sint naturæ, ex æquo involvunt, vel specifica, quæ certam acrium speciem.

Classes Demulcentium generalium sunt.

1. Omnia oleosa, his 4 capitibus contenta; nempè. 1) Olea ex seminibus farinaceis maturis recenter expressa, ut ex amygdalis, avellanis, seminibus 4 frigidis majoribus & minoribus, papavere, &c. 2) Omnia infusa aquosa ex leguminibus farinosis in tenacem mucilaginem redacta, uti ex semine hyperici, liliorum alborum, solani, violarum, trifol: odorati, verbasci, semen pomorum Cotoneorum 3), unicum oleum stillatitium non acre, scilicet oleum ceræ. 4) Olea animalium nativa, ut butyrum recens, cremor lactis, pinguedines secretæ & collectæ, imprimis animalium medulla, it: pinguedines circà ossa; præsertim circà mesenterium collectæ, & circà renes; sic & gallinarum, anserum, anatum, &c. pinguedo. Hæc

F iij

demulcentia usum habent optimum ; ubi signum multæ acredinis adest , imò venena acerrima hisce enervari possunt ; internè sumuntur , multùmque profunt , ubi sanguis multis particulis acribus plenus est , sic in scorbuto pessimo , si æger , licèt languidissimus , assumat jejuno ventriculo , repetitis vicibus , cremorem lactis , butyrum recens , & , quæ optima est , medullam animalium , mirabiliter curabitur ; sic & illis , quibus ossa adeò arida sunt , ut non sinè strepitu moveri possint , assumpta medulla plurimum confert ; sic & in Arthriticâ vagâ Rheumatismo dictâ , nil magis juvat quàm oleum lini ad ℥ij sumptum quolibet manè.

2. Omnes plantæ insipidæ , inodoræ , maturæ , ex quibus non habetur oleum , sive formâ emulsionis , sive infusionis , sive decocti , sive pastæ aliqujus assumptæ. Qui olea cruda primæ classis numero primo contenta ferre nequeunt , hæc assumant ; in his enim partes oleosæ aliis involutæ latent , operantur partim ratione sui glutinis , quod acria investit in corpore nostro , partim ratione tecti olei. Talia sunt decocta Althææ , borraginis , malvæ ,

omnium graminum , brancae ursinae ,
mercurialis , parietariae , violarum , ver-
basci , liliorum alborum , cucumerum ,
peponum , melonum , citrullorum ,
lactucae , papaveris , nymphæarum ,
symphyti , semina cydoniorum , suc-
cus fragorum : Horum præparaciones
omnes sunt demulcentes , & parùm
refert , quales sint ; sic solâ lactucae
assumptione curatur phthisis. Notan-
dum autem hæc non prodesse ubi acre
est lentum & inspissatum , sed in acri-
bus calidis , in quibus plurimum ju-
vant ; undè veteres contra venena præ-
scripsere lactucas , malvas , cucumeres ,
&c.

3. Omnia semina , ex quibus ex-
primi potest oleum , & inde fieri pul-
tes siue emulsiones ; talia sunt amygd-
pistac : hordeum , avena , triticum ,
secale , oryza , milium , juglandes , avel-
lana , semen peponum , citrullorum ,
liliorum , nymphææ , lini.

4. Gummi viscosi & insipidi , im-
primis gum : tragacantha , cerasorum ,
pomorum , pyrorum , &c. in aquâ so-
luta ; optimè enim hæc operantur ,
& etiam mictum cruentum in variolis
placidè curant.

1. Omnes animalium sanorum par-

res succulentæ & concreſcentes (exceptis bile & urinâ) omnes enim, vel oculo, vel vulnere absque doloris ſenſu admoveri poſſunt; omnes itaque gelatinosæ partes, quæ ex animalibus coctis habentur, proſunt; ova enim, carnes & omnia noſtra ſolida (demptâ pinguedine) in gelatinam redigi poſſunt; ſuntque gelatinæ nil aliud, quam ſucci nutritii ex ſolidis, coctionis vi, expreſſi, ut ex cornu cervino patet; poſt coctionem enim nil inde refert præter caput mortuum; ſic caro ad conſumptionem humidi cocta, ſi modò deſtilletur, nil præbet præter oleum empyreumaticum; decocta & gelatinæ tendinum, membranarum, inteſtinorum, viſcerum, ſunt demulcentia: quapropter innumeri morbi à ſolâ acredine orti diætâ ex hiſce juſculis facilè curantur.

Clasſes demulcentium ſpecificorum ſunt. 1°. Omnia abſorbentia, terreſtria dicta: quorum nonnulla, licèt ob figuram pro lædentibus & vulnerantibus æſtimanda ſunt, attamen demulcent, quæ acri acido occurrentia, illud abſorbendo enervant; ſic chalybis limatura, etſi ſpirula habet acria, tamen oleum vitrioli enervat. Acidi ab-

forbentia sunt, oculi cancrorum, testæ calcinatae, corallia, margaritæ omnes, omnia ostracodermata, mater perlarum, omnia piscium ossa, omnes calces ab animalium partibus combustis restantes; hæc omnia acida absorbent, & eis juncta tertium dulce corpus constituunt; huc pertinent lapides nonnulli, ut bezoar, lapis hystericus, *pedro del porco* dicitur, qui quatenus insipidi, nullam aliam habent vim, quam demulcendi; sed si adsit sapor, rum aliâ ratione agere possunt, sic lapis hystericus quia naturæ est saponaceæ, stimulando agere potest, sed nil specifici habet præ cæteris stimulantibus. Acida quodque absorbent omnes terræ nativæ, ut argilla, cretæ omnes, bolus armena, &c. item calces nonnullæ metallorum, marcaffitæ, chalybs, plumbum, stannum in pulverem redacta: Hæc imprimis acidis imponuntur; his venena maxima & acerrima demulceri possunt; sic mercurus corrosivus cum limatura chalybis multum contritus innoxius evadit: sic & vitriolum, quod chalybe saturatum est, medicamentum est innocuum; sic lapis infernalis omni suâ vi causticâ per chalybis limaturam vel similem privari

potest, imò si cum oculis cancerorum conteratur, 2º. Omnia acida, respectu alcalicorum sunt demulcentia, licet per se considerata acerrima sint: Talia sunt, 1) succi recentes fructuum maturorum & acidorum; ut sunt cerasa, mespila, uvæ, pyra, mala, ribesia, mora, &c. quæ medicamenta præstantissima sunt in iis morbis, ubi alcali patet, ut in peste, variolis, morbillis, febribus ardentibus, &c. 2) serum lactis subacidum, lac ebutyratum, lac ipsum acescens; hæc alcali sive fixum, sive volatile obtundunt; sic Tulpius observavit diarrhæam pessimam ab alcali bilis prædominanti ortam, solo usu lactis ebutyrati sanatam esse; ab hujus etiam frequenti haustu tertianam curatam observatum est. 3) Omnia fermenta acida ex omnibus fructibus horæis, sive ex farinaceis, parata, acetosa dicta, hæc potius dissolvunt quàm coagulant; hinc vina mosellana & rhenana sunt optima in iis morbis, in quibus sitis intensa & bilis admodum vitiata, addito spiritûs salis ammoniaci pauxillo. Huc pertinent acida destillata & fermentata, & tartarus crudus, qui est acetum siccum. Huc pertinent & pul-

res per aliquot dies in calore retentæ, indèque acetentes. 4) Omnia acida ex fossilibus ponderosioribus: hæc plurimum alcali absorbent, antè absorptionem verò multum corroduunt, suntque vel nativa, ut petroleum, vel arte facta destillando, ut spiritus salis marini, sulphuris, vitrioli; hæc alcali saturata corpus blandum constituunt, ut liquet ex tartaro vitriolato.

3. Omnia alcalia respectu omnium acidorum. Per alcalia vulgò triplicia salium genera intelliguntur, nempe, 1) omnia salia fixa ex vegetabilibus crematis extracta; hæc maximè rodentia sunt, sed omni acido opposita, & post conflictum cum illis blandissimum corpus constituunt. 2) omnia salia alcalina volatilia ex vegetabilibus post plantarum putrefactionem destillatione facta. 3) Sales volatiles alcalini ex animalibus destillatione educti, & urinosi dicti; omnes animalium partes putrefactæ talem exhibent salem fætidum alcalinum.

4. Omnia spirituosæ ardentia, respectu acidorum; sic alcohol vini cum acido aliquo spiritu, ut nitri, aut vitrioli spiritu, aut salis, aut aquâ forti di-

gestum, vel destillatum eorum aciditatem destruit.

Hiscæ jam consideratis, patet quænam sint antidota mechanicorum (sivè Chemicorum) venenorum; per quæ intelligimus omnia illa, quæ ratione figuræ & motûs effectus suos producant, ut sunt vitra contusa, crystalli, metalla, quorum antidota ea sunt, quæ sunt apta ad venena ista involvenda. Alia sunt venena quæ coagulando agunt, de quibus postea.

C A P U T V.

De Immutantibus.

Immutantia sunt quorum ope particularum fluidum componentium figuræ ita mutantur, ut indè magis, minùsvè ad pungendum aptæ evadant. Immutantia multa esse censentur, cùm paucissima sint, & reverà attritus solidorum in fluida contenta videtur esse sola atque unica causa efficiens immediatæ mutationis figuræ in particulis istorum fluidorum; quæ enim mutationes fieri solent, in fluidis ab effervescentiâ aut fermentatione, locum

non habent in corpore nostro, ut antea dictum est. Per dictum attritum fiunt, nempe 1. Particulæ lentiores, hebetiores, & crassiores impinguntur cuspidibus aliarum partium; undè fit, ut rigidiores particulæ flexilioribus involvantur. Hinc patet ratio, cur sales in nobis ita mutantur, ut post horas 24 omnem suam acredinem deponant. 2. Partes maximè flexiles, maximè mutantur. Tales enim maximâ donantur superficie, & minimâ soliditate, adeoque minimam habent resistantiam, i. e. particulæ angulosæ maximè mutabuntur, anguli enim abradentur, & ex angulosis evadent globosæ & obtusæ. Attritus hic variatur pro variâ celeritate circulationis fluidorum in nostro corpore, ideòque immutare liquida est immutare gradum velocitatis circulationis. Jam verò quærendum est quinam velocitatis gradus ad hanc, illamvè mutationem inferendam sufficeret? ad hoc solvendum ponamus aliquem varia sempisse ciborum & potulentorum genera, ut carnes salitas, acida, &c. si regularis sit motus circulatorius, omnia illa ingesta blanda reddet & innocua, si verò motus ille à quâlibet causâ, ut à febre augeatur, ex iisdem

ingestis fiet massa crassa, depravata, & ad putredinem vergens. Hinc concludimus, 1°. motum lenem & aquabilem omnia blanda producere, motum minorem solito fluida, præcipuè chylum, in materiam acidam convertere; sic in pueris & infantibus, nec non in sæminis phlegmaticis, & nimis quiescentibus morbi sæpiùs ab acido; hincque juvantur salibus volatilibus, chalybeatis, absorbentibus, &c. 3°. Ex velocitate nimis auctâ omnes particulas acquirere acredinem, eamque quam alcalinam volatilem vocant.

C A P U T VI.

De Diluentibus.

Diluentia sunt, quæ fluido permista partes ejus magis fluidas reddunt, ita tamen ut eas non immutent. Fluidum vocatur ea massa, cujus minimæ particulæ sunt sibi invicem continuæ, & tamen facîle separari possint. Fluidius ergò reddere est, facere ut minori vi partes ab invicem sint separabiles. Hoc tamen dupliciter fieri potest, nempè primò particulas

singulas in minutiores dividendo, qui modus non est hujus loci. 20. diluendo, sive aliud admiscendo, quod hasce debet habere conditiones, 1) quicquid diluit, debet esse fluidum, 2) debet esse fluidius humore diluendo, 3) debet post miscelam fluorem suum retinere.

Corpus hisce tribus conditionibus præditum, præter aquam, nullum est, dicitur quidem vinum diluere; ejus verò vis diluens pendent ab aquositate suâ vi stimulantî conjunctâ; olea massam potius immeabilem reddunt; spiritus fermentati plerumque massam coagulant, non diluunt; sales sunt solidi, adeòque non habent diluentium conditiones, sed stimulando attenuant; terra quòque solida, & iners est. Ergò si diluendum est, aquâ uti oportet.

1. Theor: aqua calore adjuvata diluit magis; hinc aqua calida optima. 2. Theor. Particulæ salinæ stimulando aquæ calidæ actionem multùm promonent; ergò si sumamus salem marinum, polychrestum, ammoniacum, vel boracem cum aquâ effectum dilutionis optimum obtinebimus. 3) Theor. motus respirationis auctus, nec non voluntarius summa sunt adminicula;

hinc ubi citâ dilutione est opus, ut in plenitudine, peripneumoniâ, &c. Ægri quantum possunt, respirent; nam præter effectum pulmonis moti proprium, nempe humorum attenuationem, insuper eâdem ratione comprimuntur ventriculus & intestina; undè aquæ diluentis citior indè expulsio, & in vasa lactea derivatio; hinc quòque ductus chyloferus magis per vices premitur; undè aquæ per eundem fluxus acceleratur; sic quòque motu musculorum seu voluntario augetur trajectus liquidorum, quod maximi est usûs in morbis chronicis, ubi constat liquida incrassata esse; hinc qui talibus affecti sunt morbis, saltent, gradiantur, ambulent, & omnes vehementes motus exercent, iteratâ interim aquæ potatione, multò enim meliùs indè habebunt, ut ex equitatione, ventione in rhedâ, & similibus.

C A P U T V I I.

De Coagulantibus.

Coagulantia sunt, quæ partes fluidum constituentes in massam strictam & concrefcentem mutant, ita ut

multæ particulæ sub unâ superficie moveantur. Hoc dupliciter fieri potest, nempe expellendo particulas fluidissimas quæ cæteris interjacent. 2) uniendo partes inter se, scilicet inter fluidi partes quiddam interponendo, quod eas inter se nectat, ita ut in majores abeant moles, & amplius fluere non possint, quæ sanguinem hoc modo coagulant semper perniciose sunt, & intrâ corpus admitti vix queunt, quin statim mortem accersant.

Classes medicamentorum, quæ fluidum nostrum primo modo coagulant, sunt 2. nempe . 1. Exprimantia sive expellentia propriè dicta. 2º. Absorbentia, quæ liquidum intermedium tenuius intrâ poros suos accipiunt; undè reliquum crassius evadit. Priora humorum nostrorum copiam minuunt, posteriora augent; sed hæc non adeò facilè in nobis operantur, ac nonnulli imaginantur: assumpta enim lactea ingredi nequeunt. Coagulantia primæ classis sunt inter vegetabilia omnia, ea quæ cum martis vitriolo commista tincturam nigram & teterrimam solent producere; e. gr. gallæ, quæ cum liquidis nostris mistæ, ut & cum lacte, albimine ovorum, salivâ, eadem coagu-

lant; fit succus rosarum rubrarum recenter expressus, ita succi ferè omnes immaturi, nuces juglandis, præsertim earum cortices, cortex & flores granatorum, succus Acaciæ immaturus mespillorum, omphacii, ribesiorum, cotoneorum & similes plurimi succi ore retenti salivam coagulant, & si tales quales sunt, sanguinem attingant, ut si venis injiciantur, eum coagulant, & polypos in corde & arteria pulmonali producunt, eorundem verò nonnulli, si maturi sint, attenuant aliquantulum. 2. Spiritus acidi fermentati, præsertim si habeant vires maximè concentratas, i. e. ad summam si sint deducti aciditatem; nam acida simplicia, sive diluta, ut acetum simplex non coagulant, sed potiùs diluunt. 3. Omnes spiritus fermentati ardentés ad eam subtilitatem perducti, ut mereantur nomen alcohol, sive ut pulverem pyrium accendere possint; hi ex omnibus vegetabilibus haberi possunt ope fermentationis primò ad vinositatem deducentis, dein ad acetum; si enim destillatio fiat antequàm aciditas supervenerit, fit spiritus inflammabilis, qui ipsam salivam coagulat; hinc pessimè agunt Practici

commendantes hosce spiritus in nimia humorum tenacitate.

Inter fossilia coagulant 1. sales vitriolici, ut sunt vitriola martis, plumbi, lunæ, cupri, mercur: item, alumen, & mercur: sublimat: si tam parva quantitate fumantur, ut solummodò stimulent, non autem dissolvant, sic lapis infernalis minori quantitate coagulat, majori verò dissolvit. 2. Omnes spiritus acidi è fossilibus violento igne educiti, ut spiritus sulphuris, qui, si aperiat, id agit quatenus solida stimulat; hinc verò loci consideratur quatenus immediatè in liquida agit, eaque coagulat, si cum iis misceatur; idem efficit spiritus, salis, gemmæ, marini, aluminis, vitrioli, nitri, aqua fort: ex vitriolo & nitro, sive ex vitriolo & alumine, inter hæc maximè coagulant spiritus nitri, & aqua fort:

Omnia hæc duplicem in nobis vim exercent, nempe 1) agunt in solida, eaque corroborant, i. e. in contractionem stimulant; undè majori distensionem & consequenter cordis actioni magis resistunt; hinc mutuus eorum motus augetur, eorumque actio in liquida nostra majori evadit, undè liquidorum attenuatio, fluidissimarum

partium dissipatio, atque indè tandem coagulum. 2) liquidis nostris sufficienti quantitate permista ea protinùs coagulant; hinc videmus quo modo idem solvens & coagulans esse simul potest.

Ad secundam class. coagulantium, nempe quatenùs absorbent, pertinent:

1. Omnes terræ exustæ, nativæ, pingues absque exustione, ut creta, bolus, terræ, figulinæ omnes, terræ argillaceæ, quæ quò plùs exustæ & tenues, eò magis absorbent.
2. Omnia testacea in cineres vi aquæ redacta, ut conchæ marinæ exustæ, undè calx, præsertim chelides cancrorum, ostrea, corallia, mater perlarum.
3. Omnes partes solidæ & fluidæ animalium ustæ, ut ossa, cornua, caro, membrana, &c. quæ in cineres redactæ coagulant & stipticæ sunt, ut hepar tostum, sanguis ustus, &c. & omnia quæ in cineres insulos reduci possunt.
4. Calces metallorum vehementi igne exustorum, ut colcothar vitrioli, quod ore assumptum ipsam salivam coagulat, sic vitriol: martis sùmmo igne reverberati sanguini calidè applicatum eundem instar lapidis durum reddit.

CAPUT VIII.

De Moventibus.

DUplex in liquidis nostris considerari potest motus, unus nempe intestinus particularum, quem hinc minimè consideramus, alter, quo fluida nostra per vasa, durante vitâ circumaguntur. Moventia ergò erunt, quæ motum liquidorum per vasa accelerant. Ad fluidi motum circulatorium 4 requiruntur, nempe: 1. Viscordis in fluidum, ut potè à quâ principium motûs dependet; cum autem ea non sit continua, sed interrupta, ne motus pereat, requiritur. 2. Arteriarum contractio, quâ positâ, tum requiritur. 3. Ipsius materiæ transmittendæ fluiditas, quæ nil aliud est quàm facilitas secessûs partium à se invicem absque notabili resistentiâ. 4. Vasorum laxitas, sive libertas, i. e. minima resistentia versùs extrema, ita ut vasa se liberè explicare & distendere possint. Quicquid ergò vires cordis & arteriarum, vel liquidi fluiditatem, vel vasorum dilatabilitatem auget, idem mo-

vens est ; præcipuè verò quod cordis vires adauget ; per auctum enim cordis motum , augetur quòque omnium humorum , & inter cætera liquidi nervosi secretio , quod in cor magis copiosè influens , ei novas addit vires , undè circuitus magis adhuc permovetur , & acceleratur.

Classes moventium sunt tres.

I. Class: continet. 1. stimulantia omnia , quæ nervos afficiendo uberiorem spirituum secretionem & fluxum promouent , undè major vis cordis accedit ; sic in morbis languidis , ubi motus circulatorius fatiscit , apoplecticis , &c. solemus nervos vel re ingrâtâ stimulando , vel pilos extrahendo irritare. 2. Omnia stimulantia laxantia , i. e. quæ vasa dilatabilia faciunt , ut liquida faciliè possint admittere , de quibus antèa. 3. Omnia sanguinem attenuantia , de quibus antèa. 4. Omnia , quæ acrimoniam in liquidis generant , de quibus antèa. 5. Omnia diluentia , de quibus etiam antèa.

2. Class: continet omnia illa , quæ sanguinis motum per venas accelerant ; inter quæ præcipuum locum obrinet venarum compressio , quæ dupliciter fieri

fieri potest, nempe, 1) partes fricando ab extremis versus cor : huc pertinent balnea. 2) musculos plurimum movendo ; hoc multò magis prodest in hydrope, hystericâ passione, pallore virgineo, quàm plurima medicamenta interna ; respiratione enim auctâ, multum augetur sanguinis velocitas, venâ ut potè pulmonali ab aëre in pulmonibus contento subindè compressâ & depletâ ; hinc & sternutatio, cantus, tussis, risus in leucophlegmaticis profunt.

3. Class: continet remedia, quæ vitia in fluido hærentia tollunt. Liquidum verò vel copiâ deficere potest, vel crassitie nimiâ peccare ; si tanta sit liquidi penuria, ut ejus continuitas in vasis tollatur, necessariò sistetur motus ; nam pars antecedens semper pelli debet à parte subsequenti, hanc tamen deficere supponimus ; ergò amissum liquidum restitui debet. Hinc in calidis & sudore emaciatis serum lactis plurimum juvat, penuriam scilicet corrigendo & resarciendo ; si liquidum crassitie peccat, adhiberi debent incidentia, diluentia, attenuantia.

parti applicantur; sic radix jalappæ cuti applicata instar vesicatorii agit, eadem glandulis intestinalibus admodum, fit merum hydragogum; si cum theriaca & opio detur, fit sudorificum, quoniam ad interiora pellitur, si vitello ovi admista vulnere externè applicetur, detergens & dolorem excitans evadit; ita quòque si circa fauces vas aliquod nimis patulum sit, ita ut inde liquidum extillat, China in pulverem redacta eidem succurrit.

Medicamenta tam in solida quàm in fluida agentia satis commodè ad duas classes reduci possunt.

1. Class: Hæc continet ea omnia, quæ circulationem sanguinis promonent, item & illa quæ eandem retardant & debilitant, quorum omnium modò mentionem fecimus. 2^a. Continet ea quæ secretiones promonent, qualia sunt sequentia.

C A P U T I.

De Galactophoris.

Galactophora sunt, quæ lac generant; qui à sanguine per glandulas mammatias secernitur, prout inde

G ij

clarè constat, quòd si nutrix jejuno stomacho colorati vel odorati liquidi bibat, post horæ quadrantem lac ejus eodem utcunque colore & odore inficietur; porro si per 12 horarum spatium à cibo & potu abstineat nutrix, ejus lac adeò serosum, sive urinosum, ob novi clyli defectum reddetur, ut ab eo planè abhorrebit infans. Hinc patet quamam in nostro corpore lac producant, nempè, 1. omnia quæ chylum generant copiosum, qualia sunt, 1.) Lac recens sive dulce, præsertim si salis & sacchari pauxillo condiatur, sæpè contingit, præsertim apud lautè viventes, matres ob defectum lactis à nimis frequenti carniū usu ortum, infantes suos non potuisse lactare, utentes verò hoc præscripto latas redditas fuisse suorum infantium nutrices, ut experimentis constat. 2.) Cremor lactis recens & dulcis, præsertim si lac nimis aquosum sit. 3.) Prisanæ omnes crassiores ex hordeo, sive potiùs avenaceis cum lacte coctis. 4.) Panatellæ omnes, sive ex lacte, sive ex vino, sive ex cerevisiâ; 5.) Oryzata cum pistaciis & similibus farinaceis, item emulsionēs ex iisdem. 6.) Juscula carniū non nimis crassa. 7.) Ova

recentia variis modis parata. 8) Cerevisia recentes non diu fermentatae, crassae & dulces. Ab his omnibus statim fecernitur lac quod post horae $\frac{1}{4}$ commodè sumi potest ab infante.

2. Omnia, quae chylum generatum ad mammas derivant; suntque ea quae chylicationem promovent, ut 1°. quae augment stomachi robur, ita ut cum effectu sese contrahat ad liquidi expulsionem. Hinc observandum est an nutrix depravato labore stomacho. 2°. quae fluxum bilis, succi pancreatici & intestinalis promovent. 3°. Omnes musculorum motus, ut ambulatio, labores domestici, &c. quae omnia chylicationem promovendo lac copiosum ad mammas derivant. 4°. Omnia, quae lactis effluxum, sive educationem, promovent, qualia sunt ea omnia quae vasorum lactiferorum resistantiam minuunt. 1) Cucurbita. 2) Fomenta emollientia saepius applicata. 3) Frictiones. 3. Suctiones, quibus omnibus si mulieres uterentur, tenellis infantibus lacti propria suctione educendo impati- bus ex usu foret; Hinc quoque canes recenter nati papillae butyro oblatae magno cum fructu applicari possunt.

Calidiora, quae hinc vulgò enume-

rantur, agunt solummodò stimulando, ideòque hùc non propriè referuntur. Ex dictis patet nutrices istas aliis præcellere, quibus laxa est caro; chylum quipè æquè laudabilem generant ac robustiores & uberiori copiâ reddunt.

CAPUT II.

De Spermatopais.

Spermatopæia sunt, quæ semen generant; ad semen triplex liquidum requiritur, nempe 1°. liquidum Prostatarum, 2°. Vesicularum seminalium, 3°. Testiculorum, quod solum prolificum est, ut constat ex Eunuchis, quapropter feminale medicamentum est quod hujus liquidi in testibus elaborationem promovet, qualia sunt, 1°. Omnia quæ chylum benignum, lac & sanguinem augment; hinc animalia, uberrimo lacte utentia, salacissima sunt. 2°. Omnia medicamenta relaxantia, sive resistantiam in testiculis tollentia, uti sunt fofus, balnea calida, omnia oleosa, ut rutæ, & omnia præparata specie balsami aut cataplasmatibus scroto applicata; sic etiam cogitationes venereæ,

undè sæpè nocturnæ pollutiones. Specificè laudantur præparata ex abrotano, maro odorato, aristolochiâ, calaminthâ, erysimo, eryngio, nasturtio aquatico & hortensi, dictamno, levistico, origano cretico (undè homines in Creta adeò salaces) nepeta; petroselino, sabina, serpillo, thymo. Hæc externè applicata liquidum ibi deducunt. 3°. Omnia, quæ liquida nervosa valdè stimulant, internè sumpta, quæque priapismos producere solent, talia sunt allium, cepæ, porri, nec non omnia quæ in secundâ class. numerantur; sic etiam omnia gummi aromatica, uti myrrha, aloe, galbanum, sagapenum, ammoniacum, bdellium, elemi, taca-mahaca, balsamum peruvianum, tolu-tanum, è mechâ, copaivâ, opobalsamum, ut & opipara, quæ nimiâ copiâ assumpta satyriasin producunt. Vis eorum feminifica indè patet, quòd hominibus à gonorrhæâ convalescentibus propinata seminis stillicidium excitent: ad hanc class. quòque referendi sunt omnes sales, nitro & vitriolo exceptis, ut borax, alumen, sal marinus, sales omnes volatiles imprimis oleosi, omnes quòque saponos, & omnia diuretica, aquâ solâ exceptâ, ut & olea

animalium, ut castor, nec non olea aromatica vegetabilium. Notandum tamen est hæc non propriè semen generare, sed solummodò nervos stimulando secretionem seminis promovere, indèque senibus non danda, ut potè quibus deficit semen & humor nervosus.

Specifica à veteribus laudata, qualia sunt anethum, fœniculum, ciceres, satyrion, quæ omnia modo statim dicto operantur, ut testes quòque animalium falacium, hirci, caballi, galli gallinacei, passeris cerebrum, à veteribus commendantur, sed incerta sunt & fortè vana.

3. Class. continet ea, quæ excretionnes promovent, qualia sunt quæ sequuntur.

C A P U T I I I.

De Apophlegmatizantibus.

PHlegma vocatur lenta illa & subalbida pituitosa materia, quæ secer nitur in membranâ, pituitariâ dictâ, quæ investit duos magnos sinus ossis frontis, ossa genarum, os cribriforme.

me, cristam galli, fellam turcicam, officula omnia narium, nares ipsas, &c. de quâ vid. Schneider, in tractatu de Catarrhis. Notandum est quòd in nullâ corporis parte vasa sanguifera magis nuda sint, aut nervi minùs recti, quàm in hâc membranâ. Et ex situ hujus membranæ clarè patet apophlegmatizantium vim sese in cavitates ossis frontis extendere; undè veteribus dicebantur cerebrum purgantia, quasi ad ipsum cerebrum pertingerent; sed demonstrat Schneiderus nil ex ipso cerebro ad dictâ membranæ glandulas profluere, a st in iisdem secerni materiam quandam à sanguine arterioso, antequam ille ad cerebrum deferatur; undè fit ut magis purus & defæcatus evadat, & reverà materia ista ubi primò secernitur, tenuis est & ichorosa, brevi verò vi caloris, in materiam crassam, mucum dictam, inspissatur.

Medicamenta itaque ad Apophlegmatizantia: Classem pertinentia sunt detergentia omnia, diluentia, & stimulantia, ut aquosa, sales, saponos, spirituosâ, aromatica, decocta aromatica, sive cum aquâ, sive cum vino, sive cum spiritu vini, & hæc adhibentur, 1. specie errhinorum, quæ materiam per na-

res educunt; horum usus est optimus, ubi à cancro vel lue venereâ quid morbi in naribus hæret. 2. Gargarismi, qui è faucibus materiam educit, hic semper liquidus est. 3. Masticatorii, quod ab ore educit, & plerumque constat ex cerâ, & aromaticis mixtis. 4. Collutorii, sive id fiat per syringem, sive lintheamina, aut aliter. 5. Linctuum, qui dum lentè deglutiuntur, fauces stimulant, indèque profunt. 6. Fumi, qui ex herbis omnibus aromaticis per fistulam aut alio artificio recipitur. Cum prima species sola per nares purget. 7. verò sequentes per os; hinc phlegmatizantia omnia satis commodè reduci possunt ad Ptarmica, sive Errhina & Sialogoga, sive salivam moventia; Ptarmica, sive sternutatoria, sunt quæ sternutationem procurando mucum è glandulis membranæ Schneiderianæ educunt. Sternutatio hoc modo peragitur; primò valdè dilatatur thorax, undè fit ut aër magnâ copiâ pulmones ingrediatur, qui post aliquod tempus à calore rarefactus magnâ cum vi indè pellitur per angustias narium, ibique dividitur in 6 partes ab ossibus in naso efformatis; dumque per istas angustias pellitur, violenter in membranam

ruit, mucumque glandulis contentum movet, & secum abripit.

Sternutationis ergò hi sunt effectus. 1°. omnium foraminum & cavernarum narium expurgatio. 2°. expurgatio quòque pulmonum. 3°. corporis validissima concussio. Hinc in morbis, ubi liquida nervosa moveri debent, optimè conducit, ut in Apoplexiâ, scorbuto lento, nec non in partu difficili, ubi matris vires deficiunt. Sternutationis diù durans admodum fatigat, & non rarò convulsiones & mortem ipsam inducit, hinc mos sternutantes salutandi.

Duæ sunt Errhinorum classes, nempe 1^a. continet omnia illa, quæ mechanico modo vellicare possunt membranam Schneiderianam, ut pulvis, pluma, animalcula, sanguis ibidem propter obstructionem, sive inflammationem accumulatus; undè evenit ut incipiente gravedine mucus narium maximâ copiâ extillare soleat. 2^a. continet omnia acria tenuia, volatilia, quorum quodlibet quò acrius, eò violentius operatur; sic hyssopus levem excitat sternutationem, satureia paulò majorem, graviozem adhuc piper, multò graviozem Euphorbium, gra-

vissimam verò Mercurius sublimatū
 corrosivus qui homines in actu sternu-
 tationis per plures horas detinet, etiam-
 si quantitate admodum exigua sumat-
 tur. Sialagoga sunt medicamenta, quæ
 salivam movent; glandulæ, quæ sali-
 vam suppeditant, sunt duplices nempe,
 1) Glandulæ salivales Stenonianæ, Pa-
 rotides dictæ. 2) Warthonianæ, ad ma-
 jorem angulum maxillæ inferioris sitæ.
 3) Bartholinianæ sub ipsâ linguâ po-
 sitæ. 4) Schneiderianæ, sive palati-
 næ, huc pertinent tonsillæ & uvula.
 5) Glandulæ Malpighii linguales. 6)
 Nuckianæ oculares, i. e. ad oculum
 positæ & ductu suo in os hiantes.

Sialagoga ad 3 Classes reducuntur.
 1^a. Continet ea, quæ in glandulas mo-
 dō dictas agunt, qualia sunt, 1°. Fo-
 tus, frictus, suctio vel interna vel ex-
 terna harum partium; hinc Cataplas-
 mata ad Parotides applicata os made-
 re faciunt, & à suctione tabaci os
 humidum evadit. 2°. Omnia apophleg-
 matizantia modō memorata. Notan-
 dum hîc summoperè quòd hæc medi-
 camenta nunquam morbos curent sa-
 livatione, ut plurimi opinantur; non
 enim salivatio curat luem veneream,
 sed subsequitur salivatio, quia curari

incipit morbus. 2^a. Continet omnia illa quæ humorem in os derivant fluxum ejus in alias corporis partes intercipiendo, observatur enim quòd si viscera aliqua sint obstructa, ut hepar, lien, pancreas, it. renes, ductusvè intestinales os semper madeat; hinc hypochondriaci sputatores sunt dicti, adeòque quod lymphæ secretionem in illis locis impedit, habendum est pro sialagogo, an bono vel malo, hîc non quæritur. 3^a. Continet ea quæ massam sanguineam solvunt, ejusque sic solutæ magnam copiam in os derivant, qualia sunt, 1°. Antimonium eousquè per nitrum fixatum, ut non valeat vomitum sive alvum movere, sed nauseam solummodo; hinc enim copiosam salivam in os derivat, constat enim quòd omnia vomitoria, priùsquam ventriculum ad contractionem moveant, producunt nauseam, quam semper comitatur faucium humiditas insolita. 2°. Mercurius qui variis modis in usum venit, quippè A) mercurius crudus corpori applicatus excitat salivationem, potest verò applicari, 1) Specie linimenti, ut in unguento Neapolitano. 2) Specie fumi; si enim grana 12 igni imponantur; fumum emittent, qui si naribus excipiatur, intrà 2 vel 3 dies salivationem excitabit. 3) Sumi

potest internè, ut in pillulis Barbarossa ad salivationem excitandam, sed solummodò parvâ quantitate, aliàs viam sibi quæret per anum. 4) multùm, diùque tractari potest manibus, indèque excitari salivatio, ut nos docet experientia; Auri fabri enim qui eodem plurimùm utuntur, sæpenumerò in ptyalismum incidunt. B) Mercurius salibus per sublimationem unitus salivationem movet; 1°. Si parvâ dosi internè sumatur. 2°. Si vulneribus vel ulceribus externè immissus fuerit. 3°. Si naribus attractus fuit.

Ex dictis patet quòd quâcunque ratione mercurius applicetur corpori nostro, salivationem excitabit, & quidem eundem in nobis producet effectum quocunque modo præparatus, nisi sumatur cum aliquo, quod ejus dissolutionem in ventriculo & intestinis & consequenter transitum per vasa lactea impediat: tùm enim nequaquam spiritum movebit, sed per anum è corpore discedet, ut observare licet in cinabari, & æthiope minerali, quæ ex sulphure & mercurio unitis & commixtis constant. Mercurius omnium liquidorum ponderosissimus est: & quòque maximè divisus & divisibilis est, ut pa-

ret ex ejus vi penetrante, quâ omnia corpora præter vitrum permeat; singulæ quòque ejus particulæ quantumcunque minutæ specificam suam gravitatem reliquorum gravitate majorem, & totius molis ponderi proportionalem retinent, ut à Newtonio demonstratum est. Hinc si mercurius cum aliis liquidis commixtus sit & utrisque motus ab eâdem causâ impressus sit, multò celerius feretur mercurius & diutius motum suum servabit, quàm reliqua liquida: quapropter illius particulæ fluidorum reliquorum particulis minùs motis impingentes, easdem, vi quâdam ab excessu velocitatis suæ ortâ, penetrabunt, discindunt & comminuent, necnon majorem motum iis imprimunt. Hæc mercurii in alia fluida actio licet pendeat ab ejus soliditate, tanquàm à solâ causâ, potest tamen augeri, scilicet eum in minutias redigendo. Tunc enim quælibet particula proportionatam adhuc accipiet agendi facultatem ab auctâ superficie. Mercurius in corpore nostro receptus non agit in fluida, nisi in minimis vasis, quamdiù enim in vasis majoribus moveretur, in guttas coit, nec liquidis nostris ibi internè miscetur, idem verò

in vasa minima delatus propter viarum angustias in minutias dividitur & cum liquidis nostris probè commiscetur ; hinc constat quòd non immediatè in sanguinem agat , sed in lympham ut potè in vasis minimis contentam.

Hinc quòque duci potest ratio cur in corporibus obstructis ; ut in iis qui lue venereâ , hydrope , scorbuto , &c. laborant , majori cum effectu operetur quàm in iis quorum vasa omnia aperta sunt ; cujus notabile exemplum non ità pridem vidimus in homine quodam , qui lue venereâ bis laboraverat , & toties erat curatus ; cùm autem tertiâ vice in eandem inciderat , curatio propter ossium curiositatem decoctis aperientibus erat tentata , quibus non succedentibus adhibitus erat mercurius , salivationem tamen nequaquam excitabat , tandem autem semi-anno jam elapso corpus à leucophlegmatiâ , in quam inciderat , obstructum , vim mercurii , quantitate licèt exiguâ applicati , statim agnoscebat ; undè in salivationem violentissimam incidebat.

Ex dictis colligi potest quòd mercurii vis in corporibus nostris recepti in eo consistat , quòd fluidorum nostrorum moleculas nimis inter se compactas di-

De Apophlegmatizantibus. 161

vidat, & dissolvat, & consequenter tollat obstructions, & quâcunque ratione mechanicâ liquida nostra conteruntur, comminuuntur, confringuntur, ita ut in partes admodum minutas redigantur; eâdem quòque apta & habilia redduntur ad facilem & copiosum fluxum in vasa lateralia lymphatica, & proindè ad salivationem: quòd autem mercurii effectus talis sit, qualem descripsimus, vel indè patet, quòd si saliva vel urina in partes minutas dirimatur vel attritione, vel solis aut foci calore, eundem emittat fætorem ac saliva mercurio mota. Vis mercurii multùm promovetur, si stimulus aliquis addatur v. gr. si caustici aliquid aut acidi adjunctum habeat, salivationes horrendas & purgationes intolerabiles producet. Notandum est quòd ineptè asserant nonnulli partes mercurii vasorum lateribus adhærere, cùm corpus sit maximè mobile.

CAPUT IV.

De Expectoꝛantibus.

EXpectoꝛantia sunt, quæ materiam morbosam in Bronchiis pulmonum hærentem per laryngem expellunt; ad hoc autem 4 requiruntur, nempe 1°. Ut materia ibi contenta reddatur mobilis & meabilis, ac proindè ut partes ejus fluidissimæ non dissipentur, ne materia sit viscida, tenax & inextricabilis; hinc nimis calida & stimulantia nocent. 2°. Ut viæ aperiatur, detergeantur, & lubricentur. 3°. Ut materia ad excretionem incitetur, quòd optimè fit per tussim, ad quam requiruntur stimulus & vires sufficientes. 4°. Ut quies vasis infarctis concilietur quòd laxari queant, si enim continuò irritentur, humor ex glandulis asperæ arteriæ continuò ejiceretur cum doloris sensu.

Medicamenta itaque expectoꝛantia, quatenus respectum habent ad hæc 4 requisita, in 4 classes dividuntur. 1^a. Continet stimulantia omnia aromatica, amara & simul oleosa blanda, ut sunt

absinthium, carduus benedictus, mar-
rubium, hyssopus, majorana, hele-
nium, pulegium, valeriana, &c. Huc
quòque spectant sulphurea cum alca-
linis mixta, omnia saponacea fixa,
uti sapo Venetus in pillulis, sivè cum
lacte datus, omnes saponos volatiles
oleosi, & sales volatiles & fixi, &
in genere omnia stimulantia & diluen-
tia simul. 2^a. Continet aperientia &
detergentia, ut olea blanda papave-
ris, amygdalarum, olivarum & mel
quod aperit, incidit, attenuat, deter-
git, lubricat; huc quòque spectant
emulsiones, saponos, vitella ovorum
cum oleosis, saccharum saltem in pau-
ciori dosi, licèt enim hoc à quibus-
dam improbetur, certum tamen est il-
lud esse sal rectificatum, nec balsamo
nostro naturali adeò perniciosum ac
nonnulli opinantur; huc pertinet man-
na, quæ optimè lubricat; hujus lo-
ci sunt balsama, ut thereb. balsam
peruv: de meccâ, gummi elemi, &c.
quæ agunt stimulo aromatico & oleo
lubricante; huc pariter pertinent, de-
cocta omnia laxantia & emollientia.
3^a. Continet ea, quæ tussim excitant
ut vinum, acetum, spiritus acres, Er-
rhina; hinc patet cur Hipp. in vomit-

164 *De Purgantibus per alvum.*

câ, die critico instante, vel vinum; vel acetum, vel utrumque simul, vel oxymel, pipere permisso dederit. 4^a. Continet demulcentia, anodyna, & narcotica, quorum præcipuum est opium cum enim aspera arteria semel exco-riata est, facilè in tussim violentam, & spasmos non nisi opio compescen-dos, movetur.

C A P U T V.

De Purgantibus per alvum.

Purgantia per alvum sunt ea me-dicamenta, quæ vivo corpori vel externè vel internè applicata materiam morbosam per intestinum rectum eva-cuant. Medici ab omni tempore ea vocavère purgantia, quæ per intesti-num ultimum materiam impuram de-turbavère: per impuram intelligeba-tur quicquid inimicum erat naturæ, & per naturam omne quod ad vitam & sanitatem est necessarium, i. e. func-tiones vitales, naturales & animales benè constitutas. Ergò materia impu-ra iis erat, quicquid has functiones lædit.

Purgatio est secretio, sive potius excretio per alvum eorum omnium, quæ ex aliquâ corporis parte per intestina fluere possunt. Considerandum itaque est. 1. Quænam & quotuplex materia sit, quæ in intestinis reperitur. 2. A quibus locis adveniat. 3. Quotuplex sit ejus natura. 4. Quantâ copiâ ad intestina fluere possit ex reliquis corporis partibus; undè videbimus totum ferè corpus per intestina expurgari posse.

Classes eorum, quæ intestinis contineri possunt, indèque expurgari. 1. Class: continet omnia quæ deglutuntur, qualia sunt. 1) Aër, qui se permiscet cum saliva, liquore œsophagi, & præcipuè mucò palatino, qui eum inviscat; quòd cum his permisceatur, eorum spuma docet, & idem demonstrat antlia pneumatica; quòd deglutitur, porrò patet ex torminibus, quæ ab eodem in intestinis rarefacto sæpenumerò excitantur. 2) Omnis saliva, mucus, aliique secreti humores ex naribus, faucibus, palato, membranâ Schneiderianâ, &c. quorum tanta copia est, ut quandoque catharsin moveant, ut in diarrhæâ catarrhali, quo in casu ad librâs aliquot intrâ 24

horas nonnunquam fluunt. Omnia ciborum & potulentorum genera.

2^a. Continet omnes reliquias ex cibo & potu, nullus enim potus deglutitur, aquâ forsan purissimâ exceptâ, quin fæces aliquot relinquat, ut patet in infantibus solo lacte utentibus, in ægris sola juscula depascentibus, & aliquibus spiritum vini solùm bibentibus, ultima enim rerum omnium solida, ut patet ex Chemia, vix sunt separabilia; hinc à visceribus in eas minutias redigi nequeunt, ut vasa lactea ingredi possint; hæ ergò particulæ in intestinis coacervatæ stercus constituunt; præterèa ex partibus fluidis ingestorum generantur fæces quatenùs vis viscerum non potest ingesta ità subigere, ut solida omne suum liquidum deponere cogantur, sive ut liquidum adeò benè subactum & divisum sit, ut totum intra lactea recipi possit; hinc solvitur problema, cur homines duo iisdem cibis utentes tantùm ab invicem quoad alvi excretionem aliquandò discrepant, ut unus singulis, alter verò non nisi alternis forsan diebus ventrem deponat, licèt uterque satis sanus videatur & sit.

3^a. Continet bilem duplicem, nem-

pè-hepaticam & cysticam, quòd hæc continuò in intestina fluunt, præsertim hepatica; (cystica enim non omni momento fluere potest ob situm ejus, & receptaculi sui inactivitatem, nisi prematur à stomacho repleto aut motu fortiori viscerum) quisque facillè percipiet, si modò consideret, quòd excrementa semper flava sint nisi in ictero, tum enim albescunt ob bilis ductus obstructos; sed quomodò intrà 24 horas, tanta ejus copia excerni possit, ut ad 3 libras aliquandò assurgat, non nisi ex sequentium consideratione patere potest, nempe 1°. Quò velocitas liquidi ad glandulam appulsi est major, eò etiam secretio. 2°. Ut moles unius glandulæ ad molem alterius, ità, cæteris paribus, est secretio; quanta verò sit glandula, ubi bilis secernitur, nempe hepar, videri potest apud Glisson *de hepate*, & Warthon *de glandulis*. Undè colligi potest quòd secretio hepatis sit ad secretionem parotidis, ut 3 ad 1. 3°. Hepatis emissarium magnum est & patulum. 4°. Isti emissario nil obstat.

4^a: Continet succum pancreaticum, qui tenacitate, sapore, odore, &c. salivam plurimum refert; glandula quò-

que eundem secernens; scilicet, pancreas à glandulis salivalibus non nisi magnitudine differt; habet hæc glandula emissarium satis magnum; undè liquidi sui ingentem copiam in intestina deponere constat, habitâ enim comparatione hujus glandulæ cum salivalibus, quæ in naturali suo statu salivam ad quantitatem 12 unciarum spatio 24 horarum secernunt, mercurio verò stimulatae libr: 2. item comparatione factâ arteriæ carotidis cum cæliacâ, quarum hæc se habet ad illam, ut 2 ad 1. item ductûs pancreatici cum salivalibus, ad quos sic se habet hic, ut 2 ad 1. indè colligi potest, quòd pancreas in naturali suo statu succum ad quantitatem $\frac{2}{3}$ 27 spatio 24. horarum emittat; stimulatum libras jv. Triplici modo augetur glandulæ secretio. 1°. Quandò augetur glandulæ magnitudo, *de quâ vide Wharton.* 2°. Quandò liquidi ad secretionem proclivitas major fit. 3°. Quandò à continuâ liquidi expressione minuitur resistantia in cavo glandulæ; undè sequitur copiosior liquidus in eandem influxus, ut in mammis lactantium apparet; hinc facîle reddi potest ratio, cur tanta liquidorum copia quandòque ab intestinis excernatur

tur in diarrhæa, quia nempe inter alios succus pancreaticus, qui in statu sano redit in sanguinem per vasa lactea, & venas meseraicas, obstructis iis canalibus, necessario per anum rejicitur

V^a. Continet succum glandularum intestinalium, quarum continuitatem per totam intestinorum seriem demonstravit Peyerus, quantaque illarum sit copia, facile concipi potest ex intestinorum longitudine, hominis altitudinem sexies ad minimum superante.

VI^a. Continet omnia in intestinis præternaturaliter hærentia, quæ vel fluida sunt, vel solida. Fluida in intestinis præternaturalia sunt. 1°. Pus omne quod semper effectus est inflammationis; hæc autem est stagnatio sanguinis arteriosi vasis minimis capillaribus cum sanguine à tergo urgente; effectus est contritus vasorum minimorum & mutatio materiæ rubræ, tum & ipsius vasis in materiam albam pus dictam; generari potest pus, de quo nunc agimus, in liene, hepate, pancreate, ipsis intestinis, aliisque partibus. Hinc huic quæsito responderi potest, cur tanta puris copia dejiciatur, & undè, nempe provenire potest ex

H

170 *De Purgantibus per alvum.*
liene per vasa epiploica ad hepar du-
centia, undè per corrosum ductum he-
paticum deferri potest ad intestina: (de
tali pure scripsit Hippocrates) vel ex
hepate, aut pancreate per ductus pro-
prios; vel tandem ex intestinis ipsis.
Hinc quòque solvitur problema illud
notissimum, scilicet quomodò empyema
per alvum solvi possit, nempè 1°. Quia
pus diaphragmati incumbens afficit lo-
ca vicina, exedit & perforat diaphrag-
ma, dein hepar aut intestinum colon
corrodit & ingreditur. 2°. Sanguis,
qui sæpè effluit magnâ copiâ, idque
sæpenumerò post purgantia malè ad-
hibita, vel in dysenteria, & prove-
nire potest ex variis emissariis, quo-
rum duo sunt maximè notanda, nem-
pè, 1) Ductus communis hepatis, qui
quinque ramos ab hepate accipit, &
unum à vesicâ felleâ. Si ergò hepa-
tis structura ità lædatur internè, ut fiat
verum vulnus, idemque in aliquem è
ductibus bilaribus hiet, sanguis copiâ
magnâ in intestina fluet, indèque non-
nunquàm proveniet diarrhæa. Ductus
pancreaticus, per quem, læsâ pancrea-
tis texturâ, sanguis excerni potest; hoc
sæpè fit cum homini pancreate scir-
rhoso laboranti catharticum exhibetur;

à cathartico enim circulatio augetur, indèque vasa juxta scirrhum sita valdè premuntur & abhinc rumpuntur; undè diræ hæmorrhagiæ, fatis hoc norunt Chirurghi. Præter hos duos ductus sanguinem intestinorum cavitati suppeditantes, aliquandò dantur quoque & alii, ex quibus sanguis effluere potest in intestina, ut œsophagus & ventriculus læsi, it: lien, è quo si modò scirrhosus fiat & inflammetur, post 3 vel 4 dies sanguis evomitur, aut per sedes amandatur (quæ quidem fuit veterum sententia) verùm sanguis ille ex liene per hepar transit. Sanguis grumefactus ex stomacho profluens ulcus vetus denotat, præsertim si grumi isti donentur superficie ex unâ parte convexâ à figurâ vinctriculi ortâ, stomachus enim potest liquida & solida diù retinere, ut liquet ex cibus nimîa copiâ deglutitis, & hi post 12 horas putrefacti redduntur. 3) Ichor è vasis lymphaticis proveniens; patet enim ex anatomicis illa ramos suos in formam conicam dispergere; undè in iis etiam inflammationes oriri possunt, licèt non rubræ, tamen cum dolore; lymphæ stagnantis pars tenuior facilè potest transire, dum crassior stagnando acris

Hij

evadit, & ichoris nomine donatur, qui pustularum & scabiei causa est; unde constat, quòd ex vasis lymphaticis copiosis in abdomine satis magna deferri possit ichoris copia. 4) Lympha ipsa extravasata à vulneribus vasis lymphaticis inflictis. Solida præternaturalia in intestinis contenta sunt. 19. Pinguedines instar lardi scissi, quæ ab infarctis, concretisque alimentis per gluten mucosum procedunt. 20. Tunicæ interioris intestinorum filamenta, carunculæ & quasi glandulæ parvæ, fibræ resolutæ oriuntur ab interiori tunicâ intestinorum exesâ, resolutâ, abrasâ per particulas acres & venenatas.

Omnia nostra vasa, quæ nondùm cartilaginea sunt facta, indeterminatam habent dimensionem, ut videmus in varice, aneurismate, &c. ideòque, si causa sufficiens adsit summoperè dilatari potest ductus hepatis, pancreatis, &c. si itaque hæreat aliquod in visceribus, è quibus exeunt isti ductus, quod ibi post gangrenam, ulcusvè manserit, per illos ad intestina ferri potest: v: gr: si hepar gangrænâ afficiatur, partes ejus solutæ per ductum hepaticum dilatatum transire possunt; hepar verò inflammari posse, dein inflam-

mationem istam in apostema aut gangrænam abire testantur Forestus & Tulpius. Intestina quòque ipsa valdè inflammata gangrænâ perire possunt & frustulatim expelli. Aphthæ sæpè etiam per alvum expurgantur. 30. Lumbrici, vermes, aliaque animalia.

VII^a. Continet lympham, aliosque liquores qui extravasati receptacula sibi formant, aut alicubi non naturaliter colliguntur; hi enim cathartorum vi per sedes quandòque à corpore amandantur; quâ ratione hoc fiat, vix dici potest; fieri tamen certum est: nam in hydrope à cathartico exhibito magna nonnunquàm lymphæ copia cum ventris detumescentiâ expellitur.

Ex dictis sequentiâ inferuntur Corollaria.

1. Per intestina expelli possunt corpora valdè diversa & ex quâcunque machinæ nostræ parte; omnia purgantia minuunt resistantiam in vasis intestinis proximis; undè vi atmosphære eò deducitur plus liquidi; quod fit quòque à contractione aut elasticitate vasorum, & si per violentas purgationes reiteratas valdè minuat resistantiam in intestinis, omnis lymphæ copia ad vasa eorum inanita deducetur, ibique

H iij

174^m *De Purgantibus per alvum.*

ejusdem fiet excretio ; quapropter ex omni corporis parte per cathartica lymphæ expelli potest.

2. Hujus copia tanta quandoque esse potest, ut penè fidem superet.

3. Liquida, quæ naturaliter in intestina solebant deponi, indeque in venas per lactea, vel meseraicas venas secedere, si modò rectà ferantur versus anum, excerni possunt ad quantitatem librarum iiii aut plus 12 horarum spatio. e. gr: deglutiamus per 12 horas omnem nostram salivam, mucum & liquorem œsophagi, & ad ventriculæ medium perveniant, ibi $\frac{3}{4}$ x circiter conficient, ventriculus xi circiter liquidi sui uncias suppeditabit, glandulæ intestinales libram i. pancreas $\frac{3}{4}$ xi. hepar quòque suum reddet, ex quibus omnibus simul sumptis, habebimus 4 circiter libras. Undè videmus quòd totus homo brevi tempore expurgari possit.

4. Septem prædicta secretorum & excretorum genera possunt vel stagnatione, vel permistione mutari, ut dignosci nullo modo possint, sic mucus narium quàm primùm excernitur, est lymphæ tenuis; brevi verò ita inspissa-

tur, ut evadat crusta dura, & ferè cartilaginea.

5 Horum nonnulla vi multo minori ex corpore expelluntur quàm alia; fæces enim à cibo relictæ motu intestinalium peristaltico facilè detruduntur, adeoque vi viscerum naturali absque stimuli ope expellantur; ad liquidum verò extravasatum educendum plus requiritur quàm motus peristalticus, nempe, 1°. Ut attrahatur in intestina; ad hoc autem requiritur, ut vasa vicina illud recipiant; ad hoc iterùm, ut vasorum istorum resistantia minor fiat quàm vis quæ liquidum in eadem impellit; quicquid ergò satis minuere potest vasorum resistantiam, efficiet ut liquidum in eadem recipiatur; resistantia verò minuitur sufficienter à causâ aliquâ, quæ vasa emungit & inanit; hujus causæ vis debet esse major vi viscerum naturali, ut vasa fortiter stimulet & in secretionem deducat. Ergò major, minorvè expulsionis facilitas omninò pendet à variâ materiæ expellendæ distantia ab intestinis, sic stercus faciliùs movetur quàm liquor pancreaticus, hincque faciliùs quàm lymphæ extravasatæ.

6. Vires expultrices, quæ, uti in

præced: Corol: variæ sunt pro variâ
 materiæ expellendæ distantîâ, omninò
 pendent à stimulis quibusdam; stimu-
 li autem hi sunt qui suâ figurâ & soli-
 ditate molestiam quandam creant, ut
 in oculo arena, quæ motum convul-
 sivum statim excitat, quo motu glan-
 dulæ comprimuntur & ex istâ com-
 pressionem evacuantur; undè novo li-
 quido ingressus facilis conceditur; eâ-
 dem ratione se habet purgatio e: gr:
 si quis solo pane albissimo usus, al-
 vumque semel tantùm quotidie exo-
 nerare solitus comederet panem fur-
 furaceum, bis ter vè de die, & quidem
 nonnunquàm cum torminibus alvum
 jam deponet, quia particulæ furfura-
 cæ indissolubiles ratione suæ molis &
 figuræ vellicant viscera & in contrac-
 tiones agunt. Eâdem ratione operantur
 uvæ, &c.

Perspectis jam iis, quæ in intestina
 naturaliter & præternaturaliter defe-
 runt, videndum est jam quid gene-
 raliter requiratur ut expellantur. Re-
 quisiata ad materiæ expulsionem sunt 6.
 1°. Ut via sit aperta, per viam intel-
 ligimus continuam cavitatem ab ore
 usque ad anum; hæcque duplici modo
 claudi potest, nempè (a) à mutatâ

ejus figurâ; quod fieri potest, si una pars aliam ingrediatur, ut in passione iliacâ, aut si mesenterium per inflammationem separaretur ab aliquâ intestinorum parte, vel tandem à motu intestinorum spasmodico (*b*) à materiâ quâdam intestinis hærente, v: gr: quando stercora indurantur ope materiæ glutinosæ in substantiam duram & ferè lapideam, ut aliquandò in fæminis gravidis præsertim fieri solet, vel quandò quid duri hæreat in intestino cæco valvulam ibi positam claudens, vel quandò scirrhus nascitur in intestinis.

2°. Requiritur viæ lubricitas, posuit enim Deus in toto tractu in testinali smegma quoddam, quo fæces partis liquidioris expressione arefactæ facilè perlabi possint, & non immobiles maneat, aut alicubi hæreant; quòd si smegma illud desit, adstringitur alvus, undè longè major vis ad fæces detrudendas requiritur & assumi debent in hoc casu mel, manna, oleum, saccharum, &c. hinc in aphthis alvus, quæ tunc temporis strictissima est, laxa redditur clysteribus glutinosis, mellitis, saccharitis, & similibus.

3°. Contractio fibrarum muscularium spiraliû, quæ intestina per to-

Hv

tum eorum tractum ambiunt, & cum agunt, vasorum latera versùs centrum urgent; item contractio longitudinalium, nullum enim medicamentum purgans agit, nisi etiam hoccè motus augeat, acceleret, roboret stimulando, idque ex doloribus patet, qui à purgantibus oriuntur.

40. Motus omnium partium respirationi inservientium auctus; auctum dico, quia naturaliter neque fæces neque urina expelluntur absque quâdam respiratione; patet id in infantibus in utero materno hærentibus, qui si fractis involucris in partu non admodum prospero aërem hauriant, alvum deponunt, & defædant matres; videmus porrò quòd cum aliquis alvum deponit, magnam aëris copiam hauriat, statimque gulam claudat, aër autem rarefactus distendit pulmones, hique diaphragma deorsùm pellunt; interim vero abdominis muscoli sese contrahunt, undè intestina pressa fæces foras expellunt; verùm simul ac pulmones remittuntur, remittitur quòque abdomen, desinitque depositio fæcum. Hinc videmus cur in ægris morituris purgationis effectus frustrà expectatur, deficiente respiratione.

De Purgantibus per alvum. 179

5°. *Materiae in intestinis praesentia.*

6°. *Hujus materiae meabilitas i: e: ut facile propelli queat. Hac semper requiruntur ut purgatio rectè procedat, & si ob unius defectum deficiat purgatio, defectus iste per remedia appropriata tolli debet, sic (a) si via vel scirrho vel inflammatione obstricta sit venæ sectio adhibenda est. (b) Si desit lubricitas, vel melle vel oleo, vel clymatibus glutinosis procuranda est. (c) Si deficiat contractio musculorum restituenda est leni stimulo fructuum horæorum; si verò iste defectus ab animi deliquio oriatur, tum cardiaca juvant. (d) Si impediatur transfluxus per crustas intestinis adnatas, adhibeatur balneum aquæ frigidae, & sic quod per poros cutaneos secerni solebat, determinabitur versùs intestina; undè solventur crustæ & purgatio benè procedet. (e) Si nil intestinis insit, nil indè educi potest, hinc hominibus per duos, tresvè dies jejnantibus non danda est purgatio, quia nullum hoc in casu habitura est effectum ob debilem respirationem, & materiae penuriam. (f) Si materia adeò dura sit, ut moveri nequeat, à longo potu aquæ & olei resolvi potest. Vidimus jam quænam*

H vj

materia in intestinis naturaliter & prænaturaliter hæere solet, & quamvis ea derivari potest; cumque multiplex sit, indè facile patet medicamentorum ad illam expellendam destinatorum nomina necessariò varia esse; ut
 1. Eccoprotica quæ solummodò fæces alvi, i: e: reliquias ingestorum stomachi & intestinalium naturales expellunt, nec aliquid ex aliis corporis partibus in intestina derivant, qualia sunt ea quæ vias aperiant; hinc conveniunt oleosa, diluentia, & clysmata; requiritur verò ut levis aliquis stimulus addatur, ut salina & aromata blanda.

2. Phlegmagoga, veteres vocavere omne liquidum sero crassius, ut est mucus narium, phlegma, sive pituita vitrea; si ità ab apparentiâ describatur, omnis materia subalbida, limpidâ, & tenax instar albuminis ovi (quam magis strictè pituitam vitream vocavere veteres) erit phlegma, & constat triplici materiâ, nempe 1°. ex materiâ inquilinâ stomachi morbosâ, quæ est materia nata à quibusdam glutinosis in stomacho hærentibus, vel ex villis eminentibus, & liquido illo stomachi muco per acridinem & vehementem stimulum abrasis. 2°. Ex mu-

co deglutito, cujus præsentia in intestinis nemini non nota est. 3°. Ex tali materia per stagnationem aut permissionem productâ, stagnatione enim & permissione mirabiles produci possunt massæ, prout videre est in Bonneti sepulchreto anatomico, de morbis intestinorum.

Hinc vario opus est stimulo, ut phlegma expurgetur, quippè si mucus solummodò naturalis expurgandus sit, facile eccoproticorum ope eliminari potest: sed si homini viscera sint debilia, majori stimulo indigemus, qualem præbent phlegmagoga.

3°. Cholagoga, & hæc sunt, quæ tantâ vi stimulant, ut non modò mucum expellant, verùm etiam à vasis mesentericis recepta solutionem & motum sanguinis in hepate augeant, vel vasa stimulando sanguinis fluxum uberiorem versùs hepar promoveant; talia sunt semicaustica, ut scammonium, Jalapp: Mercur: &c. quæ bilem ab hepate in intestina deferunt, & indè expellunt.

4°. Hydragoga, quæ sunt ea quæ non tantùm bilem, sed mucum intestinalem, & ipsum succum pancreaticum expellunt; idque 1°. impediendo ne

quidquam eorum, quæ in lactea redire solebant, eadem ingrediatur, & hoc fit quandòque à levissimâ causâ; ambulet enim quis sub Jove frigido, indèque pedibus frigeat, totumque statim corpus & glandulæ intestinales, ut & abdomen frigore constringuntur, emunguntur ductus excretorii, clauduntur verò ductus liquida in sanguinem deferentes; hinc prohibetur refluxus, oriunturque ventris tormina, i: e: spasmodicæ contractiones, promovetur liquidi trajectus per intestina; undè tandem evacuationes ferosæ.

20. Augendo liquidorum, imprimis succi pancreatici & glandularum intestinalium, secretionem, quod fit minuendo vasorum excretoriorum resistantiam, simul & motum liquidi specialis sive generalis per totum corpus augendo. Quæ hæc efficiunt, caustica sunt, & venena, ut helleborus albus, niger, euphorbium lapis infernalis purgans Boylei ex argento, &c.

5. Melanagoga, sive ea quæ atram materiam per intestina educunt; hæc atra materia vario odore, sapore, acrimoniâ & tenacitate gluten referente; donatur; veteres atram bilem vocavere, cum enim observarent talem materiam ab hominibus melancholiâ

& tumidis lienibus laborantibus, quibus purgans forte exhibitum erat, de-
jici, indè concludebant istam mate-
riam à sanguine adusto collatam esse,
& in liene, tanquàm in Cloacâ, de-
positam; undè per vasa huic operi
propria, sed incognita, eandem in in-
testinorum cavitatem deferri voluerunt:
notum autem est quòd quicquid lien
in se recipit, idem rursùs per vasa gas-
tro-epiploïca in venam portam & hepar
remittat; si verò sanguinis è liene ef-
fluxus ob vasa aliquâ ex causâ obstructa
impediatur, idem stagnando coagula-
tur, aterque evadit; & si tùm purgan-
tibus vehementibus moveatur, versùs
hepar pellitur, ibique impetum faciens,
succussione nempe totius corporis,
musculorumque abdominis, quæ ab
enormi purgantis stimulo oritur, ad-
jutus, vasa biliaria vel dilatat, vel rum-
pit; hâcque ratione in intestina sibi
viam facit. Ad talem materiam itaque
movendam maximâ vi & causticâ qui-
dem est opus, quæ totius corporis tam
solida quàm fluida turbet, motusque
spasmodicos excitet. Hæc atra materia
non solùm ex liene, verùm etiam ex
aliis corporis locis provenire potest &
solet, hepar enim ipsum eodem modo
talem materiam à vasis ruptis colligere

potest, tum & pancreas; potest quòque à sanguine quocunque in intestinis extravasato, & cum pituitâ ibidem coalescente constitui talis massa, hæcque ultima species aliquandò potest solo motu intestinorum naturali, sive per medicamentum eccoproticum aliquantulum aucto excerni: potest quòque atra bilis in hepate collecta solâ corporis succussione, ab ejus inclinatione, aut vectione in rhedâ prognatâ expelli. Hinc concludi potest quòd atra bilis quandòque leni cathartico, quandòque non nisi forti, prout magis minusvè ab intestinis remota est, educatur.

Antequàm ipsam historiam purgantium aggrediamur, præmittenda sunt quædam observata, hùc maximè pertinentia.

1um. est, quædam purgantia agere solummodò irritando fibras & partes musculares intestinorum; alia verò non priùs agere, quàm vasa sanguifera ingrediantur, & cum sanguinis massâ permisceantur.

2. Quædam varios effectus vehementes, ut nauseam, animi deliquium, &c. antequàm purgent, producant, hæcque videntur se per totum corpus

dispergere; alia verò istos effectus non producant, ac proindè videntur non adèò universaliter dispergi ac antè dicta: talia sunt crytalli tartari, undè patet non debere nauseam produci ab omnibus purgantibus, antequàm fiat purgatio.

3. Omnia purgantia per se sunt vomitoria, & necessariò fiunt talia si dosi aliquantulùm auctâ dentur; imò purgans quodvis lenissimum copiâ nimis largâ datum fit vomitorium, sic oleum recenter expressum, quod omnium purgantium ferè lenissimum est, nimis copiosè sumptum vomitum ciet.

4. Animi pathemata sola in hominibus vomitum & sedes æquè efficaciter movent, ac ipsa medicamenta; hoc observandum est in hominibus multùm irritatis, metuvè valdè percussis, hocque pendet à motu humorum & spirituum per pathemata turbato.

5. Plurimi homines solo odore medicamenti purgari possunt; hique si in tales morbos incidant, qui olfactum destruunt, deinceps non purgantur, licèt medicamenta ipsa naribus admota sint, cujus exemplum est in Hist. Reg. Paris. Acad. anno 1°. ex Boyleo de effluviis; quandòque etiam à solo medi-

186 *De Purgantibus per alvum.*

camentorum conspectu moventur homines, ut videre est apud Bartholin. Cent. 5, Hist. 69. ut & apud Tulpium & Pechlin.

6. Solâ applicatione externâ purgantium nonnulli moventur, ut videre est in Ephem. Germ. 2. Decurs. anno 10. n. 43. & probatur in Emplastro illo noto ex felle taurino, colocynthide, &c. composito.

7. Nonnulli vehementer purgantur ob solam perspirationem sanctorianam impeditam, aut imminutam; fit hoc plerumque ab humido aëre & nebuloso præsertim; hinc dixit Hippocrates quod zephiri producant alvi laxitates, diarrhæas, colliquationes; boreas verò alvi constrictionem & siccitatem: quandòque solo motu externo excitatur purgatio, & navigantes nonnulli ut rhedâ vecti experiuntur.

Coroll. 1. Parùm corporis sæpenumerò requiritur ad maximos effectus producendos. Cor. 2. Corpus quod agit, est sæpenumerò tenuissimum, ut patet ex emplastris purgantibus, quorum moles finitâ operatione vix minuitur. Cor. 3. Corpus quod agit, est sæpè volatillissimum, ut patet ex aloe, cujus suffitus purgat; cùm verò partes

ejus subtiles avolavere, quod remanet planè iners est. Cor. 4. Pars corporis cathartica minima est respectu totius molis; patet ex colocynthide, & euphorbio, quæ in aquâ soluta & leniter evaporata fiunt massæ inertes, cum tamen pars valdè exigua & vix sensibilis fuerit evaporata.

CAPUT IV.

De Eccoproticis.

Eccoprotica, prout antè dictum est, sunt talia medicamenta, quæ corpus inter operandum non multùm turbant, quæque, præter ventriculi & intestinorum contenta, vix quidquam è corpore expellunt, aut saltem valdè parùm. Impossibile enim est invenire Eccoproticum absolutè dictum, quod non ex glandulis intestinalibus aliquid educat; sicut enim aqua simplicissima, scilicet pluvialis, oculo ad fabulum educendum injecta eum levissimè stimulando lacrymas elicit, sic quòque eccoproticum, ut ut blandum sit, tamen aliquid semper simul cum fæcibus expellit, glandulas scilicet intestinales movendo. Eccoprotica omnia ad 3 Classes reduci possunt.

1^a. Continet ea, quæ agunt lubrificando intestinorum membranas, & eorum contenta, qualia sunt: 1) Olea animalium recentia; dico recentia, quia si recentia non sint, sed nimis diu servata, acria fiunt, & tunc ad classem purgantium acriorum referenda sunt; quamdiu verò recentia sunt, oleositate suâ blandâ lubricant; huc spectant. 1. Butyrum i. e. partes pingues & oleosæ chyli ab aquosis & salinis partibus vehementiori concussione separatæ. 2. Lactis cremor, sed recens. ut dictum. 3. Omnia juscula animalium pingua, præsertim juscula earum partium, quæ circâ mesenterium sitæ sunt; hinc mesenterii & intestinorum decocta apud Italos pro arcano habentur ad fæces induratas. 4. Medulla & medullo-sæ animalium partes. 5. Pinguedines omnes animalium recentes. 6. Animalium bilis, quæ licet agat virtute suâ saponariâ & stimulando, tamen quando oleosa est, inter lubricantia etiam debet haberi. 2) Omnia olea ex vegetabilibus, ut olivis, amygdalis, pistaciis expressa; notandum verò quòd fructus & semina, è quibus exprimuntur, debent esse matura, aliàs adstringunt: debent quòque recentia esse, aliàs

acrescent, & fiunt valdè purgativa; debent etiam esse blanda, ut distinguantur ab oleo esulæ, euphorbii, tithymalli, nicotianæ, & similibus. Disputatur nonnunquàm an illa olea blanda constipent, an laxent, quoniam dantur in dysenteria cum successu & effectu constipandi alvum, in hypochondriaco affectu verò cum laxandi effectu sumuntur; si tamen consideremus causam dysenteriaë esse acre quoddam intestinorum fibras vellicans, oleorumque blandorum proprietatem esse, acria involvendo obtundere, facilè intelligimus cur in dysenteria profint. In hypochondriaco affectu viæ intestinales sunt siccissimæ, & crispatae; eorum superficies inæquales & asperæ, undè olea blanda iisdem applicata crispaturam ipsam & corrugationes lubricando tollunt, indèque laxant. 3. Omnes fructus blandi, maturi, pingues, ut omnes species amygdalarum dulcium, nucum, coco, pistaciæ ficus, semen lini, & omnia farinea ferè quæ semper viscosa sunt; omnes hi fructus dicuntur lenitivi, horumque manè masticatorum succus deglutitus parte residuâ ex ore rejectâ blandè laxat: huc quòque referenda omnia decocta emollientia dicta, i. e. quæ ex vegetabilibus succum pinguem

& tenuem eliciunt, qualia sunt decocta malvæ, althææ, parietariæ, hordei, avenæ, milii solis, fagopyri, &c. hæc enim cocta speciem emulsionis lubricantis constituunt. 4. Saponacea omnium vegetabilium; sapo est corpus ex oleo & sale ita combinatis constans, ut in aquâ resolvi potest æquabili solutione i. e. ita ut oleum non supernatet aquam, sed cum eadem permisceatur. Sapo vel naturalis, vel artificialis; saponés naturales sunt vegetabilium succi, horumque sex species sunt, quæ blandè lubricant. 1°. Manna, quæ nil aliud est quàm succus ex fraxino exudans concretus, sapore absterfivo & saponaceo donatus; ejus pars saponacea lubricat, altera stimulat. 2°. Cassia, quæ fructus est cum viscositate ferè melleâ, undè leviter lubricat. 3°. Mel, quod nil aliud est quàm succus salinus & oleosus vi solis è floribus plantarum excoctus, frigore concretus, & in guttulas collectus, undè illud colligunt apes. 4°. Saccharum, quod suâ viscositate lubricat. 5. Syrupi ex his 4 præcedentibus, aliisque vegetabilium succis, confecti. 6°. Mulsium, quod aliud non est quàm mel aquâ solutum & coctum. 5. Saponés artificiales, qui ex salibus & oleis ar-

te unitis constant ; horum duæ sunt species, quarum prima continet 1°. Saponem ex sale alcalino fixo & oleo expresso factum, ut ex sale Tartari & oleo olivarum fit sapo venetus. 2°. Saponem ex sale alcalino fixo & oleo stillatio factum, qui sapo chemicus appellatur. 3°. Saponem ex sale alcalino volatili animalium cum oleo destillato confectum, qui sal volatile oleosum solet appellari. 2°. Species continet saponem ex acidis & oleosis confectos, ut ex aceto & oleo diu coctis, it. ex oleo vitrioli cum triplo aut quadruplo olei. 6. Omnia prædicta externè applicata, sive per modum balsami, sive frictus, sive fomenti. 7. Omnia prædicta enematis specie injecta, quod plus sæpenumerò prodest quàm omnia per os assumpta, præsertim si malum hæreat in intestinis crassis. Ut videamus, quibus hæc noceant, & quibus prosint, sive ut eccoproticorum dictorum usus determinetur ad coroll. sequentia attendendum est.

Coroll. 1. Lubricantium dictorum usus est in corporibus siccis, calidis, atrabilaris, hæmorrhoidibus vexatis, perspiratione uberiori gaudentibus & robustissima viscera habentibus ; quibus proindè omnia humida in visceribus contenta in venas lacteas pellun-

tur, ut demonstrat Sanctorius, hæc-
que viscerum ariditas regionum cali-
dissimarum incolis sæpissimè accidit;
per calorem enim externum, semper
absorbetur & detergitur quicquid in-
cute exteriorè hæret, & notum est quòd
quò vasa secretoria plus emulgeantur,
eò major fit liquidi in eadem influxus;
undè fit ut interiora arefcant, hincque
regionum talium incolæ atrabilarii &
hæmorrhoidales tam frequenter eva-
dunt. Atrabilarii sunt illi, quibus ob
rationem dictam habitus corporis sic-
cus est & strigosus, quoniam scilicet
sanguinis pars liquidissima exhauritur,
ita ut sanguis vel per cutim vel è cor-
pore eductus ullo modo ater appareat;
hisçè fæces alvinæ ob humidum defectum
lapis ad instar durefcunt.

Hæmorrhoidales sunt illi, quibus ob
defectum liquidi indurantur fæces, quæ
in angulo acuto illo à colo & recto in-
testino formato, ubi species est saccu-
li, hærent; undè fit, ut venæ intesti-
norum ibi sitæ & juxtà pondus hærens,
validè premantur & angustentur; undè
sanguis ascendere non potens vasa adeò
inflat, & distendit, ut rumpantur in
locis ubi minima est resistentia; nem-
pè circà podicem; quandoque intrâ,
tùm

rùm hæmorrhoides cæcæ appellantur, quandòque extrà, tumque aperta audiunt; hiscè hominibus lubricantia plurimùm profunt.

Cor. II. Lubricantia dicta sæpe-
numerò plus conferunt ad purgationem promovendam quàm validissima purgantia, præsertim in hominibus præced. corol. descriptis, norunt enim Itali & Hispani medici quòd si homines statim descripti essent purgandi, iisque acria purgantia exhiberentur, anxietates, sudores, vomitus, aliaque symptomata mala nullâ sequenti purgatione, oritura essent; si verò lubricans aliquod, ut oleum, &c. iis propinaretur, alvum statim secuturam laxam non ignoravere. Ratio verò quare his acria & fortia nocent, est quia purgantium acriorum vis in parte tenuissimâ & volatili consistit; hi jam, quibus viscerum robur adest, omnes has partes purgantes in interiora pellunt; undè totum corpus stimulat, & turbatur, & diaphoretica etiam evadunt, quæ solummodò purgare debuerunt; in frigidioribus verò Regionibus contrarium obtinet, in iis itaque conveniunt fortiora, ut hydragoga & cholagoga.

Coroll. III. Alvus horum medicamentorum ope mota, non deinceps evadit stricta, ut aliorum purgantium operatione solet; ratio est, quia intestinorum & vasa & glandulæ non adeò deplentur ab his, ac à fortioribus catharticis, proindèque finitâ eorum operatione sufficiens liquoris quantitas ad intestina lubricanda in glandulis præstò est, in hominibus verò fortioribus secùs se res habet.

Cor. IV. Optimus lubricantium est usus, quandò in intestino colo infarctæ & induratæ hærent fæces: quod fit in hominibus cor. 1°. descriptis, & infantibus recèns natis, quibus solvi debet alvus suppositorio ex sapone; si enim per catharticum ore assumptum expulsio fæcum tentetur, convulsi pereunt.

Cor. V. Hæc medicamenta nocent hominibus, vel biliosis, vel laxis, vel aquosis. Biliosi propriè sunt, quibus nimia bilis copia per intestina fertur, refluxu versùs hepar impedito, cum itaque bilis per intestina fluens eadem satis superque lubricet; non debent aliis propinari lubricantia. Laxi sunt, quibus ventriculi & intestinorum viarum lubricæ flaccidæ sunt. Aquosi

dicuntur illi, quibus in omni parte corporis pars sanguinis aquea accumulatur, quales ii sunt quibus calor expellens, & perspiratio desunt, ac proinde iis omnia sunt laxa; hi itaque non lubricantibus, sed acerrimis, semper sunt purgandi.

II. Eccoprot. class. continet ea, quæ fæces nimis coherentes diluendo movent; qualia sunt, 1) Aqua communis, quæ si eâ lege potetur, ut ad intestina vergat, non autem ad peripheriam corporis, fit diluens purgativum: tendet autem per intestina, si hæc 4 observentur, quæ observari etiam debent in usu omnium eccoproticorum, nempe 1°. Ut sumatur manè vacuo ventriculo. 2°. Frigido sub Jove. 3° Ut vitetur sudor. 4°. Ut determinetur versus intestina leni deambulatione in frigido aëre. 2. Aquæ minerales, sive acidæ sint, sive Spadanæ, sive semimercuriales, ut Granenses, sive sulphuræ, aut vitriolicæ, ut Britannicæ. 3. Animalium aquæ, quales sunt, 1°. Lac, quod si recens hauriatur, observatis conditionibus prædictis, fæces diluit, alvumque laxat, 2°. Serum lactis eodem modo sumptum; si verò corpus moveatur tum diaphoreticum, vel diu-

reticum evadit. 3°. Lac ebutyratum. 4°. Juscula animalium. 5°. Omnia ex præcedentibus composita. 6°. Fomenta & clysmata, &c. ex præcedentibus præparata.

Cor. I. Conveniunt hæc omnia hominibus. cor. 1°. class. lubric. descriptis; ergò nocent laxis, biliosis, aquosis; magis verò laxis, biliosis minùs nocent quàm lubricantia, quoniam magis aquosa sunt. Hincque si aquæ minerales propinentur in hydrope à vasorum laxitate ortâ, certissimè mortem arcessunt.

Cor. II. Optima sunt adjumenta in febribus ardentibus, & morbis omnibus inflammatoriis, sive sumantur per os, sive per anum, sive fomenti specie, sive aliâ quâcunque ratione.

III^a. Eccoprot. class. continet ea, quæ intestina leviter stimulando feces indè expellunt, absque reliqui corporis turbatione; hæc apud nos lenitiva audiunt; veteres ea dixerunt minorativa, i. e. quæ copiam facis expellendæ non semel & simul, sed per vices expellunt. Huc itaque spectant medicamenta omnia, quæ ventriculo & intestinis assumpta, valent eorum villos excitare in motus excretorios; hoc au-

tem fieri debet reliquo corpore non perturbato, ideòque seq: duæ conditiones omninò sunt necessariae, nempè 1°. Ut hæc medicamenta sint aliquantulum acria. 2 : Vel ut sint adeò crassa, ut lactea ingredi nequeant, vel ut determinantur versùs intestina, nec in massam sanguineam recipiantur; constat enim nonnulla purgantia, si cum sanguine misceri prohibeantur, per inferiora ducere: sin contrà, tum per alias vias operari, ut serum lactis. Horum medicamentorum nonnulla ex animalibus desumuntur, suntque 1. Succiacres animalium ut 1) Urina, quæ epota & acère frigidiusculo ad interiora determinata, purgat, eadem quandòque evaporatur in sinagma; undè pillulas conficiunt, quæ alvum laxant, modò perspiratio impediatur. 2) Bilis, quæ acrimoniâ suâ agit, debet autem parùm inspissari, ut fiat instar saponis cum quo magnam habet convenientiam. 3) Lac, quod aliquandò dùm acescit in ventriculo, suâ itidem acrimoniâ purgat; undè videmus optimos Practicos phthisicis lac ovillum, caprinum vel asininum exhibere, quo alvus laxa servetur. 4) Serum lactis, quod saponaceum habet saporem, & si acescat,

fit acris. Undè stimulado purgat post lenia tormina, quæ indè oriuntur quòd ab acredine fibræ irritantur, istæ autem irritatæ se contrahunt, sicque inter partes contractas aër, aliaque includuntur, quapropter aër elasticitatis suæ vi expanditur, fibrasque valdè urget & distendit; undè tormina, contractione solutâ, statim plerumque sentimus fæces è loco, ubi spasmus erat, versùs anum descendere, quæ paulò post expelluntur. 5) Lac acidum. 6) Caseus recens, qui in corporibus, in quibus non benè à bile digeritur, & subigitur, in ventriculo commorando acris evadit, ut sæpè contingit in infantibus. 7) Coagulum lactis, quod in ventriculis vitulorum reperitur; hoc aliquandò gustatum cum horrore alvum movet. 8) Ova putrescentia, quæ nonnunquam olfacta tantùm, ventriculum per superiora & inferiora movent, intùs verò quantitate admodùm exiguâ assumpta vehementer purgant.

2. Quædam ex solidis animalium partibus, uti 1°. Omnia quæ solidis animalium partibus continentur, ut unguibus, ossibus, carnibus, si recentia sint & in meracum liquidum coquantur, fiunt salina, & sal hîc non est sal

volatilis planè, sed salis ammoniaci instar semivolatilis & semifixus, quæ proprietas hîc est requisita. 2°. Semiputrida omnium animalium, sic caro semiputrefacta alvum laxat. Si magis putrida sit, diarrhæam parit; si magis adhuc, dysenteriam, ut sæpè videmus in hominibus oleosis & obesibus, idem dicendum est de lardo, pinguedine, medullâ. 3°. Animalia quædam integra devorata cruda, ut ostrea quibus alcalina est natura, ut videmus ex liquore illo subsalso gratissimo in conchis contento, sic & pisciculi minimi spiculis armati, quorum vis laxativa non debetur qualitati alicui specificæ, sed spiculis istis stimulantibus. 4°. Animalium succi, carnes, pinguedines, ova, & cætera cuncta, si muriâ seu sale marino condita sint; ex eorum autem smegmate oleoso, & sale fit tertium quoddam compositum, quasi saponaceum; hîc pertinent fassamenta omnia, quorum usu diuturno in classibus navalibus diarrhæa sæpè oritur. 5°. Stercora animalium, quæ salem continent, qui ad naturam nitri proximè accedit; Itali hæc (ut stercore pavonum, columbarum) pro alvo laxandâ utuntur, optima sunt quæ ex animalibus vegetabi-

lia solummodò depascentibus de prompta sunt, quoniam acescunt. Sales è stercorebus extractos nitrosos esse inde constat, quòd si stercorea in acervos collecta & plantarum exustarum cineribus conspersa putrescere permittantur, sal, qui solvendo, evaporando, crystallizando ex iisdem colligitur, in crystallos planè nitrosas concrefcit. Hoc præcipuè obtinet in animalibus sale marino non utentibus. Hùc referendi sunt succi expressi ex stercore animalium; hinc in febribus, aliisque morbis acutis, ut in variolis, morbillis, &c. ubi alvus laxari debet absque multis turbis, laudantur stercoreis caprini, ovini & similibus succi.

Medicamenta eccoprotica leniter stimulantia ex vegetabilibus quòque habentur plurima, suntque omnes fructus horæi, crudi, maturi, acres, acerbi, acidi, dulces, ut poma, pyra, pruna, bacca, nullis exceptis, quorum alia plus, alia minùs, omnia verò flatus excitare solent.

Vis eorum eccoprotica à sale acri pendet, qui intestina leviter & successivè stimulat. 2°. Fructuum dictorum succi expressi, sive crudi, sive in syrupum decocti. 3°. Fructuum horum partes non

solubiles, ut cortices, furfura, acini, &c. quæ in ventriculo retenta acorem satis notabilem contrahunt, undè lenia quasi epispastica seu stimulantia evadunt, & cum torminibus purgant, ideòque indè sæpenumerò in infantibus tenellis, quorum ventriculi hæc minùs solvere & digerere possunt, mala oritur diarrhæa, ut etiam aliquandò ex uvis Corinthiacis, prunis, & similibus: illæ etiam uvæ non dissolvuntur in ventriculo, sed integræ cum reliquis fæcibus rejiciuntur, hinc si non sat citò expelluntur, vehementem acorem contrahunt, & intestina vehementer nimis stimulant, undè diarrhæa.

4°. Flores plantarum nonnullarum, ut violarum, rosæ pallidæ, sive subrubræ, persicæ, vel in pulvere vel confervâ assumpti. 5°. Saponés nativi, ut sunt 1°. Mel, cujus acrimonia indè patet, quòd ulcera & vulnera detergat; hùc spectat mulfum. 2°. Saccharum, quod cùm sal sit ex arundinibus saccharatis collectus, necesse est ut stimulet. 3°. Manna, quæ est plantarum succus ex iis fluens eo tempore, quo sal & oleum intimè sunt unita. 4°. Sapæ, omnes, i. e. inspissamenta ex succis maturis coctis, hùc referuntur

quòque succi fructuum maturorum recenter expressi; ut cassiæ, tamarindorum, item egregius ille sapo, aloë dictus: hùc etiam referuntur gummi aromatica acria, ut ammoniacum (cujus vis stimulans non solùm ex sapore acri apparet, verùm etiam ex eo quòd cuti applicatum stimulando perspirationem promovet) bdellium, sagapenum, opopanax, galbanum, myrrha, & ejus generis omnia, quæ partibus suis viscidis intestina lubricant, acris verò stimulant.

Medicamenta nonnulla eccoprotica leniter stimulantia ex salibus solis constant; suntque 1. Sales fixi vegetabilium nativi, qui sunt duplices, nempe 1°. Qui ex succis plantarum crudis extrahuntur crystallisando, hique vel (a) ex succis plantarum minimè acidarum, & hi sales quandòque alcalini sunt, quandòque nitrosi, omnesque in aère fluere solent; vel (b) ex succis plantarum acidarum, hique terrestres magis sunt, & tartareæ naturæ ferè; horum dosis est à ʒiij ad ʒvj in jusculo. Maxima plantarum vis hiccè in salibus consistit, undè essentielles dicuntur. 2°. Sal, qui vasorum lateribus, in quibus succi plantarum fer-

mentescunt, adherere solet, tartarus dictus, qui sal acidus est, in aëre nequaquam fluens, ejus crysalli audiunt, cremor; dosis $\mathfrak{z}\beta$ ad $\mathfrak{z}\jmath$. in jusculo: agit vi acoris sui, intestina scilicet stimulando, nunquam verò lactea ingreditur; solvi enim non potest nisi alcalino fortissimo, ebullitione vehementi & aquâ copiosâ, ut docet experientia, ideòque neque lymphâ nostrâ, nec calore nostro solvi potest, ita ut sanguinea vasa ingrediatur; difficilis hujus salis solutio indè quòque patet, quòd si aqua, in quâ ebullierit, refrigeretur, & parùm evaporetur, cremor supernabit, & reliqua pars, quæ magis fixa est, gradatim subsidet, usque dum sal totus aquam deseruerit.

2. Sales vegetabilium fixi artificiales, nim: qui ex plantarum combustarum cineribus extrahuntur; hique sunt duplices, nempe 1°. qui ex plantis leni igne combustis educuntur, suntque non valdè acres aut urentes, quoniam olei paululùm admixti habent. Hi facile dissolvuntur, ideòque vasa lactea intrabunt, nisi regimine supra dicto impediuntur. Dosis $\mathfrak{z}\jmath$ ad $\mathfrak{z}\jmath\beta$. 2°. Qui plantis igne valido combustis educuntur, hi omnes sunt corrosivi, ideòque

sumi debent in aquæ satis largâ copiâ.
Dosis gr: ʒ i ad ʒ β.

3. Sales omnes fossiles nativi, sic sal marinus ad ʒ iij, sumptus eccoprotici vices gerit, si modò regimen antedictum observetur; aliàs enim si sumatur v. gr. in lecto calido, aut in aëre ad eundem gradum cum lecto incalescente, diureticus fit, & in majori adhuc calore diaphoresin excitat; facilè enim ab humoribus nostris dissolvitur & lactea ingreditur, idem dicendum est de borace, sale gemmæ, & ammoniaco, qui ad ʒ β. sumuntur; idem de nitro & alumine, quæ ad ʒ i sumuntur, nec non de vitriolo, quod ad ʒ i sumptum vomitum ciet; ad gr: vj catharticum est, præsertim si ad candorem tostum sit. Pro medicamentis eccoproticis, quæ stimulando agunt, habenda quòque sunt omnia dura acuta & rigida, quæ digeri nequeunt, ut limatura ferri, &c. ut & antimonium; constat enim stimulantibus & rigidis partibus, quarum vis stimulans & rigiditas nullo menstruo destrui potest; adeòque gravitate suâ & figurâ lacrymas è glandulis intestinalibus educit. Huc spectant omnia corpora aspera, ut ossicula & spinæ animalium; hinc

anguillæ cum spinis suis coctæ ab hel-
luonibus ad catharsin movendam devo-
rantur. Acini quòque omnes vegeta-
bilibium, ut uvarum, baccarum sambuci-
narum, &c. stimulandò purgant. Vege-
tabilibium quòque coctorum cadavera, ut
vocantur, ut omnia olera cocta, sci-
licet spinachia, endivia, lactuca, &c.
horum enim ultima solida dissolvi non
possunt, quapropter rigiditate suâ sti-
mulant.

Pro eccoproticis quòque habentur
omnes saponēs tam naturales quàm ar-
tificiales, sive ore assumantur, sive in-
fernè specie suppositorii, clysmatis,
aut fumi, & quidem inter fumos præst-
tat ille, qui ex tabaco vel colocynthi-
de habetur, vel etiam ex utrisque simul.
R. fol. tabaci Brasil. ʒj. vel ʒ ß. colo-
cynth. gr. iiij comburantur simul, &
fumus per idoneam fistulam in intesti-
num rectum injiciatur.

Cor I. Medicamenta hujus 3 class.
scilicet stimulantia, prosunt & no-
cent omnibus iis, quibus medicamen-
ta 1^a. & 2^a. class. prosunt, nocentvè.

Cor. II. Medicamenta, quæ num-
1°. & 2°. 3^a. hujus class. describun-
tur, conveniunt in omni morbo inflam-
matorio.

Cor. generale. 3. classes spectans.
 Medicamenta eccoprotica in intesti-
 norum crassorum, coli præsertim in-
 farctu & obstructione solâ conveniunt.
 Omnes faminæ raræ & macilentæ,
 quæ strictam habent alvum, post par-
 tum languent, & melancholicæ fiunt,
 laborantque miserrimâ obstructione ex
 materiâ in intestino colo induratâ; du-
 rities in isto loco satis manifestò se pro-
 dit ad tactum, & pro placentâ à non-
 nullis habetur, ab aliis pro liene, cum
 reverà nil aliud est quàm farcimen in
 intestinis crassis, nec aliis medicamen-
 tis tolli potest; si enim purgantia for-
 tiora dentur, magnæ statim excitantur
 ærumnæ, ut vomitus, colica & hyste-
 rica passio, quapropter eccoprotica
 per modum clysmatis injicienda sunt
 ad istius infarctûs remotionem. Con-
 ducunt etiam eccoprotica artificibus
 melancholicis, ut & viris litteratis,
 quibus abdomen plurimum & frequen-
 ter comprimi solet; tandem omnes lie-
 nis, hepatis, &c. ab obstructione or-
 tos morbos curant eccoprotica.

C A P U T V.

De Phlegmagogis.

Phlegmagoga sunt, quæ lympham pituofam è corpore per anum expellunt; pituita est tenax & viscida materia mucò isti similis, qui ex hominis sani naribus tempore matutino fecernitur. Pituitæ hujus origo est duplex. 1°. In primis viis sæpenumerò nascitur ex victu viscido in iis, quibus viscera debilia, ita ut validè sese contrahere nequeant, vel quia bilis & succus pancreaticus vitiantur, ita ut officium suum attenuandi, nim. dissolvendi, & à coagulo conservandi chyli præstare non possint. 2°. Pituita sæpissima fit ex liquido non pituitoso ut ex salivâ, mucò palati, œsophagi, ventriculi, intestinorum, quæ aquosa sunt, sed tamen partes quasdam habent facilè coalescentes; pituita ex dictis liquidis dupliciter fit, (a) si caloris vi parte liquidissimâ priventur hæc liquida, sic in febribus ardentibus liquida nostra inspissantur; docet enim experientia quòd si liquida nostra eidem caloris gradui, ac est ille corporis febre ardenti laborantis exponantur, ca-

tò inspissentur. (b) Stagnando inspissantur; tales quippè liquores, si moti & agitati non sint, brevi coeunt, eorumque pars liquidissima sensim avolat, undè fit inspissatio. Ex mechanicâ corporis nostri structurâ patet vasa secretoria longè esse minora vasis sanguiferis; hinc per ea tenuissima tantùm secerni possunt, & quidem tenuiora longè quàm iste sanguis; ergò pituita, quæ tenax est & crassa, non immediatè ex sanguine excernitur; nam quòd dicunt de crasso muco, scilicet illam è glandulis Schneideri excerni talem, qualis apparet, minimè verum est; si enim à frigore contracta membrana Schneideriana inflammatur, secernet humorem aqueum & limpium, qui manè proximo postquam homo dormierit, genusque nervosum quieverit, mucus crassus evadit, nempè stagnando, talis est redditus. Ergò non dantur vasa, quæ talem pituitam in sanguine præexistentem secernere possunt. Ergò non dantur talia phlegmagoga, quæ materiam tam crassam præexistentem ex vasis secretoriis educant, sed phlegmagoga sunt duplicia; 1°. Quæ materiam ex suâ naturâ ad coalescendum aptam è sanguine per intel-

tina educunt. Omne Phlegmagogum agit vel in ipsa intestina, vel in ipsam pituitam, ut enim ea educatur, apta debet reddi ad fluorem; hoc autem fit, vel pituitam acri dividendo, eidemvè liquidum aliquod fluidius addendo, vel augendo motum solidorum stimuli ope, ita ut pituita ab iisdem conteratur.

1°. Phlegm. class. continet ea, quæ pituitam diluendo educunt; ut sunt 1°. Aqua calida epota, aut clysteris modo injecta, modò aër sit frigidus, & æger leniter deambulet (ne sudet, cavendum) & si per os assumatur, ventriculus sit vacuus. 2°. Aqua cum saponaceis, ut aqua mulsa fervida epota, cum suprascripto regimine, quæ valdè resolvit, nam si adsit sanguinis coagulum, aqua fervida simplex lentè illud dissolvit, mulsa citiùs, idem facit aqua cum cassiâ & mannâ permixta, ut & cum saponæa veneto Philosophorum, naturali animalium, i. e. bile. 3°. Gummi saponacea, scilicet viscida corpora, quæ simul in aquâ solubilia sunt, & quodammodo acria, talia sunt aloe, ammoniacum, assa fatida, bdellium, galbanum, myrrha, opopanax, sagapenum, tereb. nativa, sumuntur hæc aquâ fervidâ soluta, eâ enim ratione multò meliùs agunt. 4°. Aqua calida

cum omnibus salibus vegetabilibus, acidis exceptis, tales sunt tartarus, aliique in tertiâ eccoproto: classe enumerati. 5.
Omnia in 2.ª. & 3.ª. eccoproto: classe.

11.ª. Continet ea, quæ agunt quatenus ipsas fibras intestinales excitant in motus, quorum ope pituita pressa, & contrita in varias partes dividitur, tandemque exprimitur. Talia sunt omnia acria viscida non nimis volatilia, in quibus acre ita ab aliis partibus irritum est, ut licet ex solvantur, hoc tamen ab iisdem non separetur, sed in parte, cui istæ applicantur, defixum maneat; proindè nec exhalare nec in lactea penetrare valeat; hujus generis sunt omnia classe præced: narrata. Huc spectat oxymel, quo nil melius ad pituitam solvendam; huc porrò spectat elixir propr. melle addito inspissatus, tinctura acetosa cum aromatibus acerrimis; hiera picra Galeni; omnia gummi purgantia num: 3.º. class. 1.º. memorata, mercurialia lenia, ut mercurius dulcis aëre frigido sumptus, qui ad interiora determinatur ut salivatio evitetur; mercurius sublimatus minimâ copiâ sumptus, ut $\frac{1}{2}$. grani: antimonium cum nitri pauxillo, ut antim. diaph. gr. xv. Omnia medicamenta

emetica & vehementer stimulantia minori dosi sumpta. Præterea dantur adhuc phlegmagoga, officinalia dicta, illa verò omnia agunt stimulando fibras per acre quodpiam volatile maximè stimulans, quod per partes viscosas irretitum & retentum est, talia sunt 1°. Agaricus quod fungus est arbori lari-ci accrescens, cujus crudi dosis minima est gr. x maxima ℥ij, aliquandò ℥iij in hominibus robustis; si decoquatur in aquâ, & deinceps ejus succus expressus coletur & bibatur, duplicari debet dosis prædicta; vini spiritui immixtum dissolvitur ac si esset sperma ceti: dosis ad ℥ij. ità verò intumescit, & spongiæ instar dilatatur, ut vix elici queat tinctura. Agaricum bonum gustui præbet primò saporem dulcem, viscidum, acridinem tandem valdè amaram post se relinquentem; ergo vis ejus est planè stimulans. 2. Semina carthami, quorum dosis est à ℥i ad ℥iij; si decoctum ejus sumatur, duplicanda est dosis: tormina vehementia excitant cum abdominis inflatione, si in substantia assumuntur; hinc corrigi solent zinzibere, aniso, cardamomo, &c. quibus flatus discutiantur; sapore amarescente & viscido

donantur. 3. Colocynthis, quæ est species cucumer: Fructus hic seminibus orbatus & exsiccatus medicamentum constituit purgans, amaritudinem habet violentissimam, sed inviscatam, & propter viscositatem suam facile intestinis adhærescit, tanraque est illius acrimonia, ut mortem sæpè adferat, testantibus filiis Prophetarum 2. Reg. 4. Dosis in substantiâ à gr: iiij ad ℥j, sed non sine periculo datur, summa enim tormina excitat & in intestinis ulcera producit, imò quandòque sanguinem extrahit. Menstruum ejus optimum est aqua, ex quâ fit extractum: dosis eadem est ac in substantiâ, ac effectus æquè efficax, & absque tam horrendis torminibus. Extractum per sp: vini in corporibus frigidis & pituitosis plurimum valet, fuit hoc arcanum Martini Rulandi tit: tincturæ aureæ, qualem præbet; dosis erat ad ℥ij vel ij syrupo edulcorat: addere solebat caryoph: aut tale quidpiam, ne fucus detegeretur; hæc tinctura inspissata & exsiccata dat resinam, cujus dosis à gr: iiij ad viij. 4. Euphorbium, quod est succus plantæ semine tricocco, maximè referentis tithymalum nostrum; ex pallido flavescit, lin-

quam urit acrimoniâ igneâ diù inhærente ; maximè viscidum est , indè que tenaciter admodùm adhæret intestinis , nec nisi spiritu vini aut salis indè dimoveri potest , & solvi. In minimâ dosi scilicet gr: ff. valdè purgat ; dosis ejus maxima ab Empyricis audacibus præscripta est xij gr: In hominibus facilè motis primò mucum abradit , deindè sanguinem elicit ; optimè valet ad hydropicos , in quibus vis ejus plurimùm frangitur ; dissolvi potest in aquâ , sed tùm horrendi est saporis ; hinc ita præparatum in usum non venit. In spiritu vini solutum majorem acquirit vim : ideòque dosis ejus ad gr: iiij maxima reducenda est ; in spiritu extrahitur pars spirituosa & resinosa , terrestri relictâ. Si cum aceto coquatur , ejus tota vis perit. 5. *Hermodactylus* , quæ est radix gummosa , quæ masticata salivam reddit viscosam , estque sapore amaro nauseabundo. Dosis in substantiâ à gr: x ad ʒij cum aquâ decocta duplicatâ dosi dari potest. In alcohole vini pars tantùm resinosa educitur , in spiritu vulgari extrahitur corpus ex resinosis partibus constans. 6. *Jalappa* , quæ est radix plantæ mirabilis Peruvianæ dictæ , quæ tot flores,

totque diversis coloribus præditos fert; masticata totum os visco obducit, & paulò post fauces exulcerat; lentè deglutita linguam, fauces & œsophagum quasi comburit, quod malum aceto corrigi potest. Dosis in substantiâ pro infantibus maximè contra vermes est ad gr: viij. ix. In adultis maxima dosis ℥v. rarissimè fallit nisi multum acidi in ventriculo sit: acida enim ejus vires destruunt. In aquâ decocta, dosis duplicetur, citiùs hoc modo operatur & minoribus cum torminibus, additur mel, saccharum, vel simile quid ne fauces exulcerentur. Si gr: ix. cum spiritu vini vulgari coquantur, elicitur extractum ex partibus oleosis, sivè resinosis & salinis constans, cujus dosis eadem ac in substantiâ. In alcohole soluta & inspissata dat resinam, cujus ℥i æquivalet ʒi cruda.

7. Mechoacanna, quæ est species brionia, undè sæpè brionia alba dicitur, benigniùs operatur quàm jalappa, gummosa, viscosa & acris est, ejus dosis est à gr: xij ad ʒi ss. in aquâ & spiritu vini, ut jalappa solvatur.

8. Pruna quædam myrobolani dicta quia viscosa sunt & glandulis similes; variæ sunt eorum species, quæ pro loci nativi,

coloris, aut magnitudinis diversitate distinguntur. In officinis 5 species profertur hoc disticho memoratæ.

Myrobolanorum species sunt quinque bonorum

Cytrinus, Chebulus, Belliricus, Emblicus, Indus.

Omnes hi fructus sunt viscosi cum sapore terreo, astringenti & acri; hinc satis vehementer purgant, postea verò constipant; valde acerbi sunt, & non facile solubiles. Dosis est à ʒij ad ʒvj. 9. Gummi gutta, quod est gummi aromaticum Arabicum, expellit materiam instar mucii narium, dosis gr: xv ad ʒv. In vitello ovi aut melle solutum duplicem acquirit vim, menstruum enim sese interponendo inter partes viscosas exitum præbet acribus. In aquâ minima tantum ejus pars dissolvitur, quod tamen solvitur, satis vehementer operatur. 1°. Turbith gummosum, species bulbi, sive radicis gummosæ; vocatur gummosum, quia masticatum talem, qualem gummi, præ se fert viscositatem cum acri amaro intermixto. Dosis est à gr: x ad ʒij. Decoctum ad ʒi in aquâ lentè operatur, si spiritu vini vulgari solvatur, fit clystum continens aquam, oleum & fa-

lem, benignè satis agens; si in alcohole solyatur, fit resina optimè purgans, adeò ut parùm refert, quâ ratione præparetur. II. Mercurialia hùc spectant, & imprimis mercurius dulcis, qui si detur subtilissimè tritus, fit sialagogus, si grosso modo phlegmagogus, non enim facilè solvitur in menstruis; dosis à gr: ij ad ℥ij atque hæc sunt phlegmagoga veterum, mercurio excepto: recentiores his addidere mannam & aloen. Manna est corpus viscosum continens quandam acrimoniam. Aloe hoc habet quod viscositate suâ & amaritie bilem referat, quæ bilis apud Hipp. clyssum naturale audit. Dosis à $\frac{1}{2}$ gr: ad. ʒj. Bryonia etiam his addita est, estque radix fungosa & crassa maximè pituitosa & sapore horrendo, dosis in substantiâ est à gr: iij ad ℥jss. In aquâ aut cerevisiâ decocta pituitam lentè, sed cum vomitu & virulentiâ educit; sapor ejus in decocto intolerabilis est. In spiritu vini decocta & inspissata duplicem vim; acquirit, convenit mulieribus, quibus menses ob pituitam uterum obsidentem obstructi sunt. Polypodii quercini radix viscositatis & acrimoniæ vi quòque agit.

Corollaria

Corollaria phlegmagogorum solutionem spectantia. Omnia enarrata phlegmagoga constant parte viscosâ, quæ vel gummosa, vel resinosa est, & sale volatili penetranti, sed inviscatâ. 1. Si corpus, in quo neque salina, nec gummosa, nec resinosa pars prædominetur, solvatur in aquâ, quod post solutionem manet, vim purgantem retinebit; quamvis aquæ quodque vis purgans communicata sit. Si residuum illud spiritui vini vulgari immixtum sit, quod in eodem immixtum remanet, erit purgativum. Si residuum illud secundum in alcohole vini solvatur, quantum fieri potest, quod remanet, erit iners planè, instar capitis mortui & non purgativum. 2. Si corpus, in quo salinum prædominetur, in aquâ, quantum fieri potest, solvatur, quod remanet, erit iners, ut evenit in corporibus non resinosis, sed gummosis, qualia sunt agaricum & bryonia. 3. Si corpus fuerit semi-salinum & semi-resinosum, etsi in spiritu vini vulgari, quantum fieri potest, solvatur, quod remanet, erit iners. 4. Verum si solum resinofum prædominetur, tum omnis ejus vis purgativa alcohole vini extrahitur, & quod remanet, erit iners 5.

Si tres solutiones coroll: 1°. dictæ commisceantur, & lento igne inspissentur, corporis soluti vires integras, sive quintam essentiam indè habebimus. 6. Omnia hæc extracta in aëre aperto conservata, nauseabundum spirant odorem, quo cessante perit eorum virtus, sed remanet pondus. 7. Omnia hæc cocta cum acidis, ut aceto, oleo vitrioli spiritu nitri, spiritu sulphuris per campanam vim suam amittunt.

Corollaria Practica.

Expositorum medicamentorum usus est necessarius in hominibus, quibus viscera prima, i. e. organa, quibus chylus conficitur, debilia sunt. Organa ista sunt duplicis generis, nempe, (a) Os cum suis instrumentis masticationi inservientibus, œsophagus cum suis musculis digerentibus, intestina cum suis musculis comprimantibus. (b) Diaphragma quatenus motum iis omnibus communicat, musculi abdominales & pectorales, motus arteriarum & hepatis.

2. Phlegmagogorum usus perquam necessarius est in omnibus morbis ortis à chylo propter inertiam bilis vitiatæ; bilis enim menstruum est, cujus effi-

caciâ visciditas ciborum maximè superatur & resolvitur ; quapropter si vel nimis iners est , vel nimis parcè in intestina fluat , brevi pituita & phlegma circa intestina crescunt ; undè homines taliter affecti hydropici aut pituitosi redduntur ; illis phlegmagoga parvâ dosi , ast sæpè repetitâ profunt : maximè conveniunt quòque in omnibus morbis frigidis , i. e. iis , qui pendent ab inertia primorum viscerum & menstruorum , ex quibus duobus vitiis oriuntur tumores albi , leucophlegmatici dicti , infarctus abdominis , hydrops , pallor virgineus , &c.

3. Phlegmagoga iis profunt , quibus pallor totius corporis , visciditas salivæ , succi pancreatici & intestinalis adsunt , in quibus fæces quasi pituitâ obvolvuntur ; rubedo corporis pendet à sanguinis rubedine , hæcque à circulatione per vasa , & imprimis per pulmonaria , in quibus minimæ particulae violenter compinguntur à vi resistente vasorum , contra vim impellentem cordis ; undè fit ut adigantur in massulas solidas & rotundas ac proindè rubras. Hinc si pallor corpus occupet , novimus ex naturâ morbi : 1°. Vel vasa esse nimis laxa. 2°. Vel

sanguinem deficere. 3°. Vel cor non satis validè se contrahere, adeòque vim solidorum in fluida imminutam esse. Cùm enim hæc vis desinit, statim sanguis pallescit, ut docet experientia, nam sanguis ruber extractus & quiescens statim pallescit & solvitur in serum pituitosum. Hinc ergò phlegmagoga quæ diluunt, resolvunt & stimulant, plurimùm conveniunt, quoniam defectum motûs in primis viis, à quo cordis defectus maximè pendet, tollunt.

4. Phlegmagoga iis conveniunt, qui ex vitâ nimis sedentariâ, aut victu nimis viscido, ut solis farinaceis non omninò, aut saltem non admodùm, fermentatis, pallescunt, & pituitosi fiunt.

5. Optima methodus curandi morbos, 4 præcedentibus coroll. numeratos, sic se habet, nempe 1. per aliquot dies præparetur corpus exhibendo ea quæ viscera stimulant, & pituitam diluunt & resolvunt; qualia sunt ea, quæ exposita sunt 1°. & 2°. num: 1^a. class. ubi agitur de saponaceis & gummi færidis, nec non iis, quæ constant ex aquosis & solibus artificiosis alcalinis fixis. 2. Materia soluta & admodùm habilis reddita expellatur per phlegmagoga in 2^a. classe descripta, e. gr. sit

homo toto corpore frigidus, pituitosus, iners, cruda & non facile solubilia comedat, indeque ipsi metus hydropis instet, curatio instituitur, ipsi dando saponis Veneti in pillulas redacti singulis horis gr: i. post singulas pillularum doses gr: v ad x salis petrae, aut Glauberi fixi, aut salis tartari fixi, aut cinerum clavellatorum, sive gummi ammoniaci ex vino Hispanico aut aqua menthae, post horum per aliquot dies usum detur quolibet vesperi pillula ex aloe ad gr. iij vel jv. & mane sequenti eadem pillula cum gr. j sive $\frac{2}{2}$ euphorbii, sic brevi curabitur aeger.

6. Hinc patet quod purgantium debite exhibitorum ope infiniti morbi curari possunt, non obstante sententia Helmontii & aliorum Chemicorum, qui dicunt omne purgans esse venenatum, ac proinde corpus semper debilitare.

CAPUT VI.

De cholagogis.

Priusquàm veram cholagogorum naturam & effectum exponamus, eorumque classes enumeremus, veterum de iisdem expendemus sententiam. Antiqui duplicem agnovere bilem, unam atram sivè splenicam, alteram flavam sivè hepaticam. Medicamenta priorem purgantia, melanagoga, posteriorem cholagoga vocaverè; quo nomine donabant omnia illa medicamenta, eaque sola, quæ fæces, bilem cysticam colore flavo, aliisque proprietatibus referentes expellebant; quâ quidem ratione in duplicem errorem delapsi sunt, namque 1. E cholagogorum numero excludebant nonnulla medicamenta verè cholagoga, nimirum medicamenta bilem hepaticam strictè dictam moventia. Hæc etenim bilis, si in sinu Glissoniano examinetur antequam cum bile cysticâ commista sit, omni caractere, scilicet sapore, odore, colore, tenacitate lympham planè refert, ac proindè licèt cholagogorum ope educatur, tamen fæces indè non

flavescent. 2. Sæpenerò pro cholagogis habuere, quæ reverà talia non sunt, prout statim patebit. Bilis cystica distinguitur ab omnibus aliis corporis liquidis 4 hisce characteribus, 1) Amaritie suâ. 2) Flavedine. 3) Splendore suo lucente. 4) Spissitudine, sive tenacitate suâ. Ex præsentia trium posteriorum characterum in fæcibus alvinis (de primi præsentia nil dicere potuere, quoniam fæces gustare non solebant) easdem biliosas esse concludebant antiqui & consequenter medicamenta omnia, tales fæces expellentia, cholagoga nominavere, sed temerariè admodùm; nam flavedo ista & splendor relucens, quæ quandòque in fæcibus viscidis per cathartica expulsi observantur, possunt esse progeniem ipsorum medicamentorum contenta, & præcipuè mucum intestinorum, flavedine relucente inficientium, licet bilis ne minimùm quidem adsit: sic cassia parvâ quantitate sumpta, urinam & fæces flavo tingit colore (quem ne quis bili tribuat) si majori quantitate sumatur, viridem inducit, si majori adhuc, atrum; ex mannâ assumptâ flavescent quòque fæces, ut ex tamarindis, à quibus pituitosæ quòque eva-

dunt; aloë in aquâ multâ soluta len-
tescit valdè, ipsamque bilem æmula-
tur, & fæces semper flavedine tingit.
Ex dictis patet quantum errabant an-
tiqui, dum ex effectu, quem medica-
menta habent, expellendi fæces instar
bilis coloratas eadem reverà bilem pur-
gare concludebant. Rejectâ itaque ve-
terum sententiâ, cholagoga omnia ad
2. class: reducemus, quarum 1^a. con-
tinet omnia illa, quæ sanguinem he-
paticum attenuando uberiores bilis se-
cretionem promovent 2^a. verò conti-
net omnia illa, quæ diaphragma & ab-
domen violenter concutiendo, bilem
ex hepate & vesicâ felleâ in intestina
derivant, undè postèa per sedes è cor-
pore amandari potest, si modò opus
sit.

Sub 1^a. classe continentur omnia
saponacea naturalia, ut succi omnium
fructuum horæorum acido-dulcium
maturorum, & uvarum, cerasorum,
mororum, baccarum sambuci, &c.
rubi idæi & vulgaris, pomorum, py-
rorum; hæc omnia liquefaciunt ea,
quæ in vasis hærent, adeòque etiam
bilem, & quandòque in tantum ut cho-
leram morbum arcessant. Huc maximè
referendi sunt succi quarundam plan-

rarum manifestò saponacearum, ut succus lychnidis, saponariæ dictæ; hùc etiam spectant cassia, manna, mel, saccharum, tamarindi, succus rosarum pallidarum, aloe, scammonium, myrobolani, rhabarbarum. 2. Saponacea artificialia, quæ ex oleo & sale arte combinatis constant; horum variæ sunt species antea enumeratæ; omnium autem præstantissima est ea, quæ ex sale alcalino volatili & oleo volatili conficitur. Hùc referuntur elixir propriet: ac syrupi omnes moderatè aromatici, ut syrupus de artemisia, Fernelii, botrios, quinque radicum aperientium, cichorei simplicis & cum fennâ, violarum. Sumantur hi omnes in sero lactis, decocto taraxaci, vel simili diluente manè vacuo ventriculo.

Sub 11^a. classe continentur omnia emetica fortiora, ut asari folia, emetica antimonialia, mercurialia, &c.

Corollaria.

1. Bilis nunquàm evacuari debet, nunquàm enim copiâ peccat, nisi in his omnibus, qui diù nimis à cibo abstinuere, quo in casu nil aliud requiritur, quam ut sumatur cibus.

2. Medicamenta hæc adhibenda sunt

in omnibus morbis, qui ab obstructio-
 ne hepatis, aut ductûs bilarii oriun-
 tur, ac proindè in ictero. At ab iis me-
 dicamentis tunc temporis abstinendum
 est, febrem enim sivè potiùs inflamma-
 tionem, à qua febris oritur, adaugent.
 Icterus sæpenumerò procedit ab hepa-
 tis per cretaceas, gypseas, calculosas,
 aliasque concretiones obstructione;
 quandòque ab infarctu ductûs commu-
 nis per lapillum quem semper comita-
 tur vomitus enormis. Hic morbus stu-
 diosos ob vitam sedentariam plurimùm
 affligit, cujus debellandi hæc videtur
 optima methodus v. gr. detur quoti-
 diè singulis horis pill. ex sapone Ve-
 neto, vel parùm aloes cum melle vel
 hiera picra parvâ dosi, vel sal poly-
 chrestus cum mellis pauxillo, smegma-
 tis ex rhabarbaro, & superbibatur po-
 tus tenuis saccharatus, vel mellitus vel
 syrupus violarum cum diætâ strictâ; &
 continuetur horum usus, donec con-
 cretiones resolvi incipiunt, quod ple-
 rùmque intrâ unum vel alterum men-
 sem fieri solet, quodque dignosci po-
 test ex mutatione coloris in urinâ, fæ-
 cibus & cute. Tùm exhibeantur emeti-
 ca fortia, quibus abdomen violenter
 concutiatur, & materia soluta expri-

matur (hæc non sunt in initio præscribenda, ne partem fluidissimam emungendo concreciones magis duras & fixas reddant) finitâ emetici operatione vesperi detur opiatum, se sensim assuescat patiens exercitio & cibus magis crassis. Qui fiunt à defectu bilis morbi, curandi sunt administrando ea, quæ facilè solvantur, ut ptisana, vitelli oorum & similia, unâ cum saponis pillulâ.

CAPUT VIII.

De hydragogis.

HYdragoga sunt medicamenta purgantia, quæ aquam, i. e. serum intestinale salivofum educunt. Serum dicitur omne liquidum à sanguine secretum, quod nec pingue, nec rubrum est; estque vel concrescens ad ignem instar albuminis ovi in duram massam, & tale est serum sanguinis propriè dictum, vel non concrescens sed exhalans, & post se relinquens fæces crassas, sed non coagulatas; talia sunt saliva, sudor, urina. Serum ab hydragogis eductum est posterius illud; vocatur intestinale, quoniam in intestina deri-

vatur, idque dupliciter, nempe 1°. è glandulis oris salivalibus, nec non œsophagi, & palati glandulis extillat & deglutitur, 2°. Secernitur in intestina, scilicet 1) à glandulis hepatis per ductum hepaticum. 4. E glandulis intestinalibus ipsis. Liquidum hoc ope hydragogorum majori multò copiâ quàm naturaliter fieri solet, educitur & per anum expellitur.

Hydragoga ad 3 classes revocari possunt, quarum 1^a. continet ea, quæ hujus liquidi secretionem promovent, glandulas intestinales stimulando. 2^a. Continet ea, quæ dicti liquidi secretionem promovent. 1) Sanguinem in partes non rubras solvendo. 2) Eundem ità solutum velociùs movendo, quo majori copiâ ad glandulas intestinales secretorias applicetur. 3^a. Continet illa medicamenta, quæ utrumque simul agunt.

CAPUT VIII.

De primâ classe hydragogorum.

HUjus classis medicamenta ad intestinalorum membranam intimam applicata eandem instar vesicatorii in

vesicas tollunt, easque postea solvunt vi sua caustica; unde sequitur continuum lachrymarum intestinalium stillicidium. Tota corporis superficies externa, omnisque ejus interna plena est vasis liquidum modo dictum continentibus, quibus si applicentur corpora acria, quae valent vasa ista solvere, simul & quae tam crassa sunt, ut eadem intrare nequeant, liquidum illud educunt, & vocabuntur vesicatoria aut hydragoga; prout huic aut alteri superficiei admoventur, nempe internè, aut externè. Quapropter omnia acria vesicantia, quae ita crassa sunt, ut venas lacteas ingredi nequeant, fiunt hydragoga, nullo excepto; & quò magis acria, crassaque magis sint, eò quòque fortiora sunt hydragoga. Hujus class. hydragoga duas debent habere conditiones, nempe 1°. debent in se continere quoddam tenue, urens, rodens, acre. 2°. Illud urens debet ita in corpore gummoso aut resinoso involvi, ut non totum simul exhalet, sed successivè, unde fiet ut successivè rodatur. Talia medicamenta duplicia sunt, vel enim ex vegetabilibus, vel ex fossilibus desumuntur. Quae ex vegetabilibus sumuntur, sunt 1. Radix mechoacanna, quae

230 *De 1. classe hydragogorum.*

jam inter phlegmagoga numerata fuit ; vires habet ferè instar jalappæ , in alcohole soluta tincturam præbet , quæ inspissata fit resina. Si tinctura illa in ore teneatur , os & fauces intolerabili ardore afficit , & salivationem excitabit ; si verò deglutiatur , totum œsophagum & fauces inflammat , & humoribus opplet ; si resina masticeatur , salivam vehementer movet , osque exulcerat ; si cum ovi albumine ulceribus sordidis applicetur , eadem abstergit. ~~Dosis~~ radicis est à ℥j ad ℥ij quæ dosis major est quàm pro scopo phlegmagogorum requirebatur , quoniam in hoc casu stimulus fortior esse debet. Hydragogum nobilissimum est , sed non debet deglutiri , ne os & fauces lædat ; præterèa debet viscoso quodam involvi. 2. Jalappa , hæc si masticeatur primò iners esse videtur , sed tandem acerrima esse sentitur ; tinctura cum alcohole facta in ore detenta os fauces exulcerat ; resina masticata intolerabilem dolorem & tumorem excitat , salivæque secretionem valdè promovet. Si in aquâ soluta assumatur , aqua vehementer purgat , ut & ejus tinctura saccharo edulcorata. 3. Ebulus sive sambucus sylvestris , sive humilis , cujus

fructu & cortice mediano utimur. Bac-
carum dosis est à ℥j ad ℥v. succus ha-
rum, ut & summitatum, exhiberi so-
let ad ℥ss. ad ℥j. Cortex medianus, si
ad ℥ss infantibus, ad ℥ss adultis de-
tur, vehementissimè aquam educit,
fortiùs agit quàm sambucus. Ebuli bac-
cæ & cortex, si gustentur, saporem
acrem & lædentem præbent. 4. Spi-
na cathartica, vel rhamnus catharti-
cus, si vè tinctorius, eo enim utuntur
pictores; baccarum succus expressus
sumitur ad ℥j. in syrupum coctus ad
℥ij. secundum Sydenhami observatã
nil magis aquam purgat; succus in ore
retentus saporem quasi igneum præ-
bet. 5. Soldanella, quæ est herba ma-
ritima & species convolvuli; apud Ba-
tavos maritimos habetur pro divino
medicamento; sapor est acerrimè sal-
sus; usus est in acetariis, sed ab aceto
vis ejus plurimùm infringitur; herba
est limosa, tenax cum acredine, al-
vum purgat cum torminibus: dosis à
℥i ad ℥ss. 6. Gratiola, hæc saporem
habet igneum amarissimum cum succo
viscoso; aquas educit cum tormini-
bus summis, soletque vomitum exci-
tare: dosis à ℥ss. ad ℥ij. in infusione.
7. Iris palustris, quæ nostra dicitur;

232 *De I. classe hydragogorum.*
hæc vehementissimè agit: dosis in
substantia est à ℥i ad ℥j. succus à ℥ ss
ad ℥j sumitur; hicque inter potan-
dum, si cautio non adhibeatur, æso-
phagum in bullas summo cum dolo-
re elevat, assumptò verò aceto, tol-
litur dolor. 8. Esula, hùc referuntur
tithymali & euphorbium; succus esulæ
quoad colorem & consistentiam lac
æmulatur; adeò verò acris est, ut si
cuti applicetur, instar ignis exulcerat,
estque adeò tenax, ut calore leni eva-
poratus in resinam abeat. Martinus
Rulandus in Germania habebat arca-
num quoddam pro hydropicis, qui in-
genti numero ad eum confluebant,
quosque omnes ferè sanabat: arcanum
erat cortex esulæ decoctus in sero lac-
tis & melle edulcoratus. Dosis esulæ in
substantiâ est gr. iij ad viij. In infuso du-
plicatur dosis. 9. Gutta Cambodia,
hanc plurimi dicunt esse speciem eu-
phorbii, quod ex læsâ plantâ extillat;
color flavus ipsi conciliatur, ne dete-
gatur fucus; si gustetur, fauces exulce-
rat, faucibus tenacissimè adhæret, &
vesicas excitat; optimum est hydrago-
gum; dosis à gr. $\frac{1}{2}$ ad gr. xij. In corpo-
ribus difficulter motis vomitum ple-
rumque excitat. 10°. Elaterium seu cu-

De I. classe hydragogorum. 233

cumeris asinini succus ad solem inspissatus; valdè acris est, & adèdè viscosum, ut licèt per 100 annos servetur, nihilominus tenax manet; laudatur à Sydenhamo tanquam ultima anchora in hydrope. Dosis est à gr. $\frac{z}{2}$ ad gr. xij. vehementer purgat.

Hydragoga 1^a. class. ex fossilibus desumpta sunt. 1) Mercurius dulcis qui constat ex salis marini spiritu & mercurio concentrato, sive recondito: optimum est hydragogum si grosso modo exhibeatur, à liquidis enim nostris non facilè solvitur; hinc intestinis inharens ea vi acidi stimulat. Dosis est à gr. jv. ad z ij. aquas violenter educit; si exhibeatur tenuissimè attritus, salivationem excitat, si grossè contritus vulnere applicetur, optimè corrodit callos ad marginem natos. 2) Mercurius præcipitatus albus, cujus vis consistit in spiculis acidis, quæ non sunt recondita, sed aperta & nuda, undè si alcalinis infringantur, aut vi ignis separentur & expellantur, dulcis evadit. Dosis maxima est gr. j. & violenter purgat. 3) Mercurius præcipitatus ruber vehementer purgat. Dosis est à gr. i ad v. 4) Mercurius præcipitatus flavus, optimum est hydragogum, sed cum mo-

234 *De 1. classe hydragogorum.*
deramine exhibendum, aliàs enim fa-
livationem excitat, dari itaque debet
sub 4 legibus antè præscriptis, ut de-
terminetur versùs intestina & absque
aliis medicamentis, quæ possint eun-
dem in corporis habitum derivare,
qualia sunt diaphoretica & opiata. Ul-
cera rodit & superfluitates consu-
mit, etiam in callis pertinacissimis,
ast non sine dolore. Paracelsus eum
vocavit turbith minerale, quoniam
lympham eodem modo expurgat ac
turbith vegetabile, quod lympham ex
intimis corporis podagræ articulis edu-
cere censetur. 5. Mercurius præcipi-
tatus viridis. 6. Metallorum crysalli,
ut 1°. Lapis infernalis sive vitriolum
lunæ, à $\frac{1}{8}$ gr. ad gr. vj. 2°. Vitriolum
veneris: dos. gr. j. aquas violenter edu-
cit, huc referri potest scobs veneris,
quæ laudatur à veteribus, & etiam mo-
dernis tanquam anchora sacra; hoc
medicamento curatus est Carolus (*vi-
de Forestum*) cum hydrope laboravit:
dos. gr. vj. 3°. Vitriolum martis. 7.
Vitriolum commune; dos. est à ʒj ad
scrup. iiij.

Coroll. Hæc omnia medicamenta
agunt acrimoniâ & non specificâ ali-
quâ virtute; hoc demonstrat 1°. Sa-

De 1. classe hydragogorum. 135

por omnium acerrimus. 2°. Ardor, quem faucibus inducunt. 3°. Vesiculæ, quas omnia, jalappâ & mechoacannâ non exceptis, excitant. 4°. Dolor, quem vulneribus applicata creant. 5°. Analysis chemica, omnia enim soluta vel in aquâ vel in spiritu vini, quantum fieri potest, vires acerrimas menstruis suis communicant, & quod intactum & indissolutum manet, vires planè nullas habet.

C A P U T IX.

De secundâ hydragogorum classe

HUjus class. Medicamenta sunt ea quæ sanguinem in liquidum serosum solvunt, & solutum velociùs movent, quo majori copiâ ad intestinales glandulas applicetur; ut autem hæc fiant, necesse est ut medicamenta cum massâ sanguinis commisceantur, & ne quis putet hæc purgantia cum sanguine nunquam misceri, id triplici probabimus argumento. 1. Infusiones ex croco martis, sennâ & rhabarbaro, hominum & brutorum corporibus, nempè thoracis cavitati injectæ apud Anglos, Gallos, Italos post $\frac{1}{2}$ horæ dejectiones per alvum produxere, ideòque non dubitan-

236 *De II. hydragogorum classe.*
dum quin venis receptæ fuerint. 2.
Mercurius pedibus ad salivationem ex-
citandam affrictus sæpenumerò diar-
rhæam arcessit, non nisi diaphoreticis
& opiatis compescendam. 3. Cujuslibet
fluxus serosi per alvum curatio fælicif-
simè perficitur diaphoreticorum & opia-
torum ope. Medicamentum hujus class.
unum solummodò novimus, scilicet
mercurius qui sive dulcis sive crudus
si sumatur paucâ dosi & sæpè repetitâ
& sub 4 istis legibus supra dictis, post
duos tresvè dies sequetur fluxus alvi
serosus.

C A P U T X.

De tertiâ Hydragogorum classe.

AD hanc class. pertinent omnia 1.
class. medicamenta, quæ tum glan-
dulas stimulant, & secretiones augment,
tum sanguinem solvunt, solutumque
movent, sicut enim cantharides cuti
externæ applicatæ vesicas excitant, si-
mul & sanguinem ita solvunt ut mictum
sanguinis nonnunquàm inducant, ita
quodque omnia vesicantia & acria, qua-
lia sunt ea quæ in primâ classe nume-
rantur, intestinis internè applicata in

De III. hydragogorum classe. 237
iisdem simul vesicas excitant, sanguinemque solvunt & eò derivant.

Corollaria.

1. Medicamenta hydragoga conveniunt in omnibus morbis, ubi abundat salivosa in sanguine lymphæ, tales sunt omnes illi morbi in quibus viscera prima debilia & infarcta sunt, undè partes alimentorum non ita attenuari possunt, ut vasa lactea introeant, & lymphæ admisceantur; tales quoque sunt morbi, in quibus cordis & arteriarum vis contractilis debilis est, undè sanguis nimis tenuis evadit; constat enim ex anatomicis quod quò fortior est vis cordis & arteriarum, eò crassior sit sanguis, & quò debilior, eò tenuior; sic rusticis multùm laborantibus, bajulatoribus & similibus sanguis valdè compactus est, in delicatulis verò iisque omnibus, quibus viscera debilia sunt, ut leucophlegmaticis, phthisicis, scorbuticis, &c. planè aquosus est. 2. Conveniunt in omni humorum extravasatione, & stagnatione, ac proindè in omni tumore adematoso & contusione. 3. Conveniunt in istis morbis, in quibus liquidorum subita solutio aut evacuatio requiritur, ideòque in fistu-

238 *De III. hydragogorum classe.*
lis, scabie, omnibusque, hydropis speciebus, apoplexiâ quæ sæpè à fero in cerebri cavitatibus extravasato oritur, gonorrhæâ virulentâ & similibus. 4. Quoties hæc medicamenta propinanda sunt, dentur primâ vice dosi satis largâ, aliàs enim cum caustica sint, valdè stimulant, nihil verò evacuabunt, undè diræ anxietates, & tormina orientur. 5. Nocent hydragoga in omni morbo inflammatorio, sive inflammatio fit in arteriis, sive in vasis lymphaticis, ideòque in febribus omnibus, nisi V.S. præcedat nocent. Hypochondriacis quoque & hysteriis nocent, ii etenim ab hydragogis adeò violenter sæpenumerò purgantur, ut inde in animi deliquium incidant. 6. Omnia hydragoga facilè hypercatharsin inducunt. Hypercatharsis duplex est, nempe prima species fit per medicamenta nimis evacuantia, quum scilicet humorum velocitas & tenuitas per medicamenta adeò augmentur, ut inde vasa excretoria ultra tonum suum distendantur, & paralytica fiunt, quo fit ut sese contrahere nequeant, sed aperta manent, & consequenter humores majori quàm par est copiâ effluant; hujus mali curatio optimè instituitur per as-

tringentia summa cum opiatis & spirituosis. Spirituosa enim cuncta coagulant, ut docet Chemia; ergò austera & spirituosa semper sunt adhibenda. Secunda species hypercatharleos est spasmodica, qualem Hipp. describit ab helleboro oriundam, spasmi valdè concutiunt, indèque humores expelluntur; hoc in casu conveniunt acida mineralia unà cum opiatis & calidis aromatis.

C A P U T X I.

De Melanagogis.

Veteribus atra bilis duplex erat, nempe 1^a. Ex liene, & dicebatur humor melancholicus, fæx, crassamentum sanguinis; hujus materiam sanguinem melancholicum esse dicebant. 2^a. Ex hepate, & vocabatur bilis hepatica exassata.

Ergò medicamenta melanagoga à veteribus dicebantur, 1. Quæ humorem atrabiliarium purgant ex liene per intestina; hoc autem fieri posse antedictum est, simul & quâ transit iste humor assignata via, ac proindè hoc in casu non errabant. 2. Quæ bilem he-

paticam educunt ; verùm si seriò attendamus, videmus 1°. Quòd plurima medicamenta purgantia sunt , quæ faeces atra reddunt , sic polypodium quercinum , quod pro principe melanagogorum habetur , sequens naturam omnium quercuum , quarum proprietas est omnia ferè colore nigro tingere , mucum intestinale colore atro inficit ; hincque melanagogum dicitur : sic cassia , lapis Armenus & lazuli habita fuere à veteribus pro melanagogis , quia faeces nigerrimo colore tingunt , ut & vitriola omnia. 2°. Quòd aliquandò naturæ vi absque cathartico administrando per superiora & inferiora rejiciatur materies nigra , quo in casu omne illud dici potest melanagogum , quod hanc materiam blandè expellit , vehementer enim non debet tractari , sed lenibus purgantibus. Absolutis omnibus purgantium classibus, sequuntur corollaria de purgantibus in genere.

1. Totum corpus humanum depurari potest per alvum , licèt contrarium asserat Helm. depurare verò est separare partes quasdam determinatæ texturæ & acrimoniæ , per quas differunt à reliquo sanguine , quocum circulantur ;

istæ

istæ autem partes ut plurimum sunt minores partibus sanguineis, ac proinde si in liene, hepate, aliisque visceribus vasorum excretoriorum laxitatem minuere possumus, expulsoriorum verò canalium augere, patet quòd peccantes illæ partes faciliè separari possunt. 2. Purgantia non sunt venenosa, ut asseruit Paracelsus, & Helm: probare voluit his argumentis, nempe 1°. Quia auctâ dosi semper mortem arcescant. 2°. Quia theriaca quæ venenis resistit, conducatur ad purgantium vim tollendam; sed ad hæc respondemus quòd non solummodò purgantia, sed etiam quæcunque maximè salubria nimîa quantitate sumpta, mortifera sint, deinde quòd theriaca sistat medicamento vim purgatricem vi opii, quod continet; illud enim pro tempore sistit omnes motus contractiles solidorum, undè minor expulsio per secretoria vasa & excretoria. 3. Electiva nulla dantur purgantia, i: e: quæ bilem, lympham, pituitam, reliquis intactis, expellunt; hoc ex historiâ purgantium satis patuit, cum enim de iis in specie dictum est, clarè vidimus quòd æqualiter in omnia nostra liquida agant, sed movetur solum materia magis flu-

xilis, quæque facillimè deponi potest.
 4. Vis purgantium falsò deducitur ab acido, vel ab alcali, vel à sulphure quodam inhærente, nam succus vegetabilium & spiritus nitri purgant, quibus tamen nil sulphurei inest, omne verò acre quod stimulare potest, est purgans.

C A P U T X I I.

De vomitoriis.

PER vomitoria intelligimus omnia medicamenta, quorum vi ventriculi contenta fursùm in os per gulam projiciuntur: vomitûs causa proxima & immediata est compressio ventriculi in contenta; ista autem compressio oriri potest vel à contractione fibrarum ipsius ventriculi, vel à causâ externâ ventriculi latera valdè premente, vel deniquè ab utroque simul. Hinc tres sunt vomitûs species. 1^a. Est ventriculi per superiora violenta evacuatio, ipsius ventriculi fibrarum contractione procurata & ad hanc speciem requiritur materiæ expellendæ aptitudo ad expulsionem, i: e: fluxilitas. 2. Pyloei accurata constrictio & superioris ori-

ficii apertura. 3. Ventriculi distentio, eamque consequens contractio, quæ à fibris ventriculi simul agentibus pendet. Talem vomitûs speciem agnovere veteres, eamque quandoque reverà fieri (licet quidam Neotorici * negent, qui volunt omnem vomitum oriri à convulsione musculorum abdominis) vel inde constare potest, quòd si corpus pleno ventriculo inflectatur, fiant primo ructus, qui solummodò inde oriuntur, quòd superius ventriculi orificium aperiatur, non autem à convulsione musculorum abdominis & diaphragmatis convulsione præcedente. Hinc vomitum excitare solent; 1°. Quodlibet acre topicum ventriculo applicatum. 2°. Omnis inflammatio ventriculi, ut in morbis malignis, variolis, venenis assumptis non quòd ventriculus in statu quietis, sive dùm flaccidus est ad vomitum per inflammationem moveatur, sed tunc solummodò cum aliquid ingestum sit. 3°. Scirrhus ventriculo in hærens. 4°. Repletio nimia & subita à quâcunque materiâ. 5°. Inordinatus motus spirituum animalium à re nauseabundâ excitatus, hinc spasmi hypochondriaci & hysterici vomitum ciere solent. 6°. Ventriculi spasmus ab inusi-

* C. D.
Chirac. hujus
opinionis
author.

tato corporis motu, ut à vectione in rhedâ, navigatione, circumgyratione, &c. ortus. Spasmus ventriculi sympatheticus v: gr: in vulneribus capitis, apoplexiâ ab extravasato liquido ortâ, in colicâ, nephritide, &c. qui spasmus à communicatione nervorum ventriculi cum nervis partium affectarum oritur; hincque est quòd vomitus omnes ferè viscerum abdominis morbos comitetur.

2^a. Vomitus species est, quæ oritur à compressione laterum ventriculi per musculos abdominis, quandòque enim muscoli abdominis ita convelluntur, ut omnia viscera in eo contenta valdè premantur, quapropter si tunc temporis superius ventriculi orificium aperiat, necessario fiet vomitus. In hac vomitus specie abdominis cavitas à propriis musculis, diaphragmate & peritonæo simul agentibus valdè coarctatur; undè sanguis in toto abdomine plurimum comprimitur, hincque maximè secretiones fiunt in omnibus visceribus contentis; aliquandò vasa sanguinea in hepate rumpuntur, undè dira symptomata, hinc quòque sanguis, ob compressionem seu resistantiam, quam in infimo ventre patitur, violentè

ter versùs superiora actus hæmoptoën:
aliquandò & apoplexiam parit : in hâc
abdominis compressione si sphincteris
ani tanta vis sit, ut superari nequeat,
peristalticus intestinorum motus in-
vertitur aliquandò & fit ileos; quòd si
vis illa superetur, fit excretio simul per
alvum, in quâ non solùm intestinorum
contenta excluduntur, verùm etiam
liquores secreti ab omnibus abdomi-
nis visceribus profluentes. Hæc vomitûs
species plerumque sequitur speciem
primam, si nimis diù continuata sit;
stomachi enim nervis diù vellicatis,
tandemque quòque abdominis muscoli
vellicantur ob consensum per nervum
paris octavi.

3^a. Vomitûs species est, quæ à contractione fibrarum ventriculi & musculorum abdominis simul fit, qualis vomitus maximè violentus est.

Corollarium. Expurgandus est error iste medicorum ferè universalis, scilicet quòd actio vomitoriorum explicari non possit, nisi descriptis priùs ventriculi tunicis, hocque inculcant illi, qui vomitum ex solo ventriculi motu derivant, quod quàm precarium & à vero alienum sit, patet non solùm ex antedictis, verùm etiam ex eo quòd si

venenum aliquod initium paris nervorum intercostalis attigerit, statim sequatur vomitus; undè dubitare licèt an non vomitoria illa, quæ non nisi post aliquot horas effectus suos producant, priùs agant in cerebrum, & deindè per consensum ventriculum turbent.

Causæ trium vomitûs specierum communes sunt, 1°. Vellicantia fortiora, ut pluma in gulâ agitata. 2°. Omnia quæ spiritus animales perturbant, licèt directè non agant in stomachum, ut motus insueti corporis. 3°. Idæ nauseabundæ, 4°. Materies mobilis fluctuans in stomacho, quæ acris est & vellicat. 5°. Acre quodlibet stomacho ingestum in teneris. 6°. Omnia purgantia auctâ dosi sivè teneris propinata. 7°. Acris sanguini admista, egr: infusio tabaci, in quâ si infantes ad scabiem sanandam (ad quam plurimùm valet) laventur, vomunt; sic quòque infusio croci metallorum, hellebori, vitri antimonii, &c. in aquâ, vino, aut lacte si injiciantur, primò vertiginem, tum titubationem, paulò post nauseam, ac tandem vomitum producant. Si modo clysmatum injiciantur vomitoria, non succedunt nisi

in iis, quibus valvula Tulpiana laxa est, ut esse solet in hominibus debilibus.

*Medicamenta vomitoria ad 5 classes
reduci possunt.*

1^a. Continet omnia corpora nobis nota, quæ eâ copiâ ventriculum intrant, ut eundem nimis impleant, ejusque fibras omnes distendant, dorsales in contractionem cogant, quo fit ut pylorus constringatur; undè brevi nausea & vomitus sequuntur: hinc ipsa aqua copiosè & subitò ingesta, vinum itidem, cerevisia, cibi qualescunque sunt vomitoria.

2^a. Continet omnia corpora, quæ fauces, œsophagum, ventriculum, intestina ita laxant & lubricant, ut indè stomachi contenta minimo motu facilè versùs superiora ferantur, talia sunt omnia pingua sæpè & magnâ copiâ assumpta, modò non sint acria, ut oleum, cerevisia dulcis, recens, tenax, mulsum, syrupus, lixivium, sapones, cerevisia cum butyro.

3^a. Continet applicationes mechanicas, quæ fauces irritando, fibras ventriculi & vicinarum partium in contractiones cient; demonstrat enim Willisius, fauces, pulmones, cor, mus-

culos intercostales, ventriculum, diaphragma & mesenterium nervos habere ab eadem origine, hinc nervis faucium irritatis facile omnes enumeratæ partes convelluntur; sic si digitus faucibus immitatur vel pluma, aut si lingua deprimatur, nausea statim excitatur & continuatur, sequitur vomitus.

4^a. Continet omnia illa, quæ topice agunt in stomachum ipsum, nimis irritando eodem ferè temporis momento, quo deglutita sunt, talia sunt, 1°. Gilla vitrioli Paracelsi, cujus si gr: j. sumatur, vomitum brevi arcessit. 2°. Viride aris, cujus dosis est à gr: ss. ad gr: ij. vix citius deglutitur, quam operatur. 3°. Tinctura nicotianæ ex foliis, scilicet nicotianæ vulgaris, paululum exsiccatis, ope spiritus vini rectificati educitur tinctura, quæ ad 31 data statim vomitum excitat; si aqua diluatur, tam pro lubitu sisti potest ejus operatio, in consuetis masticatoribus tale eis nihil efficit. 4°. Succus absynthii aut card: bened: recenter expressus: dosis ℥j ad ℥iii. 5°. Oxy-mel scilliticum: dos: ℥iij ad iiij. 6°. Succus raphani rusticani recens expressus, qui si non intra horam su-

matur, vires amittit. 7°. Semina raphani contusa; dosiſ $\frac{3}{4}$ ſſ. 8°. Atriplicis radix, item & ſuccus recenter expreſſus; doſiſ ſcrup. j. 9°. Perſicariæ flores: doſiſ $\frac{3}{4}$ j. 10°. Succus recens cydonorium ad cochl: j. ſumptus, qui præſens eſt vomitorium, licet vomitum à laxatiſ ventriculi fibris ortum ſiſtat, 11°. Semina anethi: doſiſ $\frac{3}{4}$ ſſ. ſed poſt ſe relinquunt nauſeam diuturnam. 12°. Cyclaminis ſuccus. Hæc remedia idem agunt in ventriculo ac penna in faucibus, irritant, nim: & convellicant. Horum uſus eſt in iis qui facilè vomunt, qui ventriculos ſatiſ ſenſiles habent, quique in vomitum proni ſunt & nauſeabundi à ſolâ repletione; ex hiſcè quòque eligi poſſunt conducentia in morbiſ acutiſ & leniſ, inter ea enim habemus amara, acida, aromatica.

5. Continet omnia illa quæ ſanguini communicata ſpaſmos univerſales inducunt, ſed qui in ventriculo & intetiſ ſe maximè exerunt. Quæ hùc ſpectant remedia per horam & ultra in ſanguine hærent, antequam operantur, & ſunt 1°. Helleborus albus & niger, quorum priorem ob ſpaſmos, quos inducit violentos, præſcribere non

audent medici, ad scrup: ss. enim datus
 violentissimè agit; niger ad ʒj datur.
 2°. Folia asari à numero V. ad X. sivè
 in substantiâ, sivè in infusione. 3°. Gu-
 ta Gambodia. 4°. Turbith gummosum.
 5°. Cataputia major, sivè radix sivè
 semen: dos: ʒj. vehementissimè agit.
 Hæc omnia per acida mitigari ac ci-
 curari possunt, ut iis nulla vis maneat.
 6°. Mercurialia, ut turbith minerale,
 præcipitatum album, rubrum, viride.
 7°. Antimonialia, ut crocus, regulus,
 vitrum, &c. Hæc omnia oleo vitrioli
 digesta vim suam amittunt. Violenta
 hæc vomitoria, sanguini venoso im-
 mediatè injecta venenosa sunt & lethalia,
 ut Lowerus & Willisius ex injectio-
 ne tincturæ antimonii in canum venas
 probarunt; indè etenim primò canes
 titubarunt, & postea totius corporis
 concussionem agitati fuere, dein nausæ
 fuere correpti, ut ex salivæ effluxu pa-
 tuit, tandemque evomuerunt, & non
 multò post obiire. Præterea in Græciâ
 & Helleponto conficitur venenum,
 quo inficiuntur gladii à quibus inflicta
 vulnera semper Lethalia sunt ob hor-
 rendos, quos inducunt spasmos; re-
 centiorum autem observatio & ebrio-
 rum confessio detexit venenum illud

esse succum hellebori in Græciâ & Hellesponto collecti.

Corollaria Theoretica.

Nondùm demonstratum est an purgantia fortiora & vomitoria spasmos excretorios producant; quatenus venter & intestinis immediatè applicantur; an quatenus nervorum origini? observatum autem est in vomitu omnes secretiones ut sudoris, salivæ, lacrymarum, alvi, &c. non minùs promoveri quàm ab animi pathematibus, aut corpore quodam nervorum originem mechanicè afficiente. 2. Hinc patet vomitoria vehementiora agere in nervorum originem. 3. Hinc etiam apparet cur inter medicamenta venena sola eaque summa & vomitoria violenta spasmos producant.

Corollaria Practica.

1. Materia, quæ per vomitoria medicamenta educitur, est multiplex: nam educitur, 1°. Copiosa saliva. 2°. Mucus narium, undè patet mirabilis vomitoriorum effectus in iis, qui à lue venereâ mucò teterrimo infestantur. 3°. Liquor faucium & œsophagi, undè vomitoria optima sunt remedia ad suppurationes istarum partium de-

tergendas. 4°. Liquor gastricus. 5°. Liquor lienaris, hinc si lien occupetur materiâ aliquâ lentiori, incipiente malo, dum mobilis est materia, emetica valdè profunt. Omenti liquor oleosus, qui, ut dicit Malpighius, in hunc usum colligitur, & conservatur in omento, ut bilem nempe, aliosque humores ex nimio corporis motu acrimoniam concipientes contemperet; hic liquor si abundet, & bilem nimis tenacem reddit, facilè vomitorio educitur. 7°. Liquor mesentericus. 8°. Liquor hepaticus, nullum enim est medicamentum quod in hepar certius agat, quàm emeticum. 9°. Liquor pancreaticus. 10°. Intestinorum materia ex dictis liquoribus coagmentata.

2. Nullum promptius est remedium (paracenthesi exceptâ) in ascite sanabili; nil enim adeò promptè extravasata abdominis evacuat; hinc veteres & recentiores semper coacti fuere tale violentum remedium adhibere, hincque optima remedia sunt quæ spasmos inducunt.

3. Nullum datur remedium melius ad apostemata pulmonum, pleuræ, mediastini, diaphragmatis, hepatis, omniumque viscerum abdominalium maturanda.

4. Ad tollendas obstructions totius corporis, præsertim si in infimo ventre sint, ad solvenda impacta & stagnantia, nec non ad augendam vim expellentem vomitoria valdè conferunt.

5. In infinitis ergò morbis & chronicis & acutis profunt.

6. Vomitoria periculosissima sunt omnibus plethoricis (nam sæpenumerò apoplexiam & hæmoptoën producunt) omnibus phthificis, diathesi hæmoptoicâ laborantibus, calculosis omnibus (mictus etenim cruentus indè sequitur, ob nimiam frictionem & attritum renum sive hepatis, sive vesicæ in calculum, undè læduntur vasa) omnibus scirrho laborantibus hominibus, inflammatis, apoplectizantibus à copiâ sanguinis, omnibus corrupta viscera habentibus.

7. In plethoricis, & acutis morbis quoties vomitus excitandus est, præmitti debet venæ sectio.

8. Iis, quibus materia aliqua minus mobilis aliquâ in parte hæret, aut abscondita est in intimis viscerum penetrabilibus, si vomitus excitandus sit, antè vomitorium propinentur incidentia, lubricantia, laxantia, irritantia: hoc ritè observato per vomitum curari

possunt plurimi morbi incredibiliter.

9. Ventriculi contentis per primum aut secundum vomitionis actum expressis, opus semper est diluentibus, lubricantibus atque laxantibus, aliàs doloris & anxietatis multùm excitatur.

10. Hypercatharsis in vomitu semper præcavenda est, à nullo enim medicamento faciliùs oritur quàm à vomitoriis. Si autem aliquandò oriatur, sisti potest, 1°. Medicamentis antispasmodicis, scil: diluentibus, laxantibus & anodynis, sivè impetum sistentibus, ut aquâ calidâ haustâ, succo glycyrrhizæ, opio, vinculis brachiis, cruribusque injectis. 2°. Aromaticis variis, ut sunt omnes confectioes alexipharmacæ, nempè diascordium, theriaca, philonia, mithridatium, hæc enim motum humorum à centro ad peripheriam determinant, cùm per vomitoria vasa peripheriæ constringuntur, undè humores versùs centrum moveri coguntur. 3°. Si hypercatharsis fit à laxatis vasis & flaccido ventriculo, austera & acida profunt, ut miva cydoniorum factis largâ, dosi ut ad lib: ff. sumpta, radix tormentillæ, bistortæ, cortex Peruvianus, mala aurantia, &c. 4°. Spiritus fermentati valdè profunt, si

De diureticis medicamentis. 255
satis largâ dosi dentur, ut ad ℥v & si
aeger hinc se assueverit, dosis adhuc
augenda est.

CAPUT XIII.

De diureticis medicamentis.

URINÆ excretio semper fit per ure-
thram, in quam fluit ex vesicâ,
ex ureteribus autem in vesicam stillat;
nullaque alia in vesicam datur via,
quod patet 1°. Quia dysuriâ laboran-
tes ob calculum ureteribus impactum
nullam omninò in vesicâ urinam ha-
bere observantur. 2°. Quòd si vivo
animali aperto abdomine uterque ure-
ter vinculo ligetur, vesica emulgea-
tur, & abdomen rursus consuatur,
animal ex suppressione urinæ certissi-
mè morietur, ne quidem guttulâ ad
vesicam proveniente. Quicquid in ve-
sicam per ureteres ingreditur, id ex pel-
vi fluit, quæ nil aliud est quàm ure-
terum expansio; in pelvim venit ex
ramis papillarum, qui ex infinitis ca-
nalibus renalibus oriuntur, demon-
strantibus Malpighio & Ruyschio; om-
nes verò illi canales emissaria sunt exi-
guarum glandularum venalium; quic-
quid verò urinosi in his hæret, id om-

ne ex arteriæ emulgentis ramis derivatur. Diuretica itaque sola sunt (manente viâ extrâ corpus apertâ) quæ copiam fecernendi liquidi in hisce glandulis augent; hoc 3 modis fieri potest, & consequenter diuretica quintuplicia sunt, nempe, 1. Diuretica sunt quorum ope vasa arteriosa renalia & eorum lateralia laxantur, licet integra & intacta maneat sanguinis constitutio. Diureticum est, quicquid solvit sive diluit plus solito; sanguis solvi dicitur, quando partes ejus sphericæ in minores rediguntur; sanguine autem ita constituto, secretio hæc facile augetur, laxatis vasis renalibus; imò hæc vasa semper aliis sunt laxiora, i: e. resistantiam minorem influenti liquido præbent, quàm ulla alia in corpore vasa, quia hiant in patulam pelvim.

3. Diuretica sunt, 1°. Quæ sanguinem eundem manentem ad vasa eadem quodque manentia majori velocitate applicant. 2°. Quæ sanguinem dilutum & solutum ad vasa laxata & dilatata majori velocitate applicant. Sunt ergò illa secundi generis duplici nomine diuretica, illa tertii triplici nomine. 4. Diuretica sunt quæ determinant fluxum sanguinis ad renes magis quàm ad alias corporis partes, nihil mutato in vasis

De diureticis medicamentis. 257

vel liquidis vel velocitate motûs. 5.
Diuretica sunt, quæ vasa in contractiones secretorias stimulant.

Ad has 5 Classes reduci possunt diuretica; priusquam verò hoc fiat, consideranda est ipsa urina, hæcque constat, 1°. Ex potulentis, & hæc pars est aquosa. 2°. Ex partibus quibusdam chyli, hæcque cruda est. 3°. Ex urinâ sanguinis, hæcque cocta est. 4°. Ex partibus solidorum corporis attritorum, nec non fluidorum diurnâ circulatione eousque solutorum, ut acria fiant, hæcque ordinariò rubra, pauca, oleosa, acris, & terrestris est. 5°. Ex partibus morbosis, hæcque crassa & varia omnimodè secernitur. Pro variâ hæc urinâ variari debent diuretica.

Sequuntur jam diureticorum classes, quarum 1^a. Continet omnia decocta, emulsiões, olea, quæ ex vegetabilibus & animalibus sub titulo laxantium & emollientium suprâ recensita sunt e: gr: parietaria, malva, mercurialis, oleum olivarum, nucum juglandum, rebinthina, &c. Verùm cum regimine hæc administranda sunt, ut ad renes determinentur, ideòque 1°. Hauriri debent vacuo ventriculo, aëre frigido, motu leni insequenti. 2°. Injicienda

258 *De diureticis medicamentis.*

sunt clysmatum formâ , ut partes illas foveant & emolliant , hæc ita administrata quandòque , aliis remediis frustrâ tentatis , mirificè profunt. 3°. Applicentur etiam formâ balnei & fomenti renibus , experientia enim docet homines balneis pectore tenùs inditos copiosam urinam reddere. Usus hujus classis diureticorum tantus est , ut iis primus detur locus ; si enim adsit obstructio , hæc illam non augment , ut stimulantia , sed vasa lavando eam tollunt. Ad hanc classem spectant quæ acre spasmos excitans corrigunt , aut expellunt , qualecunque illud acre sit , sic infantibus urinæ suppressione ab acescente lacte affectis , terrestria & alcalia fixa & volatilia plurimùm profunt , sicut & hysteriis.

2^a. Continet ea omnia , quæ sanguinem solvunt , & diluunt ; diluens unum tantùm novimus , aquam nimirùm , reliqua enim quatenùs diluunt , id faciunt vi aquæ admixtæ. Solventia verò duplicia sunt , vel quæ liquido sanguineo ingesta ejus moleculas dissolvunt & dividunt se interponendo , vel quæ motum majorem excitando attritum augment vasorum , sicque sanguinis comminutionem promovent ,

ideòque sunt sive salina findentia sive stimulantia. Ad hanc itaque class: spectant, 1°. Aquosa, ut sunt omnes aquæ minerales, serum lactis, lac ebutyratum, infusiones theæ & caffè, cerevisia tenuis, quæ omnia hùc referuntur quatenùs aquam continent. 2°. Omnia salina nobis nota, nullo excepto: ut 1) omnia salina alcalina fixa & volatilia, 2) omnes sales ammoniaci, qui ex spiritu acido volatili & sale alcalino volatili concreverunt. 3) Sales compositi fixi ex alcalino quocunque fixo cum acido quocunque (excepto vegetabili fermentato) parati, qui quò subtiliores & acriores, eò meliores. 4) Saponacea ex alcalinis quocunque cum oleo facta; hùc spectant omnes sales volatiles oleosi; talis est offa Helm: quæ à scrup. j ad ʒ ss datur ex salis urinæ probè ab oleo suo depurati ʒ. additâ olei terebinthinæ ʒ ss. Talis sal oleosus spatium unius diei obtinetur ad quem præparandum methodo Starkianâ integer mensis requiritur. Hùc spectant saponés fixi dicti, qualis conficitur ex sale tartari cum oleo olivarum, aut terebinthinæ diù cõcto. 5°. Salina animalium, ut succi animalium salini, e: gr: succus ostreorum marinarum re-

260 *De diureticis medicamentis.*

cens, succus ex myrtulis marinis & cancris expressus, millepedum succus qui borraginis saporem refert. 6°. Succici vegetabiles earum plantarum, ex quibus parùm olei & multùm salis essentialis educit chemia, ut opii, quod eâ de causâ inter diuretica numeratur, ita & petroselini, acetosæ, fumaris, chærefolii, eringii, quorum alia ad tartarum, alia ad nitrum magis accedunt salium respectu.

3°. Continet quatuor diversa medicamentorum genera, qualia sunt 1°. Omnia acria stimulantia vasa, & imprimis renalia, inter quæ præcipuum locum obtinent insecta nonnulla, ut apes, cicadæ, formicæ, cantharides, millepedes, quæ sanguinem pariter solvunt, ejusque motum accelerant, & febrem quasi artificialem excitant. 2°. Omnia salina, quæ sanguinem solvunt, simul & velocitatem ejus augent, maximè huc pertinent unum & alterum salis genus, quale novimus ex succino & vegetabilibus expulsum, & sal succini, qui est species salis volatilis acidi rectificati, & præcellit omnibus aliis si detur ad scrup. j. cum regimine. 3°. Omnes sales alcalini fixi & volatiles sine discrimine. 4°. Calor & motus

corporis moderatus absque sudore.

4^a. Continet quasi specifica diuretica, qualia sunt aromatica quædam balsamica, i: e: sale subtili cum oleo involvente constantia, ut crocus, rhabbarum, asparagus, cassia fistula, recens nux moschata, juniperus, tereb. balsama nativa omnia, &c. Hæc assumpta urinæ copiam augment, & ejus omnes qualitates ut colorem, odorem & saporem mutant, sic crocus & rhabbarum dant flammeum colorem; Cassia in parvâ dosi sumpta viridem ei dat colorem, in majori fuscum, in mâjori adhuc atrum. Asparagus dat urinæ fætorem, tereb: violaceum ei conciliat odorem: reliquis nostris liquidis tales mutationes nunquam accidunt, undè est quod diuretica hæc specifica nominemus.

5^a. Continet ea, quorum effectus circà renes & vesicam præcipuè & magis sensibilibiter se produnt, ut cantharides, à quibus assumptis fit calor in lumbis & urinæ stillicidium. Hùc referenda sunt insecta suprâ memorata, uti & cerevisia in non assuetis (lac recens aut vapescens stranguriam excitat) tandem omnia diuretica acria solventia hùc pertinent.

Corollaria practica.

Quali describuntur tali ordine præscribi debent diuretica ad aquam ciendam, i: e: semper à primâ classe incipiendum, & dein ad reliquas successivè progrediendum. 2. In morbis acutis locus est tantummodò tribus harum classium, laxantibus nempe, diluentibus & acre temperantibus. 3. In chronicis si per renes materies morbosa sit pellenda, primò vasa laxanda sunt, dein solvendus, & diluendus sanguis; tum danda sunt accelerantia, postremò stimulantia. Hâc viâ plùs purgatur sanguis quàm omni evacuatione per alvum; diuretica enim in ipsum sanguinem agunt, non verò purgantia, adeoque per hæc medicamenta in violentis morbis, qui ad singula benè attendit, crisin salutarem sæpenumerò procurare potest medicus absque notabili corporis perturbatione; prætereà renes sunt optimum sanguinis depuratorium, quoniam per eos transire possunt crassiores sanguinis partes. 5°. Diversæ sunt urinæ interceptæ species, & quidem tot quot enumeratæ classes diureticorum, undè sequitur diversas esse quoque deberi medendi methodos. *Causæ*

autem urinæ interceptæ sunt variæ,
1°. Viarum urinarum constrictio. 2°.
Infarctio earundem à calculo, aut aliâ
materiâ. 3°. Nimia earum siccitas, &
liquidi defectus, qui vel ab acrimoniâ
oritur, ut in acutis vel à nimiâ crassi-
tie liquidorum, eorumque lentore,
ut in sedentariis, vel ex eo quòd li-
quida in alias partes nimis deriventur.
4°. Partium renalium paralyfis, quæ
vix curatur.

C A P U T X I V.*De sudoriferis.*

Sudoriferum Græcis, hydroticum
dictum, vocatur omne id, cujus
vi mador sensibilis per cutim exhalat;
& consequenter quidquid per eam cu-
tis partem, quæ fistulis sudori dica-
tis donatur, liquida sensibilibiter expel-
lit. Hæ autem fistulæ demonstrantur
esse emissaria glandularum subcutanea-
rum sive minima vasa ex arteriis lyn-
phaticis exorta, sive ultimi earum fi-
nes. Hinc patet quòd sudoris materies
derivatur à sanguine arterioso, non
verò excrementitius sit humor (ut vul-

gò putatur) ; sed succus omninò necessarius ad flexilitatem nostræ machinæ conservandam, ut enim corpus flexile maneat, plurima debent esse inter partes illud componentes interstitia pori vocata, ne autem pori isti concrezione partium solidarum evanescerent undè corpus inflexile evaderet, Deus liquidum illud, Sanctorianum dictum, perpetuò per istos poros fluere ordinavit; hocque liquidum est sudoris materies, estque pars maximè mobilis, subtilis & nervis amicissima, quamdiù in statu naturali est, nec magis educi è corpore debet quàm ipse sanguis, nisi à naturâ alicujus morbi corrumpatur, & quidem sudor corpori in statu sano nunquàm suboritur, verùm simul ac corpori applicetur aliqua causa quæ æquilibrium inter fluida & vasa tollat, ita ut vis fluidorum vasorum resistenciam superet & aliqua functio nimis augeatur, apparet sudor. Sudor ergò semper indicat corpus ægrotare, & illud ægrotare perseverabit, donec causa sudorem excitans dimoveatur, ejusque corrigantur effectus. Sudoris ergò materies quæ in naturali statu sub nomine perspirationis insensibilis exit, est valdè blanda, & summoperè ab urinâ differt,

sudor

sudor verò sensibilis si multùm urgeatur ad urinæ naturam propè accedit, quandoque crassus, oleosus & fatidus est, imò sudor hic nonnunquàm ferè sanguineus est, ut in bajulis nonnullis videre est, quorum sudor axillaris lintheamenta sanguinis ad instar aliquandò inficit. Sudor æquè ac diuresis quinque modis promovetur, nempe 1°. Emissaria laxando, omnibus liquidis iisdem manentibus. 2°. Sanguinem diluendo & solvendo. Dilutus dicitur sanguis, cum ejus pars subtilior & tenuior partem rubram excedit, solutusque dicitur cum moleculæ rubræ resolvuntur in istas sex minores ex quibus constant. 3. Applicando 1°. Sanguinem eundem manentem ad emissaria eadem quoque manentia majori velocitate. 2°. Sanguinem solutum & dilutum ad emissaria laxata acceleratâ velocitate, quo incasti ingens suboritur sudor. 3°. Determinando sanguinem ad extrema corporis, undè quicquid mutat cursum sanguinis ab interioribus versùs exteriora derivando sudorem excitabit, ut animi pathemata. 4°. Excitando spasmos in villis ultimis glandularum subcutanearum.

Sudorifera variari debent pro naturâ

materiae evacuandæ quæ varia est, nam sudor multiplex est, & fit 1°. Ex aquosâ parte potulentorum. 2°. Ex crudo chylo, hinc omnibus debilibus eo tempore quo chylus misceri debet cum sanguine, sudor prorumpere solet ut in phthificis, & nonnunquam in puerperis lactantibus observatur. 3°. Ex Sanguine cocto maximè in pinguibus, quibus in dies perspiratio insensibilis minuitur ob pinguedinem vasa obstipantem, sed iidem in dies plus sudant. 4°. Ex sanguine nimium dissoluto & vasis nimium contritis fit sudor rubescens, pinguis, acer, terrestris & salinus, adeo ut ipsi cuti quasi infixus adhæreat. Tachenius indusia plurimo sudore inquinata lixivio ex solo sale alcalino immersit, tum liquidum ex iisdem comprimendo eduxit & destillavit, indeque sallem urinæ destillatæ similem sali habuit; sic quodque in equorum sudore deterfo maxima copia salis volatilis invenitur: hic sudor plerumque erumpit, ubi sanguis violentius per vasa sua movetur, hinc in iis qui multum defatigantur, observatur. 5°. Sudor est morbosus qui varius admodum, aliquando planè aquosus ut in puerperis & phthificis, in quorum sudore vix odor, co-

lor aut sapor observantur, adeò ut videatur esse pars sanguinis dilutissima, aliquandò viscosissimus est, flavissimus, ruber, aliquandò maximè fetet, ut sudor peste laborantium, qui ægros à morbis liberat.

Jam sequuntur sudoriferorum classes, quarum 1^a. Continet ea omnia quæ vasa laxant, suntque vel interna vel externa. Interna laxantia sudorifera sunt omnia illa quæ in diureticis memorantur, exceptis quæ specificè renibus famulantur, aqua calida melle edulcorata sudorem copiosum excitat, sic in febribus ardentibus decoctum hordei aut simile quid, egregium est sudoriferum, quia vasa contracta relaxat. Huc pertinent spasmus vasorum tollentia, sive demulcentia, & acrimoniam temperantia, uti opium, oculi cancerorum, terrestria absorbentia. Externa laxantia sunt 1°. Omnes frictiones. 2°. Omnes vapores tepidi, omnium autem maximè aquosi. Huc etiam pertinent balnea, verum illa corpus nimis premunt, undè sæpè animi deliquium; hoc quoque casu pertinent inunctiones per olea blanda, pinguedines, medullas, &c. quæ cutim mollem & laxam reddunt, licet per se su-

dorem potiùs sistant, ut patet ex athletis veterum, qui oleo ante certamen se inunxere, undè artus mobiles fuere redditi; sudor verò prohibitus erat; hùc tandem refertur corporis lotio per aquam saponaceam. Usus horum sudoriferorum est, 1. In omni morbo orto à maximo frigore, quod cutim externam & pulmones maximè lædit, eorum vasa rigida reddens, & fluida coagulans. In omni morbo ubi sordes, crustæ ulcerosæ, morbosæ, scabies, ulcera, elephantiasis, lepra cuti adherent. 3. Ubi emissariorum spasmus adest, qui cognosci potest ex siccitate & duritie cutis. 4. Ubicunque ab acri externè impactò, hinc cùm pestis sit de naturâ veneni externè applicati, in illâ sudorifera hæc plurimùm profunt. 5°. In acutissimis morbis ubi ad viscera interna sanguis vehementer vergit, ut in variolis in quibus Sydenh: meritò improbat sudoris provocationem per cardiaca & sudorifera interna; hæc verò classe sudoriferorum feliciter utuntur Medici, & dubitari potest an non sudoris provocatio his sudoriferis tentata plurimùm valeret in morbis quibuscunque inflammatoriis.

2°. Continet sanguinem dissolven-

tia & diluentia quæ in classe diureticorum secundâ recensentur. Diluens summum est aqua cujus virtus augetur per calorem; hinc aqua calida summum est sudoriferum. Solventia nonnulla liquida immediatè solvunt, horumque unum tantum in acutis tutum est, nempe niterum, ejusque præparata, alia disponunt vasa ut in liquidum agant, idemque dissolvant, sic acetum melle edulcoratum, & in aquâ dilutum optimum est sudoriferum in acutis e: gr: æ acet: mellis, aa ad ℥j. macis parum, diluantur in aqua xij vel xjv. detur ægro instar thee aut caffè & in lecto expectet sudorem; hoc Hippocraticum est remedium, acetum non coagulat sanguinem, nec ulla acida fermentata.

3^a. Cum tertiâ diureticorum convenit, exceptis solis quæ fluida ad renes determinant, ideò fervida assumpta, aromatica calida, opiata, & motus vehemens, hinc maximè sudorifera sunt.

4^a. Continet ea quæ fluida versùs externa determinant, ut 1°. Omnia quæ laxant externa. 2°. Quæ diluunt, solvunt, movent versùs externa. 3°. Quæ pressionem aëris externam minuunt. 4°. Quæ vim cordis augent, sive ejus ictus quoad numerum & virtutem.

Hinc omnia cardiaca sunt sudorifera, ut vinum Rhenanum, succus citri recens, aromata penetrantia, sales volatiles. 5°. Quæ externa stimulant, ut omnia acria cuti applicata, qualia sunt acetum, zingiber quod subtile & penetrantissimum est, multùmque ab Helmlaudatur. His accenseri possunt quæ motum impeditum in internis, sic respirationem impeditam restituunt animi pathemata.

Quæ de specificis dicuntur sudoriferis, pro nugis sunt habenda; illa enim omnia tum demùm sudorifera evadunt cum corpus ad sudorem disponitur, aliàs nil præstant: sic licet theriaca ad ℥j sumatur, si corpus non sit ad sudorem dispositum, exsiccat solummodò non verò ciebit sudorem, nec quidem ullum unquam medicamentum sudores specificè movet, quæque hoc præstare putantur, id agunt vel 1°. Quatenus materiam dant ad sudorem; vel 2°. Quatenus sudoris impedimentum tollunt; vel 3°. Quatenus sanguinem ad corporis peripheriam determinant. Inter specifica ab antiquis censentur sigillata terra, folia scordii, Asclepiadis, lapis bezoar, *pedro del porco*, de Goa, qui ex lapide bezoar,

ambrâ & tragacanthâ constat; Trochisci de viperis: testatur autem quidam se lapidem bezoar genuinum ad ʒj. usque dedisse infanti bienni ad sudores satis disposito absque ullo tamen effectu, sic à Trochiscis viperarum ad ʒiij. datis nullus commotus erat sudor eodem testante.

Corollaria practica.

1. Ex iis quæ de sudoriferis dicta sunt, colligimus, 1°. Quòd variæ & planè oppositæ sint sudoris causæ ut tristitia & lætitia summa, metus & spes, aqua calida & frigida. 2°. Quòd varii sint sudoris effectus & planè oppositi; quandoque enim sanguinem dissolvit, quandoque incrassat pro conditione objecti ex quo elicitur; hinc de effectu sudoris nil dici potest universaliter. 3°. Quòd ad sudorem eliciendum applicationes fiant variæ, aliquandò enim corporis totius lotionè, aliquandò ejusdem calefactionè, frictionè, motu valido, aliquandò variorum internorum administrationè procuratur. 4°. Quòd variæ sint sudoris eliciendæ necessitates, sic in anasarçâ stimulandum est, tardum & hærens expellendum: detur itaque quolibet mane & vesperi sequens

M iij

præscript. ℞. Theriac: ℥ij spir: juniperi ℥i fl. oxymel. squillit: ℥ij diluantur in cereris cerevisiâ meracâ vel hydromel ℥ 1x vel x. & disponatur corpus ad sudorem: idem fit cum successu in aliis chronicis, ut cachexiâ virgineâ: in leprâ omne nutrimentum sistitur, hinc requiritur sudoris procuratio non autem per aromatica quæ corpus intimè calefaciunt, sed ita ut externè omnia caleant, internè abluantur omnia, dentur ergo pillulæ ex sapone Veneto singulis horis ita ut uno die ℥ij adhibeantur; post harum per tres dies usum potest æger decoctum aliquod antiscorbuticum, v: gr: ex guajaco, bibere, tum tepidarium ingrediatur, quo sudores moveantur. Si resolvendum aliquod sit circâ prima vasa, ut in morbis pectoris & acutis & causa mali ex alcalino sit, detur potus copiosus ex melle, aceto sive vino Rhenano & aquâ, & externè laxetur cutis; in medio sudore decoctum cum nitro dari potest: si causa mali sit ex acido, dentur alcalina, & sic semper administrentur ea quæ causæ morbi opposita sunt. 5°. Quòd variæ sint sudorem movendi opportunitates, sive occasiones, quibusdam enim temporibus multò promptius &

faliciùs succedit quam aliis, quorum cognitio omninò pendet ab observati-
onibus Medicorum; sic in variolis à pri-
mo die usque ad octavum elicitur su-
dor, & hoc ad sudorem satis opportu-
num videtur tempus & curari potest
ager sudore continuo, cum hoc ta-
men regimine ut semper humores co-
piosè diluantur & laxentur vasa; ex-
siccantia enim calida minimè adhiberi
debent, ut potè valdè perniciofa. In
morbis cunctis plurimi Medici cum
vulgo sudorifera dari volunt, quia ob-
servant naturam 14 die semet per su-
dore sàpenuerò exonerare, indeque
in pessimam istam praxim administran-
di calida & exsiccantia incidunt, hác-
que methodo plurimos interficiunt:
quòd si, sudoriferis omnibus calidis ab-
legatis, ea solummodò sudorifera ad-
ministrarent quæ sanguinem diluunt &
vasa laxant, agri indè commodissimè
sudarent, & crisis laudabilis 7 vel 14 die
fieret; sic in sudore Anglico plurimi à
sudore per interna diluentia & externa
laxantia ad 24 horas continuato cura-
bantur, cum è contrario ii omnes qui-
bus diluentia interna non fuerant ad-
ministrata, moriebantur.

2. Ex dictis patet 1º. Quòd pro va-

M v

riâ morbi causâ varianda sint sudorife-
 ra; sic in morbis ex alcali, v: gr: iuue-
 nis tempore æstivo febre ardentissimâ
 corripitur, in quâ remedium velocissi-
 mum requiritur, hoc est, sudoriferum
 quidem; priusquàm verò administre-
 tur indaganda est morbi causa, pon-
 amus eum esse siccitatem nimiam & in-
 flammationem, manifestum est requi-
 ri hîc diluentia simul & stimulantia
 propter virium defectum & obstructio-
 nem, quæ stimulum indicant; quò di-
 luentia meliùs agant, detur ergò me-
 dicamentum liquidum, cuius basis sit
 acidum dissolvens & pro stimulo adda-
 tur vinum Rhen: largâ aquæ copiâ di-
 luatur & addatur vis antiphlogistica,
 ope nitri e: gr: & vin: Rhen: ℥ viij.
 nitri ℥ ij. succi limon. rec: express: ℥ j.
 syrup. viol: q: s: vel ad ℥ ij dilue cum
 aquæ communi ℥ iv. m. singulis horis
 capiat ℥ j calidè cum determinatione ad
 sudorem; si leviter tantùm sudet, plus
 vini addatur, si nimis, plus aquæ. Si
 causa morbi sit acidum, loco vini Rhen:
 alius fumendus est liquor, ut sal vola-
 tile oleosum, si causa sit tenax, addantur
 salia solventia. 2°. Quòd pro variâ mor-
 bi naturâ varianda sint sudorifera; na-
 tura morbi pender a) à materiâ pec-

cante *b*) ex causâ efficiente, sive applicante *i: e:* vi vitali, si materia sit tenax, dentur valida solventia ut alcalina, si sit de naturâ luis venereæ, optimum medicamentum est mercur: ad sudores determinatus. 3°. Quòd pro diversâ morbi naturâ seu sede variari debent sudorifera, sic in initio variolarum sudoriferum inflammationi resistens requiritur, die autem 14 ut plurimum requiruntur saponacea, & decocta aromatica siccantia. Sudoriferorum vis maxima consistit in resolutione quoad liquida & deobstructione quoad vasa.

Resolvuntur autem liquida vel diluendo vel dividendo, ubicunque ergò solvendum, ibi sudorifera requiruntur. Vis deobstruens sudoriferorum in eo consistit quòd vel laxant vasa vel contenta dissolvunt. Sudoriferis in se contentis magna inest vis coagulandi, obstruendi, undè quod remanet, crassum, coagulatum & nonnunquam lapidis instar durum evadit, nullâ postea parte resolvendum, hincque est quòd nulli morbi inflammatorii magis in gangranam abeant, quàm ei qui à violento exercitio oriuntur. Dum sudorifera incrassant, simul obstruunt, dumque liquidum consumunt, vasa sese contra

hant & coarctantur, eorumque fibræ rigescunt. Omnia ferè medicamenta possunt in sudorifera converti, sic si purgans administretur & homo statim disponatur ad sudorem, orietur pulcherrima sudoris expulsio, & quò fortius fuerit purgans, eò copiosior erit sudor; in morbis chronicis artis arcum est sudoriferis purgantia addere, ut troch: alhandal. Par ratio quòque est emeticorum & diureticorum, si ad cutim determinentur.

CAPUT XV.

De diaphoreticis.

Diaphoretica sunt medicamenta quæ materiam morbosam sub specie perspirabilis Sanctoriani è corpore amandant, sive potiùs omnia illa quæ perspirationem Sanctorianam augent. Horum itaque naturam ut melius intelligamus, considerandum est quot modis aut quibus à causis augetur perspiratio. Causæ itaque perspirationis auctæ sunt, 1°. Vis viscerum aucta, quæ liquida nostra in minutias dirimit. 2°. Quæ liquida modo dicto soluta ad

partes externas determinant; per partes
externas intelliguntur omnes illæ par-
tes quæ ab aëre attingi possunt, ut
sunt, cutis, pulmones, os. 3°. Quæ
externam cutim ita disponunt ut liqui-
da in formâ insensibili, eaque promp-
tè transmittat non verò crassiora & sen-
sibilia, ad hoc autem cutis debet esse
neque laxa nimis, neque nimis stricta.
4°. Ea quæ tria prædicta simul agunt;
cujus generis cum nulla nobis cognita
sint medicamenta, hinc concludimus
nulla dari diaphoretica propria i: e: quæ
certo & indubitatò talem effectum asse-
quuntur; diaphoretica itaque pro tri-
bus prioribus auctæ perspirationis cau-
sis in tres class. dividimus; quarum
1^a. Continet ea quæ vim viscerum,
i: e: vasorum elasticitatem augment, ea
autem augetur quandò vasorum fibræ
magis rigidæ & duræ evadunt, ad hanc
itaque classem pertinent, 1°. Omnia
quæ adstringunt, seu potius contra-
hant solida, h: e: quæ sese intrà ul-
marum partium interstitia insinuando
ibique hærendo partes istas minùs fle-
xiles sivè rigidiores reddunt; talia sunt
opium, cortex Peruvianus, radices om-
nes adstringentes, vinum austerum,
&c. Cum diaphoretica constringant,

non autem laxent, hinc constat quòd omne illud quod excretionem sensibiles auget, diaphoresin minuat, quod planè congruit experimentis Sanctorianis. 2°. Corporis exercitia, ut ambulatio, equitatio, vectio in curru, &c. quorum ope experientia nos docet secretionem Sanctorianam promoveri. 3°. Stimulantia admodùm lenia, vel fortia paululùm enervata; sic colocynthis parvâ quantitate in vino infusa optimum evadit diaphoreticum, sic quoque mercur. sublimatus corrosivus ad gr i vel ij in ℥i vel iij rob: sambuci permixtus & ad $\frac{1}{20}$ grani exhibitus pro unâ dosi in morbis chronicis plurimum prodest; pari ratione omnia acria ita mitigari possunt ut diaphoretica fiant.

2^a. Continet omnia illa quæ materiam perspirabilem ad cutim determinant, talia sunt 1°. Aër mediocriter calidus. 2°. Exercitia temperata. 3°. Circulatio liquidorum æqualis, quæ tum fit cùm omnis corporis partes vel æqualiter quiescunt vel æqualiter moventur.

3^a. Continet eâ quæ cuti debitam temperiem conciliant ita ut nec nimis laxa sit, nec magis stricta quàm par-

est, hoc ergò faciunt frictions, lotiones, deterfiones.

CAPUT XVI.

De uterinis.

AD uterina referuntur emmenagoga, ecbolica, & aristolochica sive quæ menses, contenta uteri, & lochia expellunt. Emmenagoga sunt quæ menstrui sanguinis secretionem & excretionem promovent. Secretio fit ex torâ sanguinis massâ in uterina vasa, excretio verò fit ex utero per vasa partim circa os ejus internum, partim infra illud, partim in vaginâ hærentia. Hæc derivatio in uterum & excretio indè fit quòd vasa prædicta abundantè sanguine repleta eò usque vi cordis distenduntur, ut oscula arteriolarum tandem dilatentur, undè sequitur sanguinis eruptio, cessante verò vi cordis, & plethorâ levatâ sese rursùm contrahunt. Sanguinem uterinum à vi cordis premi indè constat quòd si mulierì gravidæ abrupta sit placenta, fatu interim in utero manente tanta sequitur hæmorrhagia, ut eadem mulier pereat, quia nempe, sanguis à vi cordis urgeatur, & uterus à fatu contento ita distenditur.

tenditur ut vasorum oscula sese contrahere nequeant. Idem quòque ex lochiorum fluxu colligi potest. Quòd si quaeratur cur non ex arteriis istis semper fiat sanguinis effluxus, sed statis solummodò temporibus, considerandum est arteriarum fines esse quasi trifidos sive in tres ramos divisos, quorum medius abit in venam, laterales autem duo in cavitates hiant, unus scilicet in glandulam, alter in vasa lymphatica; primus ramus sanguinem crassiorem transmittit, reliqui duo quia teneriores & exiliores, subtiliorem ejus partem: ponatur jam obstaculum in venis (ut à plethorâ) sive pressio major solito in arteriis, debent indè lateralia vasa eò usque dilatari ut quæ antea non nisi lympham jam sanguinem rubrum admittant, quia sunt tenerioris structuræ & hiant in cavitates ubi nullum est obstaculum impetui resistens: secùs se res habet respectu rami medii, quàm primum verò obstaculum illud in venis tollitur, sive pressio & vis cordis imminuitur (quùm scil: copia sanguinis ope fluxûs imminuta est) vasa illa lateralia se contrahunt denuò, & sanguis in venas abit. Hoc argumentum illustrari potest exemplo tunicæ oculorum exte-

rioris corneæ quæ in statu naturali omninò albescit, solis ferè arteriarum lateralibus vasculis ad eam adeuntibus: quòd si obstaculum aliquod ponatur in tractu ad venam, ut si illa comprimatur, aut si finis arteriæ obstruatur, aut contrahatur, ita ut sanguis ex arteriâ in venam promptè fluere nequeat: v: gr: si arctè constringatur collum, vasa illa corneæ tunicæ antea inconspicua jam conspicua fient à pressione istâ, quia sanguis in venas fluere impeditus in lateralia urgetur, dempto verò obstaculo rubor evanescit. Par ratio est in uterinis vasis, ubi dantur vasa lymphatica, sive minimæ extremitates arteriarum in uteri cavitatem hiantes. Effluere verò hunc sanguinem ex vasis lateralibus illis (quæ in naturali suo statu non sanguinem sed humorem pro partium lubricatione recipiunt) dilatatis patet ex lochiis, quæ sensim colorem suum sanguineum remittunt. Videndum jam est quamnam sit causa primæ eruptionis mensum in juvenculâ, utque verbo uno expediam, nil aliud est quàm plethora, hæcque indè oritur quòd in virgine à nativitate usque ad pubertatem sanguinis vi viscerum conferti copia augetur; augmentum enim tale est necessa-

rium omninò ad vasorum majorem distensionem, virginisque incrementum: postquam autem illa ad limites suo incremento præstitutos pervenerit, ita ut vasa dilatarì & distendi non possunt, necesse est ut oriatur plethora ab isto sanguinis augmento, quod adhuc manet, nam nulla est ratio cur illud cesset, cum vis viscerum quâ conficitur, aded non minuatur, & augeatur potius: sanguis itaque superfluus expelli debet per vasa minùs resistantia, qualia sunt uterina, aliàs agrotabit virgo. Si verò quæratur undè fit quòd fluxus hi menstrui non viris cum fæminis sint communes; ratio est quòd viri incrementi sui limites seriùs attingunt quàm fæminæ, simul ac verò ad istos pervenerunt etiam in iis excretio aliqua stas temporibus augetur; ex observatis enim Sanctorii constat quòd singulis mensibus in viris contingat plethora, quæ sive largiori sudore, sive urinâ, sive aliâ excretionem tollitur; simile quid mulieribus, quibus menstrua non fluunt, quandoque contingit, indèque sanæ conservantur. Notandum porrò omnes fæminas minori diaphoresi gaudere quam viros, quibus autem fæminis copiosa valdè fit

diaphoresis, ut virginibus, iis non omnino, aut saltem parè admodum, menstrua fluunt; illæ verò quæ sunt laxo & frigido corporis habitu, vitamque otiosam degunt, menstrua ut plurimum copiosa habent.

Theorem: Quò sumus propiores origini nostræ, eò vis premens cordis magis prævalet resistentiæ omnium vasorum corporis simul; patet hoc ex incremento animalium quæ majori proportionè crescunt in teneris annis quàm in ætate magis provec̃tâ. Hinc corpus illud cujus incrementi terminus propior est suæ origini, debet, cæteris paribus, habere vasa laxiora & molliora quàm illud cujus incrementi terminus ab origine magis est remotus, cum itaque fæminæ citiùs ad acumen proveniunt quàm viri, necesse est ut habeant vasa quoque magis explicabilia & mollia. Videndum porrò jam cur sanguinis superflui in mulieribus determinatio fiat ad uterum, constat quidem id indè fieri quoniam in muliere ad terminum sui incrementi appropinquante nullibi in vasis minor est resistentia quàm in abdomine, indèque nullibi minor quàm in pelvi, ibique nullibi minor quàm in utero; mulieres enim habent pro

ratione magnitudinis abdomen longè magis extensum & expansile quàm viri, in horum etenim pelvi continentur solummodò vesica & intestinum rectum, præter quæ in mulierum pelvi continetur quòque uterus; harumque pelvis ordinario est capacior quàm respectu contentorum esse requiritur; præterèa cùm vesica quolibet momento liquidum suum recipiat, & intestinum rectum pariter suum, uterus autem nihil, patet in utero minimam esse resistentiam. Porrò nulla pars est in corpore muliebri nota, in quam sanguis à tam diversis locis influat ac in uterum; à tribus enim diversis fontibus diversæ arteriarum extremitates in unum hîc loci coeunt. Accedit hùc quòd toto tractu uterino venæ valvulis destituantur, nec suppleatur iste valvularum defectus per compressionem musculorum sanguinem venosum propellentem, nulla enim corporis pars est quæ musculis paucioribus circumpositis donatur: omnis ergò sanguis in venis contentus resistit sanguini ex arteriâ advenienti, atque indè simul ac copiâ paulò majori adest, versùs loca minùs resistentia urgetur. Tria jam cognoscimus causarum gene-

ra quibus sanguinis menstrui in muliere sanâ excretio debetur, nempe 1°. Plethoram. 2°. Sanguinis superflui determinationem ad uterum, ut potè partem minùs resistentem. 3°. Vasorum uterinorum ad excretionem aptitudinem; medicamenta itaque emmenagoga ad 3 classes reduci possunt quorum 1^a. continet ea quæ plethoram inducunt. 2^a. Ea quæ ad uterum determinant. 3^a. Topica uterina aperientia. Mulierem ergò menstruis suppressis laborantem curaturo, primò inquirendum est an materia fecernenda adsit sive an detur sanguis superfluitas, si enim hæc non adsit, medicamenta 2^a. ac 3^a. classis plus damni quàm commodi afferunt. Plethora inducitur, 1°. Omni medicamento quod facit ut ex cibo & potu vi primorum miscerum plus chyli in venas recipiatur, quàm requiritur ad incrementum sive nutritionem corporis & ad jacturam refarciendam. 2°. Omni medicamento quod viscera secunda sive sanguifera sive hæmoptoica adeò afficit & roborat, ut chylum in bonum sanguinem vertant. 3°. Remotione causarum attenuantium & distillantium sanguinem confectum. Triâ itaque habemus diversa medicamento-

rum genera sub primâ classe emmenagogorum, scilicet plethoram inducentium, comprehensa. Horum generum, 1. Continet ea quæ vim viscerum primorum sive chylicationi dicatorum augment, quibus etiam annumeranda sunt, 1°. Quæ feces inertes solvunt. 2°. Quæ solutas stimulo expurgant. Quippe notum est cavitates intestinorum mucosâ quodam à glandulis ibidem secreto, oblini semper, qui si spissescat & adhæreat, vascula minima obstruit, sicque chyli in vasa lactea transitum impedit, undè oritur inanitas sive atrophia plethoræ contraria; itaque si talis mucus adsit, ut plethora inducatur, debet iste, 1°. solvi, 2°. expelli, quapropter de iis quæ mucum istum solvunt & expellunt prius agemus, dein de iis quæ primorum viscerum vim augment. Quæ mucum dictum solvunt, sunt 1°. omnia gummi fœtida aromatica, uterina dicta, quæ ob viscositatem suam adhærent & miscent se pituitæ ob vires saponaceas, & eam solvunt, simulque stimulant, ac ejus propulsionem promovent; hinc gummi ammoniacum, assa fœtida, bdellium, galbanum, myrrha, sagapenum, opoponax ab omnibus uterina dicta sunt: hæc enim

ingesta faciliè calore corporis nostri solvuntur, dumque hærent soluta, eorum acre exhalat, viscera stimulat, & detergit lenissimè, non ergò agunt vi aliqua utero directè dicatâ, sed qualitate dissolvendi, nempè saponaceâ & aromaticâ nervis amicâ. Curaturus itaque mulierem, cui ex plethoræ defectu menses sistuntur, sic præscribat R gum: ammon: galban: sagapen: myrrh: ad ℥j olei stillat. Succin: rectificati q. s. fiant pillulæ: conveniunt ubicunque chyli ingressus ob dictam causam impeditur, ut in hypochondriacis. Omnes sales fixi sive Tacheniani sive alcalini, qui hoc peculiare habent, quòd citò præterlabuntur, undè pro tempore magnus est eorum effectus, sed brevi cessat. Huc pertinent sales fixi compositi, it: borax, ammoniacus, tartarus, vitriolum, sal polychresus, sal regeneratus Sennerti, R hujus vel illius salis ℥j solvatur in aquæ rutæ ℥iv. m. capiat ægra cochl. 1. post pil: sic se mutuò juvabunt. 3°. Omnes sales volatiles alcalini, ut sales volatiles oleosi, spirit: C: C: urinæ, sanguinis. Omnes saponis qualescunque fuerint, ad gummi enim naturam accedunt, hincque est quòd sapo ad ab-

ortum, & menstrua procuranda adeò decantetur, & sapon: Venet: ʒjv. bulb: recent: ari ʒj assæ fatidæ ʒss. m. f. pillulæ sing: gr: iij. sumat singulis bi-horiis unam; hæc sunt primarum viarum deterfiva, sequuntur jam quæ mucum solutum expellunt: talia sunt aloë, rhabbarum, colocynthis, jalappa, sagapenum, opoponax & imprimis brionia alba; hisce Medicis nomen uterinorum dedere ab effectu, quoniam solvunt simul & expellunt & aloës opt: ʒj. resin: jalap: gr: xv. colocynth: gr: v. (pro stimulo) fiant pil. sing: gr: iij. deurentur: capiat ex iis sub aurora ubi adsunt signa solutæ pituitæ & dormiat per horam unam vel alteram. Videndum jam est quænam visceribus primis majorem vim conciliant, ita ut bonum chylum conficiant & in vasa lactea propellant. Vim primorum viscerum augent illorum vim contractilem augendo, omnia quæ fibras magis rigidas reddunt; talia sunt medicamenta astringentia, ut 1°. Chalybs, nil enim in hoc casu plus conducit, præsertim si sub eâ formâ detur ut sanguini non admisceatur, sed in solida agat, fibras corroborando; si enim sanguini permisceatur, fit summum coagulans

lans & quidem hoc regimine optimè agit & fibras corroborat optimè, pro ut inde constat quòd ex eadem assumptâ statim mutetur color pallidus in rutilum, pulsus languidus in febrilem ferè; obtinet verò ejus usus cum rigiditas viscerum deest, & pituitæ copia adest; si acidum abundet, sumi debet in substantiâ sivè limaturâ; si verò mucus iners, & non acidus prædominetur, exhibeatur in vino Rhenano sivè aceto, aliæ præparationes sunt meræ nugæ. 2. Præterèa hùc pertinet cortex Peruv: quâcunque formâ datus, qui locum à chalybe proximum obtinet. 3. Hùc facit Rheum tam Ponticum quàm Barbarum. 4. Tamariscus & imprimis ejus radice cortex. 5. Capparis, indeque composita. Hinc patet summa astringentia evadere posse emmenagoga.

Sequuntur exempla pro formulis. Ubi acidum prædominatur (quod cognosci potest ex appetitu rerum incongruarum & insolitarum, ructibus acidis, torminibus cum frigoris sensu, ructibus nidorosis post sumptum acetum, & limat: ferri in mortario vitreo diù triti ℥ij Extract: Rhei ℥j Cortic: Peruv. ʒ ss. f. pil: sing: gr. v, capiat unam omni

N

bihorio. Quòd si acidum non abundet, chalybs in substantiâ datus plerumque angores, vomitus, diarrhæas, tormina excitat, tum enim non dissolvitur, sed stimulando solummodò agit, hoc itaque in casu R: vin: Rhen: Pint: ij. chalyb: contrit: ℥j cort: Peruv: ℥j leni tepore macerentur per 24 horas, vacuo stomacho ter de die, unâ horâ antè partum sumatur ℥j ss. 6°. Hùc pertinent calida illa aromatica stimulantia quæ inter destillandum plurimùm olei acerrimi præbent, ut arbor vitæ, sabina, ruta imprimis montana, rosmarinus, pulegium, majorana, matricaria.

Secundum genus medicamentorum plethoram inducentium continet ea quæ vim hæmoptoicam in corde & vasibus sanguiferis augent. Vis hæc non alia est quàm vasorum vis oscillatoria, hæcque augetur iisdem medicamentis, quibus vasibus primi generis sive chylicationi inservientibus prospectum fuerat; omnia ergò quæ chylicationem promouent, sanguificationi promovendæ sufficiunt, impossibile enim est primas vias emendari, quin simul emendentur secundæ, nec emendari possunt secundæ, primis non emendatis. Hùc accedit motus corporis in aère libero.

Tertium genus medicamentorum plethoram inducentium continet ea quæ sanguinis confecti nimiam consumptionem & difflationem impediunt, vitanda itaque sunt omnia illa quæ sudores aut nimiam perspirationem producant.

2^a. Emmenag: class: ea, quæ sanguinem plethoricum ad uterum determinant, continet, & talia sunt omnia quæ resistantiam in vasis uterinis minuunt, simul & in aliis augent. Resistentia vasorum uterinorum minuitur duplici modo, 1°. Vasa ista laxando. 2°. Refluxum sanguinis à venis inferioribus versùs cor accelerando; medicamenta, itaque hujus 2^æ. class: in duo genera dividemus. Primum continet ea quæ vasa uterina laxant, qualia sunt 1°. Omnia balnea tepida ad umbilicum usque applicata, hâcque enim ratione partium inferiorum vasa laxantur, dum superiorum vasa per æris frigus constringuntur, præsertim si corpus superius in aëre frigidiusculo collocetur. 2°. Calor quilibet externus partibus inferioribus applicatus. 3°. Unguenta, quæ constant ex pinguibus aromaticis, oleosis & salinis ut martiatum, nervinum, arthriticum, &c. hæc pedibus, cruribus, inguini illita plu-

rimum profunt. Huc pertinent emplaftra laxantia & calefacientia, imprimis ex gummi fatidis parata, quæ vafa laxant, fimul & humorem perfpirabilem coercent, undè fequitur major calor specie balnei perpetui. Huc quòque fpectant plantæ uterinæ, inter quas præftant ruta, fabina, juniperus, arbor vitæ, majorana, pulegium, ex quibus balnea, cataplafmata, unguenta & emplafta fieri poffunt.

Secundum continet ea quæ fanguinis refluxum à venis inferioribus verfus cor accelerant, ut 1°. Omnes fricções ab imo pede ufque ad inguina continuatæ, calidis, ficcisque linteis per femi-horam fingulâ vice. 2. Motus ambulatorius, mufculi enim tibiales, crurales, femorales frequenti actione fuâ venas fuas plurimum comprimunt & fanguinem fuperiora verfus pellunt. 3. Saltationis motus; qui tanti eft momenti, ut Hipp: dicit eum abortum procurare. Hæc omnia menftruorum effluxum procurant auferendo refiftentiam in venis, eâ etenim fublata, fanguis majori copiâ fluit verfus eas partes, undè major fit preffio fanguinis in vafa lateralia, indeque fequitur ejuſdem excretio.

3^a. Em: claff: continet ea quæ vafa

uterina ad excretionem disponunt, ut
 1°. Vapores aquæ simplicis calidæ inferi oribus corporis partibus applicati. 2°. Fetus laxantes per spongios, sive lintheamina applicati inguini, perinæo, vaginæ, hypogastrio; huc etiam pertinent cataplasmata, emplastra, pessaria, similiaque constantia ex laxantibus, quorum materia ex superiori *de laxantibus* doctrinâ petatur.
 3. Hic admodum commendatur vapor ex quibusdam acris, ut ex salibus alcalinis urinosis in uterum receptus, qui tamen periculo non caret, vehementer enim irritat, summamque contractionem fibrarum uterinarum excitat; cum prudentiâ itaque vapor hujusmodi debet applicari, sæpè enim sterilem reddit uterum & horrendas contractiones spasmosque inducit, est enim talis vapor acerrimus, uterum inflammans, undè facilè gangræna, sive scirrhus; utero autem violenter inflammato, totum genus nervosum spasmodicum fit; quapropter si talis vapor in usum vocetur, summa adhiberi debet cautio ne nimis acer sit; sufficiat ergò vapor qui ex spiritûs salis ammoniaci pauxillo & multâ aquâ commistis & tepidatis exhalat, nequaquam verò adhi-

beatur vapor iste acerrimus, quem Empiricus quidam excitare solebat in hunc usum commiscendo urinam & calcem vivam, iisque ignem supponendo.

Corollaria.

1. Hinc patet aristolochica esse uterina 3ra class: supponitur enim plethora hinc jam præsens & determinatio ad uterum, aliàs non est opus lochia movere. 2. Ecbolica sunt eadem, sed fortiora; quibus si adjungantur sternutatoria, fortissimè agunt. 3. Abortiva sunt quæ uterum aperiunt, fætumque & placentam expellunt. Talia sunt 1°. Nimia sanguinis copia. 2°. Omnia determinantia fortiter ad uterum. 3°. Quæ violenter uterum constringunt; hinc referendus est vapor salis ammoniaci utero gravidæ exceptus, quo non est potentius abortivum, tamen periculum ingens inde est, ut supra dictum. 4°. Omnia ecbolica abortiva cautè adhibenda sunt, nam omnia sunt corpori noxia, & non solum fætus, sed etiam matris cum periculo propinantur.

TERTIA CLASSIS
MEDICAMENTORUM,

*Quæ in solida & fluida simul
agunt.*

CAPUT I.

De aperientibus.

Medicamenta aperientia sunt, quæ
meatus obstructos aperient; ho-
rum 3 classes sunt, quarum 1^a. Conti-
net ea quæ vasa laxant, de quibus
anteà. 2^a. Continet ea, quæ liquida
attenuant, resolvunt ac diluunt, de
quibus hæcenus. 3^a. Continet quic-
quid postquam vasa laxata sunt & li-
quidum attenuatum, utraque in mo-
tum agit, & circulationem promovet.
Ad aperiendum quippe vas aliquod ob-
structum, hæc tria necessario requi-
runtur; primò ut vasa laxentur, dein
ut materies impacta resolvatur aut sal-
tem diluatur, postremò ut circulatio
in isto vase promoveatur. Hinc patet

N iiiij

quàm temerariò afferunt nonnulli aperientia specifica dari, qualia esse dicunt scordium, marrubium album, spiritus salis ammoniaci.

C A P U T I I.

De discutientibus.

Discutientia sunt quæ liquidum vel in vasis vel extravasatum stagnans aut coagulatum dissipant, sine sensibili continui solutione in externis, hæcque tot sunt quot sunt stagnationis aut extravasationis causæ. Stagnat in vasis liquidum, tumorque fit, 1°. A plethorâ, tuncque tumor ruber apparet, tali in casu summè discussiens est liquidi evacuatio, quod stagnans à tergo urget; ergò V. S. tumores rubros tollit. 2°. Fit talis tumor ab inflammatione, quo in casu verum discussiens est a) Quicquid vasa laxat. b) Quod vas laxatum variè movet, applicando nim: potentias motrices valdè contrahentes & dilatantes; hoc igitur fit mittendo sanguinem & frictionibus externis. c) Quicquid vasa deplendo liquida revelit, resolvit, attenuat & diluit. 3°. Tumor oritur ex crassitie coacti sive coa-

gulati liquidi, hunc discutit aperiens solummodò. Liquida extravasata discutuntur quando in vasa sua rursùs adiunguntur; hoc autem fit 1. Vasa absorbentia liberando, quantum fieri potest, à liquidis distendentibus (hæc vasa absorbentia à Vieussens in plurimis visceribus per microscopia detecta sunt, & terminantur in venas, eodem modo ac vascula excretoria oriuntur ab arteriis; vide *System: nov: vasorum*) quod fit summâ sanguinis missione, vel hydragogorum usu, ubi V: S: non est permessa, quæ duo non debilitant in hoc casu, sed reficiunt potiùs & quidem hoc in casu plurimùm prosunt, si modò simul adhiberi possunt. 2°. Omnibus aperiens. 3°. Vi externâ premente sive ficcante corpori applicatâ N: B: Discussuentia contrâ scirrhus nequaquam valent.

CAPUT III.

De emollientibus.

E Molliens est omne illud quod partem corporis nostri induratum & in unam molem compactam in priorem statum liquidi contenti & solidi continentis reducit. Induratio in corpore nostro fit, 3 potissimum modis, nempe 1°. A nimia liquidorum coctione & pressione, hac etenim ratione partes fluidissimæ exprimuntur & crassiores in molem compactiorem adiguntur; hinc vasa partim inanita brevissimo spatio in unum concresecunt, vel crassa stagnantia seu impacta cum suis concresecunt vasis. 2°. A coagulo, quod à propria liquidorum natura oritur; tale enim coagulum dari patet ab albumine ovi quod ab igne coagulatur, licet testâ manet inclusum. 3°. A coagulo superinducto mistura alicujus corporis coagulantis.

Emollientia sunt vel interna vel externa. Interna sunt quæ usurpantur specie halitus, suffumigii injecti, deglutiti, talia sunt 1°. Aqua in vaporem soluta, quâ nil plus emollit, sed non

debet esse nimis fervens, tunc enim constringit, sed calida & tunc maxime emollit, ut patet in ossibus philosophicè calcinatis, quæ plus à vapore quàm à coctione emolliuntur. 2°. Juscula ex omnibus animalium partibus, præsertim ex mesenterio & intestinis. 3°. Vitelli ovorum crudi, qui licet nullam habent acridinem, tamen resinas & gummi solvunt. 4°. Decocta omnia ex farinaceis blandis imprimis frumentaceis, quæ expressa dant oleum blandissimum benignitate oleum amygdal: dulce referens, ut secale, triticum, avena, hordeum, milium, pistachia, imprimis eorum farina & quoque semina quatuor frigida majora & minora. 5°. Decocta ex herbis mucosis farinosis, quæ insipida ferè sunt: tales herbae sunt omnes malvarum species, branca ursina, verbascum, parietaria, mercurialis, violaria, glycyrrhiza, papaver erraticum, saponaria, quæ omnes cognoscuntur ex lentore succi sui. 6°. Decocta ex similibus fructibus mucosis dulcibus, ut sunt ficus, sebesten, uva corinthiaca, passulæ majores. 7°. Succu plantarum non acres, ut mel, saccharum, cassia, manna. 8°. Olea expressa ferè insipida, ut amygd: dulce

coco, pistac: seminis papaveris albi; hyosciami, olivarum, lini, nucum jugland: 9°. Cremor lactis dulcis & butyrum recens. Emollientia externa eadem sunt; sed applicata formâ litus, unguenti, forûs, balnei, vaporis, cataplasmatîs, emplastri, embrocationis. Litus sunt pinguia, chylosa, medullosa compacta corpori illita, ut medulla ossium &c. unguenta sunt litus crassiores constantes ex oleis quibusdam & pinguedine. Fofus sunt decocta per corpora spongiosa corpori calidè applicata. Cataplasmata sunt ipsa emollientia aquâ cocta, & corpori applicata. Emplastrum est simile quid in majorem consistentiam redactum. Embrocha est stillicidium instar pluvii in partes cadens. Horum omnium emollientium nullum plus præstat quàm vapor calidus animalis recenter dissecti; ut si brachium immittatur in corpus animalis recenter mactati, quod remedium nullibi plus in usum vocatur quàm in Italiâ. Hæc omnia id boni habent quòd etsi ad indurata applicentur, nunquàm tamen nocent, cum aperientia, &c. sæpè augeant inflammationem, scirrhusque & caneros generant.

CAPUT IV.

De astringentibus.

DE his & de corroborantibus in historiâ solidorum actum est sub tit: *Contrahentium*, in historiâ fluidorum sub tit: *Condensantium*, *coagulantium* & *incrassantium*. Hic verò considerantur astringentia quatenus vim vasorum contractilem augment, simul & liquida inspissant, & talia sunt omnes fructus immaturi, hi enim fibras accurtant, & liquida condensant. Indurantia sunt eadem cum astringentibus, ac proindè non necesse est ut de iis aliquid dicatur. De detergentibus, emundantibus & erodentibus aliquid dicendum. Detergentia sunt quæ corpori applicata alienum aliquid adhærens removeere possunt absque corporis læsione, cui adhæret. Alienum corpus vocamus quod non potest unum corpus constituere cum eo, cui adhæret, ut est grumus sanguinis vulneris lateribus adhærens: debet autem propter tenacitatem adhærere, nam telum sive spina inhærens huc non spectat. Detergentis itaque medicamenti objectum

nullum est nisi tenax, idque necessariò
 est ex oleo indurato; alia enim indu-
 rata sivè coagulata non adhærent prop-
 ter viscositatem & tenacitatem. Deter-
 gens ergò debet primò dividere illud
 tenax, deindè in talem statum reduce-
 re ut ab aquâ solvi & ablui possit;
 cum verò sit oleum, cum aquâ solâ ne-
 quaquam abluitur; idem verò si vi-
 tello ovi priùs fricetur, cum aquâ postea
 facilè misceri potest & educi. Hùc er-
 gò faciunt omnia saponacea & lixivìa
 summè alcalina, hæc bina disponunt
 tenax admiscendum cum aquâ; sapo-
 nacea sunt omnia olea quæcunque sa-
 libus commista; hæc verò si internè
 applicentur, debent esse lenia, aliàs
 erodent; sunt autem duplicia, 1°. Na-
 tiva, inter quæ primaria sunt, aloë,
 mel, manna, cassia, saccharum, lac
 omne blandum vegetabilium, ut lactu-
 cæ, cichorei, taraxaci, scorzonæræ,
 & succus saponariæ. Hùc pertinet ani-
 malium bilis, quæ in ulceribus gluti-
 nosis sordidis optima est, hùc quoque
 spectat ovi vitellus qui optimus est,
 modo bilis pauxillo admisceatur. 2°.
 Artificialia, ut sapo Venetus niger,
 sal volatile oleosum, tartarus regene-
 ratus Sennerti, tinctura tartari ex sale

fixo cum spiritu vini. Elixiria cum salibus alcalinis & aquâ composita. Emundantia sunt quæ detergunt & abluunt simul per vehiculum aquosum : huc ergo referuntur omnia quæ vi propriâ eliquant id quod adhæret, idem per vehiculum aquosum diluunt & expellunt. Erodentia sunt, quæ non modò tenax adhærens, sed & etiam semicorrupta vasorum ramenta usque ad carnem vivam resolvunt, debent autem carnem vivam intactam relinquere, aliàs sunt caustica. Erodentia ergo sunt 1°. Omnia dolorem excitantia, quæ antea descripta sunt. 2°. Attenuantia, resolventia, putrefacientia. Si ulcera mali moris (quæ semper in pinguedine hærent, ibi enim facilè serpunt & dicuntur phagedenica) sint curanda, in iis nihil proficere possimus, nisi liquida per interna valdè moveantur & expellantur, & separatio fiat per corrodentia externa, inter quæ præcipua mercurialia præcipitata, superimposito emplastro calefaciente; sequenti die tollatur quod putrefactum est, & de novo applicetur mercur: usque dum omnia consumantur, quæ consumi debent, i: e: donec glandulæ omnes infectæ auferantur. Si propter fæ-

torem indè ortum aliquis à mercur: usu abhorreat, adhiberi possunt spiritus urinosi volatiles cum cupro in iisdem soluto, hacque solutione quæ optima est, tangatur ulcus vel ejus loco sumatur elixir proprietatis cum sale tartar: præparatum & purâ aquâ.

C A P U T V.

De calefacientibus.

Calefaciens est quod corporis calorem auget, cujus operandi rationem ut melius percipiamus, nonnulla de calore sunt præmittenda. Quicquid ex frigido fit calidum, ideò incallescit vel quia ignis ei actu applicatur, vel quia motus ei inducitur per attritum. Ad calorem verò per attritum producendum tria sunt necessaria, nempe 1°. Corporum contactus. 2°. Corporum motus. 3°. Corporum ad se invicem pressio. Hæc tria nisi concurrant, calor nequaquam producitur; contactus enim corporum absque motu & pressione sive attritu non facit calorem, attritus quòque levis, i: e: absque corporum versus se invicem pressione notabili nullum excitat calo-

rem, saltem sensibilem. Hinc sequitur
1°. Quòd quò pluribus in punctis se
mutuò tangant corpora attrita, sive,
quò idem est, quò maiores sunt eo-
rum superficies secundum quas se mu-
tuò tangunt, eò cæteris paribus ma-
jor est calor per attritum excitatus. 2°.
Quo violentior est corporum motus,
eo cæteris paribus major est calor. His-
ce tribus axiomatis (talia enim esse
quis facilè percipiet qui ad ea atten-
derit) quartum addemus quò univer-
saliter experientiâ habemus confirma-
tum, nempè 3°. Quò corpus aliquod
magis solidum est, eò cæteris paribus
ex actuali ignis applicatione, vel alte-
rius corporis attritu magis incalescit.
Corpora nostra calefieri possunt vel
externè vel internè. Externè in cor-
poribus nostris excitatur calor, 1°. Ap-
plicatione ignis aut corporis alicujus
calidi. 2°. Frictione & attritu. Inter-
nè calor excitari potest 1) à calore ex-
terno excitato 2) Partium solidarum
ad se invicem attritu, it: & simili flui-
dorum ad se invicem attritu.

Partes solidæ ad se mutuò teri pos-
sunt in omnibus juncturis, cùm autem
in iis præter partes ligatas & ligantes
dantur quòque liquida lubricantia quæ

partes interjacent, hinc planè constat quòd quamdiù liquidum illud præstò est, calor non possit augeri ita ab attritu ut morbosus sit, quàm primum verò illud deficit, tùm ab attritu solidarum partium nimis excitatur calor, ut in podagrâ, arthritide, scorbuto 3) A mutuâ solidarum & fluidorum in se invicem actione. Theor: 1. In corpore nostro, vasis & liquidis iisdem manentibus, si augeatur motûs projectilis velocitas, augebitur quòque calor per axiom: 2 & 3. hincque quicquid circulationis velocitatem auget, est calefaciens, ac proindè, 1^a. class: calefacientium interiorum continet omnia quæ vel solida stimulando, vel liquida movendo circulationem augent, qualia sunt omnia æcria, scilicet spiritus vini quatenùs stimulat, est calefaciens. Coroll: 1. Si in corpore nostro, vasis & liquidis iisdem manentibus, calor augeatur, planè indicat hunc motum projectilem esse auctum. Theor: 2. In corpore nostro, vasis & motu projectili iisdem manentibus, si liquidi densitas augeatur, augebitur quòque calor per axiom: 2. 3. 4. hinc 2^a. class: calef: interiorum continet ea quæ condensant fluida, hinc frigus calefacit

edò plus, quò plus agit, si modò non
supprimat omnem motum; condensat
enim liquida nostra, hinc post magnum
frigus externum semper sequitur ma-
jor calor internus, & observavit Hipp:
ventres sivè cavitates liquida conti-
nentes calidiores esse hyeme quàm æsta-
te. Coroll: 2. Si vasis & motu pro-
jectili iisdem manentibus, calor augea-
tur, planè indicat liquidorum densi-
tatem auctam esse, remedia sunt rare-
facientia. Theor: 3. In corpore nostro
liquidis & motu projectili iisdem ma-
nentibus, si vasa coarctentur, augebi-
tur calor per axiom: 1. undè 3. class:
calesc: continet 1°. Omnia quæ vasa
comprimunt ut vestes arctæ, stragula
densa, aër gravis, aqua frigida am-
biens & frigus; ergò quicumque hæ-
morrhagiis obnoxius est, hæc, quan-
tùm fieri potest, evitare debet. 2°. Quæ
vasa contrahunt, *vide contrahentia.*
3°. Quæ externè vasa obstipant; mo-
dò motum sanguinis non impediunt.
Coroll. 3. Si liquidis & motu projec-
tili iisdem manentibus, calor augeatur,
vasa arctiora fiant necesse est; hinc val-
dè imminutis liquidis calor tamen per-
stare potest in nonnullis morbis, ut
in tabidis, omnes enim hecici ob ca-

lorem exsiccantur, undè fibræ eorum fiunt rigidissimæ & contractissimæ & ob marasum plurima illorum vasa concidunt; quapropter in reliquis liquidum, licèt illud quòque imminutum sit, valdè coarctatur. Coroll: 4. Si velocitas liquidi ejusque moles simul augeantur, reliquis iisdem manentibus, erit calor in ratione compositâ utriusque, & generaliter si prædictorum duo quævis augeantur tertio eodem manente, crescet calor in ratione compositâ duorum auctorum. Coroll: 5. Si velocitas & moles liquidi, nec non arctatio vasorum simul augeantur, summus oritur calor.

C A P U T VI.

De frigefacientibus.

F Rigus in corpore excitatur per causas oppositas calefacientibus; ergò frigus externum fit, 1°. Applicatione corporum frigidorum, hæcque prout docet experientia, eò magis frigefaciunt, quò solidiora sunt; sic aqua frigida plus frigefacit quàm aër frigidus, balnea ex aquâ simplici minùs frigefaciunt quàm ex aquâ salinâ quæ

sunt. Hùc referenda sunt ventilabra & venti, quæ corpus frigefaciunt quatenùs atmosphæræ partem nos proximè ambientem removent, aliamque substituunt, nam atmosphæræ portio quæ corpus aliquod calidum proximè ambit, semper calidior est portionibus quæ magis sunt remotæ. 2. Omnium externorum in corpora nostra attritum tollendo, Frigus internum fit, 1º. A frigore externo. 2º. Tollendo, sivè minuendo tritum partium internarum solidarum & fluidarum inter se; hinc corpori majus frigus conciliari non potest, (demptis causis externis) quàm quod à morte fit.

Theor: 1. In corpore nostro, vasis & liquidis iisdem manentibus, si motus projectilis minuatur, minuetur quòque calor sivè augebitur frigus per axiom: 2. Hinc 1ª. class: frigefacientium continet ea quæ motum projectilem minuunt, hic autem pendet à solidorum vi contractili, eaque à stimulo solidis applicato; quò enim hic major est, eò quòque major fit vis solidorum & è contrà: quicquid ergò stimulantium vires destruit, pro refrigerante habendum est; undè 1º. Omnia diluentia frigefaciunt, ut serum lactis, aqua,

hydrogala, quæ omnia calidè sumpta plus agunt penetrando & laxando. 2°. Obtundentia sive quæ acrem stimulum infringunt, qualia sunt omnia acida respectu alcalinorum, & alcalina respectu acidorum; hinc si calor ab acido fiat, ut sæpè in hypochondriacis, alcalia erunt refrigerantia, & si acre oleosum sit causa caloris, saponacea refrigerabunt; sic calx in aquâ soluta est refrigerans respectu alcalinorum oleosorum (acida saponacea sunt succi fructuum horæorum recenter expressi) 3°. Involventia sunt quæ acria stimulantia involvunt; talia sunt omnia oleosa blanda vegetabilium, gelatinosa, farinacea, terrestria, pinguis; hinc ptisana optimè refrigerat. 4°. Expellentia sunt quæ stimulantia impacta excutiunt, & extrà corpus derivant; hinc hoc in loco frigefacientia sunt ea quæ in se considerata calefaciunt, ut vomitoria, purgantia, diuretica, diaphoretica. Theor: 2. In corpore nostro, cæteris paribus, si vasa minùs fiant elastica, orientur refrigeratio per axiom: 2. 3. hinc 2^a. class. refig: continet laxantia, indèque reddi potest ratio cur balnea refrigerant. Theor: 3. In corpore nostro, reliquis iisdem manentibus, si liquidi

densitas minuatur, minuetur quòque calor per axiom. 2. 3. 4. Densitas liquidi minuitur attenuando & diluendo. Hinc 3. class. refrigerantium continet attenuantia & diluentia qualia, sunt omnia aquosa & nitrum quod maximè attenuat; hincque omnes plantæ nitrosæ sunt optimæ. Hinc patet cur in morbis inflammatoriis ubi sanguis est densissimus, attenuantia adeò laudantur. Theor: 4. In corpore nostro, reliquis omnibus iisdem manentibus, si vasa capaciora reddantur, minuetur calor per axiom: 3. Hinc 4ª class: refriger: continet omnia illa quæ vasorum capacitatem augeant, qualia sunt humectantia, laxantia, aperientia, deobstruentia. Hinc quòque patet cur tempestas tonitruosa, quæ aërem levem reddit; frigore statim semper excipiantur; hinc denique patet cur vestibis laxis induti, aut sub stragulis levibus jacentes frigidi simus, ut & cur homines vasa laxa habentes, ut mulieres & obesi, plerumque frigescant.

CAPUT VII.

De attrahentibus.

A Ttrahentia sunt quæ corpora aliqua in nostro corpore hærentia è loco, in quo hærent, in alium transponunt, ad hoc autem tria sunt necessaria, 1°. Ut materia meabilis sive ad motum apta reddatur. 2°. Requiritur causæ, quæ materiam meabilem redditam pellant in locum destinatum vel quæ loco destinato applicatæ materiam ad eundem locum trahant. 3°. Requiritur ut via intermedia libera sit, quæ materia tracta sive impulsæ ad locum destinatum absque impedimento pervenire potest. Hinc 3 sunt medicamentorum attrahentium class. quarum 1^a. continet omnia illa quæ materiam reddunt meabilem, ut 1°. Omnia quæ solida stimulant, de quibus hætenus. 2°. Omnia quæ materiam mobilem reddunt, motum & translationem producant, qualia sunt 1°. Omnia quæ pellunt materiam è loco, undè erat movenda, in locum determinatum, ut (a) vis cordis & arteriarum (b) motus frictionis & compressionis in vasis

vasis, quibus non sunt valvulæ; sic frictione tumores de loco in locum transferuntur. 2°. Omnia quæ resistantiam minuunt in loco in quem movenda est materies, ut *a*) V: S: & arteriotome; sic per unam arteriam totam massam sanguinis evacuare possumus; scarificationes, fonticuli, setacea, fistulæ, omnia erodentia remedia hæc faciunt, resistantiam tollendo. *b*) Frictio, quæ resistantiam tollit, quatenus promovet sanguinis motum per venas. *c*) Quæ aëris externi pressionem tollunt in loco, ut cucurbitæ, suctio; hinc Hipp: in pleuritide voluit latas & amplas cucurbitas applicatas esse, quo omnis inflammatio in cutem derivetur. *d*) Emollientia & laxantia, de quibus antea. 3°. Omnia attrahentia specifica, ut animalia venenosa quæ corpori applicata vel viva vel mortua ad se trahere dicuntur suæ indolis venenum. Sic scorpio contritus, ut & bufo vivens aut mortuus ad motus proprium elicit venenum; sic rabidi canis caro vulnere ab eodem inflicto applicata, priusquam radices nimis profundas egerit, nonnullos sanat; sic *lapis de serpente* dicitur, si vulnere à bestia venenosa applicetur, ibidem hæere usque dum

totum exhauserit venenum, tùm sponte suâ decidere: dicitur etiam si lacti immittatur, iterùm depurari & virtutem suam recuperare. 3^a. Class: ea continet quæ viam mediam præparant, qualia sunt, 1°. Quæ vasa laxant. 2°. Quæ liquida meabilia reddunt. 3°. Quæ suppurationem procurando viam apertam reddunt.

CAPUT VIII.

De repercutientibus.

Repercutientia sunt quæ materiam in corporis parte aliquâ internâ hærentem magis adhuc versùs interiora pellunt. Horum actio eadem est cum attrahentium actione, mutatis solummodò terminis à quo & ad quem. 1^a. Class. repercutientium non differt à primâ attrahentium. 2^a. Class: continet (loco attrahentium quæ commodè applicari internè nequeunt) evacuationes, ut purgationes per hydragoga, venæ sectionem, ptyalismum, quæ agunt quatenùs materiam revellunt è loco. 3^a. Class: continet omnia actu frigida, fibræ enim à frigore constrictæ materiam versùs interiora propel-

lunt, hinc aqua frigida, acetum frigidum conducunt, & quidem quò densius & compactius est corpus frigidum, eò melius. 2. Omnia stiptica, contrahentia & constipantia externè applicata.

C A P U T I X.

De maturantibus & suppurantibus.

Suppurantia sunt quæ corporis vivi partem aliquam in pus convertunt (corporis vivi) quia nemo hærenus unquam liquida vel solida cadaveris in pus convertere potuit. Pus est materies spissa, utcumque pinguis, cum aquâ tamen miscibilis, coloris subalbidi, odoris & saporis nullius, modò laudabile sit. Nulla unquam fit suppuratio nisi fracta sint vasa, ita ut liquidum effluat, à nemine enim pus unquam observatum est à vase aliquo rupto effluere statim ab ejus ruptura; verùm quod effluit liquidum post aliquod temporis spatium, evadit pus stagnando, prout indè patet quòd si vulnus continuò abstergatur, pus in eo nequaquam reperiatur; liquidum ergò extravasatum stagnando in pus con-

vertitur caloris ope, pars quippè liquidissima exhalat, viscosior verò remanens pus constituit, quod quamdiù blandum sit, optimum est balsamum; diutiùs verò commorando per eundem calorem vertitur in liquidum tenuissimum flavum, cineritium, rubellum, tandemque nigrum, acre, erodens, nervis inimicum. Medicamentum ergò suppurans est quicquid vascula rumpit, liquidumque effundit, effusum cum solidis fractis miscet, dissipat quod maximè liquidum est, tandemque reliqua movet & coquit. Suppurans requiritur ubi materies impacta resolvi & extravasata resorberi nequit. Vitetur ergò suppuratio ubi materies peccans in pus converti nequit, ut in scirrho, cancro, exostosi: vitetur ergò in locis undè pus factum educi nequit, ut in partibus externis. Suppurantia omnia ad 3 class. possunt reduci, quarum 1^a. Continet ea quæ vasa leniter stimulando dissolvunt, ut 1°. Gummola aromáticas partes mobiles habentia, ut gummi ammoniacum, bdellium, galbanum, myrrha, elemi, opopanax, sagapenum, tacamahaca. 2°. Cepæ asatæ cum farinâ & oleo junctæ. 3°. Mel cum aliis mistum. 4°. Laurus,

camomelum, crocus, melilotus, sambucus. 2ª Class: continet ea quæ partes antea stagnantes & alias sejunctas inter se jungit per vim vitæ superstitem; fit autem hoc ope attrahentium quæ mobiles liquidorum partes determinant ubi pus fieri debet; huc itaque pertinent, 1°. Omnia aquosa calida, quæ vasa laxant, undè major motus ad locum dictum. 2°. Humectantia sive aquosa, viscosa, ut anagallis, lens palustris, nymphæa, parietaria, &c. quæ omnia aquosa glutinosa continent. 3^a. Class: continet ea quæ liquida in locum determinatum mota coercendo impediunt ne per corporis calorem nimis dissipentur; huc itaque spectant omnia quæ poros ita occludunt, ut materia ibi retineatur, & moveatur interim, nec tamen exhalari possit: hæc autem sunt emplastica, ut 1°. Gummi aromatica respectu partis glutinosæ & inertis, respectu verò partis acris & volatilis agunt stimulando. 2°. Mel coctione tenax redditum. 3°. Omnes farinæ ex fabis, pis, ciceribus, lino, frumento. 4°. Ficus, præsertim si acrior pars leni igne expulsa sit. 5°. Cera. 6°. Vitelliorum. 7°. Butyra recentia. 8°. Pin-

guedines omnium animalium. 9°. Olea blanda expressa. 10°. Herbae emollientes dictae.

Corollaria.

1. Cùm tria sint ad suppurationem necessaria ; hinc patet quantus sit illorum error , qui medicamenta nonnulla absolute & inse considerata semper habent pro suppurantibus , cùm reverà talia non sint , nisi quatenus cum aliis conjunctim applicentur. 2. Variæ suppurantium formulæ ordinari possunt & debent , prout materia suppuranda est magis minusvè mobilis , magis minusvè profunda sub cute , prout in parte est magis minusvè glandulosâ. Sic si sit inflammatio ingens suppuranda , omissis 1^æ. class. medicamentis , ea solummodò secundæ ac tertiæ adhiberi debent ; si verò materia lenta sit , & vis vitæ debilis , tum 1^æ. class. suppurantibus opus est. Sequuntur formulæ suppurantium in tribus classibus diversis. 1°. Ad inflammationem valdè calidam suppurandam : R acetosæ recent: m: iv. butyr: recent: ℥ij. farin: secul: q: s: ut lenissimo igne fiat cataplasma. Acetosa alcalinis resistit , farina fecalis in calore omnium facil-

limè acefcit : in inflammationibus autem valdè calidis liquida femper tendunt in alcalinam naturam: hæc formula idèò optima eft ad bubones in peste , additur tantùm butyrum quia gravius emplaſtrum non eft adhibendum ob gangrænæ metum. 2°. In frigido caſu ſivè tumore frigido cum inertia vitæ & liquidi hærentis , ꝛ flor: cham: ſamb: melilot: ana: ꝛ ij. croci ꝛ ſſ. gum: galban: in vitell: ovi ſolut: ꝛ j ole: cham: ꝛ j farin: orob: q. s. ad cataplaſma. Hæc methodus gummi ſolvendi optima eft in caſibus ubi aperiendum eft. Hæc formula optima eft ubi ſcirrhi metus. 3 . Ad glandulas ſcirrhoſas in pus convertendas (ſi verò tumor lentus ſit , ut in bubone venereo , aliâ opus eft formulâ) ꝛ mel. ad tenacitatem cocti. ꝛ ij. Ficum recent: contuſ: ꝛ ij cepar: ſub cineribus aſſat: ꝛ iij ole: lilior: alb: 4 . s. fiat cataplaſma. Hæc formula ſuppurationem abſque magnâ inflammatione eleganter promovet. Maturantia ſunt quæ ſuppuranda ita ſolvunt, ut tota materies in locum unum coeat abſque diſiſione aliqua aut ſeparatione per cellulas factâ, eo fine , ut emiſſario factò , omne ſup-

O iij

puratum unâ vice expellatur. Cùm jam ea quæ suppuranda sunt, nil aliud sunt quàm solida semi-fracta, & liquida stagnantia, maturans aliud non est quàm suppurans diù adeò applicatum, ut inde omnia resoluta sint. Maturationem factam esse cognoscimus ex summâ partis mollitie & fluctuatione. Quò diutiùs materia suppuranda clausa manet, eò faciliùs coquitur, & quidem summoperè cavendum est ut omnes partes induratae circumquaque molles fiant, antequàm aperiatur cutis, eâ enim apertâ haud facilè ad suppurationem duci potest quod priùs non erat suppuratum.

QUARTA CLASSIS
MEDICAMENTORUM,

*Quæ in solida & fluida simul
agunt.*

CAPUT I.

De topicis.

Topicum est medicamentum locale quod singulari corporis parti medetur actione seu vi quâdam ei parti propriâ, & diatâ. 2°. Omne ergo topicum debet habere talem actionem sive vim quæ specificè emendet liquida & solida illius partis, cui dicitur. 3°. Illud fit quia suâ mole tendit ad eam partem, vel quia eò itura ita præparat, ut quandò eò delata sunt, topicè agant. Hinc topicum duplex est, vel quod suâ mole & substantiâ parti applicatur, ibique agit, vel quod præparat alia quæ ad partem mittuntur. Sic v: gr: cephalicum vocatur quod stomacho receptum & ad caput dela-

tum in idem operatur, vel quod sanguinem aliàs ineptum, ità præparat & disponit, ut capiti proficit, & medeatur. 4°. Quidquid ad partem aliquam vadit, vel eò tendit lege universalis circuli, vel aliam quandam per vim eò determinatur. 5°. Lege universalis circuli nullum dari potest topicum, nisi ei insint conditiones aliquæ mechanicæ, ut motu universali magis in hunc quàm alium locum abeat. Sic v. gr. si globulus unus ex mercurio & alter ex cerâ ex corde simul projiciantur, his tales insunt conditiones, ut prior versùs superiora, posterior verò versùs inferiora feratur, nam mercur. globulus, cùm sit gravissimus & solidissimus, motum suum secundùm lineam rectam diù conservabit, indeque in caput feretur. Cereus interim cùm sit levissimus, motum suum sursùm & in lineâ rectâ citò amittet, & versùs inferiora detru-detur; hujus veritas evinci potest ex doctrinâ projectionis liquidorum per fistulas; patet ergò talia medicamenta dari posse, vide Boyl: *de medicinâ hydrostaticâ*. 6°. Determinatio ad locum fit medicamentis attrahentibus. 7°. Hæc specifica dicta quæ vel ipsi parti applicata, vel eò itura præparando

agunt, vel agunt laxando, vel stimu-
lando, vel contrahendo, vel conden-
fando, vel movendo, vel attenuando,
&c. secundum doctrinam hactenus ex-
positam de actione medicamentorum.
8°. Ergò vis topicorum consistit in de-
terminatione ad certum lacum 9°. Ideò-
que tota topicorum doctrina consistit
in descriptione causarum determinan-
tium. 10°. Topica omnia ab effectu di-
vidi solent in calida & frigida.

CAPUT II.

De cephalicis.

Cephalica sunt quæ cerebrum pe-
culiariter spectant, non autem
alias capitis partes. Cerebri functio-
nes sunt duæ, nempe spiritus secerne-
re & eosdem distribuere; utque hæ
functiones rectè procedant, requiritur
vasorum adaptatio & liquidorum de-
bita solutio, ideòque quicquid vasa
adaptat & liquida debitè dissolvit, est
cephalicum. Cephalica sunt duplicia,
nempe 1°. Calida quæ tenui oleo, sa-
le & spiritu abundant; omnia ergò
attenuantia huc pertinent, imprimis
quæ simul odore & sapore grata sunt,

O vj

324 *phtharomicis, odontalgicis,*
ut abrotanum tenuifolium, betonica,
chamædrys, calamintha, origana om-
nia, majorana, melissa, salvia, ros-
marinus lavendula; huc quodque spec-
tant insecta nonnulla, ut aselli, item
castorei spiritus, ut & sal volatile oleo-
sum, olea aromatica, &c. 2°. Frigida,
quæ grato odore nares absque calore
afficiunt, ut rosa, viola, lilia, lilia
convallium, &c.

C A P U T III.

*De ophthalmicis, odontalgicis, otalgi-
cis & stomaticis.*

Oculi functio est videre, & quid-
quid illam impedit, dicitur ocu-
li morbus, ut palpebrarum vitia à pa-
ralysi aut tumore orta, quæ à morbis
ejusdem nominis in aliis partibus non
differunt; læsa cornea, sive inflamma-
ta, ejusdem phlyctenæ, hydatides, co-
lor ejus non naturalis, opacitas, exul-
ceratio, cicatrix, corpus ei internè ac-
crescens, quæ omnia non aliâ ratione
consideranda sunt quàm si aliam ali-
quam partem infestant. Oculus porrò
non videt qui in humoribus ejus ali-
quid mali habet, ut suffusio, catarac-

ta, &c. ob nervi optici vitia ; ut cùm lymphatica per tunicam retinam largissimè (ut nuper demonstravit Ridleyus) dispersa tument ; his in casibus cùm nil externè applicari possit, præcipuum medicamentum est mercur: ad salivationem excitandam datus, non quòd specificè agat in oculus, sed universali operatione in totum corpus. Oculus porrò peccat immobilitate, peccat item si vascula resorbentia humorem aqueum reducere eundem non possint. In his omnibus omittendi sunt tituli specificorum, & inquirendum quid in solidis & fluidis hæret vitii, & medela ex generalibus indicationibus instituentia, hocque maximè inculcandum quia optimi Medici nondùm specificorum titulum omittere possunt ; sed semper putant aliquid specificè requiri, cùm reverà nulla sit differentia, v. gr. an hæreat inflammatio in oculo, an in manu. Ophthalmica itaque sunt quæ inflammationes sanguineas, serosas & nervosas tollunt. In omnibus enim par est ratio. Odontalgica sunt, quæ inflammationes sanguineas arteriosas, inflammationem in vasis lymphaticis, vel nervis tollunt, indèque dentium dolorem sedant ; hinc put-

gantia quandòque laxantia sunt odontalgica , ut & nonnunquàm opiatà. Otagica sunt quæ aurium dolores sedant , hæcque rursùs sunt omnia illa quæ tollunt inflammationes istas triplices. Stomatica sunt quæ oris morbos curant , hique sunt communes oricum aliis partibus , ergò medicamenta nihil ad hos specificè habent.

C A P U T I V.

De arteriacis.

ARteria nomen veteres dedêre laryngi, & vocarunt arteriaca, quæ morbos laryngis & branchiorum tollunt , in specie verò eorum asperitatem , qualis in tussî frequens est , oriturque à penuriâ sivè defectu liquidi , quod ibidem secernitur ; undè fit , ut filamenta nervosa nuda & arida fiant. Medicamenta ergò arteriaca sunt quæ simile liquidum suppeditant , ut 1°. Omnia oleosa blanda lentè deglutita. 2°. Omnia quæ specie vaporis blandi in pectus cum aëre recipi possunt , ut decocta farinacea, emollientiaque: hinc conducunt emulsiones , linctus , syru-

pi, succi inspissati, imprimis ex amygd:
dulcibus, feminibus papaveris albi,
feminibus 4 frigidis majoribus & mi-
noribus, nucibus, coco, juglandibus,
avellanis recentissimis, pistachiis, ex
quibus oleum educitur vel emulgendo
vel exprimendo. 3°. Omnium arteria-
corum princeps est opium, quod titil-
lationis sensum tollendo tussim sedat,
quâ ablata, humores in arteriâ &
bronchiis secreti in iisdem commoran-
tur, eademque lubricantes acredinem
tollunt. Arteriaca itaque sunt omnia
illa, quæ tussim compefcunt.

C A P U T V.*De thoracicis.*

PUlmonum functio duplex est, sci-
licet respiratio & propulsio san-
guinis in ventriculum cordis sinistrum;
quæcunque duas has promovent func-
tiones, thoracica dici solent, sed reverà
vix ulla dantur thoracica specifica præ-
prie dicta; ea enim omnia quæ tho-
rasicorum nomine donantur, simili pla-
nè ritu agunt ac alia medicamenta,
nempè attenuando, inspissando, sti-

lando, &c. sic hyssopus, scordium, majorana, pulegium, sulphur, quæ thoracica appellantur, attenuando agunt, tuncque pro thoracis habenda sunt, quando sanguis venosus adeò viscidus est; ut per pulmones vix fluere possit; sic quòque pulmonaria optimum est remedium pulmonicum, cum sanguis nimis acer & velox demulceri & inspissari debet. Si autem quidquam pro thoracico vero haberi potest, àer ipse est illud quatenus vaporibus quibusdam imprægnatus in pulmones recipitur; sic 1°. Quando lymphæ nimis tenuis & acris per lymphatica vasa nimis laxata in pulmones dilabitur, ut in coryzâ, tum suffumigia ex mastiche, thure, benzoine sunt optima pulmonica. 2°. Si adsit exhalatio alcalina & calefacientis acrimoniæ, ut in peste, variolis, febribus malignis, tum verum pulmonicum est vapor aceti vini Rhénani, pulveris pyrii. 3°. Ubi spiritus vitrioli aut aquæ fortis effluvia invadunt pulmones, undè sæpenumerò peripneumoniæ graves, & asthmata fiunt, optimum pulmonicum est urinæ putrefactæ vapor ore receptus, à quo acidum pulmones infestans convertitur in sal volatile innoxium. 4°. Si

materia spissa & acris pulmones infestet, eorumque meatus infarciat, optimum pulmonicum est vapor aquæ calidæ cum pauxillo salis tartari & urinæ admisto, ut & cum herbis laxantibus & stimulantibus. 5°. Ubi nimia est siccitas & crassities lenta diluendum est vapore aquæ tepidæ, applicando nempè spongiam eâdem madefactam ægri naso, jubendoque ut inspiret per nasum, expiret verò per os.

C A P U T V I.*De cardiacis.*

Cardiacorum historia admodum difficilis est, ideò imprimis quia quod uni cardiacum est, sit idem alteri venenum. Cardiacum vocamus, quod vires corporis potiùs quàm cordis auget, quoniam augeri possunt cordis vires in sanitatis detrimentum; si in febre inflammatoriâ cordis vis augetur, indèque sequitur debilitas corporis, tandemque mors ipsa. Pes vires intelligimus potentias corporeas, quæ musculos & liquida movent; hinc vires sunt vel animales vel naturales.

Hinc cardiacum erit quod auget vim animale[m] movendi musculos & vim naturalem movend[um] liquida. Vis animalis movendi musculos omninò pendet à spirituum animalium in cerebro secretione, hæcque à debito liquorum per vasa motu. Ad hanc autem requiritur, 1°. Ut cordis vis contractilis pellat liquidum, ut ejusdem sit copia sufficiens in quâlibet corporis parte. 2°. Vasa apta sint ad liquidum transmittend[um]. 3°. Ut liquida sint meabilia sive ad fluendum apta. Hinc cardiaca ad 3 classes reducemus, quarum 1^a. Continet ea quæ in spiritus agunt. 1°. Materiam iis producendis aptam præbendo; hæc materia proximè accedit ad albumen ovi, *vid: Harveyum de albumine ovi & generatione animalium*, ut & Malpighii *observationes de ovo incubato*: ii etenim observantur esse robustissimi, quorum serum proximè ad albumen ovi accedit; undè patet originem spirituum esse ab alimentis ita mutatis, ut proximè ad albumen ovi accedant, ita verò per circulationem attenuatis, ut ad ignem concrecant: spirituum materiam maximè præbent cibi, potusque leves & nutrientes sapore, vel ipsis infan-

tibus grato, similique odore præditi; talia sunt lac, jura animalium sanorum diluta, vina imprimis odorata, cerevisia benè fermentata, fructus horæi maturi, grati & odorati, ut uvæ maturæ, ribesia, cerasa, imprimis nigra, mori, poma, melones, mala Persica, aurantia. 2º. Spiritus in hunc illumve musculum vagantes determinando in cerebrum aut cerebellum; talia sunt omnia antispasmodica, suffocationes hystericas & hypochondriacas tollentia, quæ omnia agunt vel stimulando, vel attrahendo vel laxando. 3º. Spiritus quiescentes suscitando; talia sunt omnia sapore & odore grato prædita, ut aromata omnia, imprimis Orientalia balsamica, cinnamom: nuxmosch: macis, caryophylli, zedoaria, galanga, cortex aurant: citri Chinenses, gratus odor pomorum granatorum, abrotanum, melissa, thymus, lavendula, rosa, jasminum, lilia convall: alba grana, kermes, crocus, opium. Huc pertinent omnia vina, spiritus vini, spiritus oleosi, sales volatiles alcalini oleosi, aromatici, omnes compositiones factæ, omnia olea aromatica, essentialia, tincturæ, oleosacchara, syrupi, confectiones.

2^a. Classis continet ea quæ agunt in vasa, ea nimirum liquidorum transmissioni apta reddendo; suntque 1°. Quæ vasa nimis stricta laxant; talia sunt balnea, quæ hoc sensu sunt cardiaca. 2°. Quæ vasa nimis laxa roborant, iisque elasticam vim restitunt; qualia sunt omnia austera; hinc cortex Peruvianus, poma cydonia, ferrum, vinum austereum, cardiaca sunt iis quibus vasa inertia & flaccida sunt; iis verò, quibus vasa stricta sunt, lethalia evadunt; sic in morbis virgineis laxissimis chalybs conducit, eadem verò in morbis acutis, ubi vasa sunt constricta, scirrhos insanabiles aut mortem accessit.

3^a. Class: continet ea quæ in liquida circulantia agunt, ea nim: vel diluendo vel incrassando, prout nimis crassa, nimisvè diluta sint, & si diluenda sunt liquida, aquâ calidâ melius vix datur cardiacum.

CAPUT VII.

De carminantibus.

C*Arminare* significat demulcere carminibus, à veteribus enim creditum erat Poëtas carminibus demulcere posse dolores & motus nimis vehementes; hinc Poëfios æquè ac medicinæ inventor habitus erat Apollo. Carminans propriè est quod flatus unà cum doloribus intestinorum tollit. Quapropter explicaturo vim carminantis medicamenti inquirendum est, quomodo dolor & flatus in intestinis simul occurrant. Dolor in genere oritur à distractione fibræ sensilis. Flatus supponit hæere in intestinis materiam liquidam elasticam, calore rarefactam, & per vim quandam ibi retentam, quâ superatâ magno cum impetu erumpit. Materia liquida elastica est aër, qui erumpit vel supernè vel internè, ruit per intestina nunc in hanc nunc in illam partem; undè borborygmi; hinc in morbis flatus sunt triplices, ructus nempè, crepitus & borborygmi. Materia illa elastica, nempè aër, intrat œsophagum, & per intestina tran-

seus, si non coerceatur & calefiat, absque doloris & flatuum productione per anum exit; si verò coerceatur, tunc horrenda causat symptomata: coerceatur verò vel ab externâ vi comprimente, ut in virginibus abdomen valdè comprimentibus sæpè observatur, vel à fibrarum contractione, ut in spasmodicis fibrarum intestinalium sive primarum viarum; sic sphincter œsophagi, sive gulæ contrahitur sæpè spasmodicè, ut in hystericis; hinc aër ibidem includitur, rarefactus gulam vehementer extendit, undè comprimitur aspera arteria, hinc suffocationis metus oritur, imò reverà pro momento aliquandò suffocantur; hinc facillimè explicatur undè tumor abdominis in illis oriatur. Id aliquandò contingit circà orificium utrumque ventriculi, undè stomachus admodùm distenditur, idem fit, si spasmus aliquis successivè nunc hanc nunc illam partem œsophagi occupet, undè perfectissimus sensus globuli ad gulam ascendens excitatur: idem fit, si constringatur aliquandò intestinalis fistulæ pars, quibus omnibus doloribus medetur flatûs expulsio. Carminativa ergò sunt, quæ spasmos istos tollunt; undè fit ut comminantia sine

laxantia & aperientia, hinc aqua fer-
vida copiosè epota, olea calida, spi-
ritus volatiles oleosi, antispasmodica
omnia, motus externi, balnea, fomen-
ta hùc faciunt, omnium autem sum-
mum est opium. Spasmodorum dictorum
causæ sunt 1°. Morbi nonnulli, qui li-
quidum magis ad unam quàm aliam
partem determinant. 2°. Venena, sivè
acria ingesta, quæ tormina, flatus, &
tumores violentissimos frequenter ex-
citant, eosque tantos sæpè, ut indè
crepent intestina: si scilicet vis causti-
ca se applicaverit uni parti fistulæ, illa
se contrahet & constringetur, undè
liquidum elasticum includetur, calore
rarefiet, & dolores excitabit, spiri-
tum interim magnâ copiâ ad locum
dolentem (prout in omni dolore fieri
solet) ruente, undè contractio magis
violenta; hoc in casu carminantia sunt
quæ vel venenum extinguunt, vel pres-
sionem & fluxum liquidi nervosi ver-
sùs partem affectam minuunt, ut opium,
omniaque opiata, quæ in hoc casu eâ-
dem ferè ratione agunt ac V. S. in in-
flammatione impetum nimirum mi-
nuendo. Carminantia calida agunt qua-
tenùs stimulant motum per totum

intestinorum tractum, indèque contractio, aërisque tollitur interceptio.

CAPUT VIII.

De anthelminticis.

ANthelmintica dicuntur quæ vermes necant & expellunt; loci in quibus continentur vermes, sunt œsophagus, ventriculus, intestina omnia, raro tamen colon, nisi dum per idem transeunt vermes: hos locos esse vermium sedes probat titillatio in stomacho à vermibus orta, eorumque per vomitum & sedes rejectio. Anthelmintica medicamenta ad 2 class: reduci possunt. 1^a. Continet ea, quæ (ut docet experientia) vermes necant, ut 1°. Olea omnia immediatè vermibus applicata, quæ obstruendo omnes illorum tracheas brevi eosdem destruunt, poterit ergò oleum, vel specie clysmatis injiciatur; sic D.... curavit quemdam ascaridibus laborantem, omnibus aliis frustra tentatis, solo clysmate ex oleo diù retento, expurgatâ priùs leniter alvo, quod semper fieri debet. 2°. Mellita omnia, quæ eodem modo agunt, hinc post datum

datum lene purgans jejuno stomacho
(ut nil obftet) mel potum optimum
est anthelminticum, præsertim pro in-
fantibus. 3°. Quæ vulnerando, con-
tundendo, pungendo vermes necant,
ut oslicula piscium deglutita, cornu
cervinum, limatura martis, & similia
instar spinulorum agentia, sed hæc ra-
rò intestina tenera intacta relinquunt.
4°. Venena in sectis hisce dicata, ut
mercur: sic præparatus, ut per intesti-
na, non autem per vasa lactea tran-
seat, qualis præparatio est æthiops mi-
nerale pulverisatus, & cum leni pur-
gante exhibitus, it: metallorum vitrio-
la, ut martis, veneris, lunæ, si specie
pillularum, addito leni purgante, su-
mantur, & per alvum determinantur.

2^a. Continet ea quæ vermes expel-
lunt, qualia sunt omnia purgantia &
vomitoria, quæcunque illa fuerint, abs-
que ullo discrimine, modò vacuo ven-
triculo assumantur. Amara illa quæ
tanquam anthelmintica appellari &
commendari solent, casu solummodò
profunt, cum nempè fibræ intestina-
les sunt nimis debiles ad nidos ver-
mium expellendos, vermes autem ne-
quaquam necant amara illa. Notan-
dum est errare homines istos qui aiunt

hominem liberari non posse à vermicibus, nisi per anum expellantur eo tempore quo necantur, cum si modò necati sint, brevi putrescant & mucii specie exeant, teneræ adeò sunt texturæ.

CAPUT IX.

De anodynis.

A Nodyna medicamenta sunt quæ dolorem tollunt & sub se comprehendunt 1°. Paregorica, quæ dolorem tollunt demulcendo. 2°. Hypnotica, quæ dolorem tollunt somnum conciliando, 3°. Narcotica, quæ dolorem tollunt stuporem inducendo. 4°. Nephthes, quod propriè significat medicamentum dolorem auferens.

Theoremata.

1. *Anodynum* nomen generale est quatuor prædictas medicamentorum dolorem tollentium species complectens. 2. Partes corporis fluidæ non dolent, sed solidæ, hæque quatenus ex nervis constantur, non aliter, nervi vero alii sunt consolidati, alii aperti, cæterique, Prioris generis nervi doloribus

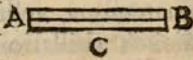
afficiuntur. 3. In omni nervo vitali adhuc si consideretur ejus ultimum componens, occurrit nil nisi membrana tenuissima & liquidum in eâ detentum & coercitum; membrana autem omnis nervosa ultima nervi cujuscunque constat fibris solidis & non cavis, quæ componuntur incredibiliter ex partibus minimis ad ignem aut aquam vix mutabilibus: Liquidum porro contentum est omnium tenuissimum, aqua nimirum ex liquido albuminis ovorum quodammodo simile producta. 4. Omnis ergo dolor est affectio quædam vel solidæ membranæ, vel liquidi contenti, vel utriusque. 5. Omnes causæ quæ dolorem producant, ut ut in liquida agant, eaque mutant, nunquam producant dolorem nisi pro effectu habeant talem mutationem liquidi, quæ solida afficiat. 6. Omnis ergo dolor pendet à mutatione quædam contactuum in solido ultimi nervi, quatenus adhuc liquidum continet. 7. Dolor omnis fit ab actione, quæ in fibrâ ultimâ talem excitationem, qui, si continuetur, vel augeatur, necessario destruit fibræ istius continentiam, idque docent omnes historiarum dolorum quorumcunque: hinc & omnis dolor ingens diù durans pro fine

suo habet destructionem partis & rupturam vasorum; sic ab inflammatione suppuratio & gangræna, à dolore nervoso insensibilitas tandem oritur, motu itaque illo sublato, tollitur quòque dolor. 8. Omnis causæ doloris quatenus agit in unam fibram, agit tantum trahendo, premendo, vel vulnerando, si verò agat in plures tubum constituentes, tum considerari potest ut inflans & distendens istum tubum; quicquid ergò dolorem causat, id agit vel trahendo, vel distendendo, vel vulnerando. 9. Tractio omnis elongando fibram dolorem in corpore sanissimo excitat, ut docent carnicum torturæ. 10. Magnam vasorum per liquida contenta distensionem dolorem inducere fibras elongando docet historia medica; patet hoc in tumoribus dolentibus ubi sublato tumore cessat dolor. Notandum quòd licet vas distentum idem quoad longitudinem maneat, tamen fibræ laterum elongari possint ex istâ distensione. 11. Vulnerantia omnia propriè sic dicta sive pungendo, sive terebrando, sive secando operantur, quamdiù operantur dolorem excitant elongando fibras; simul ac verò produxere effectum, cessat dolor; hinc nervus ab-

scissus nequaquam dolet. 12. Ignem & omnia acria invisibilia simili planè ritu, ac causas enumeratas, agere in historiâ acrium evictum est. 13. Dolor in parte aliquâ excitatus tollitur. 1°. Destructo nervo in parte, ubi dolor est; destruitur nervus quandò liquidum per eum fluere amplius non potest. 2°. Interceptâ communicatione motûs dolorem causantis ad sensorium commune. 3°. Cerebro inepto reddito ad communicationem causæ dolorificæ recipiendam, ut patet in apoplecticis & omnibus, quibus cerebrum aliquâ ex causâ compressum est. 14. Unius fibrillæ ultimæ dolor infimus & mitissimus oritur à motu solito aliquantulum majori fibrillæ superinducto, cujus finis est perceptio gratissima, quæ quatenùs à vellicatione miti oritur, dicitur titillatio, quatenùs à rosione liquidi contenti, dicitur pruritus; sic gratissimus odor & sapor si diù & vehementer percipiuntur, dolorem excitant, idem quòque obtinet in sonis. Unius fibrillæ ultimæ dolor summus & vehementissimus oritur à diù continuatâ ejus elongatione dissolutioni quàm proximâ, sed tamen absque dissolutione: doloris verò supremi augmen-

tum oritur à numero fibrillarum simul affectarum, duæ enim fibrillæ ita affectæ non tantum excitant dolorem ac si plures essent affectæ. Ex dictis patet, quod dolor omnis oriatur à distractione sive elongatione nimia fibrarum, & si procedat à causâ externâ, tolli potest ablatione istius causæ: distractionis autem nimie causæ internæ ad 5 reducuntur ac proindè totidem sunt classes medicamentorum anodynorum causas istas tollentium.

Causæ autem sunt 1°. Nervi alicujus semi laceratio, pars etenim illa nervi semilacerati quæ illæsa manet, multo majorem impetum seu contractionem sustinet, quàm in statu nervi sano; undè sequitur ejusdem distractio sive elongatio: ponamus enim e: gr: A. B. nervum esse constantem ex tribus fi-

bris, quæ dum integræ & illæse sunt, sustinent simul omnem illam vim, quâ nervus se contrahere conatur, & resilire versùs puncta A. B. quibus affigitur; si jam una ex istis fibris rumpatur ad C, reliquæ duæ totam vim sustinebunt, quæ antè sustentata erat à tribus, undè distractionem & dolorem necessariò pa-

tientur. 2°. Inflatio nimia à spafmo.
3°. Distentio nimia ab aliquo ob-
ftruyente, & vi vitali urgente. 4°. Dis-
tensio nimia ab acri impactò & vi vi-
tali urgente. 5°. Tractio nervorum à
proprio elatere fuprà corpus durum &
impactum, ut fuprà calculum in uretere.

Primam caufam tollunt, 1°. Inte-
gra difciflio, fivè ufio nervi femila-
cerati; hinc cultelli, ignis & cauftica
potentialia funt fuma anodyna. 2°.
Partium laceratarum ad fe mutuò ad-
ductio; hinc in fummis doloribus hæc
fæpè mirè juvant, ut docet experien-
tia, nam quamdiù musculus vulnera-
tus hiat, dolet, partibus verò ad fe in-
vicem adductis, ceffat dolor: hinc
ergò hùc pertinent fuctio, ligaturæ,
futura. 3°. Totius nervi emollitio &
laxatio, quæ efficiunt ut partes nervi
illæfæ absque dolore in longum pro-
tendantur; hùc itaque pertinent om-
nia laxantia & emollientia, qualia funt
1°. Aqua calida. 2°. Poſca levis ex
unâ aceti & tribus aquæ partibus. 3°.
Decocta emollientia, farinofa, fub-
leofa ſpecie emplaftri, fomenti, vapo-
ris, cataplafmatis, fivè balnei appli-
cata. 4°. Omnia balsamica leniffima,
ut balſ: Peruv: gum: elemi, tereb:

&c. vitello ovi soluta & applicata, ut ad locum affectum intrent. 5°. Partes animalium recenter occisorum calidæ applicatæ: sic summum habetur anodynum, si v: gr: brachium læsum in abdomen animalis recens mactati indatur; Haustus largus ex similibus paratus. 4°. Si partes vulnere vicinæ sic mutantur ab aliquâ causâ, ut dureſcant & resiliant, sicque minutas partes semilaceratas perfectè solvant, talem partibus vicinis mutationem inducunt oleo tereb: & alcohol vini calidè affusa & similia, quæ inter agendum maximum semper dolorem pariunt. Si à semilaceratione alicubi in corpore profundè oriatur dolor, nulla spes est curæ, nisi aucto dolore tandem integrè solvantur læsi nervi, sic si in ligamentis hæreat talis dolor; auferri nequit, nisi destruaturs nervus, quo peracto statim cessat dolor, hinc in podagrâ tophaceâ nullus ferè est dolor.

Secundam causam tollunt ea quæ spasmi causam tollunt; spasmi verò causa vel in cerebro vel in nervo, vel in villo musculoſo hæret, eaque semper est vel acre irritans, vel spiritus inæqualiter determinans, summaque hîc remedia sunt 1°. Potus attenuantes

& diluentes acri oppositi copiosè sumpti. 2°. Augmentum motûs liquidorum.

Tertiam causam tollunt 1°. Quæ acre impactum corrigunt mutando figuram acutam in obtusam ; hoc autem fit 1°. Componendo acre cum aliis particulis. 2°. Frangendo ejus acumen vel coctione vel suppuratione. 3°. Involvendo per demulcentia. 2°. Quæ acre impactum educunt , qualia sunt 1°. Quæ vias laxant , hinc dixit Hipp: omne dolens ab acri laxandum est. 2°. Quæ diluunt liquida. 3°. Quæ determinant foras , *vide attrahentia.* 3°. Quæ acre impactum ad quietem deducunt ; id autem ad quietem deducitur 4°. modis , nempe 1°. Liquidorum circulantium , & solidorum contractilium impetum minuendo ; nisi enim à vi contractili solidorum & vi projectili fluidorum acre infixum comprimeretur , non produceret dolorem. Contractio in solidis minuitur laxando , impetus in fluidis minuitur proprius ducendo ad statum mortis sive appropinquando ad mortem ; hinc omnis dolor paulò antè mortem cessat , *vide Tit: de medicam: sistentibus.* 2°. Impetum alibi determinando *vid: attrahent:* 3°. Animi deliquia excitando. 4°. Cau-

fas externas acere per se iners actione suâ excitantes, quales sunt calor & motus partis, auferendo.

Quartam causam tollunt ea, quæ vasa laxant, infarctum resolvunt, & vim projectilem liquidorum minuunt; hæc itaque pertinent M: S. omnis magna evacuatio, incidentia, attenuantia, solventia, diluentia, ut balnea, fatus, &c.

Quintam causam tollunt, 1°. Omnia ea, quæ primam tollunt. 2°. Quæ leniter lubricando, resolvendo, & stimulando impactum movent, & propellunt. 3°. Quæ impactum determinant ad locum ubi minimè noceat, *vide attrahentia*. Si dolor sit ingens, causam verò tollere non valeamus, dolor sui ipsius fit medela hominem destruendo. Sunt tamen quædam quæ & si causam doloris non tollant, ejus tamen sensum minuunt, talia sunt hypnotica seu soporifera. Hypnotica omnia ad 2. classes reduci possunt, quarum 1^a. Continet omnia illa quæ somnum producant, auferendo somni impedimenta: hæc impedimenta, plerumque sunt objecta externa, dolores, calores, sudores, animi pathemata, variique corporis morbi, quibus sublatis, sponte sequitur som-

nus, hâc itaque ratione omnia ferè
medicamenta, ut diluentia, resolven-
tia, incaffantia, humectantia, exfie-
cantia, calefacientia, refrigerantia, aci-
da, alcalina, aliaque innumera, & pla-
nè contraria fiunt hypnotica, prout
hoc illudvè fymptoma, quo impeditur
fomnus, tollunt vel mitigant, fic ter-
reftria in infantibus propter acidum in
ventriculo & intestinis contentum &
dolores vigilantibus excitans, sæpè
fomnum producant, fic rofa, falix,
melones, pepones, cucumeres, lactu-
cæ, taraxacum, endivia, acetofa, &c.
extrinsecùs & intrinsecùs adhibita in
morbis calidis fomnifera funt.

2^a. Class: continet ea, quæ fomnum
producant fupprimendo caufas natu-
rales vigiliarum & imprimis impediendo
fluxum liquidorum per nervos, hæc-
que funt triplicia, 1°. Mitia & tuta.
2°. Fortia & periculofa. 3°. Mala &
ferè letalia. Mitia funt quæ fomnum
naturalem levem & facilè rursùs fol-
vendum producant, qualia funt cro-
cus, papaveris rhæados omnes partes,
uti femen, folia, capita, fuccus (pa-
pav: album, cynogloffum in omnibus
fuis partibus, folanum officinale & fom-
niferum illud blandum herba Paris,

&c. Fortia sunt quæ producunt somnum coactum, profundum & vix excutiendum, cum summo stupore; huc pertinent opium, hyoscyami semen, &c. Mala sunt, quæ producunt somnum profundissimum morte plerumque terminandum, si verò excuti contingat, sequitur omnium animi facultatum depravatio; huc pertinent hyoscyami utriusque flores, poma, folia, radices & succus. Stramonii semen quod ad ʒj est lethale, ad ʒ ss, insaniam creat: lolii farina, oxyfcheni semen, solani lethalis poma aurea, succus nicotianæ copiâ nimîâ in nonassuetis, vinum nimis copiosum & spiritus indè producti.

C A P U T X.

De antidotis.

ANtidotum, alexipharmacum, alexiacum, alexiterion & theriaca idem denotant medicamentum, nim: quod contra venenum valet. Venenum vocatur quod mortem subito inducit vi quâdam singulari. Mors inducitur tollendo circulationem sanguinis.

nis à corde in pulmones & cerebellum, & ex iis rursus in cor; hæc autem circulatio tolli potest, 1°. Tollendo vires motrices. 2°. Corrumpendo liquida. 3°. Vasa obstruendo. 4°. Agendo tria prædicta simul. Vires motrices tolli nequeunt, nisi solida & fluida sint corrupta; liquida verò per se considerata peccare non possunt (ita scilicet: ut indè vires motrices pereant) nisi in coagulum abeundo: coagulum autem fit vel in venis per assumpta vel in vasis pulmonalibus per inspirata, *vide coagulantia* Vasa destruantur, vel quatenus ab acrimoniâ liquidis contentis per venena superinductâ eroduntur, vel quatenus nimis arctantur, qualis arctatio contingit vasis pulmonalibus à sulphuris fumo inducta, &c. Hinc omnia quæ vasa minima valdè constringunt aut erodunt internè vel externè applicata, vel quæ liquida coagulant, sunt venena; & si effectus hocce subitò producant, vocantur venena teterrima, si lentè, vocantur lenta; & plurima ex his vim suam exerunt motum circulatorium perturbando, etiam secretorium & excretorium, nec non spirituum motum, spasmos inducendo; hinc omnia venena simplicia ad tria

capita reduci possunt, nempe 1) Ad ea quæ motus prædictos deturbant. 2) Quæ vasa constringunt aut erodunt. 3) Quæ liquida coagulant. 4) Ex hisce simplicibus composita venena faciliè erui possunt. Ex dictis patet, quòd antidota talia esse debeant, quæ vel venenum corrigunt, vel idem expellunt, vel vasa muniunt, vel spasmos compescunt. Quæ corrigunt, agunt vel demulcendo, vel vim coaguli tollendo, vel resolvendo. Quæ expellunt, id agunt vel per circulatorium motum (sic aqua calida cum aceto & sale epota ob motum auctum & sudores excitatos antiquissimum erat alexipharmacum) vel attrahendo extrà, *vide attrahentia*. Vasa muniuntur per blanda glutinosa, oleosa, saponacea, *vide emollientia, lubricantia, demulcentia*. Impetum in genere nervoso & spasmos compescunt omnia quæ recensuimus simul & opiata: hinc theriaca, diascordium, aliaque alexipharmaca conflari solent ex fortibus sudoriferis, gelatinosis, demulcentibus & opiatis, &c. simul commixtis. Antidota omnia ad duas classes reduci possunt, quarum 1^a. Continet simplicia; hæc sumuntur 1°. Ex animalibus, ut omnium venenato-

rum carnes, eorumque sales, olea per infusionem cum carnibus venenatis præparata, venenatorum lapides sive calculi concreti. Huc spectant trochisci de bufonibus Helmontii, de viperis Andromachi, de serpentibus; Itali oleum scorpionum, viperarum, serpentum, bufonum, ranarum, pro summis alexiacis habent. Pertinent huc etiam attrahentia, ut lapis bezoar, *perdro del porco*, lacryma lapidosa, 69. &c. 2. Ex vegetabilibus, nim: ea quæ vel constringunt vel aperiunt, vel demulcent, ut abrotanum, angelica, anthosa, radix carlinæ, contrajervæ, cardui benedicti serpentariæ virginariæ, tormentillæ, folia scordii, rutæ, fraxini, dictamni albi, hirundinariæ juglandis, &c. ex quibus omnia sublimata sunt optima. 3. Ex mineralibus, scilicet omnia absorbentia, ut boli, terræ, &c.

2^a. Class: continet composita, ut sunt diateffar on Mesuæ quod summè diaphoreticum & innoxium est; electuarium desuceo rutæ, de baccis lauri, de satyrio, de ovo, confectio hyacinthi, alkermes: dein antidota opiata, ut requies Nicolai, philonium, Persicum, Arabicum, Romanum, theriaca, diascor-

dium Fracastorii, Sylvii, orvietanum (quod magistrum suum fefellit, ille enim gloriabatur se illius ope quodlibet venenum internè sumptum debellaturum, cùm verò ex Medicorum præscripto grana 30 arsenici sumpisset, antidoto hoc suo non obstante brevi mortuus est) mithridatium.

Ex dictis patet generalia nulla dari, sed antidota evadere quatenùs hunc illumve effectum in corporibus producant.

FINIS.

DOMINO

DOMINO

JO. BAPTISTÆ VERNA

M. D. Celeberrimo, Patritio Lancianensi

ANTONIUS MARIA ZANINI

M. D. Veronensis S. D.

Vigilias.

D Octissimis consiliis tuis, litterisque ad me sæpius datis, Præstantissime Vir, Laurentius Basilius non ægrè acquievit, & manus dedit; fidemque, quam tibi sic volenti juratus obstrinxit, non invitus solvit, auctiori quidem fœnore, quàm præceperas. Hermannum tuum Boerhaave, tuum quia sic amas, ac tueris, totum collegit, & typis evulgavit; immò pro Apophoretis inaugurales quasdam orationes in calce adjecit, quæ antea tanquam Sybillæ folia pervolitabant. Nervosus planè Author & solidus, *sparsis documentis*, non verba, aut methodos captat, nervos tantùm scientiæ separat & proponit, ad Verulamii amulsum affabrè factus. Non ne pluteum cædit, & demorsos sapit Ungues? Si

Q

quid aliud in animo occurrit, impera-
bis; Tibi litterarius orbis debet, quod
Italico firmate condecoratus Herman-
nus in ore, in oculis omnium sit, &
Batavi tibi tanquam Proxenetæ officia
sua deferent quod Coneivis sui gloriæ
sic prospexeris. Adde, quod exteris,
ac peregrinis editionibus, si Leydensem
excipias, mutilus, detruncatus, ac ma-
lè pexus tantus Author in scenam pro-
dierit. Quæris de studiorum meorum
ratione? Fervere quædam fateor, nisi
torpor quidam subinde obreperet. To-
tus sum in *Eroiano*, quem tot novis,
& obsoletis Hippocraticis vocibus ve-
luti infarciens cumulavi ut prægrandis,
& ingens acervus latenter excreverit.
Hesychius mihi præivit ex mei Scali-
geri monitis, & Valerius Harpocratio
(petitis vocabulis ex Isocrate, Hero-
doto, Thucidide, qui verè Hippocra-
tis synchroni fuerunt) facem prætulit,
Philippo Mausaco Aquælestiensi, &
Henrico Valesio Parisiensi mihi duci-
bus, ac magistris. Non nè palam est ex
Fuchio, si sic introspicias, quandoque
Cornarium furere potiùs, quàm interpre-
tari? & *Foesium* non semper rectè Hip-
pocratem latinè nobis obtrudere? Quid
enim in Perfrigeratis Ἐπαρνεύωντες ?

& in Pulmoniacis, *Θαΐδες*? & alia
 innumerabilia occurrunt; sed vellem
 hæc coram. *Occulta Acutorum funera*
 ad umbilicum perduxi, non sine in-
 genti labore, sed malim mea mecum
 sic perire, quàm talia apud Ignaros
 projicere, & obgannientes ubique scio-
 los cavere. Latrant in dextero, & in
 sinistro itinere Canes, ut *Æneæ Sylvii*
 querimonias ex epistolis in medium ad-
 ducam. Satiùs est mihi meo in larario
 meo bono genio, ac musis canere, quàm
 insanientium morsibus objici. De Me-
 dicis nostratibus curiosè rogas, qui
 nostra populosissimâ in urbe medicinam
 faciunt, quid sentiam, liberè expo-
 nam. Major pars ipsorum, ut uno ver-
 bo cum Aristophane dicam, *Ἀεροβάται*,
 & reverà *Νεφέλας Ξένοι*. Suas Hypo-
 theses in musæo conflant, elaborant,
 in delitiis habent, & *Disciplinis* ad-
 dicti paucissima ex naturæ præscripto
 ad praxim revocant, Veteres Patres pe-
 nè execrati. Undique pulpita ipsorum
 Machinas sonant, *Τεχνολογίματα*, struc-
 turas, schemata tonant, ac denuntiant
 Sed hæc tolerabilia; illud non tolera-
 bile cum Euripide.

——— *Κεῖνο δὲ ἐν ἀνασχετὸν*
Εἶαιεν ὁδὲ χαλωτὰ τοῖς Κακόισιν,

Dominus Raynaldus Dulioli communi
amicitiæ vinculo utrique devinctus,
emeritus professor Patavinus, Boerhaa-
vii amicissimus, dum in Batavia dege-
ret, initis cum ipso sæpè sæpiùs con-
siliis in rebus gravissimis; diebus pro-
ximè elapsis Bononiam concessit, Hy-
giæ, Apollini, Ærumnis, nostrisque
laboribus valedicturus, maximo cum
omnium mœrore, *πλεῖστον* ipse, &
honoribus affluens. Quid enim ipso ab-
sente, aut ejuratis medicis Musis spe-
rare liceat? meis verbis officiosè te con-
salutat, & ex animo omnia fausta pre-
catur. De tuis elucubrationibus *de Vi-
ventium Medicorum Fatis*, quas publi-
cè, & privatim toties promisisti jam
diù est, quòd sumus solliciti. Dii bo-
ni, quàm expectatum opus! sed manum
de tabulâ; multum valeas, nosque fre-
quenti litterarum commertio per tot
terrarum, ac maris intervalla recreare
non recusabis. Vale.

Venetis Kalendis Aprilis M. DCCXXII.

CAROLI PASINI

PHIL. ET MEDIC. DOCTORIS

Epistola ad Praclariss. Virum

JO. BAPTISTAM VERNA

M E D I C U M,

ET PATRITIUM LANCIANENSAM.

UT Tibi gratulor de Viri eximii
Hermanni Boerhaave medica-
mentorum Operum novâ editione,
quam Laurentium Basilium Bibliopo-
lam nostrum assiduis tuis incitatum
hortatibus nuperrimè evulgasse, per
litteras Antonii Mariæ Zanini jam cer-
tior es factus, sic ipsum Basilium in
illis iisdem Operibus recudendis ab
nonnullis præstantissimis hominibus
amplissimâ hac in Urbe rationalem,
veramque Medicinam profitentibus
operam, & consilium nequaquam ex-
petivisse, non vehementer dolere non
possum. Quum enim hujusmodi me-
dendi scientiæ Magistri modò memo-
ratos Boerhaavii de rebus medicis Li-
bros, & optimè intelligere, & præ-
clarissimè explicare queant; eos roga-
tos præfationem de Boerhaavianorum

scriptorum excellentiâ , & utilitate ;
nec non annotationes juvenibus qui-
dem Boerhaavii doctrinas addiscere op-
tantibus maximè utiles , ipsi verò ce-
leberrimo Authori honorificentissimas
Basilianæ , de qua verba facio ; edi-
tioni addere potuisse. Tu ipse , Per-
egregie Vir , probè perspicias. Esse autem
nobilissimos in hac inclytâ Civitate
Medicos , qui quod dixi vel facillimè
præstare valeant , præclarè ut videas ,
mecum simul velim animadvertas , con-
fesse ipsorum potissimam partem per
experimenta , & ritè institutas obser-
vationes diligentissimè explorare quid
natura cùm in secundâ , tum in adversâ
valetudine faciat , aut ferat , quæ ma-
gister in morbis ostenderit : solereque
præterèa omnes nostrorum corporum
vires , motus , actiones , omnes faculta-
tes , rationesque agendi medicamento-
rum ad rationalem Mechanicam redi-
gere penitioris Anatomies , Chymicæ ex-
perimentalis , ac Artis computandi ad-
miniculis. Atque hujus quidem rei Ja-
cobus Brachi , Bernardinus Zendrinus ,
Dominicus Sanctoninus , Hieronymus
Oddonus , Leonardus Doro , Joseph
Grandis , Andreas Rossetus , Jacobus
Marchi , Viri scientiâ rei medicæ , &

facundiâ oppidò insignes , mihi sint testes ; testis sit quòque (ut nunc alios meritissimos homines vel brevitatis gratiâ præteream) Petrus Antonius Michelottus , qui novissimè edito Opere de separatione fluidorum in corpore animali , & animadversionibus ad Tentamen V. de motu Musculari Doctiss. Jac. Keillii præcipua apollinæ artis jecit fundamenta saniori Anatomix , ac sublimiori Mechanicæ innixa : quorum ope complura ab ingeniosissimo quidem Boerhaave in Medicis Institutionibus pro datis posita , haudquamquam tamen demonstrata , atque ad cordis , sanguinis , musculorumque motum ad respirationem , ad liquorum pressiones , velocitates , fluiditates , secretiones , ad animales denique spiritus attinentia nullo negotio ostendi posse , quis neget ? eorum præsertim qui præclara commemoratorum Philosophorum cogitata sic satis inter se conferre sciant. Hæc omnia si attentè perpenderit , sinceroque animo judicaveris , nullus dubito , quin illicò fateare , philogræculum Zaninum injuriâ , libertateque quanquam Græcis , ex parte , velatâ litteris non ferenda ad te scriptitasse : *majorem nos-*

*tratum Medicorum partem per aerem
 incedere, hospitio accipere nebulas;
 subtiles disputationes, aut argutias
 pulpitis dignas suis auditoribus exhi-
 bere; paucissimaque ex natura pres-
 cripto ad praxim revocare. In ejus-
 modi sanè hominem convenit Βοιωτέων
 ἔς. Vel potiùs Ἀθηναίς ψήφος. Imò
 quoniam dicitur, nos *Veteres Patres*
penè execrari, Tu, quæso, vide, ille,
 an nos magis præceptis Hippocratis
 pareamus. Nos enim quæ Hippocra-
 tes Thessalo filio præcepit diligenter
 servamus. Ἱστορίης δὲ μελετῶ σοι ὡς πᾶς,
 Γεωμετρικῆς, καὶ ἀριθμητικῆς, & cæt. hoc
 est, *Ad cognoscendam Geometriam, &
 Numerorum scientiam, mi fili, multum
 studii adhibeto. Non enim solum vi-
 tam tuam illustrem, & ad multa com-
 modam in humanarum rerum statu ef-
 ficient: sed etiam animam acutiorem,
 & clariorem reddent ad omnium, quo-
 rum usus in medicinâ expetitur, utili-
 tatem consequendam. Zaninus contra,
 hæc & similia his damnat, & si Diis
 placet exhibilat, immemor eorum, quæ
 ab eodem Hippocrate scripta sunt in
 alterâ epistolâ, videlicet ad Diony-
 sium: Ἐγὼ δὲ οὐ μὴ εὐδέν νόσον, & cæt.
 hoc est, *Ego verò neque morbum ip-
 sum***

sum asse puto, sed immodicam doctrinam, quæ reverà non est immodica, sed ab dictis putatur, nam nonnunquam nociva est virtus immodica. Excellentia verò, morbi opinionem de se præbet, propter judicantium imperitiam. Unusquisque enim ex his, quæ ipse non habet, judicat quod in alio abundat, superfluum esse. Sic sanè etiam timidus fortitudinem immodestiam putat, & avarus magnanimitatem. At enim paucissima nos ex nature præscripto ad praxim revocamus! Quid? Annon perfectissimus Naturæ Genius est, si quis Zaninum similem emit? ita aiunt populares Empirici. Quorum nonnullos vel prudentissima celebriorum Medentium consilia malè cedentibus eventis ponderare solitos, si rescrieris, non semel hîc, & alibi coram ingenuis Medicinæ Doctoribus temerè pronunciaffe, Experientissimum Boerhaave in cognoscendis, & agitantis humani corporis ægritudinibus plerumque falli, hoc ædepol demiraberis quî illos in ipsius Boerhaavii studiosissimorum numero idem Zaninus reponere potuerit. Ceterùm ut Empiricorum illorum confidentia stomacho fuit iis omnibus, qui eximii Viri sum-

R

mam in medicinâ faciendâ præstantiam norunt constantissimâ famæ celebritate tum apud suos, tum apud exterâs gentes comprobata; ita nemini non risum movebunt verba illa Epistolæ Basilianæ: *Hermannus Boerhaave nunc temporis Batavis oris advectus, auspicia tua quærit, & fidem implorat; quasi verò nunc primum in Italiam Boerhavi Opera importata essent, vel tantum Authorem a doctissimis, & celeberrimis quibusque Italis jam diù probatum, & jure ac meritò in editis etiam libris sæpè laudatum supplicem in ejusmodi præsertim Medici fidem, & clientelam conferre se, atque confugere deceret. Postremò illud velim à Te, Ornatissime Verna, non ignorari, quum de optimo Zanino suam fortunam quærente, nostrorumque ægrorum magno illo Medico orbatorum commune periculum miserante ad Illustrissimi Venetorum Medicorum Collegii Socios nuper à me referretur, seniores risum vix tenere potuisse, multumque thorsam juventutem (ut Persii verbis utar) ingeminasse*

— *Tremulos naso crispante cachinnos. Vale.*

D. Venetiis IX. Kalendas Majas M. DCC XXII.

LIVRES NOUVEAUX

Qui se trouvent en nombre chez
GUILLAUME CAVELIER,
Fils, Libraire, rue S. Jacques,
près la Fontaine S. Severin, au
Lys d'Or, à Paris, 1723.

B O E R H A A V E (Herm.) Apho-
rismi de cognoscendis & curandis
morbis in usum doctrinæ domesticæ
digesti. *in 12. Paris. 1720.*

— *ejusd.* Libellus de Materie Medica
& remediorum formulis quæ ser-
viunt Aphorismis de cognoscendis
& curandis morbis. *in 12. Paris,*
1720.

— *ejusd.* Institutiones Medicæ in
usus Annuæ Exercitationis domesti-
cos, Editio quarta, prioribus longè
auctior. *in 12. Paris. 1722.*

Hecquet (Dom.) Novus Medicinæ
conspectus quæ Physiologia & Pa-
thologia est cum Appendice de Pest-
te. 2. vol. 12. *Paris. 1722.*

— *ejusd.* De purganda Medicina, ubi
detecto evacuantium furo, *Purgatio-*
num fraudes & imposturæ revelan-

Rij

tur. in 12. Paris. 1714.

— du même. *Traité de la Peste, du danger des Baraques & des Infirmeries forcées, avec un Problème sur la Peste*, in 12. Paris 1722.

— ejusd. *Hippocratis Aphorismi amentem ipsius, Artis usum & corporis mechanisimi rationem expositi* gr. lat. in 12. Paris. 1723.

Traité des Operations de Chirurgie, suivant la Méchanique des parties du corps humain, & la pratique des Chirurgiens de Paris les plus sçavans & les plus expérimentez, par Garengoet. 2. vol. in 12. Paris 1720.

Traité complet de Chirurgie, contenant des Observations & des Réflexions sur toutes les maladies chirurgicales, & sur la maniere de les traiter, par le Sieur de la Motte, 3. vol. in 12. Paris 1722.

Le Miroir des Urines, selon les Experiences des plus habiles Medecins anciens & modernes, par Davach de la Riviere. in 12. Paris. 1722.

— du même. *Traité des Fièvres, de leurs causes & différences, les moyens de les connoître par les Urines, & de les guérir par la vertu des simples.* 12. Paris 1698.

*Réflexions critiques sur la Médecine ;
où l'on examine ce qu'il y a de vray
ou de faux dans les jugemens que
l'on porte au sujet de cet Art, par M.
le François. 2. vol. 12. Paris 1723.*

— du même. *Projet de réformation de
la Médecine. 12. Paris 1723.*

— du même. *Dissertation contre l'u-
sage de soutenir des Theses en Mé-
decine, avec un Mémoire pour la Re-
formation de la Médecine de Paris.
12. Paris 1720.*

*L'Anatomie du corps de l'homme, en
abregé, ou description courte de tou-
tes ses parties, avec l'Explication de
leurs differens usages, par le moyen
de leur structure & de leur compo-
sition, selon les Observations des Au-
teurs les plus modernes, traduit de
l'Anglois de Keill par Noguez. 12.
Paris 1723.*

*Moyens pour assurer son salut, & se
disposer à une sainte mort, par un
Religieux Barnabite, nov. Edition
augmentée. 2. vol. 12. Paris 1723.*

*La Géographie de M. le Cocq, nov.
Edition continuée jusqu'à présent. 2.
vol. 12. fig. Paris 1723.*

*L'Idée d'un Roi parfait, par M. Chan-
sieres. 12. Paris 1723. R iij*

L'Office de la Semaine Sainte & de celle de Pâque, en Latin & en François, selon le Missel & le Breviaire de Rome & de Paris, avec des Meditations & des Reflexions. in 12. Paris 1723.

— *La même. in 8. fig. Paris 1698. en gros caractère. Impression de M. Leonard.*

L'Histoire Generale d'Espagne depuis le commencement de la Monarchie jusqu'à present. 9. vol. in 12. avec fig. Paris 1723.

Les Odes Galantes & Bachiques de M. le Brun. 12. Paris 1719.

— *du même. Epigrammes, Madrigaux & Chançons. in 8. Paris 1714*
Oeuvres, tant en vers qu'en proses, de M. Pavillon, de l'Academie Française. in 8. Paris 1720.

Nouveau Voyage aux Isles de l'Amerique, contenant l'Histoire Naturelle de ces Pays, l'Origine, les Mœurs, la Religion & le Gouvernement des Habitans anciens & modernes, le Commerce & les Manufactures qui y sont établies, & le moyen de les augmenter, Ouvrage enrichi de plus de cent figures. 6. vol. 12. Paris. 1722.

*Dialogues entre Messieurs Patru & d'Ab-
blancourt sur les plaisirs. 2. vol. in
12. Amst. 1714.*

*Les Agrémens du Langage réduits à
leurs principes. in 12. Paris 1718.*

*Amusemens de M. le Duc de Breta-
gne, Dauphin, avec un discours sur
sa mort, & autres Pièces, Chansons
notées en musique, &c. in 12. Paris
1712.*

*Architecture de M. le Clerc, avec des
Remarques & des Observations très-
utiles pour les jeunes Gens. 2. vol. in
4. fig. Paris 1714.*

*Observations & Maximes sur les matie-
res Criminelles, par M. Bruneau. in
4. Paris 1715.*

*Textes des Coûtumes de Paris; avec des
Notes, ou Décisions sommaires sur
chaque Article de M. de Ferriere. in
18. Paris 1680.*

*Nouveau Commentaire sur les Coûtumes
de Paris, par M. Ferriere, avec les
Notes de M. Daramont. 2. vol. in
12. Paris 1719.*

*Histoire du Droit Romain, son Progrès,
Decadence, Retablissement, la Vie
des Jurisconsultes anciens & moder-
nes. in 12. Paris 1678.*

Horry (Claude) Traité de la Jurisdiction Ecclesiastique, contenant la Pratique des Officialitez. in 4. Paris 1703.

— du même. *De la Competence des Jurisdictions Ecclesiastiques. in 4. Paris 1703.*

Stile Civil pour toutes les Cours & Jurisdictions du Royaume, pour les Matieres Civiles, par Gauret. in 4. Paris 1715.

— du même. *Pour les Matieres Criminelles. in 4. Paris 1717.*

Jo. Stephani Menochii, è Soc. Jesu ;
in universam Scripturam Comment.
Editio novissima, cæteris omnibus
emend. & auctior Supplemento no-
vorum Proleg. & Animadversionum,
ita ut ad plenam Scripturæ intelli-
gentiam, nihil desiderari possit. in
fol. 2. vol. Paris 1719.

*Les Souverains du Monde, Ouvrage
qui fait connoître la Genealogie de
leurs Maisons, l'Etendue & le Gou-
vernement de leurs Etats, leur Reli-
gion, Forces, Titres, Prétentions,
Armoiries, Residence, avec un Cata-
logue des Auteurs : le tout conduit
jusqu'au temps présent. 4. vol. in 12
fig. Paris 1718.*

Les Pseaumes de David & les Cantiques de l'Eglise, traduits nouvellement en François, avec des courtes Notes litterales, historiques & morales, tirées des Auteurs sacrez & de S. Jérôme. in 12 à trois colonnes. 1715.

— *Le même Livre, en gros caractère, le Latin, la Traduction & les Notes. in 8. Paris 1720.*

La Genese, traduction nouvelle, contenant l'Histoire de la Création du Monde jusqu'à la mort de Joseph, avec des Reflexions morales & instructives. in 8. à trois colonnes. Paris 1715.

Dictionnaire Chrétien, où les Prédicateurs trouveront la matiere de tous les Sermons de l'Année, & les Fideles tous les sujets de Meditation sur les Veritez de la Religion. in 4. Paris 1715.

Sermons de Morale prêchés devant le Roy, par M. Flechier, Evêque de Nismes, avec ses Discours Synodaux, & autres Sermons aux Etats de Languedoc, &c. 3. vol. in 12. Paris 1713.

Oeuvres spirituelles de M. D. Bl. F. contenant l'Esprit de Penitence. Des biens qui se trouvent dans les maux du monde. Du desir & de la crainte

de la mort. Considerations sur les principaux devoirs de la vie Chrétienne, &c. in 8. Paris 1712.

Nouveau Testament traduit en François selon la Vulgate, avec des Explications litterales tirées de l'Ecriture Sainte, par le R. P. Martianay, Benedictin. 3. vol. in 12. Paris 1712.

— du même. *Essais de Traduction sur les Versions Françaises du N. Testament, avec des Remarques. in 12. Paris 1713.*

— du même. *Supplement aux Essais de Traduction. in 12. Brochure.*

Imitation de Jesus-Christ, avec des Reflexions Morales & Chrétiennes, par S. A. R. Madame D. M. Traduction nouvelle, avec l'Ordinaire de la Messe Lat. Franç. par M. le Tournoux. in 12. Paris 1722.

— *La même, petit caractere, in 24. Paris 1713.*

— le même. *Explication litterale & morale sur l'Epitre de S. Paul aux Romains. in 12. Paris 1715.*

— le même. *Les Offices de la Toussaint, des Morts, & de S. Marcel Lat. Franç. à l'usage de Rome & de Paris. 12. Paris 1720.*

— le même. *Explication des parties*

de l'Office & des Ceremonies de la
Messe. in 18. Paris. 1707.

Art de la Prédication, ou Maximes sur
le Ministère de la Chaire. in 12. Pa-
ris 1712.

Bibliothèque universelle des Historiens,
contenant leur vies, un jugement sur
leurs Ouvrages, leurs différentes Edi-
tions, &c. par M. Dupin. 2. vol.
in 8. fig. Paris 1707,

Breviarium Romanum, ex Decreto
Concilii Trident. Restitutum in quo
omnia suis locis ad longum posita
sunt. 4. vol. in 18. Rub. nigri col.
Agrip. 1703.

Concilium Tridentinum. in 24. Pari-
siis, Leonard. 1697.

Caignet. Le Dominical des Pasteurs,
où les Curez trouveront les Instruc-
tions qu'ils pourront faire au Peuple
pour tous les Dimanches de l'année.
in 4. Paris 1712.

Conseils d'Ariste à Celimene sur les
moiens de conserver sa réputation,
avec les Maximes & Pensées diver-
ses, in 12. Paris, 1692.

Ejâtres, Evangiles, avec les Oraisons
de l'Eglise, Extraits du Messel Ro-
main. in 12. Paris. 1718.

Les Livres suivans sont sous Presse.

L'Histoire des Juifs & des Peuples voisins jusqu'à la Naissance de Jesus-Christ, traduit de l'Anglois de Prideaux. Nouvelle Edition augmentée avec figures. 6. vol. in 12.

S. Ambrosii Mediolanensis Episcopi Opera, studio Monachorum Ord. S. Benedicti. in fol. 3. vol.

Nouveau Voyage aux Côtes d'Afrique, contenant l'Histoire naturelle de ces Pays, la Description du Senegal, &c. 4. vol. in 12. avec figures.

Le Traité des Criées, par M. Bruneau. Nouvelle Edition, revûë, diminuée & augmentée. in 4.

Contes & Fables Arabes, par M. Caland. 2. vol. 12. fig.

Essay d'une Philosophie naturelle. in 12.

L'on trouve chez le même Libraire des Livres sur toutes sortes de Sciences, tant imprimés en France, que dans les Pays Etrangers.